

Universitätsbibliothek Wuppertal

Ivstiniani Avgvsti Historia

Procopius <Caesariensis>

Lugduni, 1594

De bello Gothorum

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-147](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-147)

quidem res sic se cum Romæis habuerunt. Ego vero nunc ad bellum venio Gothicum.

PROCOPII DE BELLO PERSICO
& Vandilico lib. II. Raphaele Volaterrano
interprete. FINIS.

PROCOPII DE BELLO GOTHORVM
LIBER I. PER CHRISTOPHORVM PERSONAM
Romanum, in Latinum traductus.
BREVIARIVM.

1 Romanorum cum Gothis & aliis barbaris pernicioſa ſocietas. Gothorum in Rom. imperium tumultus. Rauenne à Gothis obſeſſe deſcriptio, & pacis conditiones, Cedes Odoacri, cui Theodoricus ſuccedit.

2 Mortis Theodorici occaſio. Atalarici & Amalaffunte gubernatio. Gothorum oratio improba. Atalarici corruptio Amalaffuntam matrem ad noua conſilia & amulorum cedem impellit. Procopy de diſciſis in eccleſia

iudicium.

3 Atalarici morbus & Amalaffunte conſilia, Iuſtiniani ad Amalaffuntam literæ. Eiuſdem reſpoſum. Italiam I. Iuniano offerre & Theodati rapacitatem coerces. Atalarici mors. Colloquium Amalaffunte cum Theodato, qui periurus & ingratus apparet.

4 Caycer & mors Amalaffunte. Bellum contra Gothos Belſario committitur, cuius felicitas deſcripta. Iuſtiniano Theodatus Sicilia cedit, & alia promittit.

5 *Nonæ Theodati artes & ad Iustinianū literæ. Gothicum bellum in Dalmatia. Inconstantia, perfidia, & immanitas Theodati.*

6 *Iustiniani ad Gothos epistola. Belli Dalmatici continuatio. Belisarij ad Neapolim accessus, ad obsessos oratio.*

7 *Pastor & Asclepiodotus Neapolitani Theores seditionem impediūt. Ad Neapolitanos oratio Pastoris. Theodati ignauia & impietas.*

8 *Belisarij humanitas erga obsessos & obtestatio. Per aqueductum oppugnatores Neapolim ingrediuntur. Iudeorū in propugnando virtus. Urbis directio. Oratio Belisarij ad suos iā victores.*

9 *Clementer actum in victos. Pastoris & Asclepiodoti interitus. Theodatus in suspensionem Gothis venit, abdicatur, & interficitur.*

10 *Vittiges in Theodati locum suffectus, orationem de bello renouando habet ad milites. Lenderim Rome relinquit cum præsi-*

dio. Mothassantam ducit uxorem. Partium orbis consideratio. Quorūdam populorum, præsertim Gothorū, recensio breuis.

11 *Varia horum populorū bella paucis indicata. Amalaricus Visigothorū princeps uxorem Francie regis filiam ad Arianismum cogit, & à sacro interficitur. Visigothi se in Hispaniam conferunt.*

12 *Vittigis ad suos oratio. Gothi Francus Gallia cedunt. Romani Belisarium vocant, qui urbem ingreditur.*

13 *Multorum populorum factæ deditiones. Regionum in Italia, quibus imperabant Gothi, descriptio. Dalmaticum bellum renouatum.*

14 *Iracundia præcepti Vittigis. Belisarij prudentia, incauta deinde sed acris dimicatio.*

15 *Satellitum Belisarij virtus. Ille sine vulnere vincit. Cum suis à Romanis exclusus magnanimum facinus edit. Visandri, fortis Gothi, casus inopinatus. Vittiges Romanos & Grecos incesit conuictis. Belisarij*

sarij fiducia.

16 Urbis obsidio, portae, situs, munitiones, aqueductus. Belisarij vigilantia, & industria, Gothorumque conatus contrarij. Ludus puerilis mirus & ominusus.

17 Inconstantia populi Rom. Gothorum Legatorum ad Belisarium oratio, eiusdemque responsum. Hostis ipse Belisarium laudat. Arietum structura. Belisarij prudentia, fortitudo & sagittandi peritia. Hostes à mœnibus repulsi.

18 Strategema Vittigis. Per Hadriani molem urbs prope capta. Statuarum fragmentis Gothi propelluntur, & nouo mortis genere quidam eorum occumbit.

19 Ad Viuarium Vittigis urbem inuadit. Gothorum tormenta cremata, & horrenda strages. Belisarij epistola ad imperatorem qui subsidia mittit. Imaginis Theodoricæ mirum portentum. Sibyllæ o-

racula.

20 Imbelles ex urbe discedunt. Syluerius Papa relegatur. Prudentia Belisarij. Vittigis in Senatorios obsides immanitas.

21 Noua Gothorum consilia, ut urbe potirentur. Supplemento accepto Belisarius vario strategemate hostem fatigat. Vittigis vicissim aduersarios suos laesit, sed infeliciter admodum.

22 Vnde Belisarius, quem omnes admirantur, hostem se superaturum conijcit. Ad milites oratio hortatoria ad prelium. Severitati suorum diuersa ratione consulit.

23 Fortium quorundam virosum postulata. Vittigis ad milites oratio, & aciei Gothicæ dispositio. Gothorum error.

24 Romanorum & Gothorum pugna. In Romano exercitu confusio. Gothi victores castris expellunt, & quibusdam belliducibus interfectis, referunt pedem.

*Iugentium
inter ma-
gnos popu-
lorum origi-
nes in spe-
cie exigua:*

OTHORVM perscripturus nunt
deniq; bellum, ea imprimis edisse-
ram, quæ Gothis item & Italis an-
tequam inter se armis decerneret,
contigere. Zenone itaque Byzan-
tij imperante, Augustus occiden-
tis tenebat imperium, quem & Augustulū idcirco

*Cum populis
profanis &
barbaris
perniciosa
est societas.*

uocitabant Romani, quia puer admodum regnum
susceperat: quod utiq; illi Orestes pater, vir quidē
sapientissimus, gubernabat, Romani verō antehac
paulo Sciros Alanosq; & Gothicas alias huiusmo-
dinationes in societatem ascuerant. Vnde ab Ala-
richo Antalāq; Gothorum tunc ducibus ingentia
sunt mala perpeSSI, barbarorum præsertim florenti-
bus in Italia rebus. Nam Romanorum adeo princi-
pum ea tempestate defecerat dignitas: vt sub decē-
te societatis & fœderum nomine, a peregrinis vim
& barbaris passi, ita violarentur, vt impudenter ac
nefarie ad pleraque cogentur iniuri, quum illi
æquum iam ducerent, omnibus Italiae agris vt sibi
concederetur, quorum tertiam antea partem Ore-
stem Gothis iusserant impartiri, quem statim quā
haud quaquam facturū id se fateretur, interfecere.
Erat autem Odoacer inter Italos quidam, Orestis
armiger quondam, qui Gothis omnia pro eorū ar-
bitrio exequuturum se obtulit, si Romanorū prin-
cipem se constituerent. Hoc pacto quū sibi tyrannidem
cōparasset, Augustulo ipso imperatore sine
offensione alia vlla permissio, in priuati hominis mo-
rem vitam vt duceret, ac tertia Italici agri parte
barbaris contributa, cum hisque inita firmitus so-
cietate, ad decimum annum tyrannidem stabiliiuit.

*Ex socio im-
probis tan-
dem fit do-
minus.*

Per id tempus & Gothi, qui imperatoris permissu
Thraciam incolabant, aduersus Romanos Theo-
derico duce, viro tunc quidem Zenonis Byzan-
tij imperantis beneficio patricio, & consulari, arma
sustu-

sustulerant. Sed imperator Zenon, qui optimè dis-
 ponere præsentia percallebat, Theodericum vt
 Italiam peteret, monet, & Odoacro tyranno in po-
 te statem redacto, Hesperia principatum sibi Go-
 thisque pararet, illi id longe plurimum condu-
 cturum affirmans, cætera præstanti ac senatorio
 viro, vt tyranno deuicto, Romanis & Italicis cete-
 ris imperitaret, quam secum, vt imperatore, incon-
 sideratus velit armis decernere, ac tantum inire
 dubiæ belli fortunæ discrimen. Theodericus verò
 imperatoris persuasione & consilio delectatus, e
 Thracia Italiam versus iter suscepit, vniuerso Go-
 thorum populo se prosequente, curribus impositis
 liberis coniugibusque, & supellectili omni, quam-
 cunque poterant secum deferre: vbi verò quam-
 proxime ad Ionicum sinum est ventum, quum nul-
 læ in præsentia paratæ essent ad traiciendum ex-
 ercitus naues, circumito Ionico sinu, per Taulan-
 tiorum agrum, aliorumque nationem, & finitima-
 rum iter Gothi fecere, quibus aduenientibus, Odo-
 acri milites occurrerunt, & bello sæpe deuicti, cum
 duce vnâ intra Rauennam sese & alia munitissi-
 ma loca continuere. Dum interea igitur Gothi hos
 obsiderent, cætera munimenta, quibusvis poterant
 modis circumiecta cepere. Cæsenam tamen præsi-
 dium Odoacri habentem, quod à Rauenta stadiis
 abest trecentis, Rauentamq; ipsam, in qua Odo-
 acer tyrannus erat, nec obsessorum deditioe, nec
 vi aliqua potuere in potestatem redigere. Raue-
 næ siquidem ciuitas ea, quum clementer edito si-
 ta sit loco, & in postrema Ionici sinus parte, sta-
 diis duobus interpollata, quò minus maritima sit,
 nec nauibus quidem videtur, nec pedestribus co-
 piis aditu sat facilis: siquidem huius ad litus sub-
 duci naues nil possunt, quum mare ipsum impedi-
 mento sit, cõfragosum suapte natura vadosisque:

*Princeps
 prudens bel-
 li procellam
 à se tempo-
 sine auer-
 tit.*

*Qua nobis
 placent li-
 biter sequi-
 mur & ex-
 sequimur.*

*Ita populis
 committun-
 tur iusto Dei
 iudicio, ho-
 minum ser-
 uiam oppri-
 mente.*

*Situs Raue-
 nae.*

id nanque non minus quam per stadia ferme triginta syrtis facit. Vnde id littus vel proximè adnauigantibus præ fyrrium continuatione & copia, prouolucul abesse apparet, nec pedestri exercitui peruium est. Padus nanque, quem & Eridanum dicunt, è Celticis montibus ea delatus, & alij nauigabiles amnes cum paludibus circumiectis urbem hanc circumplexi, vndequaue irriguam reddunt. Quo sanè in loco in dies singulos mirandum quid accidit. Mare nanque in fluminis speciem, summo diluculo in continentem infertur, ac terræ tantum exæstuando inuadit, quantum vna diei itineris expeditus vir quispiam conficere posset, atque adeò vt mediterraneum locum satis idoneum ad nauigandum efficiat: rursus deinde circa ferum diei, inundatione soluta, æstu reciprocante, emissas in se vndas reducit. Vnde quicumque in ciuitatem vel inferre necessaria volunt, vel quacunque de causa onera inde efferre, nauibus ea primum imponunt, hisque in locum subtractis, vnde fieri traiectus solet, æstum opperiantur: quo inuadente sensim vndis nauigia subleuata, cursum tenent ià destinatum, in hisque & nauæ navali operi, ac simul remigio inhærentes, eue stigio nauigant, quod vtique non solum Rauennate in agro, sed passim per eius regionis littora in Aquileiam vsque urbem perpetuo fit, haud tamen per omne tempus veleundem in modum id fieri contingit. nam cum imminuitur luna, & lucis præ se paululum tulerit, haudquaquam tam valide salum exæstuat, sed semilunio ad semilunium alterum vehementior ea inundatio excitatur. Sed de his hæcenus. Theodericus verò in Rauennæ obsidione, quum annum iam tertium contriuisset, Gothique ipsi diutius hanc obsidendo, tedio ac molestia afficerentur, & Odoacri insuper milites necessarium rerum vrgerentur

*Padus ad
Rauennam
fluens.*

*Æstus ma-
rinus ad
Rauennam.*

*Obsessa triū
mno Raue-
na.*

gerentur inopia, conuētum adinuicem est, Rauennā antistitis interuentu pacificantis, Theodericus Odoacérque æqua ac simili forte ea in vrbe vt uerent, paritérque potirétur imperio. Quibus conuentionibus aliquandiu vtrinque seruatis, Theodericus per causam, quòd in se machinatus insidias esset, Odoacrum ad epulas fraudulēter uocatum, cum occidisset, barbaris sibi & hostibus conciliatis, qui reliqui fuerant, Gothorum solus & Italicensiu imperium tenuit, Romani tamen imperatoris nec insignia quidem, nec nomen sibi desumpsit: sed quoad uixit rex est appellatus, quo nomine suos barbari nuncupant duces. Is itaque suis sic præerat subditis, vt omnibus ornamentis, quæ uerò imperatori congruerent, se communiret. nam & iustitiæ studuit plurimum, legibus firmiter obseruatis, & à circumiectis & finitimis barbaris Italiæ agros ad securitatem tutatus est, quippe qui ad magnanimitatis & sapientiæ summum fastigium peruenisset, atque adeò, vt in subiectos, nec minimum quippiam ad iniuriam exerceret, nec cuiquam sibi id fortè insinuanti assentiretur, præter id vnum, vt Gothi agrum, quem Odoacer suæ dederat factionis hominibus, inter se partirétur. Erat autè Theodericus fama quidem tyrannus, re tamen præ se veri specimen imperatoris ferebat, vt qui vel eorum, qui à principio ea in dignitate probiores fuissent, nemini inferior fuerit: & Gothos item ac Italos pari quadam ac summa beneuolentia suapte humanitate prosequēbatur, ita vt omnes (quod ueritque difficilimum est) eius imperium oblectaret. In ciuilibus nanque & publicis rebus tractādis uariā nimirum sunt mortalium uota, & sæpe id accidit, præsens imperium his quidem & de improviso vt placeat, quibus uoluptati sunt quæ geruntur, vel vt mœtore afficiantur, quibus aliter longè ac

T. j.

*Pacis con-
ditiones.*

*Odoacri ca-
des. Interse-
stor impius
Orestis mani-
bus dat po-
nas.*

*Theodori-
cus Italia
rex.*

*Theodoricus
elogium.*

sentiant, res ipsæ procedunt.

Observanda imprimis Theoderici mors, que moderatos & clementes erga omnes, doctos, nobiles, & autoritate præsertim, esse debet.

2. ANNO itaque Theodericus quum septē & triginta superuixisset, vitā finivit, qui vtiq; ut hostibus horribilis fuit, ita & subiectis immodicū sui desiderium moriendo reliquit. Sed mortis illi hæc causā fuit. Symmachus, & huius gener Boetius a suis maioribus gentis nobilitatē adepti, inter Romanos & Senatorios viros principes erant, & consularatus vtriq; dignitate perfuncti, philosophiæ supra cæteros & equitati studuerant, multisque tantum civium quam externorum inopiæ succurrendo saluti fuerē. Hi postquā ad ingentem gloriā euasere, deterrimos quosque in sui inuidiā concitarunt. Nā his delatorib⁹ Theodericus rex persuasus Symmachum Boetiūque perinde ac res nouantes occidit, eorūque bona omnia publicauit. Sed paucis post diebus, cœnanti sibi cū miræ magnitudinis piscis ministri decoctum caput apposuissent, Symmachi nuper occisi caput illi est visum, præfixis & extantibus inferiore in labro dentibus, & toruē intuentibus oculis furibundē sibi & acerbius comminari. Vnde monstri nouitate territus, membrisque præter modum tremebundus & rigens, in cubiculum statim citato gradu secessit, identidemque iubēdo, togarum ut sibi vim magnam ingererent, lecto decubuit, & parumper quieuit. Elpidio deinde medico, omnibus quemadmodum accidissent diligētius explicatis, in Symmachum Boetiūque patratum a se scelus dessebat: quo deniq; deplorato, ex accepta calamitate dolore ingenti affectus, haud longē post moritur, quum primū id iniustitiæ, & vltimū in suos idcirco exercuisset exemplū, quia nō suo & pristino more diligenter peruestigata causā, in tātos viros animaduertērat. Theoderico igitur suo fato perfunctō, Alaricus huius ex filia nepos suscepit imperium, annos octenos natus, sub matre

Mira in Theoderici truculentia censura.

Sera poenitentia esset.

Dolor ingēs. Interitus.

Successor.

Amalaf-

Amalassuntha adhuc educatus. nā huius pater ex humanis excelsit, nec longo post tempore quam Iustinianus iniisset imperium. Amalassuntha itaq; filij procuratione suscepta, regnum administrabat, prudentia & æquitate mirifice pollens, virilem præ se ferebat, naturam: quippe quamdiu hæc imperio præfuit, Romanū neminē vel corporis pœna affecit, vel rerū iactura: quin etiam nec Gothos ipsos, & si laceffendi Romanos percipidos, his quoque pacto iniuriā permittebat inferre: quin potius Symmachi ac Boetij liberis paterna bona restituit. animo præterea destinabat, Romanorum ex institutis ac principum more, vitam de cætero vt filius duceret, iamque ad literarium ludum hunc vt ventitaret coegerat, tribus Gothorum e senioribus lectis, qui sapientia ceteris & humanitate præstaret, iussisque Atalarico continenter assistere, & vnā victitare: sed Gothis hæc minus placere, vt qui subiectis inferre iniuriā cuperent, & per Atalaricum mallēt more barbarico regi. Vnde cum mater semel delinquentem in cubiculo puerum, frendandi castigandique gratia manu vt assolet percussisset, Gothi ad se venientem & lachrymabundum hunc conspicati, rem quidem permolestē tulerunt, & Amalassunthæ licentius conuiciati, identidem affirmabant, peruelle hunc puerum quamprimum perditum ire, vt mox ipsa viro alteri nubat, cū eoque Gothis & Italis simul imperitet. Conuentu itaque factō, & in vnum contractis qui pollerēt facultia viris, aditæque Amalassuntha acris querebantur, nec rectē sibi regem, nec decentius erudiri. Siquidem literæ & seniorum instructiones longo intervallo à fortitudine & magnanimitate abest, ex hisque illum effœminari potius, & ad timiditatem traduci. Sed necessarium fore qui res maximas sit audenter & strenuē aggressurus, ex hisque

Amalassuntha virtus & gubernatio præclara.

Atalarici educatio.

Improbæ Gothorum oratio sensus inuicem in vltimā Amalassuntha gubernatio, nec virtus tem inuidia aulica perpetuo committatur.

gloriam habiturus non mediocrem, præceptoris vt sit formidine liber, & armis vt studeat, illudque sedulo dicere, ne Theodericum ipsum Gothorum liberos ad ludimagistros mittendos quoquam pacto percensuisse, idque frequentius vsurpasse, haud quamquam eos, quos ferula timor iam inuasisset, gladios ac lanceas parui facturos; vnde par fore ducebant, Amalassuntham vt minime præteriret Theodericum patrem, qui tantarum rex sit vrbium factus, & regnum suscepit, nulla se ex parte contigisse literas ipsas, nec audita quidem vsquam percepisse. Quo circa regina, inquit, pedagogos istos

*Canes lupus
arces vt o-
uem tuò di-
laniare pos-
sit.*

*missos nunc facito, & Atalarico qui secum vivam co-
nos dato, & etate vnà vt florida prouehantur, proque le-
ge barbarica ad virtutem & virilitatem impellant. His
auditis Amalassuntha, & si minus quæ dicerentur
probaret, verita tamen barbarorum insidias, præ se
quidem læticiam ferre, & voluptati sibi fuisse, quæ
hi derulissent dissimulare, sed demum quæcunque
ab se barbari exegissent, permisit pro eorum arbi-
trio fieri. Senioribus itaque Atalaricum deserenti-
bus, pueri quidam ad hunc conuenerunt, vitæ com-
mites imposteri affuturi, haud dum puberes, nec
multum rege natu maiores. Hi fermè Atalaricum*

*Atalaricus
corrumpitur
ab aquali-
bus. Iuuenes
& stolidi au-
lici iuuenem
principem
corrumpunt.*

*vbi ad pubertatem peruenit, ad remulentiam &
fœminarum concubitus compellendo, sic nimie
deprauatum moribus reddiderunt, vt vel matri se
contumacem præberet, nec profus hanc magni-
faceret, tamen barbari in eam iam conspirassent,
regiæque abscedere impudenter iussissent. Sed A-
malassuntha neque Gothorū insidias horruit, nec
more fœmineo deterrita barbaris cessit, quin poti⁹
dignitatem sedulo præ se regiã ferēs, tres quidem
vt facundissimos ita & seditiosissimos viros, in vlti-
mos quosdã Italix fines, per causam eius regionis
tuendæ, protinus relegauit, abireque in eas partem*

*Virilis pla-
ne in multis
est animus.*

mox iussit, non vno eodémque loco, sed lógissimo abinuicem interuallo mansuros. Sed hi quidem ad ea loca tuenda etsi dissimulanter iussi venissent, amicorum tamen & propinquorum opera vsi, vltro citróque cursantium emetientiumque lógius iter, in vnum conueniebant, & consilia aduersus Amalassuntham inibant, quos quum diutius ferre illa non posset, hæc animo vt faceret agitauit. Byzantium è suis fidum ad imperatorem nuntium misit rogatum, vtrum Theoderici Amalassunthæ liceret iphius permisso ad se venire. Velle se nãque aiebat ex Italia quamprimùm abscedere. Quo nuncio imperator exhilaratus, sceminam iussit ad se, quum vellet concedere. Domum deinde Epidamni amplissimam, qui prepararent mox misit, vt vbi eò Amalassuntha se contulisset, & pro eius arbitrio moram ibidem aliquandiu traxisset, Byzantium demum deueheretur. Cuius rei quum esset Amalassuntha certior facta, viros delegit & Gothos impigros quosdam, & sibi amicitia coniunctissimos, ac ternos illos, quorum paulò antè memini, sibi insidias molientes, vt interficerent, misit: ipsa verò cū cæteris non parui precij rebus, aureis milibus quadraginta in nauem impositis, & suis quibusdam fidissimis in ea simul inuectis, Epidamnum quidem vt nauigarent iniunxit, in portuque tandiu vt permanerent, nec è nauigio ipso quicquam efferrent, quoadúsque per nuncios quid acturi essent significasset. Quod vtique idcirco agebat, vt si tres illos interfectos fuisse rescisceret, suo vt ipsa in loco maneret, & ex Epidamno nauem ad se reuocaret. Sin minus ex voto sibi id factum procederet, & eorum superstitem esse aliquem fortè contingeret, vnde nil bonæ quippiam spei reliquum foret, confestim omiſsa Italia aliò nauigaret, & imperatoris in terras se cum pecuniis & in tutú reciperet. Sed Ama-

Amalassuntha misit ad Iustinianum.

Regnum sibi stabilis, ac cisis amuletis.

Maliebris sagacitas.

*Nec deseren-
dus enim
fuit a matre
filius.*

*De Theoda-
20.*

*Eiusdem elo-
gium.*

*Theodatus
Iustiniano
prodere
Thusciam
cogitur.*

*Procepit de
discidiis dog-
matum opi-
nio.*

lasiuntha interea trium illorum cædę renūciata,
quos occidendos mandauerat, & pro vocis succe-
dentibus rebus, nauem ex Epidamno protinus ad
se reuocauit, & principatu validius obfirmato Ra-
uennæ permansit. Erat autem Theodatus nomine
quidam Theoderici ex sorore Amalafæda nepos,
ad multam ætatis prouectus, Latinarum littera-
rum Platoniorumque dogmatū facis peritus, rei
tamen bellicę prorsus ignarus, longęque interual-
lo quum ab industrio & strenuo quouis abesset, ac-
cumulandis pecuniis enxius incumbebat. Is itaq;
multorum locorum possessionem iam cõsequutus,
his præcipuè rebus intenderat animum, vt posses-
sionibus quæ reliqua essent, subtraheret, vt cui in
perniciem concedere videretur, suis vt prædiis vi-
cinum quenquam haberet. Hanc sibi prauis animi
supprimere promptitudinem Amalasiuntha occu-
perat, eaque de causa infensor illi Theodatus erat,
remque molestę ferebat. vnde huic animo inerat
Iustiniano Thusciam prodere, cui rei ob gratiam
vbi primum vim magnam pecuniarum & consula-
rem dignitatem ab eo in præmium retulisset, By-
zantiij mens erat de cætero commorari. Hęc Theo-
dato animo volutante, ex Byzantio ad Romanum
antistitem legati venerunt, Christianorum alter-
cationis sedandæ causa, sententiarum varia, & inter
se disceptantium. Sed quales nam istorum contro-
uersiæ sint, & si minus ignorem, haudquaquam ta-
men in præsentem meminerim, nimirum qui furētis
esse vesaniæ ducant, Dei velle qualis nã sit, perue-
stigare naturam, hominem namque mortale ne hu-
mana hæc quidem ad verum posse comprehendere
reor, nedum ad diuinæ naturæ peruenire cognitio-
nem sat queat. Sed per me ista sine discrimine præ-
tereatur, quæ sola credulitate veneratur mortale:
ipse verò de Deo fateri nil aliud hoc tẽpore auiam,
nisi

nisi quòd bon^o omnino, & rector sit, & vniuersa in sua is habeat potestate. Theodatus igitur clā legatis conuentis, Iustiniano eius vt mādata deferrent, iniūxit, quæ sibi animo inerāt, omnibus explicatis.

3 ATALARICVS interea cū lasciuia ac temulentia se penitus addixisset, morbo corripitur. Vnde Amalassuntha mater vt animi dubia & curis vrentibus anxia, nec filij satis prudentia ficiens, in tantam morum absurditatem redacta, & planè desperans Gothorum primoribus se impugnantibus, post Atalarici filij mortem in tuto vitā sibi in posterum fore, suæ salutis gratia animo destinat, imperatori Iustiniano tam Gothorum quàm Italorū regno concedere. Alexander tunc fortè cū Dementrio consulari ad se ex Byzantio venerat: quorum aduentus hæc causa fuit. Acceperat Iustinianus ad Epidamni portum nauem Amalassuntham misisse, ipsam verò adhuc trahere Rauennæ moras, vnde & causam nosse percupidus, ex Byzantio Alexandrū legauit, vt omnibus exploratis, quemadmodū apud Amalassuntham res se haberent, renunciaret, alias tamè sub oratoris prætextu iniurias questum veniret, suis per Gothos Lilybeis illatas, Hūnōsq; repetitū, & ex eius exercitu decē trāsfugas, qui in Campaniā suæ vt dirionis ex fuga se recepissent, & Vliares quidā Neapoli custos appositus, non inuita Amalassuntha hos suscepisset. Gothique item qui Gepidas circa Sirmiū oppugnarent, Gratiana vrbe Illyriorū in finibus sita, perinde hostili sint vsi. Alexander itaque quum Romam venisset, Rauennam profectus, Amalassunthæ quidem seorsum & sine arbitris imperatoris mandata exponit, literas verò spectantibus vniuersis, illi in manus tradit, in id sententiæ scriptas: *Lilybeum, quod vti- que nostrum erat presidium, captum vi retines, barbarosque & nostros milites transfugas per te susceptos, nec*

*Ex lasciuia
ac temulentia,
morbi.*

*In desperatis
rebus an-
dax consilij.*

*Alexander
ad Amalassuntham
legatus.*

*Iustinianus
ad Amalassuntham
litera.*

restituere quidem adhuc statuisti. Gratianam verò nostræ ditionis & imperij urbem insanabili iactura, quum nihil ad te attineret, summa cum iniuria affectisti: tempus iam adest, ut quandoque tandem aduertis, quem nam enen-

Amalasintha prudens responsum.

tum sint hæc habitura. His literis Amalasintha perlectis, ita respondit: Imperatorem qui & magnitudine præstet, virtutisque & æquitatis non paruum habeat rationem, puero quidem, cui ad orbitatem accedat, ut nunc minime sentiat in se, quæ gerantur, ut præsidio sit, longe magis decere, quàm ut hostem se præbeat, qui enim certamen non altero aduersante inierit, hæud quaquam decentem victoriam referet. Ipse verò ab Atalavico Lilybeum frequentius repetis, & transfugas decem, ac militum nostrorum in hostes euitium, in ciuitatem amicam delictum

Beneficij memoriam reponit, et lustrimani benevolentiam sibi cõcilet.

denique quereris ignorantia factum. Sed non ita te gesseris velim, o imperator, qui potius ut memoria repetas, quum aduersus Vandalos duclares exercitum, ne minime quidem tibi in parte nos obstinisse, sed in hostes transire liberè permisisse, & nostris præbuisse in locis necessaria exercitui coemendi mira cum animi promptitudine facultatem, equosque ingenti multitudine comparandi, quorum virtute ac robore parua vobis præcipue victoria est. Socius præterea & amicus non is

Additur veri socij & amici describitur, in eundem finem.

modò iure vocabitur, qui cum finitimis ad bellum gerendum sædera iunxeris, sed vel is quidem, qui bello sit necessaria visus subministrasse. Animo insuper id agites velim, classem ex alto tuam non alium, quò tuto diuerteret locum fuisse præter Siciliam naclam, nec sine coemptis ea in insula commeatibus ire in Libyam

Deinde obsequij præstiti, eius rei mercedem ut referat. Quid enim maiori effeius mercedem recipere par est.

potuisse. Quo fit, ut victoria caput à nobis prodierit: qui enim inopem inopia soluerit, pars sanè fuerit, e præstantia, ius rei mercedem ut referat. Quid enim maiori effeius mercedem recipere par est. Quid enim maiori effeius mercedem recipere par est. Quid enim maiori effeius mercedem recipere par est. Nunc verò Lilybeum quam hostium exuius potiamur. Nunc verò Lilybeum

ditionis

ditionis iam pridem Gothorum, dignum ducis nobis subtrahere. Petram præterea oppidum, quous precio dignam, non iniquum fuisse Atalarico tibi in necessariis admodum opitulanti accepti inuicem ab se beneficij si habendam antehac permisisses, vel si tua hæc potestatis fuisset. Istiusmodi Amalassuntha & propalam imperatori rescripsit: clam verò Italiam omnem eius in manus se tradituram fatetur. Oratores itaque quum Byzantium reuertissent, ex ordine imperatori cuncta renunciant, Alexander quidem quid animi Amalassuntha haberet, Demetrius verò quæ à Theodato acceperat, & quemadmodum potentissimus in Thuscia esset. His nunciis imperator gaudio ingenti affectus, Petrum quendam natione Illyricum ex Thessalonica in Italiam confestim transmisit. Is sanè Byzantijs ex rhetorum numero elegantissimus erat, & mirifice suapte natura ad persuadendum idoneus. Dum hæc interea agerentur, Thuscorum vis ingens Amalassuntham conuehit, Theodatum rapacitatis & auariciæ insimulantium: quem Amalassuntha ad se castigandi gratia euocatum, & ab accusatoribus aperte conuictum, quæ per iniuriam singulis ademisset, vt restitueret statim coegit. Vnde Theodatus Amalassunthæ acris subiraçci, & infensior esse, ac semper de cætero aduersari, vt qui acerbius ob auaritiam angeretur, quòd nec peccare licentius posset, nec ceteros violare. Atalaricus interea morbo absumptus emoritur, quum in imperio octenos iam annos vixisset. Amalassuntha verò, & si id sibi in malum esset haud dubiè concessurum, quòd nullius momenti antehac Theodatum fecisset, nec ea quidem quibus nuper hunc affecisset, magni iam faceret, nihil se tamen ab eo ingratum passuram suspicabatur, si quod modo tunc maius in hominè beneficium contulisset. Theodatum ad se itaq; vocat,

Clam Iustiniano Italiam offeri.

Amalassuntha Theodatum rapacitatem coerces. Latro impatierissimè fert prædam sibi eripi.

Atalaricè mors. Interim peratiam morces.

Amalassuntha cum Theodato colloquitur.

venientemque blandiendo sic orsa affatur, Atque iam pridem sibi filiū visum breuis æui futurū, idq; a medicis rem probè callentibus se accepisse, tamen de se planè intelligat Atalarici corpus indies magis ac magis tabescere. Nunc verò cū de Theodato, vt Gothos ita & Itaios videat nō rectè sentire, in quo & solo Theoderici genus restaret, hac infamie nota purgare illū se studuisse, vt ad imperium euocato, nihil id sibi postērū interpellaret, simul & pro equitate tuenda, se hunc castigasse, ne de cætero essent, qui à Theodato acceptā iniuriā questi se circūfiterent, vel neminè habere se dicerent principem, cui occurrura sibi indies referrent, vel fortè pro rege se hostem fuisse, cui vi pareant, nactos. Quocirca si prioribus vitiis repurgetur, & desinat ipse aliena quandoq; tandem surripere, ad suscipiendum imperium se hunc hortaturam iuuaturamq; affirmare, dummodo prius grauissimo se is iuramento obstrinxerit, regis duntaxat nomen vt ferat, ipsa verò vt antehac, re quidem imperiū habeat. His Theodatus omnibus auditis, quæcunque Amalassunthæ animo essent, fraudulenter per sacra iurans, facturum se omnino fatetur, quum alias memoriæ altius insedissent, quibus se illa antehac affecisset, vt ipse rebatur, iniuriis. Hoc pacto Amalassunthæ propria partim sententia, partim Theodati iuramento elusa, hunc in regem constituit. Deinde ad Iustinianum Gothos viros legauit, qui gesta per se omnia nunciarent.

4 THEODATVS igitur suscepto imperio, aliter longe ac illa sperabat, & ipse pollicitus esset, se habuit. Quippe qui Gothorum, quos Amalassunthæ occiderat, propinquis reductis, & plerisque primoribus viris, qui eam propinquitate contingerent, mox interfectis, Amalassuntham in carcerem tradidit,

*Prudentia
humana nō
satis semper,
nec in omni
euentum
oculata.*

*Theodatus
per iuriam re-
gnum adi-
piscitur.*

*Ingrato ho-
mine nihil
æquicquam
iniustius.*

tradit, cum huius nondum oratores Byzantium peruenissent. Est lacus in Tuscia Bulsinus dictus, intus insula vna existit, & hæc quidem breuissima, prædiū habēs satis munitū. in eo Theodatus Amalassunthā inclusam iusserat asseruari. Veritus deinde, vt postmodū accidit, ne ea ex re imperatorē offenderet, Liberiū Opilionemq; Romanos & Senatorios viros, cū aliis trib. Byzantiū misit, apud imperatorē enixē id factum deprecaturus, confirmatorq; nihil ex se molestum Amalassunthæ adhuc accidisse, tamen indecentia quædam & grauias in se cōmisisset: & in hanc illi sententiam literas scripsit, Amalassunthamq; vt eadem scriberet vel nolentem cogit. Dum hæc interea se ita haberent, Petro qui in Italiam mittebatur, per Iustinianum imprimis iniunctum id fuerat, Theodatum seorsum & solum vt conueniret, conuentumq; iureiurando adigeret, traditam vt fidem seruaret, nec infidum quippiam siue incertius redderet, quod inter se gereretur, & hunc in modum de reb. Thusciz obfirmarentur conuenta. deinde & Amalassuntham adiret, cum eaq; de Italia pactiones clam ita conficeret, vt neutri in detrimentū cederent. Apertè tamen de Lilybeo & aliis, quorū paulo ante meminimus, legatione is fungeretur. nondū enim de Atalarici morte, deque Theodati imperio, & his quæ Amalassunthæ iam accidissent, aliquid Imperator acceperat. Petrus verò in ipso itinere Amalassunthæ oratores imprimis obuios habuit, & cum his colloquutus, Theodatum perdidicit Italiæ regno potiri: paulo deinde post, quum Apolloniam peruenisset, quæ in sinu Ionico posita est, Liberij & Opilionis comites fortè offendit, ab hisque omnia quæ in Italia accedissent, cognouit: quibus imperatori per nuncios statim significatis, eodem ipse in loco, nec vltra progressus, cōsedit. Iustinianus verò

Cruelis animus ad asperiora quaque inclinat, & tamen mitis apparere cupit.

Mandata Petro Illyrico data sunt irrita, propter Theodati perfidiam, & Italia in eo iudicio ad nouas clades reseruabatur.

Consiliarius Iustiniani in Gottharum perniciosus

quum hæc accepisset, quemadmodum Gothos simul & Theodatum turbaret, animo agitabat. Amalassunthæ deinde literas scribit, quibus significabat & hortabatur, sibi quoad liceret, quam celerim aliò se transferre curaret. Petro deinde eius legato per litteras enixe iniungit, quo minus quæ gesta per hos essent occuleret, Theodato ipsi & Gothis insuper vniuersis apertiora hæc omnia faceret, & in faciem exprobraret. Ex Italia itaq; oratores Byzantium tandem reuersi, quæ ibi gesta fuissent ad verum omnia explicarunt, & imprimis Liborius, vir sanè bonus, rectusque, ac veritati supra cæteros studens. Solus Opilio identidem affirmare, nihil omnino in Amalassuntham Theodatum deliquisse. Sed Petro in Italiam veniente, ex humanis Amalassuntha excefferat. Gothorum nanque, quos hæc occidisset propinqui, Theodato ipsi asseuerando persuaserunt, nec illi quidem, nec sibi vitam in tuto fore, nisi quam procul hæc mulier & confestim sublata è medio abigatur. Permittente itaque hi Theodato, ad insulam venientes Amalassuntham obtruncant: quæ res Italos præ cæteris omnibus, ita & Gothos ferè vniuersos morore affecit. Erat nimirum hæc scemina, vt supra iam diximus, quibusvis humanis virtutibus pertinacissime dedita. Petrus verò Theodato præsentè, & astantib. Gothis, Deum & homines simul obtestabatur, eos fore omnino ob patratum id scelus, nullo, cum Imperatore posthac scedere victos, sed cum eo potius esse his conflegendum. Theodatus verò prorsus impudens Amalassunthæ interfectores in honore cultusque habere, illisque bene velle, Petro tamen & Imperatori persuadere, haudquam se approbante, sed inuito quam maxime per Gothos fuisse id scelus admissum. Vnde Imperator vbi iam didicisset, quemadmodum cum Amalassuntha

Amalassuntha mors violenta.

Elogium.

In Gothos præfagium Petri.

Dequitia Theodati. IX. anno imperij Iulianiani bellam contra Gothos motam.

Amalassuntha actum
paratis, annos no
dum itaque Illy
rio, Gothi tur
ben vperencar
vobis si bar
miam Imperat
nibus erat. B
sque aduersus
merem egregie
ficium habeb
et hæc habitas
sali penos, hu
Carthaginem m
sibilian peru
conuenus &
te, si insulam
prophetam r
vna semel rec
impeller aut
in euergio m
prelesendi
de ad Franco
te; Nolite d
ne sciam res
sed inuicè imp
ne meliori
erimus. V
suo fuis, p
them vlti ac
clum, et
His literis
vinculatu
te pollice
vnt. Iam
paugeth

Iassuntha actum fuisset, confestim se ad bellum parabat, annos nouenos potitus imperio. Mundum itaque Illyriorum præfectum in Dalmatiam misit, Gothis tunc subditam, iussitque Salonas urbem ut pertentaret, & in potestatem redigeret. Hic verò & si barbarus genere, maximum tamen in modum Imperatoris rebus studebat, & bello præualidus erat. Belisarium deinde cum classe dimisit, qui aduersus Gelimerem, ac Vandalos paulo antè rem egregiè gesserat. Militum is tria millia sociorum habebat, quibus delecti præerant duces, ad hæc hastatos scutatosque non paruo numero & belli peritos. hunc Imperator commonefecerat, se Carthaginem mitti prædiceret: sed alioquin ubi in Siciliam peruenisset, in eam statim per causam commearus & necessaria comparandi descendere, & insulam ita tentaret, ut si factu faciliè foret, in potestatem redactam teneret, nec prorsus dimitteret semel recuperatam. Quòd si quid fortè rem impediret aut obfisteret, quò minus id peragi posset euestigio in Libyam nauigaret, quid sibi vellet præsentendi præbita nulli occasione. Literas deinde ad Francos Iustinianus in hanc sententiam misit; *Nostra ditionis Italianam per vim Gothi ceperunt, nec solum restituere hanc nobis haudquaquam decernunt, sed iniuria insuper nos affecere, nec toleranda quidem, nec mediocri, quocirca exercitus aduersus hos mittere cogimur. Vos verò par fuerit nobis hoc bello ut auxilio sitis, quod utique vtrisque nostrum commune, relictior illa ac vera de Deo opinio facit, in Gothosque odium, ut Arianorum errores reuicentibus detestandos.* His literis Imperator præscriptis, & Francorum principibus magna pecunia condonatis, maiorem se pollicetur daturum, ubi bellando rem gesserint. Franci verò hoc pacto illece, bellum se promptius gesturos promittunt. Mundus interea & eius

Mundus adgredi Salonas iubetur.

Belisarius contra Gothos astutus mittitur.

Littere Iustiniani ad Francos.

Franci contra Gothos Ariamur.

copiæ omnes ubi est in Dalmatiam ventum, cum Gothis ea è regione obuiam procedentibus manus conferere, & hostibus prælio victis, Salonas mox occupant. Belisarius verò in Siciliam nauigans Cataniam capit. Vnde impetu facto, Syracusas quidem deditione imprimis, & ciuitates deinceps alias nullo negotio in potestatem redegit. Panormi tamen moenium fiducia Gothi se tuebantur. erat nimirum munitissimus locus, neq̄ illis quidem mens erat Belisario quoquam pacto concedere, quin potius vt exercitum inde abduceret, imperabant. Belisarius itaque continentis regione animaduertens capi hunc locum minime posse, classem intra portum suis confestim vt agerent, iussit, ac murum ad mare sumum subirent, qui forte tunc erat defensoribus vacuus. Iactis itaque in portu mox ancoris, & nauibus in tuto firmatis, quarum mali vrbis propugnacula superabant, extemplo lembos sagittariis complent, sublatosque ad mali suspendunt fastigium. Vnde ex eminente hostes sagittis vndique icti, in segenemque & imbellem formidinem acti, sine mora Panormum Belisario dedunt. Vnde factum, vt ex eo tempore ad id vsque ætatis Siciliam Imperator obedientem & tributariam habeat. Cum Belisario itaque actum, quam dici queat, longe felicius: quippe qui Vandalis recens deuictis, consulatus dignitate accepta, quum eo adhuc munere fungeretur, Sicilia insuper in potestatem redacta, postrema consularatus die Syracusas ingressus, & eius exercitu Siculorum plausu ingenti excepto, aureorum numismatum vim magnam, circumfusam iactavit in turbam: nec sanè id ex industria factum, sed forte quadam Belisario omine contigit, qui vniuersam Siciliæ insulam Romanis recuperasset; ea vt die Syracu-

Salona capta.

Belisarius Sicilia potitur. Dux sapiens preclarum potentia diuina instruentum.

Panormus capitur.

Belisarij felicitas.

Syracusas inueheretur, qua & ei consulatus finiretur, susceptum antea munus. Petrus interea in Italiam delatus, de his omnibus certior factus instare tunc acrius, & Theodatum terrere haud quam intermittebat. Tum ille timore percussus & attonito similis, haud secus voce amissa, ac bello captus fuisset, amotis arbitris cum Petro in colloquium venit, & inter hos demum conuentum, Imperatori Theodatus vniuersa Sicilia cederet, illique auream in annos singulos trecentarum librarum coronam vt mitteret, è Gothisque item ad tria millia pro eius vt traderet arbitratu. Theodato verò vt minimè liceat siue sacri, siue Senatorij ordinis, siue Imperatoris permissu quemquam occidere, vel eius bona in publicum proscripita redigere, & si quem fortè ex subditis ad patriciam velit, siue aliam hic dignitatem prouehere, ab Imperatore hanc dari deposcat: quin etiam Romanus vt populus pro eius consuetudine in acclamationibus ac plausu ipso, Imperatoris imprimis nomen pronunciet, Theodati deinceps, siue in theatris, siue in truiuis, siue alibi vtcunque id contigerit. Statua præterea siue ænea, siue alia quauis materia structa, nunquam soli Theodato, sed vtrisque semper ponatur, Imperatoris ad dextram, Theodati ad læuam.

5 His quidem, & scriptis cum pactionibus Petrum legatum Theodatus Byzantium ad Imperatorem remisit: quo inde dimisso, hominem statim trepidatio cepit, & in varias quasdam formidines egit, eiusque mentem variè volubatur, vel solo belli nomine territando, ne fortè si Imperatori haud quaquam placerent, quæ inter se fuissent & Petrum conuenta, bella essent mox occurfura, vnde abeuntem Petrum, & in Albanos profectum, ad se reuocatum, perinde ac alia quædam secum

Theodatus imperatoris Sicilia cedit, & alia promittit. Quæ vero timor ad tempus expresserat, mala mens paulò post vana efficit.

Pudor & conscientia potentissima sunt certisimè facinorosorum hominum flagella.

acturus, seorsum rogabat, num pactiones inter se factas voluptati fore Imperatori existimaret. cui affirmanti ita se suspicari, respondit; *Sin verò mihi oblectent, quid deinde agendum?* At Petrus, belligerandum tibi proculdubio erit, ò strenue. Num Theodatus, Num equum id fuerit? Cur non id equum futurum sit? inquit, ut studia animo cuique insita obseruentur

*Morosophi
& Philo-
phi discri-
men.*

& artes. Quid enim sibi vult illud, ò Theodate, ut ipse studij plurimum Philosophiæ impendas, Iustinianus verò Romanorum imperator, animi magnitudini sudeat, strenuè que ut omnia peragat: in eo tamen differat plurimum, quod qui Philosophiæ operam det, mortem asserre hominibus, & his quidem tam multis, haud quaquam sat deceat, & ex Platonici præcipuè disciplinis, quarum te scilicet participem factum, quavis cæde vacare, profecto nil sanctius sit: sed illum pristino ac suo Imperio loca sedulo addere, atque identidem vendicare nil profus dedecet? Hac Theodatus tam callida suggestionè facile persuasus, cessurum se Iustiniano Imperatori principatum fateretur, in idque ipse in primis & eius deinceps vxor iuravit, Petrumque adegerunt, ut iureiurando polliceretur, non se prius id editurum in vulgus, quam imperatorem cognouerit priores illas non admissurum conuentiones. Vnde & Rusticus sacerdotum è numero quempiam, Romanum virum, & peridoneum ad eam rem confirmandam Byzantium cum Petro transmittit.

*Rusticus
Theodati
legatus ni-
hil obinet.*

*Theodati
ad Iustinia-
num littere
quib. sapiens
ille, nomine
tenus, dum
Iustiniano
pudet impo-*

*Noua Theo-
dati recor-
dia.*

itaque simul & Rusticus, cum Byzantium peruenissent, priorem Imperatori Theodati aperient voluntatem: qua profus per Iustinianum repudiata, quæ postremò perscribebantur, ostendunt. Litteræ verò in hanc erant conscriptæ sententiam. *Non equidem ipse ad id regium culmen, ut aduentitius & peregrinus perueni, quippe qui ex aunculo regem genus sortitus, & pro eius nutritus hic dignitate, bello-*

bellorum verò ac bellicæ turbulentie sum equidem non o-
 minino peritus. Cum enim in audiendis litterarum opti-
 mis disciplinis excreitus sim, & in eas studium meum o-
 mne contulerim, contigit sanè, ut à bellicis hifce turbu-
 lationibus quàm longè semotus, ad id demum venerim, ut
 haud quaquam decere me ducam, pro terreſtris Imperij
 & bonorum præſentium cupiditate, vitam ut in discrimi-
 mine agam, ſed ab his potius ut procul abſim: nimirum
 cui neutrum mihi ſit voluptati, tum quia alterum ſacie-
 tate metimur (nam & ſuauidinum omnium ſatietas
 eſt) tum quia inſolentia ipſa deſuetudòque in anxietates
 plerunque & turbas inducunt. Ipſe igitur, ſi modo mi-
 hi prædia ſint, quæ * aureos ducentos & mille quotannis
 ferant, parvi equidem ſum regnum facturus, tibi que ſta-
 tim Gothorum & Itatorum permiſſurus imperium, ut
 qui longè malim terra cultor ſine negotio eſſe, quàm in
 imperatoris curis vitam hanc ducere, viciffim in pericu-
 la tranſmittentibus. Remittes ergo quàm celerrimè hunc
 ad nos virum, cui cum Italiã ipſam, tum & res cate-
 ras tuo ſum nomine traditurus. His litteris imperator
 acceptis, gaudio ingenti affectus, ita reſpondit. Sapi-
 entem te eſſe antehac auditu & fama perceperam, nunc
 verò experientia doctus intelligo, quandoquidem animo
 deſtinaveris tuo, belli euentum non opperiri: quod utique
 plerique perpeſſi, eluſi demum in rebus maximis ſunt. &
 te quidem haud quaquam de cætero pœnitebit, ex hoſti-
 bus nos tibi amicos feciſſe. à nobis verò quæ poſtulas im-
 petrabis, & ad hæc quidem accedet, quòd honoris cauſa,
 Romanorum omnium primus deſcribi impoſterum pote-
 ris. Nunc itaque Athanaſium Petriunque miſimus, ut
 pacto convento inter utroſque noſtrum res confirmentur,
 Venturus & ſtatim eſt ad te Belifarius, omnibus inter
 nos rebus conventis finem interpoſiturus. His imperator
 ita conſcriptis, Alexandri Germanũ, qui antea fue-
 rat, ut diximus, ad Atalaricum delegatus, & Pe-
 trum rhetorem, ad Thodatum oratores dimiſit,

nere, ſe inſi-
 pientiffimũ
 prodi.

* In Græco,
 δ' ἀδελφὸν καὶ
 ἑκατὸν ἑκατὸν
 πέντε ἑκατὸν
 ὀκτώδεκα, xij.
 cetera riorum
 annuum pro
 uentum.
 Iuſtinianus
 Theodato.
 Sapiens ve-
 re eſt, qui
 dubiũ belli
 euentum nõ
 operatur.
 At Theoda-
 tus malebat
 in ſilio regio
 viuere, quã
 Romanorũ
 ſuo Iuſtina-
 no primus
 deſcribi.

iussos quidem possessiones Imperatoriae domus, quam patrimonium dicunt, Theodato, mox tradere. Litteris deinde confectis, & pactionibus iuramento firmatis, ex Sicilia Belisarium ad se reuocauit, illique custodiendam tuendamque commendauit Italiam, eiusque fidei, quae restituta iam essent,

Bellum Dal-
maticum.

Mauritius
Mundi F.
cadit.

Mundus à
fugiente Go-
tho perimi-
tur.

Versus Si-
bylla.

in Italiâ oratores mittuntur. Gothi Asinaria Gripaëque ducibus magno cum exercitu se in Dalmatiam conferunt: quibus Salonas quam proxime venientibus, Mauritius Mundi filius, non ut acie decertaturus, sed explorandi gratia cum paululum processisset, cum paucis quibusdam ex insperato occurrit. tum pugna nauiter facta, Gothorum primores & fortissimi quique cæduntur, Romani omnes fere cum Mauritio duce desiderati. quorum strage Mundus pater accepta, dolore ingenti affectus, & ira simul incensus, incompotitis copiis in hostes statim procedit, & celeriter iuncto certamine, Romanis victoriam retulit. eo nanque in prælio hostium pars maxima cecidit, & fuga ab his aperte mox facta: quos fugientes Mundus temere insectatus, continenterque in terga cædens, cum animum ipsum & furibundum continere præ filij iactura nil posset, a milite quodam & fugiente percussus mox cadit. in eoque Gothos in fugam præcipites actos persequendi finis denique factus, & solutis ordinibus vtrinque discessum. Romanis deinde Sibyllina carmina recordantibus, vetustis temporibus decantata, miraculi loco res fuit. Erat autem in hanc Sibyllæ sententiam versus: *Cum enim Africa detinebitur, Mundus suo cum semine interibit.* Deinde eodem in vaticinio subdens hunc in modum ipsum idem explicatius aperit: *Cum enim Romanorum in potestatem Lybia venerit, Mundus cum filio cadet.* Hæc itaq; cum ita se habuissent, Salonas

lonas tamen ingressus est nemo. Romanis domum iam abeuntibus, vt sine duce relictis, & Gothis amisso exercitus robore, in proxima trepidatè perfidia dilabentibus. non enim hi Salonici manibus confidebant, Romanis præsertim hanc incolentibus urbem, nulla se beneuolentia prosequentibus.

Theodarus interea auditis, quæ Salonis gesta fuissent, qui ad se venerant ex Byzantio oratores nullius momenti iam facere, vt qui suapte natura propensior ad perfidiã esset, & animi planè inconstans. quippe quem præsens fortuna temere semper ac præter decoris & officij dignitatem, vel in nimiam trepidationem impelleret, vel è cõtra in audaciam ineffabilem quandã. Morte itaque Mundi & Mauritiij deinceps accepta, maximum in modũ elatus, nulla rerum iam conuentarum habita ratione, oratores se adeuntes eludere haud quaquã duxit indignum. Vnde Petro secũ ac læpe iurgante, vt qui perinde apertius excederet promissã, & traditam imperatori falleret fidem, his occæpit oratores ipsos ad se euocatos affari.

Magna quedam & inclita oratorum dignitas est, & apud omnes mortales alioquin honorabilis. Sed tandiu id in se muneris retinent, quoad ipsi suæ legationis officium seruent. Nam hominem occidere, qui legatione fungatur, tunc quidem & iure pro humanis legibus licet, cum regem videbitur contumelia affecisse, vel si cum muliere cubuerit, alteri cuiquam nupta.

Istiusmodi Theodatus in Petrum oratorem iactauit, non quia cum aliena is fœmina rem habuisset, sed vt criminationes confirmarentur, quibus iure agi id videretur, quod legatos ad se & principum oratores necaret. Huic dicendi facienti iam finem, ira oratores respondent: *Haud quaquam, Gothorum princeps res ita se habet, ac ipse differuisti, nec tibi sub eiusmodi nil sani habentibus velamentis quoquam*

*Inconstantia
perfidiaque
Theodati.*

Quando liceat occidere legatos, ex opinione tyranni.

Solenne est tyranno crimina in innocentes fabricare.

Legatorum
involabilis
dignitas.

facto suadeas, aduersus homines oratores agere, ut impie
queas. qui enim hoc munere fungitur, nec volens quidem
mœchari sat potest, nimirum cui ne aquam quidem gu-
stare sine custodibus non id permittentibus facile sit. O-
rator verò qualiacūque à principe se delegante acceperit,
profert: quæ si minus proba vel rectora videntur, non ip-
se propterea iure est inculpandus, sed qui miserit forte cul-
pandus. Oratoris quippe officium est, suum cum fide mini-
sterium exequi. Nos itaque explicaturi omnia sumus,
quæ ab imperatore accepimus huc ad te missi. Tuum igitur
fuerit, benigne te audias, quæ per nos referuntur. nam
obturbat tibi id relinquetur, ut legatos homines voles,
Curandum tibi itaque potius erit, viles ut peragas, que-
cunque antehac sis imperatori te facturum pollicitus, nam
& ipsi huius rei huc gratia venimus. Epistolam, quam is
ad te misit, iam habes; litteras verò Gothorum optimati-
bus destinatas, ipsis dumtaxat tradituri nos sumus.

Iustinianus
Gothis.

6 His dictis, barbarorum principes ipsi Theo-
dato eas tradi iusserunt, in hanc sententiam scrip-
tas. Cura nobis id maxime fuit, in nostram vos politia
ac mores traducere, quam rem vobis voluptati fore par
est, non enim de vestro ut quicquam imminuatur, sed ve-
stra potius augeatur ut dignitas, ad nos venietis. proinde
non ad peregrinos & incognitos ritus vos Gothos exci-
mus, sed quibus diu insueuistis, et si ad breue contigit vos
absuisse. Quamobrè Athanasius & Petrus ad vos missi
nunc veniunt, quibusuis in rebus opem latui. His Theo-
datus demum perlectis, re quidem nil exequi, quæ
imperatoris antea promississet, Oratorisque ipso
non sub mediocri custodia detentos seruare. Iustin-
ianus interea ubi tandem, quæ in Dalmatia con-
tigitissent, cognouit; Constantinum sui regii stabuli
magistrum in Illyricos misit, iussu ut inde cōtra-
cto exercitu Salonas, ut cunq̄e posset tentatum a-
biret. Belisarium deinde quàm celerrime petere
Italiam iussit, & Gothis pro hostibus uti. Con-
stantianus

Theodati
perfidia, &
iuris gentium
(legatorum
respectu) vio-
lario. Impij
in die sunt
deteriores.

Constantianus Epidamnum profectus, ibique aliquam-
 diu moratus, copias cogit. Interea Gothi Grippa
 duce, vbi se in Dalmatiam contulere, Salonas
 mox obtinent. Constantianus verò omnibus egre-
 giè comparatis, cum vniuersa classe ex Epidamno
 discedens in Epidauri portum, quod oppidum per
 Ionicum nauiganti ad dexteram iacet, inuehitur.
 Ibi forte Gothorum speculatores tunc aderant,
 per Grippam dimissi: quibus naues iam prospe-
 ctantibus & simul exercitum, visum facile est, vni-
 uersam milite terram repleri. Itaque ad Grippam
 properè redeuntes, infinitam hominum multitu-
 dinem Constantianum in se ductare identidem af-
 firmabant. Tum ille timore ingenti perculsus, ad-
 uentantibus hostibus occurrandum, vt minime si-
 bi id profuturum, haud quaquam rebatur, nec per
 imperatoris exercitum, qui vel mare ipsum in po-
 testate haberet, obsidione se intercludi villo pacto
 volebat. Salonarum præterea muri angebant,
 vt quorum magna iam pars concidisset, nec secus
 & incolæ ipsi, vt magnum in modum Gothis sus-
 specti. Quibus de causis ex Salonis Grippa cum
 vniuersis copiis mouens, eo in campo castra meta-
 tus est, qui Salonas & Cremonem interiaceret oppi-
 dum. Constantianus interea ex Epidauro sol-
 uens, Lysenem appulit classem, quæ in eodem fi-
 ta est sinu: demissis deinde exploratoribus, his sta-
 tim ad verum renuntiantibus, quemadmodum
 cum Grippa res se haberent, recta Salonas & con-
 citatus nauigat: quò vbi est proximè ventum, in
 continentem expositis copiis, eodem ipse quie-
 ram habuit stationem. quingentis deinde ex vni-
 uerso exercitu & statim delectis, hisque Sifi-
 la quodam ex armigeris suis præfecto, occupare
 angustias imperat, quas etiam ante urbem acce-
 perat. Ipse deinde cum omnibus copiis Salonas

*Constantia-
 nus comes
 stabuli miter
 tur in Illy-
 ricum.*

*Speculato-
 res timidi,
 exercitus
 clades.*

*Grippa Sa-
 lonas dese-
 rit.*

*Occasionum
 momenta in
 bellis nun-
 quam præ-
 termittenda
 sunt.*

*Salona rece
pta.*

*Constantia-
nus Dal-
matis Libur-
niæque posi-
tur.
Anni 11. hu-
ius belli prin-
cipium.*

contēdit, peditarūque demum & classe in portum deductis, urbem ingreditur. Sed Constantianus Salonarum muros mox sarcientos curare, breuique collapsa omnia ex ædificando erigere. Grippa verò Gothorum exercitum, Romanis Salonas iam occupantibus, septimum inde post diem castris sublatis incolumem Rauennam reduxit. His abeuntibus, Dalmatiam Liburniamque omnem Constantianus in ditionem accepit, Gothi sibi adiunctis, qui his in locis reliqui fuerant. His peractis, hyems iam declinabat, & belli huius, quod Procopius historix commendauit, primus iam annus finiebatur. Belisarius autem Syracusis Panormique valido dimisso præsidio, cum omnibus copiis, è Messana Rhegium inter medio freto traiecit: in quo poëta Scyllam fuisse & Carybdim pro arbitrio fabulantur. Ad hunc verò ubi in continentem peruenit, quotidie eius regionis homines agmine magno concedere, & vici qui sine muris iam pridem fuissent, sine vlla custodia Romanis patere: quod sanè ex odio in Gothos acerrimo agebatur, quorum dominatione degrauabantur. Ex Gothis autem Ebrimirus Theodati gener, qui eius filiam in vxorem duxerat Theodintem, cum suis omnibus sponte ad Belisarium venit: qui statim ad Imperatorem Byzantium prouectus est dignitatem. Exercitus autem per Brutios Lucanosque ductus, iter pedibus faciebat, hunc quam proxime continentem classis sublequebatur. Vbi verò est in Campaniam ventum, in Neapolim urbem maritimam inciderunt, quæ pro loci natura validior erat, satisque munita, & valido Gothorum præsidio tenebatur. Belisarius itaque extra sagittæ iactum in portum inffit ex alto naues subduci. Ipse verò iuxta urbem positis castris, im-

*Belisarius
Neapolim
accedit.*

primis quidem quod in suburbano erat præsidium, deditioe mox cepit: deinde qui in ciuitate manebant permisit ex suis quosdam delectos ad se, vt in caltra transmitterent, vt & ipsi sibi quid velent, edicerent, & se loquentem cum audissent, eius mandata ad suos referrent. Ex templo Stephanum Neapolitani dimittunt, qui vbi ad Belisarium venit ita præfatus: Non iure, inquit, id agis præfecte, Romanos viros & nihil iniurie inferentes, tracto exercitu oppugnatum vt venias, qui ciuitatem paruam incolimus; & dominantium barbarorum sic in arce præsidium habeamus, vt si his repugnare quoquam pacto velimus, haud quaquam in nostro arbitrio sit. Accedit etiam quod barbari isti, liberis coniugibusque & preciosissimis rebus in Theodati potestate relictis, ad nos tuendos huc venerint. Quocirca si quid forte contra nos egerint, non ciuitatem, sed se ipsos prodidisse mox videbuntur: quod si nil supprimendo dicturi verba nunc sumus, nec vestris quidem hoc tuo in nos aduentu recte consultum est commodis. Atqui Roma fuisset prius vobis recuperanda, sic deinceps & Neapolis ipsa sine vlllo negotio in ditionem cecisset: ab illa repulsi, neque hanc quidem estis, vt par est, habituri. Quo fit, vt frustra nos obsidendo tempus nunc teras. His Belisarius dicitis, ita respondit: Nos quidem siue rectiore consilio, siue aliascunq; huc concesserimus, haud quaquam Neapolitanis considerandum permissuri nunc sumus: que verò nos dignè consulimus, libet quidem vt animaduertendo & contemplando; ea denique peragatis, que vobis sint conductura. excipite ergo in urbem Imperatoris exercitum, qui pro vestra Italicensiumque aliorum libertate huc venit, ne ea potius diligentis, qua vos præ ceteris maxime afficere molestia poterunt. Enimuero quicumque vel seruitute, vel aliquouis dehonestamento obducti in aciem prodeunt, in ipso profecto certamine, si se nauiter gesserint, geminatam

Stephani oratio ad Belisarium, qua obsidionem Neapolitanam omnimittendam esse dicit.

Belisarij ad obsessos oratio, qua suadet vt Iustiano subijciantur.

Exhortatio
ad Neapo-
litanos.

Ad Gothos.

Belisarij
quintus &
iulianus
144.

Eiusdem er-
ga Neapoli-
tanos bene-
volentia.

Pastor e
Asclepiod-
otus aeditio-
nem impe-
diunt. Rhe-
a

fortiuntur felicitatem nam si victores euaserint, a malis se
& infortunijs vindicant: victi vero id solaty referunt,
quod deteriorem non vltro fortunam sequuntur. Qui vero
cum liceat sibi sine belli discrimine liberos fieri, & alii-
quin ad certamen descendunt, firmiorem sibi vt parius
seruitutem, hi proculdubio vel si potiti forte victoria sint
vel in admodum necessarijs rebus falluntur, & ipso in
bello longè pauciores ac ipsi vellent incolumes euadendo,
cum ceteris infortunijs, vel eo maiorem sunt habituri ca-
lamitatem, quod bello vincuntur. Neapolitanis dicta hæc
sunt. Gothus vero, qui apud vos in presentia sunt, optio-
nem nunc damus, siue nobiscum vna sub imperatoris im-
perio sint, siue impunes & malorum expertes domum con-
festim hinc abeant. Quod si has omnes condiciones siue
hi, siue ipsi vos neglexeritis, & audendo duxeritis in nos
arma efferre, necessarium erit, si deo id placitum sit, pro
hoste vramur, qui se primum obtulerit. Sin vero
Neapolitani imperatoris malint sibi partes deligere, &
ex Gothorum tam graui hac seruitute, in libertatem se
denique vindicare, eas vobis nobiscum fore, fide data,
conventiones polliceor, que cum volentibus Siculis facte,
ita seruantur, vt nos in simulare periurij nequeam. Hæc
Belisarius Stephano publice suis renuncianda in-
iunxit, seorsum tamen huic ad bene sperandū ple-
raque pollicetur, si Neapolitanos Imperatori bene-
uolos redderet. Stephanus itaque in vrben reuer-
sus, & ciuibus Belisarij mandatis renunciatis aper-
tè decernit his prorsus inutile fore aduersus impe-
ratorem bellum suscipere, & Stephano quidè hæc
decernenti fauebat Antiochus, Syrus vir genere
quondam, sed qui iam pridem Neapoli habitarat,
maritimo operi semper intentus, vnde non parum
erat prudentiæ & æquitatis opinionem apud hos
consecutus.

7 PASTOR VERO & Asclepiodotus rhetores e-
rāt, & inter Neapolitanos facilè principes. hi Go-
this

this cū essent amicitia coniūctissimi, haud quaquā
 peruelle rerū præsentīū statū mutari, vel aduersus
 hunc aliquid innouari. Itaque inter se inuito confi-
 lio, vt quæ iam populus animo agirasset, interpel-
 larent quàm multa quidem & magna: multitudi-
 nem incitabant à Belisario alia item atque alia vt
 causando exposcerent, & illud imprimis, vt hunc
 iureiurando adactum tenerent, ab eoque postulata
 confestim assequerentur. Omnibus itaque libello
 inscriptis, quæ Belisarium haudquaquam factu-
 rum suspicarentur, ad eum per Stephanum defe-
 renda mox tradunt: qui vbi rursus ad Impera-
 toris se exercitum contulit, litteris præfecto por-
 rectis, ab eo sciscitabatur, vtrum ne esset execu-
 turus quæ Neapolitani ab se deprecando defer-
 rent, deque his obseruandis præstare iusurandum
 his velit. Tum ille omnia se facturum pollicitus,
 Stephanum statim domum remisit: quo referente,
 Neapolitani denique persuasi, & Belisarij dicta
 suis gratificantia votis suscipiendo, Imperatoris
 exercitum in vrbe[m] extemplo admitti iubent, nil
 prorsus rati molestiæ fibrea ex re occurfurū, iden-
 tidem affirmantes, satis se ex Siculis exemplorum
 habere, qui recens barbarorum tyrannide in Iu-
 stiniani imperium commutata, nunc libertate fruā-
 tur. Iam itaque ingenti tumultu delati, ad aperi-
 das Romano exercitui portas processerant. Go-
 thi interea, vt quibus minus placerent quæ gere-
 bantur, nec cœpta interpellare iam possent, a tu-
 multuante hac turba procul altabant. Sed Pastor è
 primoribus quidam Aselepiodoro fauente, Neapo-
 litano ad concilium populo & Gothis ipsis, vnum
 in locum ad se conuocatis, orationem huiusmodi
 habuit. Si ciuitatis cuiuspiam multitudo sese ac suam sa-
 lutem prodiderit, nihil absurdum, præsertim si cum opti-
 matibus sentiendo, liberam inde de summa rerum senten-

tores suō
 clamori-
 bus, bellum
 facillè exci-
 tare, sed vā
 gere ne-
 queant.

Pastor è ad
 Neapolita-
 nos oratio.
 id est pro Go-

hinc patrocini-
um. & a
Etio in Beli-
sarium.

tiam ferat. Nos tamen ut haud dum in perniciem abeun-
tes, oportet omnino postremum ut perinde suffragium, sa-
lutaria in patriam monita conferamus. Spectamus igitur
d' Viri ac Ciues, non solum ipsos vos Belisario, sed vel
ciuitatem hanc proditum iri, qui bonis vos plurimis affe-
cturum se pollicetur, & iuramento preualido se ad id exe-
quendum obstrinxit. Si autem promittere de se vel id
quieuerit, venturam ad se omnino belli victoriam, contra-
dicturus est nemo, non vobis emolumento hac fore. Nam
futuro iam domino non profus gratificari dementia est.
Verumamen si in incerto positus est Martis euentus, nec
mortalium quispiam Fortuna prenosse sententiam queat,
considerate pro quantis nam vobis calamitatibus id iu-
dij sit. Si enim bello superiores euaserint Gothi, &
hostes deuicerint, hostium loco haud dubie habituri nos
sunt, & hostiliter inde excruciaturi, quippe qui nulla
coacti necessitate, sed voluntate & sui nunc odio ad pro-
ditionem venerimus. Ad haec accedit, quod per Belisa-
rium ipsum, si forte hostes peruicerit, perfidiae arguemur,
& ceu praefecti proditoris, ac perinde fugitiui iam facti,
in omne auum per Imperatorem custodis assernabimur:
nam qui proditoris usus beneficio sit, accepta quidem ex
gratia, repentina quadam ut victor afficitur voluptate,
suspicione tamen imposteri ductus, veretur simul &
odit eius ex factis beneficium proditorem, ut qui in se ipso
expertus asseruet & caueat proditoris indicia. Si igitur
in Gothos fidem in presenti seruauerimus, viriliter sub-
eundo ac tolerando discrimina, vel hi quidem hostibus
superatis, bonis quam maximis affecturi nos sunt: &
Belisarius ipse, si ita forte contigerit, ubi victor euaserit,
seruate fidei veniam dabit, nam & pertinax in quem-
piam studium, vel si plerunque forsitan fallitur, mortalium
nemo, qui non omnino desipiat, dignum supplicio indi-
cabit. Nunc vero quid passi hostium extimuisistis obsi-
dionem? quandoquidem nec necessariis rebus caretis, nec
commeatibus intercludi, domi cum consideatis, murisque
& custo-

Gothorum
iram propo-
nit.

Belisarij se-
ueritatem.

Fidem ser-
uandam ef-
se Gothis.

& custodibus Gothis positis confidere plurimum. Con-
 sideremus præterea nec Belisarium hisce conuenturum
 nobiscum fuisse conditionibus, si urbem se vi capturum
 sperasset. Quin etiam si exequi ex aquo hic vellet, quæ
 nobis essent in commodum concessura, nec Neapolita-
 nos quidem terrere antehac debuit, neque ex nostra hic
 in Gothos iniuria, suas stabilire nunc vires: sed cum
 Theodato & Gothis conferenda prius illi manus fuis-
 sent, ut sine discrimine, & nulla proditione aut iactura, ci-
 uitas ista in victoris cederet potestatem. His Pastor &
 Aesclepiodorus peroratis, Iudæos producunt asse-
 uerantes ciuitati rerum necessariarum nil defore,
 & Gothos tuto moenia seruaturus. Quibus persua-
 sionibus Neapolitani illecti, Belisariū iubent quàm
 celerrimè inde abscedere. Tum ille ad obsidendam
 urbem se comparare, pròque viribus omnia facere.
 nam muros sæpè antea hos inuadendo periclitatus,
 cum magna militum iactura, & horum quidem
 fortissimorū, repulsus abierat: quãdoquidem Nea-
 polis muri, cum partim ad mare sint, partim in con-
 tinenti & locis difficilioribus siti, adiri è propin-
 quo nil poterant, nec ab insidiantibus propter lo-
 corum accliuatatem inscendi. Cùmque aquæ ductū,
 qui in urbem aquam inueheret, Belisarius interci-
 disse, non admodum ciues ea res obturbarat, quip-
 pe qui puteos intra moenia affatim haberent: vnde
 non multum eius iacturam rei sensere. Qui verò
 obsidebantur hostem fallendo, Romam ad Theoda-
 tum crebro nuntios misistare, celerem opem ora-
 tum. Sed ille, vt erat suapte natura ignauus ac planè

Timidus
 esse Belisari-
 um, idea
 non timen-
 dum.

Fulgi mobilis
 animi.

Difficultas
 in obsidenda
 Neapoli, Be-
 lisarij in-
 uitum ani-
 mum com-
 mendat.

Ignauia
 Theodati.
 Tyrannorū
 imago, qui
 pondera mo-
 uent quæ ut
 tingere vel
 minimo digi-
 to nequeunt.

Theodatus non omnino incuriosus his fidem præstare, qui se futura prædicere faterentur. Cum itaque in re præsentis inops consilij esset, quod utique solet mortales ad vaticinia perscrutanda impellere, ex Hebræo homine quodam, qui in hac futurorum prænotione magnæ esset opinionis & famæ, sciscitabatur, qualis nam esset huic bello futurus eventus. Tum ille porcos terdecem paruis tribus in domesticis ut coereret admonuit, & decimis quibusque nomina faceret, ex Gothis Romanisque & Imperatoris præfectis desumpta, ad diem deinde certum quiesceret. Theodatus igitur omnibus ita ut erat iniunctum peractis, ad præstitutum diem cum Hebræo vnâ porcos spectatum aduenit, & eos quidem quibus Gothorum nomen imposuisset, mortuos omnes duobus tantum superstitibus contemplantur, viuos verò & modico interuallo distinctos, quibus Imperatoris præfectorum nomen sorte iam obuenisset, sed alioquin setas è dorso his omnibus defluxisse, & earum partem dimidiam reliquam esse, compertum. Vnde & Theodatum huiusmodi conspiciatum, ex hisque belli exitum animo agitantem, incessisse formidinem tradunt, perinde sat gnarum Romanis id occursum, ut eorum exercitus pars quidem sit dimidia petitura, & pecuniarum sint hiacturam nonnullam facturi; Gothis verò, ut gens vniuersa fere deleta, ad paucitatem denique redigatur, & ad Imperatorem, etsi non magna, deuictis tamen Gothorum præfectis, belli sit peruentura victoria. Quamobrem & Theodatum affirmant, nil prorsus virium comparasse, quibus cum Belisario esset decerraturus. Sed de his quisque loquatur, uti plus minusve attribuerit fidei. Belisarius autem Neapolitanos terra marique cum acris obsideret, moerore afficiebatur ingenti, ut qui nec illos vnquam ad se concessuros speraret, nec ciuitatem se posse in po-

*Theodatus
impietas.*

*Impietas
suo premio
donatur.*

*Profane eu-
rositatis ef-
fectus.*

*Sapientis
Ducis gra-
mos cura.*

in potestate redigere, quandoquidem & loci difficultatem sibi aduersari quàm maximè crederet, & tempus esse diutius conterendum. Vnde & veritus ne se hyems opprimeret, & relicta Neapoli aduersus Theodatum ducere cogeretur, & Romam contendere, celerrimè inde se abiturum exercitui nunciavit, & ad iter vt se præpararet iniunxit.

8 SED diu ea de re animo fluctuatus, & hanc actus rei bene gerendæ occasionem, eodè permanfit. Cupido interea ceperat Isaurum quempiam aqueductus ædificiũ inuisendi, & quemadmodum ciuitati necessarium laticem sumministraret. Ex ea itaque parte, qua Belisarius id interruperat, ab vrbe procul ingressus, facilem habuit desuper vadendi viam. nam muro interciso fluere iam aqua delierat. Vbi itaq; propius mœnia ventum, in vastam petræ molem incidit, non hominum manu, sed pro terræ natura locatæ. In hoc igitur saxo, qui quondam aquæ ductum extruxerant, ædificio illi annexo, excavauerant superne foramen, non satis patens vt eà liberius permeare vir posset, sed labenti vt aquæ transitum exhiberet: vnde fiebat, vt haud quaquam ybique par esset interior ædificij tractus meatusque amplitudo, perforata saxi interpolante angustia, vnde nec armato præcipuè viro & scutum gestanti erat is peruius locus. Id vbi Isaurus comperit, haud quaquam visum impossibile est, exercitum eà posse vrbem inuadere, si paulo laxiorem petræ concunitatem efficerent. Sed ipse vt erat obscurior, nec sermones cum duce aliquos adhuc contulisset, rem ad Paucarem detulit suæ gentis Isaurum, spectatæque inter milites virtutis virum. Paucares igitur omnia, vt se habuissent, ad Belisariũ defert, qui statim præ nuntij voluptate respirans, magnaq; se eius indicem rei pecunia donaturum pollicitus, rem vt perageret & confestim hortatur, ac simul

*Mira sunt
bellorum fa-
cies.*

*Rupes Nea-
poli cœcava,
adnexa a-
queductui.*

*Isuri saga-
citas. Nihil
arduum ocu-
laris morta-
libus.*

*Nihil acco-
ptius incun-
do & utili.
nũcio in re-
bus dubiis.*

imperat. Isaurorum ex agmine desumptis comitibus, petram statim vt latius aperiret, & imprimis caueret, ne cui eius rei sensum præberet. Pauceres verò Isauris extemplo delectis ad id peridoneis, aquæ ductum cum his simul & occultè ingreditur. Cùmque demum ad locum venissent, vbi petra in angustura coibat, mox opus aggressi, non dolabris hanc aut bipennibus excidebant, ne forte ex sonitu fragorèq; hostibus proderent quæ gererentur, sed ferreis acuminatisq; instrumentis, foramen crebrius elimando abradendòque, breui iam effecere, vt vir thorace obductus & clypeum gestans, libere ea transmeare sat posset. Cum itaq; egregie se vniuersa haberent, subiit Belisario cogitatio animum, quòd si præliando exercitui esset, & vi ea vrbs inuadenda, non nisi magna suorum cum clade id fieri posse, & ciuitati cætera occurssura, quæ in captas vrbes geri per hostes solent. Vnde Stephanum statim ad se euocarum his verbis affatur: *Vidi equidem sæpe vrbes expugnari & captas, & qualia à victoribus capte iam patiuntur sat calleo. Nam & milites ipsi sine ulla etatis respectu occidunt quos in eo furore offenderint, matres familiásque iam sædè afficiunt, vt mortem sibi essagitantibus illaturos se negent. Nam dum ad iniuriam ferendam trahuntur, & militum inferuire coguntur libidini, indecora omnia tolerant, & admodum miseranda: puerique vix dum ablaclati, ab his abducuntur in seruitutem, quos omnium insensissimos habent, vt quorum manus paterno resperfas sanguine conspiciuntur. Prætereo, amantissimè Stephane, iniectum per vrbes ignem, & flagrantia teclata nunc meminisse, quo vt res cæteræ deperduntur, ita & vrbis nitore & pulchritudo dehonestat. Hæc ipse omnia cùm veluti in speculo Neapolim videam nil secius perpressuram, ac cæteræ sint captæ vrbes perpeffe, huius sumul ac vestri me miseret. Machinæ mihi, vt vides sunt comparatæ, quibus fieri non potest non urbem hæc capi excindique,*

*Belisarij hu
manitas &
prudentia.*

*Expugnationum ma
la commemorat Beli
sarius.*

dique. Civitatem itaque vetustissimam, & incolas Christianos Romanosque ut ab antiquo iam nactam, ita & ad id temporis intra se continentem, in miseram hanc fortunam incidere, haud quaquam optaverim, praesertim cum in meam sit illa omnino Romanorum praefecti potestatem ventura, & in meo exercitu barbarorum ingens sit multitudo, qui fratres propinquosque ante haec moenia amisere, & i. circo si urbem hanc ceperim, istorum frenare iram nil quiuro. Quamobrem quandiu in vestro arbitrio est eligere posse, quae vobis conducant, & quae potentiora sunt facere, vobis consulite, & futuram declinate calamitatem; quae si, uti par est, in vos denum declinaverit, non iure fortunam estis, sed vos ipsos incusaturi. Post haec Belisarius dicta, Stephanum ad suos remisit, qui ubi Neapolitanae plebis in medium venit, lacrymans ferme & gemebundus renunciauit, quae a Belisario accepisset. Tum illi identidem asseuerare, Neapolitanos immunes & liberos esse, nec Imperatori Romano in seruitutem quandoque se dedituros, nec Belisarium quoquam pacto vereri, nec illi profus cedendum decernere. Tunc Belisarius sui ut urbem per aquaeductum inirent, rem ira constituit. Viros quidem ad quadringentos, primis ferme tenebris deligit, hisque Magnum praefecit, qui equitum turmas durat: huic Ennem comitem addit Isaurorum tunc ducem. thoraces deinde sibi omnes defumere, clypeos, ensesque iubet, & quoad ipse signum dedisset, quiescere: accitoeque Bessae apud se ut manerent iniunxit, Magnum deinde & Ennem quae fieri in praesentia velit commonefacit, & eam his aedificij partem ostendit, quam antea ruperat, unde in aquaeductum facilis patebat ascensus. Post haec imperavit, ut quadringentos illos, quos sibi ductandos dedisset, extinctis luminibus in urbem immitterent, duosque qui tuba canere egregie percalleret, cum his simul dimisit, ut ubi intra moenia peruenissent,

Obtestatio
Belisarij.

Ad obfessores
clemens exhortatio.

Pertinacia
Neapolitanorum, quos
Dei iudicio
punire decreuerat.

Quo modo
capta Neapolis.

Summi ducis in exercitu est inferioribus praescribere quae in maximi momenti reb sunt peragenda.

vrberique fremitu & terrore turbassent, quæ per se fuissent iam gesta, clangore ac sonitu significarent. Ipse verò magno numero scalas ad id antea factas in apparatu habebat. Illis itaque aquæ ductum iam subeuntibus, eaque in urbem prope contendentibus, Belisarius cum Bessa & altero comite suo loco manere, & cum his omnia exequi, ad exercitumque qui iuberet dimisit, vt intenti omnes ac vigiles essent, & in manibus arma haberent: circa se verò quam multos habebat, quos audentissimos esse ac fortissimos viros rebatur. Sed ex his, qui urbem ingressuri obierant, pars maior periculi magnitudine terri, retrorsum deferri dilabique passim. Quibus cum & Magnus dux ipse, quandoquidem vt se sequerentur, nec monendo quidem persuadere, nec adhorrando iam poterat, se ad præfectum recepit: quos Belisarius omnes vno agmine redeutes probro affecit, & ducentos ex his, qui circa se milites erant, delectos, cum Magno abirent mox iussit: quibus Fortius filius vt indignabundus & fremens ducem se obtulit, & in foveam, qua eundem his erat desiluit, prohibitus tamen per Belisarium est. illi verò præfecto vna & Fortio sibi conuiciantibus, metu simul ac pudore perculsi, discrimen quod antea declinassent, subire tunc ausi, cum ducentis illis vna ducem sequuntur. Belisarius autem veritus, ne quis ad hostes, qui turrem aquæ ductus edificio proximam custodirent, eorum quæ gererentur, sensus accederet, eo se contulit, & Bessam rixari ac Gothicis verbis contendere cum barbaris custodibus imperat, ne quis fortè armorum crepitus ad hos perueniret. Tum Bessas ingenti his voce in clamorando ad Belisarium se vt conferrent, monebat, multa his bona fore pollicitus: tum illi contra illudere, & pluribus Imperatori ac Belisario conuiciari & maledicere. Aquæ ductus autem ille non solù ad

*Belisarij
prudentia.
Fortij Belisarij
F. virtus.*

Strategia.

Obsequiosus.

murum vsque porrectus supernè integitur, sed mediam urbem spatio longiore peruadit, & decocto ex latere celsiores fornices habet. Romani itaque cum intra mœnia omnes iam peruenissent, vbi nã terrarum confisterent, nec animo quidem concipere, nec coniectura fat poterant, nec inde descendere, quousque tandem ad locum est ventum, vbi aqueductus relecta erat testudo, domusque desuper neglectior visa, quam sola anicula nimix paupertatis cohabitans incolebat: & fortè in superiori ædificij parte oleæ erat arbor enata. Itaque vbi cœlũ hi conspexere, & media in vrbe se esse iam senserant, inde euadere animo agitabant. non enim his aliqua machina erat, armis præsertim munitis, qua se inde demitterent. Ad hæc accedebat, quod celsius ibi ædificium aliud quoddam excipiebat, quod nullus patebat ascensus. Romanis itaque diu animo fluctuantibus, & in maiores iam cœuntibus loci angustias. (Iam enim cum turmatim succederent, magno agmine ferebantur) subiit cogitatio quempia ad superiora vt tandem euaderet, pertentare. Confestim itaque depositis armis manibus enitendo ac pedibus, in mulieris domicilium venit, qua eodem mox visa & mortem comminatus ni conticeret, supprime illa vt attonita præformidine vocem, iactatõque ad oleæ truncum præualido fone, & illigato, alterum restis mox caput in supereminens ædificium iacit, quo milites statim comprehenso, ad vnum omnes sursum euadunt. Noctis enim pars quarta relinquebatur, & in vrbis muros transcendunt, custodẽsque duos nil prorsus imminens malum præsentientes, obruncant. Sed ea regione, qua in boream mœnia vergunt, Belisarius cũ Bessa & Forio manens, diu iam expectabat, quæ per suos gesta fuissent, resciscere. Tũ illi, vt ea mœniũ parte p̄titi, clangẽtis tubæ sonitu copias euocare.

X. j.

Per aqueductũ Neapolim hostes ingrediuntur.

Eiusmodi impressantur difficultas.

Vnius solers audacia viã arriam omnibus per rigis.

Custodes ignauis obruncantur. Nec enim in bello dicendum est, Nõ putabam.

hoc ex prodito Belisarius signo mœnibus scalis ex-
templo admotis, milites vt per eas murum ascen-
derent, confestim hortatur. Cùmque singulæ scalæ
ad propugnacula haud quaquam perringerent, vt
quas non ex aperto & æqua dimensione opifices

*Remedium
adu. opificū
errorem.*

fabricassent, binis inuicem scalis milites colligatis,
hisque scandendo & propugnaculis superatis in
muros peruadunt, aliam autem mœnium partē ad
mare vergentium non barbari ipsi, sed Iudæi cus-
todiebant. Milites verò nec scalas applicare his po-
terant, nec aliàs scandere, Iudæis sibi acerrime oc-
cursantibus, & planè interpellantibus, ne sine præ-
lio urbem caperent hostes, atque adeo vt ea ere-
gione nihil spei his esset ciuitatis iam potiundæ,
Iudæis ipsis vel vrbe in partem iam capta tam for-
titer præliantibus, & summa vi resistentibus, qui in
se impetum facerent. Verùm vbi demum illuxit
(nam noctu peracta hæc sunt) ex his qui introgres-
si iam fuerant, nonnulli in Iudæos mox inruunt,

hósque in terga cædere acrius instant, tum illis fu-
gam prope capessentibus, vrbs vndique capitur,
Iamque patentibus portis Romanorum infereba-
tur exercitus. Sed milites, qui ad portas in orien-
tem sitas dispositi fuerant, cum scalæ nullæ his es-
sent quibus muros conscenderent, fores confestim
à custodibus destitutas, igne summisso incendunt,
cùmque vacuus esset ea ex parte defensoribus mu-
rus, hinc inde dilapsis, nullo negotio ciuitatem in-
vadunt, stragemque ciuium ingentem fecere: &
hi præsertim ira & indignatione in eos desauie-
bant, qui fratres propinquosve in ea fortè mœnium
expugnatione amiserant. Nam quos tum primum
obuios habuerunt, sine vllò ætatis vel conditionis
rebus in propinquo trucidare, ciuium bona diripere, in
domiciliâque ignem immittere, pueros præterea
ac matres familiâs in seruitutem captos pertrahere,

*Diriptio
Neapolit oc-
cupata.*

& præ

& præ cæteris barbari Massagetæ, vt qui nec sacris quidem cū manus abstinuissent, eorum vim maximam, qui vel in templa confugerant, tandiu obtruncant, quoad Belisarius suos circumfūdō à cæde cohibuit, & ad concionem vocatos istiusmodi affatus est verbis: *Postquam victoriam ad nos detulit deus, & ad id gloria tandem prouexit, vt urbem, etsi inexpugnabilem visam, nostre ditioni subegerit, necessariū est, vt & ipsi acceptæ gratiæ haudquaquam indignos esse præ nobis feramus: sed pro nostra potius in demictos clementia, iure hos superasse. Nolite ergo Neapolitanos istos perpetuis odiis de cætero insectari, nec quia hos ipsi oderitis, belli vobis sunt limites excedendi, quod enim esse in demictos victorum odium potest, cum parcendum his potius sit, quàm ad internitionem clades alia inferenda: non enim vos ipsi ab hostibus posthac vindicatis, sed subditorum ex more facturi iacturam estis. Quocirca viris istis nihil impofterum mali per vos inferatur, neque siuenti iam animo licentius omnia permittēda, indecorum namque cū hostes viceritis, iracundia vinci: vobis quidem cætera in virtutis premium cedant, coniuges viris cū liberis restituite: ediscant victi ex rerum suarum iactura quantis sua temeritate priuati nunc sint & gratissimis bonis.*

9 His Belisarius dictis, matres familiās omnes, liberos, seruósque produci mox iussit, & Neapolitanis restitui, nondum aliquam expertos iniuriā, hisque & milites suos conciliauit. Sic itaque cū Neapolitanis tunc actum, vt vna eadēque die & in seruitutem concederent & libertatem, simul ac suis ex rebus preciosissima quæque recuperaret. si quidem qui aurum maiorisque precij rem possiderent, iam antea in terram abdiderant, hac duntaxat via hostibus occultare sua hi potuerunt. Denique omnes in propria domicilia restituti, cum his simul & bona recondita præter spem receperunt. Obsidio itaque in diē ad summū extracta vigesimū

X. ij.

Massagetarum
victorias.

Belisarius ad
suos iam
victores or-
rato exhor-
tatoria ad
Clementiam
in oppida-
nos victos.

Vince tei-
psum, qui
hostes vici-
sti.

Clementer
actum in vi-
ctos.

Eximia Be-
lisarius vir-
tus Neapo-
litanos re-
stituit.

hunc habuit finem. Gothos verò ea in vrbe ad octingentos numero captos, indemnes prorsus seruatos, non minori in honore, quam suos, apud se Belisarius habuit. Pastor autem, qui in eam desperationem, vt supra iam diximus, piebem induxerat, vbi captam urbem peruidit, in apoplexiam incidens repentinus moritur, nullo vel antehac morbo affectus, nec prorsus ab vilo mali quicquam perpellus. Asclepiodotus præterea, qui cum Pastore vnâ rem omnem in populi iacturam confecerat, cum primoribus aliis, qui reliqui tantæ cladi fuissent, ad Belisarium venit. Cui illudens mox Stephanus, his verbis cœpit conuitiari, *Vide nunc, ô omnium perditissimè homo, quantis malis affeceris patriam, pro tuoque nimio in Gothos ac pertinacissimo studio, tuorum civium salutem proderis. proinde si barbaris res successissent, nõ indignum duxisses tui erga hos studij mercedem recipere, & singulos nostrum, tametsi rectius longè consultos, proditionis infimulare. Ast vbi in potestatem Imperator hanc urbem redegit, & Belisarij huius tam fortissimi viri virtute salutem recepimus, adire hunc ipsum Romanorũ præfclũ tã temere ausus, perinde nec in nos ciues nec imperatoris exercitum delinquendo non dignas tuo sis scelere pœnas daturus. Tum ille exprobranti hæc sibi, vt maledictis vicem mox redderet: *Falleris, inquit, his te iactitando, quæ nobis ex nostra in Gothos benevolentia obijcienda nunc ducis, non enim quis esse periclitantibus dominis beneuolus potest, nisi sat constans animo sit. Me verò victores talem sunt Reipublicæ suæ habituricustodem, qualem nuper fuisse in Gothos compererint: quando quidem qui suapte sit natura non infidus, haud quaquam cū fortuna simul commutaturus est animum. Tu verò cū Gothis res minus æquè procederent, promptiorẽ te statim exhibuisti ad inuadentium hostiũ verba succipienda. qui enim instabilis est, & inconstantiẽ morbo laborat, simul ac timere incœperit, vel suimet amantiſsimis debitam**

Pastor apoplexia ex-
tinctus.

Stephanus
Asclepiodo-
tum conui-
cius inflecta-
tar.

Audax As-
clepiodoti
responsio.

debitam negaturus est fidem. His dictis, Neapolitanus mox populus abeuntem hunc confpicatus, cum in vnum coisset, sua ac præsentia mala Asclepiodoro illi impuranda criminabatur, & maledictis haud prius absistit inceslere, quàm hominem trucidasset, eiusque & corpus dilacerasset minutatim discerptum. Huius deinde ex cæde, Pastoris ad domum impetu facto peruenit, & illum identidem omnes exposcere, seruisque affirmantibus, fato perfunctum Pastorem esse, non prius his fidem præbendam duxere, quam mortui cadauer proferrent: quod statim arreptum loco quodam & suburbano, palo affigunt, proque commisso ex iusta ira facinore, Belisarium sic deprecantur, vt ab homine perhumano clementique facile veniam impetrarint. Cum Neapolitanis sic actum, Gothi verò, quibus circa Romam & circumiecta huic vrbi loca adesse forte tunc cõtingit, miraculi loco existimare Theodari tunc primum ignauiam, quòd eum in proximo hostes adessent, haud quaquam vellet his obuiam ire: vnde in suspicionem nec mediocrem quidem venire, ne Iustiniano Imperatori vltro is esset Gothorum res proditurus, quandoquidem non in aliud quippiam animum intendisset, nisi vt quiescendo vitam de cætero duceret, & pecunia sese affatim ingurgitaret. Itaque vbi demum captam per Belisarium esse Neapolim accepere, Theodaro omnibus probris dilacerato, vnum in locum ducentorum ab vrbe stadiorum interuallo distantem inter se coeunt, castraque ibidem metari se posse quamoptime visum. Campi nimirum circunquaque parentiores & equitabiles erant, iuxta verò defluens amnis in mare ad Tarracinam immittit. huic proximus mōs Circeus ille, vbi Vlysses ferunt cum Circe versatum. Sed vt equidem reor, non vera fatentur, cum ea in insula Circis domum Homerus fuisse affirmet: ni forte

*Asclepiodoro
ti supplicium.
Patria proditores
facile pereunt.*

*Theodatus
in suspitione
Gothi venit,
& abdicatur.
Tandem tyranni
in odium
apertum populi
incurrunt.*

Mons Circeus.

hunc montem, insulam esse iccirco quis dixerit, quia in mare ingenti tractu porrigitur, & iuxta adnauigantibus, eiusque è littoris regione vadentibus, insulæ diu persimilis esse apparet: vbi vero ad eum est montem peruentum, facile quisque perdiscit, priorem opinionem se fefellisse: & ea fortè de causa hunc locum Homerus insulam dixit. Mihi vero ad ea, quæ dicere cœperam, redeundū. Gothi igitur cum eo iam conuenissent, Imperatorem sibi & Italii Vittigem deligunt, virum sanè non ex clara familia ortum, sed qui in his certaminibus, quæ circa Sirmiū aduersus Gepidas Theodericus rex habuisset, probe se & viriliter gesserat: qua de re Theodatus certior factus, fuga extemplo arrepta Rauennam contendit. Vittiges vero quam celeritè

*Vittiges
rex eligitur.*

*Optares i
donatus man
dati Vittig
gu minister
Theodatum
tyrannum
persequi-
tur.*

Optarem Gothum hominem misit, qui Theodatum ad se viuum vel saltem mortuum ex fuga retraheret. Erat autem Optares ille hac de causa Theodato infensior. huic quondam amplissimo patrimonio & præstanti forma puella denupserat. hæc Optari Theodatus, etsi pecuniis vtcunque placato ademptram, alteri collocauit. Iccirco tunc Optares iracundia partim succensus, Vittigi partim morem gesturus, ingenti celeritate, & summa animi promptitudine, nec interdiu quidem, nec noctu intermisso itinere, abeuntem illum enixius insectatur: quem demum in via adeptus, ac solo sæde resupinatum vt victimam cædit. Hæc Theodato & vitæ euersio fuit, & regni, ad tertium annum derenti.

*Theodati
exisium.*

IO VITTIGES interim imperator creatus, cum presentibus Gothis Romam se contulit, ibique cū Theodato quemadmodum actum fuisset, certior factus, & ingenti affectus lætitia, huius Theodasclium filiū custodiis afferuandum curauit. Cūque Gothorum res ei haud rectè satis paratæ adhuc viderentur, potius duxit Rauennā prius contendere, ibique

ibique omnibus optimè comparatis, ad bellum de-
 scendere. Vnde vniuersis ad se conuocatis, oratio-
 nem huiusmodi habuit: *Rerum gestarum que maxi-
 me sunt, viri commilitones, non temporis celeritate, sed
 bonis consilijs dirigi rectius solent; plerumque enim sera
 dilatio, cum se demum opportunè obtulerit, utilitatis
 plurimum affert; studium verò & nimia properatio,
 ubi nec decenti nec suo tempore proferantur, multis rei
 conscientie spem intercidit, facilius quippe imparata a-
 liqua multitudo viribus oppugnata hostilibus vincitur,
 quam qui cum minoribus copijs, sed alioquin quàm bene
 instructis, in certamen se conferunt. Non itaque ut repen-
 titius ipsi & iactanter elati, indecenti vos aliqua affectum
 sumus iactura: si quidem longè potius est, ad breue nos e-
 rubescere, ut gloriam seruemus iam partam perpetuò,
 quàm momentaneum dedecus declinando, in omne euum
 hoc ipso molui. Accedit etiam haud quaquam & vos
 esse eius rei ignaros, Gothorum vim omnem & armorum
 vniuersam serè apparatus, in Gallijs ipsi & simul V-
 enetijs, absque quàm procul hinc distantibus locis, versa-
 ri. Et sare Francorum cum natione, presenti hoc nihil in-
 ferius bellum nos gerimus: quo nondum rectè disposito,
 velle aliud aggredi, maioris esse vesania duxerim, nam
 qui in arcipiti positi sunt, nec in hostem unum intenti,
 par erit omnino ab aduersarijs superentur. Ipse verò Ra-
 uennam eundem nunc esse decerno, indeque aduersus
 Franco: bello denique absoluto, & ceteris perquam bene
 ribus dispositis, cum Belisario demum Gothorum omni-
 bus copijs confligendum. Sed vestrum non neminem dis-
 cessionem hanc nostram fugam dicere haud quaquam
 pgebit. Et alioquin timorem dissimulare & profiteri, si
 modo suo id tempore fiat, quàm multos erexit, & ad
 meliorem traduxit fortunam. Strenuè verò factorum ce-
 lebritas his quidem, qui nil opportunè hæc gesserint, ad
 feritatem proculdubio est, & ignominiam concessura, non
 enim rerum nomina sequenda sunt, sed iure ex his*

*Oratio Vit-
 tigijs ad Go-
 thos, qua
 Rauennam
 eundem esse
 decernit, ut
 bellum Frã-
 cis primũ
 inferatur,
 deinde Be-
 lisario.*

*Amouet ad
 se fuga su-
 spicionem,
 & prioris
 consilij cau-
 sas adfert.*

commoditas consecranda. Viri nimirum virtutem non cepta res arguunt, sed peracta designant: hostes autem fugiunt, non qui maiori cum apparatu & crepente in hos aduentarint, sed qui eorum corpora tueri perpetuo volunt, & bello quāta procul abesse. De huius verò urbis

Roma futuram deditionem hanc in tuto sunt Gothis conseruaturi, quantoquidem non eleuat. *Roma futura* *tem hanc in tuto sunt Gothis conseruaturi, quantoquidem non eleuat.* nec necessitatem experturi sunt aliquam, vobis paulo post ad se redeuntibus: & si qua de vobis hos fortē suspicio ceperit, vel admissis in urbem hostibus, minus ucebunt, & cum his demum magis conduxerit, si cogat necessitas ex aperto pugnare. verūm ne quid eiusmodi incidat, mox ipse promouero. viros namque complures ac custodiam urbis relinquam, & prefectum cum his prudentissimum, qui ad eius tutelam sint suffecturi, atque ut et nobis urbana hac recte se habeant, & nulla ex hoc nostro recessu subsequatur iactura. Gothi igitur Vittigis dictis collaudatis, ad iter se præparabant. Interea verò Vittiges idem Liberio Romano antistite, Senatoribus populōque vniuerso abunde commonefactis, commemorato insuper iustissimo Theoderici quondam imperio, singulos demum hortari, erga Gothorum vt gentem beneuole impostitum se haberent, idque vt deinceps seruarent, grauissimo iureiurando adegit, & ad urbis custodiam viris nō minus quatuor milibus lectis, Leuderem præfecit, hominem sanē, vt ad multum ætatis prouectum, ita & prudentiæ opinionem maximam consecutum. His ita peractis cum reliquis copiis Rauennam versus iter aggressus, multis secum Senatorij ordinis obsidum loco abductis: quō vbi demum peruenit, Mathastuntham Amalastunthæ filiam eximie pulchritudinis virginem, vxorem sibi vel nolentem quidem effecit, vt ex hac generis Theoderici coniunctione, imperium sibi firmis

Diligentiam suam hic pollicetur. *tias ex aperto pugnare. verūm ne quid eiusmodi incidat, mox ipse promouero. viros namque complures ac custodiam urbis relinquam, & prefectum cum his prudentissimum, qui ad eius tutelam sint suffecturi, atque ut et nobis urbana hac recte se habeant, & nulla ex hoc nostro recessu subsequatur iactura. Gothi igitur Vittigis dictis collaudatis, ad iter se præparabant. Interea verò Vittiges idem Liberio Romano antistite, Senatoribus populōque vniuerso abunde commonefactis, commemorato insuper iustissimo Theoderici quondam imperio, singulos demum hortari, erga Gothorum vt gentem beneuole impostitum se haberent, idque vt deinceps seruarent, grauissimo iureiurando adegit, & ad urbis custodiam viris nō minus quatuor milibus lectis, Leuderem præfecit, hominem sanē, vt ad multum ætatis prouectum, ita & prudentiæ opinionem maximam consecutum. His ita peractis cum reliquis copiis Rauennam versus iter aggressus, multis secum Senatorij ordinis obsidum loco abductis: quō vbi demum peruenit, Mathastuntham Amalastunthæ filiam eximie pulchritudinis virginem, vxorem sibi vel nolentem quidem effecit, vt ex hac generis Theoderici coniunctione, imperium sibi firmis*

Leuderis cū præsidio Roma relinquitur.

Mathastuntha Vittigis nubis iniurata.

Mathastuntha Amalastunthæ filiam eximie pulchritudinis virginem, vxorem sibi vel nolentem quidem effecit, vt ex hac generis Theoderici coniunctione, imperium sibi firmis

mius stabilitam esset imposterum habiturus. Gothos deinde vndequaque contractos, arma equoque singulis turmis distribuendo, intruxit in primis & exornauit, eos duntaxat, qui Gallias præ Francorum formidine custodirent, ad se reuocare non potuit. Franci autem isti, Germani quondam vocitabantur: quemadmodum autem a principio fuerint id nomen sortiti, & Gallias deinde inuasurum, ac Gothis simul sint hostes effecti, explicaturus mox sum. Regio ea omnis, quæ ab Oceano & Gadibus nauiganibus ad dexteram iacet, Europa, vt aliâs diximus, nuncupatur: quæ verò est huic ex aduerso obiecta, Lybia dicitur, sed Asiam, hanc præci dixere: de his inde quæ vltra Lybiam sunt, quod affirmare certius queam, nil habeo. nam & vastæ excipiunt solitudines, & immensis spatijs vacua sunt hominibus loca, ex quibus & si primus Nili fons nascitur, est tamen eius origo incognita, cum inde in Ægyptum deferri id flumen affirmarent. Europa autem quod ad ipsum statum & suum principium, post quidem Peloponeso perfirmis, & vtrinque adiacet mari, cuius prima regio circa Oceanum est & Occidentem solem, & Hispania dicitur ad vsque Alpes, quæ in Pyrenæis sicut montibus. Alpes verò dici in angustiis transitum, qui ea in regione sunt homines, decreuerunt. A Pyrenæis autem montibus ad vsque Liguriæ terminos Gallia dicitur. Vbi alpes alia Gallos & Ligures dirimunt. Sed Gallia Hispaniis est longe potentior. Siquidem ab angusto cum Europa ipsa incipiat, in immensam semper latitudinem funditur. Ex vtrisque his regionibus, altera quidem in Boream vergens, Oceano circuncingitur mari, altera verò quæ ad Notum ventum inclinât, mare Tyrrenum habet. In Galliis alia pieraque flumina sunt, sed Rhodanus imprimis & Rhenus hinc defluunt,

*Fræciprius
Germani.*

Orbis partitio.

Europa.

Hispania.

*Alpes vnde
dicitur Gal-
lia.*

*Gallia Hispaniis
longe
potentior.*

*Rhodanus.
Rhenus.*

diuersa tamen & contraria ab inuicem via labuntur: Rhodanus siquidem in mare Tyrrhenū exit, & in Oceanum Rhenus immittit, paludes præterea hisce in locis non pauca, vbi primitus Germani, gæa barbara habitabant, nec magni tunc primum momenti viri, qui Franci nunc vocitantur. his finitimi Arborichi accolæ erant, qui cum cætera Gallia atque item Hispania iam pridem Romanis parebāt, post hos in orientem solem Thoringi barbari sunt, qui Cæsaris Augusti permisso, sedes has tenebant, & ab his Burgundiones haud procul, ad Norū ventum vergentes inhabitant. Sueti deinceps & Alemanni gens valida, liberi omnes, & iam diu ea incolunt loca. Temporis vero processu, Visigothi vi in Romanum imperium facta, Hispanias omnes & Gallias vltra Rhodanum flumen suæ ditioni subactas, vestigialesque redditas tenuere. Erant autem Arborichi Romanorum tunc milites, quos sibi Germani cum obediētes facere & subditos vellent, vt qui finitimi essent, & pristinos vitæ mores penitus immutassent, eorum agros assidue populari, & hos copiis vniuersis inuadere: Arborichi vero cum & virtutem præ se, & erga Romanos beneuolentiā ferrent, viros fortes eo in bello se præstiterūt: cumque his vim inferre Germani non possent, societatem vt secum saltem inirent, & mutuam inter se facerent connubia, precabantur: quas non inuiti conditiones Arborichi mox accepere. erant nanque vtrique Christianæ fidei sectatores. Sic itaque vnum hi cœuendo in populum, ad maximam potentiam euasere. Romanorū interea milites alij, qui in Gallia finibus erant, custodiæ gratia constituti, cum neque Romam redire iam possent, nec ad hostes vt Arianos concedere, se se cum signis ad hostem contulere, & locum insuper quem pro Romanis seruabant, Arborichis Germanisque prodidere, ac patrios

*Germani,
post Franci.*

*Arborichi.
Thoringi.*

*Burgundiones.
Sueti &
Alemanni.*

Visigothi.

*Arborichi
& Germani
ceteram in
vnam cœuunt.*

*Germani
Gallias occupant.*

patrios mores continenter seruatos, suos transmi-
 fere ad posteros, atq; adeò vt vel ad hanc nostrã e-
 ratã eodem tenore vel etiã cultu pristinos seruare
 ritus non dedignentur. descripto nãque ex nume-
 ro ad id fermè tẽpus hi demonstrantur, quo taxati
 antiquitus militabant: quandoquidẽ & suis produ-
 ctis nunc signis, in aciem prodeunt, ac patriis vt un-
 tur perpetuò legibus, Romanũque habitum, vt in
 cãteris aliis, ita & foccis nunc seruant. Enimuerò
 quãdiu Romanis Respub. eadem semper & firmior
 mansit, ad Rhodanum fluuiũ Imperator in Gallos
 potitus imperio est. Vbi verò hanc Odoacer in ty-
 rannidẽ verit, tunc demũ Visigothis tyranno hoc
 ipso cedente, vniuersam ad vsque Alpes, quã à Li-
 guribus Gallos disternãt, hi Galliam suã ditio-
 nis fecere. Odoacro deinde cadente, Thuringi Vi-
 sigothique Germanorum vires iam auctas veriti,
 (nam & hominũ abundabant hi multitudinc, & ro-
 bore prãualebant) atque adeo vt finitimos omnes
 apertius violarent: cũ Theoderico & Gothis vt fœ-
 derã iungerẽt summo studio nitentur. Sed Theo-
 dericus eorum repudiata societate, cum his tamen
 coniugia facere haudquaquã dedignabatur. Tũc i-
 taque Visigothorũ duci iuniori Alarico Teudetu-
 sam filiã eius despondit & virginẽ. Hermenefrido
 autẽ Thuringo & principi, Amalabergã Amalafri-
 dis sororis filiam nuptui tradit. quo factũ, vt Fran-
 ci alienam in se violentiam veriti, à Theoderico ne
 hunc bello per id tempus incesserent abstinendo,
 Burgundiones oppugnatũ mox ierint.

II INTER Francos deinde & Gothos, in
 Burgundionum malum, fœdus pactionesque fiunt
 hac lege, vt vtrique in hos copias mitterent oppu-
 gnatum, & vtrĩ eorum alteris in expeditionem
 euntibus, Burgundionũque euertentibus gentẽ
 ipsorũque terram in suã redigentibus potestatẽ

*Visigothi
 Gallia parte
 tem conse-
 quantur.*

*Matrimo-
 nia inter V̄
 sigothos.
 Thuringos
 & Ostrogo-
 thos contra
 fca.*

*Populi in po-
 pulos iusto
 summi iudẽ
 eis arbitrio
 insurgunt,
 vt decreta
 iusta eiusdẽ
 exequantur.*

à conuentis deficerent, victores ipsi ab his, qui secū non militassent, certum auri pondus referrent: sic bello res captas vtriusque cōmunes fore. Germanis igitur ingentibus copiis pro inicitis inuicem cum Gothis conuentionibus, aduersus Burgundiones iam prodeuntibus, Theodericus verbis quidē ad expeditionem se præparare, de industria tamen tēpus in belli euentum extrahere, futuram fortunā opperēdo, vix tandem exercitibus missis, præfectus imperat, iter vt segniter facerent. Proinde si Francos victoriam retulisse acceperint, tunc profus iter accellerent. Sin verò aduersi quippiā his accidisse didicerint, haudquaquā vltra progredierentur. Franci interea cum Burgundionibus soli manus cōseruere: & cum bellatū nauiter esset, magna vtrinque fit cædes: nam pede collato ad multū diei fortiter est præliū gestum. Sed Franci demum, vbi in fugā hostes penitus vertēre, in vltimas quas illi incolerent terras fugarunt, vbi & fugiētibus pleraque erant & validiora ad receptū præsidia, quæ sola his salutē fuere, cæteris hostes potiti. Hæc victoria vbi ad aures est Gothorum perlata, quam celerrimē ad socios & victores se cōferendo, sui præsentiam faciunt, ab hisque increpiti, quòd prælio non tempore suo interfuissent, locorum causabantur difficultates, paratos se pactam pro pœna pecuniam statim dependere: qua ibidem depensa, terras ex hoste captas, vt conuentum iam antea fuerat, cum victoribus partiuntur. qua in re cognita Theoderici prudentia est, qui sine vlla suorum iactura, modico auro persoluto, hostium sibi loca parauerit. Hac via Gothi Germanique Galliis sunt in partem potiti, Germani deinde ad pristinas vireis accessione facta, Theoderici nulla habita ratione, & priore illa ex eo, qua tenebantur, neglecta formidine, aduersus Alaricum & Visigothos duxerunt exercitum.

*Theoderici
vafricies.*

*Francorum
& Burgundionum
pugna.*

*Gothorum
Strategema
politicum.*

*Germani
Visigothos
inadunt.*

eum. Quòd ubi Alaricus comperit, Theodericum
 ad se celerius euocat, qui maximis statim cum
 copiis ad eius suppetias ire contendit. Visigo-
 thi interea, postquam Germanos circa Carca-
 lionem urbem castra habere certiores sunt redditi,
 confestim his obuiam eunt, & positis castris qui-
 tos se continent. Sed cum in ea obsidione tem-
 poris plurimum contriuisissent, cedere occępit i-
 nertię, & ægrè ferre per hostes sua loca vāitari,
 in prædāmque omnia agi: vnde & Alaricum con-
 tumelia & probris inceslere, & quòd hostes re-
 segnitiam criminari, & identidem affirmare, pos-
 se se quidem & solos, Germanos bello peruin-
 cere. Vnde suorum importunitate victus Ala-
 ricus, etsi haud dum præsentibus Gorhis, cog-
 gitur statim in aciem aduersus hostes prodire.
 Sed Germani in ea congressione superiores iam
 facti, Visigothorum vi maxima cæsa, Alaricum
 simul ducem obruncant, & Gallis maiorem
 in partem potiti, Carcasionem urbem celerri-
 me obsident, vt in qua conditas esse regias o-
 pes acceperant, quas Alaricus quondam senior,
 cum Romam cepisset, abstulerat. In his ferunt Sa-
 lomonis fuisse preciosissimam supellectilē ac spe-
 ctatu dignissimam, vt quam ingentis precij gēmis
 ornatam ex Hierosolymis dicunt auexisse quondā
 Romanos. Visigothi igitur, qui eo prælio superfue-
 re, Gaselicum spurium Alarici filium principem si-
 bi pronuntians creauerunt, cum Amalaricus ex Ala-
 ricis filia natus, puer admodum esset. Theoderico
 deinde cum Gothorum exercitu aduentante, tre-
 pidanter Germani obsidionem soluerunt, indēque
 profecti, eam Galliarum & præter Rhodanum flu-
 men mox occupant regionem, quæ in Oceanum
 vergit: quos cum loco depellere Theodericus nil

*Milites cō-
 stantionis in-
 nimici.*

*Alaricus
 à suis accu-
 satus igna-
 us.*

*Alaricus à
 Germanis
 cum suis co-
 ditur.*

*Gaselicus
 rex Visigo-
 thorum.*

posset, vt sibi haberent, quæ iâ occupassent, permittit; ipse verò reliquâ Galliarum tunc partem recuperavit. Gafelico itaque suo fato perfuncto, ad Alarici nepotem defertur imperiû, cuius ille vt pueri adhuc procuracionem gerebat. Theodericus verò Carthagine ex vrbe rebus omnibus, quæ ibi Gothorum regibus seruabantur, secum auertis, celerrimè Rauennam reuertitur, præfectisque & maximis copiis continenter in Gallias & Hispanias missis, imperium ipse re actis administrando tenebat, idque vt sibi perpetuò stabiliret, providens, earum prouinciarum principes iussit, vestigal vt sibi deferrent. quo opportune accepto, ne auaritiæ videretur intentus, Gothorum Visigothorumque exercitibus munera in annos singulos mittere, eorumque sibi animos conciliare. Vnde temporis progressu factum, vt Gothi Visigothique, quandoquidem sub vnus imperio essent, terrarumque easdem haberent, liberos suos mutuis affinitatibus iunxerint. Post hæc Theodis, vir Gothus, quem Theodericus vt exercitui præfesset, emiserat; ex Hispaniis sceminam nobilem in coniugem duxit & opulentam, vt quæ in pleraque Hispaniæ loca haberet imperium: ex quibus ad duum milium ferè contracta hic militum manu, vique satellitum constipatus, verbo quidè Theoderici permisso Gothis tunc præerat, re verò tyrannum agebat. Cuius rei Theodericus etsi non nescius erat, veritus tamen ne sibi imposterus esset cum seruo prælium ineundum, & Franci sibi obstitissent, vel aduersum se Visigothi res forte nauando aliquid molirentur, haudquaquã Theodim potestate priuauit, sed tunc ductare exercitum iussit, cum esset in bellum eundum: seorsum verò cum Gothorum primoribus agit, qui tunc forte apud Theodim erant, illi vt litteras darent, monerentque eum iuste facturum, eque suæ prudentiæ dignitate, si ad Theodericum

Theodericus quas artes adhibuit vt dominationem suam stabiliret.

Theodis tyrannus.

Ingenium tyranni est, seruum se legitimi domini nomine proficere re ipsa autè dominum agere.

dericum salutandi se gratia cōferat. Theodis verò
 Theoderici imperata exequi omnia præ se ferebat,
 & annuū vestigal haud dum illi depēsūm parabat:
 Rauennam verò concedere non animo inerat, nec
 sibi scribentibus se id facturū pollicebatur. Theo-
 dericus interea ex humanis decedit. Tum Franci,
 vt neminem rati suis conatibus de cætero occur-
 surum, aduersus Thoringos copias eduxerunt, & il-
 lorum præfecto Hermenefrido occiso, hos in pote-
 statē redactos suæ faciunt ditionis. Hermenefridi
 interea coniunx cū liberis latitando, ad Theodatū
 eius germanum fratrem & Gothorum tunc princi-
 pem venit. Germani deinde cum Burgundionibus,
 qui bello superfuere, manus strenuē conserunt, &
 prælio facti superiores, illorum quidē tunc princi-
 pem in præsidio quodam coërcitum, custodiendū
 tradunt: Burgundiones verò subactos, aduersus ho-
 stem vt bello victos, secum militare mox cogunt,
 terrāsque omnes, quas hi incolebant, sibi tributa-
 rias faciunt. Amalaricus autē Visigothorū princeps,
 cum in virilem iam euassisset ætatem viribus Ger-
 manorū perterritus Theodiberti fororem Germa-
 nis imperitantis duxit in coniugē, Galliamque cum
 Gothis & Atalarici nepote partitur. Sed pars ea,
 quæ circa Rhodanū est, Gothis sorte obuinit: quæ
 vltra fluuium erat, Visigothis in ditionē concessit.
 Conuentum est tamen, vt vestigal per Theodatū
 his imperatum, haud quaquā de cætero Gothis de-
 penderetur, & res vt præterea omnes Amalarico
 ipsi restituerētur, quæ per Theodericū fuerant ex
 Caracassione vrbe direptæ. Cæterum vbi vtræque
 hæ nationes affinitate inter se mutua coierūt, data
 viris singulis optio est, qui in vtrauis gēte cōnubia
 fecerant, vtrum mallent vxorem sectari, an illam
 ad se domum traducere: quo factum, vt fuerint ple-
 rique, qui vxores quo animus ferret, traducerent;

*Franci regē
 Thoringorū
 Hermene-
 fridum
 cadunt.*

*Germani
 Burgundio-
 nes vincunt.
 Rerum mi-
 ra vicissitu-
 dines.*

*Theodiberti
 rex
 Fræcorum,
 Germanis
 imperans
 Galliam cū
 Gothis di-
 uidit.*

*Amalari-
cus uxorem
ad Arianis-
mum cogit.
Tanta im-
pietatis
merces. A-
malarici he-
retici cla-
des & ca-
des.*

*Visigothi
Gallia eie-
cti, se in Hi-
spaniam cō-
serunt.*

*Gothos ad
arma impel-
lere Vittinges
nititur.*

& qui aliò ab vxoribus traducerentur. Amalarius demum, vt qui vxoris esset germano infensor red- ditus, ingenti ex eo calamitate afficitur, vxorem si- quidem cum integræ erga deum fidei suscepisset, & aliàs ipse Arianæ hæreseos esset, haudquaquam sinebat legitimis hanc & veris ritibus vtī, nec pro patriæ & optima sua consuetudine deum sibi pro- pitiano vt coleret. Vnde cum integerrima femi- na in viri mores concedere nollet, & contempui haberi apud hunc cœpta, atque adeo vt ferèdus de cætero non videretur, Theodeberto fratri vtī se ha- buissent omnia, nuntiauit. Qua de causa Germani- cæ gentes Visigothique inimicitias inter se contra xere, acrique ac diutino bello inter hos decertatū, sed victus demū Amalarius cum magna suorū ia- ctura occubuit. Theodebertus verò suis cum rebus omnibus sorore redempta, Galliaē partem, quantū- cunque fortiri Visigothi fuerant, recepit. Qui ita- que Visigothorum ex gente bello deuicta reliqui ex ea clade fuere, ex Galliis cū vxoribus liberisque, suis iam sedibus exciti, ad Theodem in Hispaniis tyrannidem exercentem se contulere. hoc pacto Gothi Germaniq; potiti Gallia sunt. Postremò Go- thorum dux Theodatus cum Belisarium in Sicilia venturum iam crederet, cum Germanis paciscitur, vt Galliaē portionē, quæ Gothos contingeret, sibi haberent, & aureorū viginti milia his ab se condi- tionibus caperēt, vt sibi auxilio forent, & aduersus Belisariū secum vnā susciperent bellum. Sed rebus ex conuento finem haud dum nactis, sortem Theo- datus ipse fatalem impleuit.

12 INTEREA Gothorū nō pauci numero, & viri quidē fortissimi, quos Martias Gothus ductaret, eā Galliaē partē custodiebant quā Gothorū esse iam di- ximus. Hos tamen Vittinges cū inde tuto excire nō posset, nec Francis ad resistendum suffecturos pu- taret,

taret, vt Galliam statim Italiámque excursuris, si Romam ipse cum exercitu vniuerso contendere, Gothorum ad se primoribus cõuocatis, orationem huiusmodi habuit: Non equidem, ò viri sanguine mihi propinquiores, que grata potius sint quam vtilia commonefacturus, vos huc conuocauit: sed vt benigne auscultando presentibus de rebus pro vestra nunc dignitate in medium consulatis. his nanque, quibus facta iccirco non ex voto procedunt, quia necessitati haud quaquam cum opus est parent, profecto moderari eundem in modum presentia velle, nil profus conduxerit. Cetera quidem ad bellum parata nobis egregie sunt: sed Franci obstant, quibus iam pridem nobis hostiliter aduersantibus, etsi cum magna nostra vt corporum, ita & rerum iactura ad resistendum tunc vires fuere, cum aliunde nobis nil occurreret hostile, nunc tamen cum in alios ire omnino cogimur hostes, cum Francis inceptum necessario soluendum est bellum, & ea primum de causa, quia si hostes nobis sint hi permansuri, cum Belisario contra nos arma sine mora consociabunt. num qui vnã eundemque habeant hostem, vt inuicem & benevolentiam concilient, & se de ra inter se iungant, rerum natura ipsa induxerit. Proinde si in hostiles vtrosque exercitus seorsum & ipsi partitis copiis bellum his intulerimus, id proculdubio relinquetur, rot ab vtrisque vincamur. Satius itaque erit vt paulo imminuti, maiorem nostri imperij partem firmiter tueamur, quam omnia possidere dum cupimus, cum totius imperij viribus, hostium insultibus pereamus. Censeo igitur Francis vt Gallias sibi finitimas vltro dedamus, & pecunias insuper omnes, quas Theodatus his se daturum promiserat, non solum vt concepta in nos odia Franci deponant, sed ne his vnã id bellum suscipiant. Quom admodum vero succedentibus rebus recuperaturi Gallias sinus, nemo vestrum nunc animo agitet: vetus nimirum me subie dictum, quod vtrique presentibus rebus vt consulatur, in iungit. Hac Vittigis oratione Gothorum proceri-

Vittigis ad suos oratio, qua Gothorum primores ad bellum callidis artibus instaurandum, & Galliam Franci ad tempus relinquendam, hortatur.

Turbida ingenia quietem sibi & alii inuidens.

*Gothi Franci
Gallijs
cedunt. Re-
ges Franco-
rum ad rem
paris, Ildi-
bertus, Theo-
dibertus, Theo-
clotarius.*

*Occasionem
dux belli
pacisque ar-
tibus clarissi-
mus, pruden-
ter captus,
dum hostis
eunctor.*

*Alieno peri-
culo sapere,
suisissimum.*

bus audita, & conductura quæ dicerentur, sat-
tibus, peractum hæc iri ex ducis sententia placuit. Ex-
templo itaque Francorum ad gentem oratores mit-
tuntur, qui Gallias illis & pecunias dederent, soci-
etatemque facerent. Francorum autem duces Il-
dibertus, Theodibertusque & Clotarius tunc tem-
poris erant, qui Galliis simul & pecunia à Gothis
receptis, & his quidem pro cuiusque imperij por-
tione partitis, amicos se Gothis fore quam maxi-
me profiterentur, clam tamen his se auxilia non ex-
Frâcis missuros, sed subditorum è nationibus aliis
arma verò in Romanorum perniciè Gothis socia-
re nullo pacto se posse, quippe qui paulo ante Im-
peratori promiserint, in hoc bello illi se opem la-
turos. Oratores itaque rebus ita cõfectis, quarum
de causa mirtebantur, Rauennam mox repetunt.
Et Vittiges Martiam præfectum ad se ex Galliis
reuocat. Dum interea hæc agerentur, Belisarius ve-
Romam contenderet se præparare, vnde delectos
è suis cohortibus viros trecentos, hisque Erodia-
num præficiens, in Neapolitanæ vrbis custodiam
posuit, missis & ad Cumas custodibus, quos suffe-
cturos ad eius præsidij tutelam rebarur. nam in
Campania præter Cumas hæcæ & Neapolim oppi-
dum, munitus alius erat nuspiam locus. Cumis
incolæ ipsi Sibyllæ speluncam ostendunt, in eaque
ferunt illam vaticinatam fuisse. Maritima autem
Cumarum hæc ciuitas est, & à Neapoli centum &
duo de triginta stadiis abest. Belisarius itaque adi-
ter instruebat exercitum. Romani autem veriti, ne
eadem sibi quæ & Neapolitanis contingerent, poti-
tibus longe fore decernunt, Imperatoris vi copias
in urbem exciperent, idque vi facerent cùm Beli-
sarius maximè hortabatur, tum & vrbis Romæ an-
tistites. Itaque ex Mediolano vrbe inter Ligures sita,
oriûdum Fidelium quempiã, qui Atalarico quon-
dam

dam

dam quæstoris loco affederat, ad Belisarium præfectum cum his mandatis mox legant, vt Romanus vocatus contenderet, venienti sibi polliciti ciuitatem se dedizuros. Tum ille via Latina exercitum eduxit, Appia ad læuam dimissa, quam Appius Romanorum tunc censor noningentis prius iâ annis construxerat, ex seque illi indiderat nomen. Appiæ viæ longitudinem, quinque dierum spatio emetiri expeditus vir aliquis poterit. ab vrbe Roma hæc Capuam pertinet, sed ea latitudine patet, vt plaustra duo ex aduerso inuicem occurrerint, liberè hæc queant peruadere: & sanè hæc est præter cæteras omnes, via quidem spectatu dignissima. Appius siquidem ex aliâ & longinqua tunc regione, vt reor excisos lapides, & hos quidè siliceos, ac suapte natura durissimos, in hanc viam vehendos curauit, quos cõplanatos & leues postea redditos, quadratõsque circuncidendo factos, inuicem collocauit, metalli nihil vel rei alterius interfereudo. Sunt autem ita connexi, & inter se tam valide condensati, vt speciem præ se ferant visentibus, non compositos esse, sed natura sic editos, & quamuis diurno hi tẽpore atterantur, plaustrisque frequẽtibz, & quibusuis animantibus continenter peruij sint, suo tamen ex nexu, ne parũper quidè discedunt, vel cominuti franguntur, nec sui quicquam amittunt nitõris. Gothi autem in vrbe custodes relicti, vbi hostes appropinquare certiores sunt facti, & quid sibi vellent Romani iâ præsensissent, vrbi imprimis admodum indolescere, & his qui in se hostiliter aduentarèt, cũ obuiã ire præ paucitate nil possent, fluctuari animo in ambiguõq; versari. Romanis deinde his permittentibus vt vrbe excederèt, Rauenã vno agmine omnes se contulere, Leuderæ præfecto relicto, qui præsentis, vt reor, fortunæ pudore affectus, in vrbe permanfit. Contigit autem

Romani Belisario se dedunt.

Opus Appiæ viæ præclarum.

Qua ratione inchoatũ & absolutũ.

Gothi Romam excedunt, prædã hostis relicta.

*Belisarius
Romam in-
greditur.*

vt die vna eodémque tempore, & Belisarius cum imperatoris exercitu per portam, quam Afrinariam dicunt, urbem iniret, & per Flamincam Gorbi excederent: vnde vrbs Roma à Gothis tum primùm capta, annum post sexagesimum, Iustiniani verò vndecimum recuperata est. Belisarius igitur Leudere Gothorum præfecto, portarúmque clauibus Imperatori Byzantium missis, sarcien- dis moenibus plerisque in locis collapsis incubuit, prominentioráque propugnacula fecit, & leuo ex latere muri structuram aliam quandam ædificauit: & ea de causa, ne ea è regione dum in hostem sui præliarentur ab his, qui ad sinistram moenia oppugnant, sauciari tam facile possent, fossam circa muros profundio- rem perduxit. Romani verò vt præfecti prudentiam, ita & præcipuam eius, quam præ se vtique in extruendis propugnaculis tulerat, mirum in modum laudare, idque denique obstupescere, si obsidionem Belisarius verebatur, urbem cur sibi ineundam duxisset, & quo nam pacto in com- meatus penuria, quandoquidem non maritima hæc ciuitas esset, obsidionem laturus is imposterum esset, in tam vasto præsertim moenium am- bitu, & in vrbe in campo tam expedito & plano sita, & quæ hostium tam facile pateret insultibus. Hæc vbi primùm Belisarius intellexit, ad tolerandã obsidionem necessaria præparare, & omnia ita satage- re, vt vel ex Sicilia nauibus ad se deportari frum- entum curaret, idque in publica asseruaret depo- situm horrea; Romanos omnes et si ré ægre ferentes enixius cogere, vt ex agris necessaria in urbem inferrent.

*Prudentia
præfecti ci-
uibus admi-
rationem &
confidentia
parit.*

*Deditiones
multorum
populorum
factæ Fortu-
nam prospere
ram victo-
ris vniuersis
adorat.*

13 PIZAS interea Gothus vir quidam, ex Sam- nio veniens, sese & Gothos, qui eam secum incolerent regionem, & maritimarum ex Sãnio partem terrarum dimidiam ad vsque flumen incolerent, se prosequente,

prosequente, vel imperatori quoquam pacto obsecuturos, nō paruum ei Belisarius militum manum ductandam tradit, qui cum eo vna eius regionis loca seruarent & tuerentur. Post Gothos & Calabri, Apulique deinceps, non presentibus eorum in agris Gothis, sponte ad Belisarium concesserunt. hos statim secuti qui vrbes maritimas, quive mediterraneas nonnullas inhabitabant. Inter cetera oppida & Beneuentum ad Romanos defecit, quod Maleuentum quōdam prisca dixerunt. id nanque oppidum Dalmatiæ ex aduerso oppositum est, in continentique situm, in quod spiritus violentior quidam & acerbissimus ingruere consuevit, qui vti que vbi flare ceperit, nullo sis pacto qui ea iter faciat inuenturus, sed domi se continent omnes. nam venti huius ea est violentia, vt vel equitem cum equo sicut arreptum sublimem mox deferat, diūque per aërem circumactum, & quocunque tulerit casus proiectum interimat: vnde & Maleuentum cōtra Dalmatiam, vt diximus, & in ædico positum, eo ex vento toleratu difficili fortitū est nomen. Vrbem hanc cum Diomedes quondam post Hium captum ex Argis eiectus diripisset, suis in ea dentes reliquit Calydonensis, quos Meleager venationis præmia tunc fortè acceperat. & sane hi dentes vel ad nostra hæc tempora manēt, res proculdubio spectatu dignissima, quippe qui lunarem in speciem pedum trium pentimetrum habeant. hic præterea ferunt Diomedem, Aeneam Anchisæ venientem ex Ilio conuenisse, dedisseque illi ex responso Mineræ simulachrum, quod ipse quondam Vlisse iuuantē à Troia sustulerat, cum explorandi gratia eò prius se cōtulissent, quam a Grecis Ilium caperetur. Addunt insuper huic ægrotanti, sciscitantique de morbi euentu, præ dixisse oraculum, non antea se eo ex morbo conualiturū, quam

*Beneuentū
cur quondā
Maleuentū.*

*Impetus
venti.*

*Dentes apud
Calydonij.*

*Palladium
Aeneæ dātum.*

viro Troiano simulachrum id tradidisset. Romani tamen vbi nam illud terrarum nunc sit, haud quam scire affirmant, imaginem verò lapide insculptam ostendunt, quæ vel ad hanc vsque ætatem in Fortunæ fano, ante Mineruæ Æneam statuam exposita est, ad eam templi partem locatam, quæ vergit in orientem. Imago autem illa in lapide sculptræ præliantis ad instar esse apparet, vibrantisque vt in acie hastam, vestem hæc habet oblongam, faciè verò Mineruæ simulachri non Græcis simillimam, sed Ægyptiis potius, qualia illi pleraque factitabant. Byzantij verò Constantinum tradunt Imperatorem, in eo foro, quod vtique suum fortitum est nomen, hæc statuam in defossam terram deposuisse. Sed de his hæctenus. Belisarius itaque Italiam omnem, quæ intra sinum Ionicum est, ad vsque Romam & Sannium, in potestatem redegit. Extra hunc sinum ad Liburniam vsque, vt antea diximus, Constantianus vniuersa tenebat. Sed priusquam historiam prosequar, nonnullorum locorum tractus explicaturus nunc sum. Adriaticum pelagus, à continenti quamprocul Ionicum sinum exæstians facit, haud tamen vt in aliis locis, vbi desinentis maris in terram vtrinque transensus Isthmum reddit. Sinus qui Chryseus dicitur in Lecheum desinens, vbi & Corinthus ciuitas est, quadraginta ad summum stadiorum spacio Isthmum qui eodem est peragit. Helleponti præterea sinus, quem Melana vocant, non longiore ab huius est interuallo, Cheronei terram in Isthmum cogit: a Rauēna autem vrbe, vbi Ionicus desinit sinus, ad mare vsque Tyrrenum, haud minus dierum octo, expedito est viro iter emerendum: cuius rei hæc causa est, quod maris exæstians fluxus progrediendo continentis ad dexteram affatim semper & diu deferretur. Intra hunc Ionicum sinum, imprimis Hydrus oppidum est:

Imago Mineruæ in ade Fortunæ.

Palladium Byzantijs sepultum à Constantino.

Regionum in Italia descriptiones, quarum incolæ imperabant Gothi.

est: huic verò à dextra Calabri, Apuli Samnitèſque sunt, & his quidem finitimi ſequuntur Picentes, qui ad Rauennam vsque ea incolunt loca. ad ſeuam deinde in partem & Calabri, Brutiſque præterea, Lucaniſque habitant, poſt hos Campani Terracienam vsque pertingunt, quos ſtatim Romanorum termini ſubeunt. hæ nationes vtriuſque maris littora tenent, & quæ ea è regione ſunt mediterranea omnia, & in his quidè regio eſt, quæ magna quondam Græcia dicebatur. In Brutiis ſunt & Locrenſes, qui ad Zephyrum vergunt, & Crotoniatæ Thuriiſque. vltra hunc ſinum Græci habitabant, Epirotæ dicti vsque ad Epidamnum oppidum, quod vtrique maritimū eſt, & incolitur: huic proximus Precaſis locus: poſt hunc ſub Heſperix regno Dalmatæ, deinceps Liburnia Hiſtriæque, & Venetorum ſunt loca, & Rauennam vsque pertingunt, maritimæque omnes ea habitant regione: ſupra hos Sichiſunt & Suauis, haud tamen Francorum ſub ditione. alij præterea qui mediterranea tenent. Carij deinde Muriciſque. his verò ad dextram Dacæ, Pannoniæque incolunt: quibus ad aliorum locorum poſſeſſionem Singidones Seruiique accedunt, & vsque ad Hiſtrum fluiuium eorum propagatur imperium. His nationibus Gothi, qui extra Ionicum ſinum erant, in huius belli principio imperitabant. Supra Rauennam autem urbem, ad Padi fluminis læuam Ligures habitant: iuxta hos qui ad Boream vergunt Albani, in terra omnium foecundiſſima, Languilla nominata, incolunt loca. ſupra hos Francorum ditionis ſunt gentes. In occidentem verò quæ ſpectant, Galli tenent, poſt hos & Hiſpani. ad Padi autem fluminis dexteram Æmylia eſt, & Thuſcorum gens omnis, ad Romanorum confinia pertinens. Sed de his hætenus. Belſarius autem ambitum ad Tyberim vsque muri complexus om-

Calabri.
Apuli.
Samnites.
Picentes.
Bruti.
Lucani.
Campani.

Locrenſes.
Crotoniatæ.
Thuri.
Epirotæ.
Dalmata.
Liburni.
Iſtri.
Veneti.
Sichi.
Suauis.
Carij.
Merici.
Dacæ.
Pannoni.
Singidones.
Serui.
Ligures.
Albani.

*Belisarij
indefessa
vigilantia
in bello.*

*Bessas Go-
thus, vir bel-
lo optimus,
Narniam vi-
ditur.*

*Constantia-
ni felix ex-
peditio.*

*Pugna fel-
cior aduer-
sus Gothos.*

*Vittigis ad-
uersus stimu-
los quantū
potest, sed
frustra cal-
entrat.*

nem communit, & ubi cuncta illi egregie disposita sunt, vim securatorum magnam h'ltatorumque in vnum contractam, Zazire & Chorosmano, Ethmanoque Massagetis ducibus datis, abire in Thuseciam iussit, ea vt loca in potestatem redigerent, Bessæque imperavit Narniam præoccuparet munitionissimam in Thuscis urbem. Bessas hic Gothus genere fuerat, & eorum ex numero, qui ex Thracia venerant, e qua & Theodericus rex mouens, quum Gothos in Italiam traduxisset, haud quaquam se illi permisit. Erat is sane vir acer quidem & belli peritus, præf. ctusque optimus, & de se peridoneus ad res probe gerendas. Is itaque vel inuitis Narniæ accolis, potius oppido est: haud secus & Constantianus Spoletum, Perusiamque, & alia his circumiecta oppidula nullo negotio cepit: nam volentes in oppida hunc exceperat Thusc. Præsidio itaque Spoleti imposito, ipse cum cæteris copiis in prima Tuschorum vrbe diu quietam habuit stationem. Hæc ubi Vittigis Gothorū princeps accepit, Vnilam & Pissam præfectos cum exercitu aduersus hos valido misit, quibus obuiam Constantianus à Perusia non longe profectus cum his manus conferuit, superantibusque multitudine barbaris æquo Marte tum primum pugnatum: postea verò Romani virtute ac viribus superiores effecti, hostes extemplo in fugam auertunt, fugientesque & incompósitos ad internecionem fere omnes obruncant, viuosque in potestatem redactos hostium duces, ad Belisarium mittit. His Vittigis rebus acceptis haud quaquam Rauennæ quiescendum diutius duxit. Marcias verò præfectus & qui secum milites erant, quum nondum ex Galliis redissent, Vittigis morabatur profectio. Ad id accedebat, quod Asinarium Vligisiumque præfectos cum maximis copiis in Dalmatiam mi-
serat,

ferat, vt in Gothorum hanc potestatem redigeret, & his imperarat, vt ex locis Suauia: provinciae circumiectis, barbarorum in societatem ascito exercitu, recta se in Dalmatiam & Salonas conferrent, cum his praeterea classem longarum nauium misit, vt terra marique Salonas vndique obsiderent. Ipse vero cum vniuerso exercitu aduersus Belisarium urbemque Romam ire mox pergit, equitum peditumque ad centum & quinquaginta millia ductans, quorum pars maxima armis munita, vel equos ipsos armatos habebat. Asinarius itaque vbi Suauia venit, barbarorum contraxit exercitum. Vligisilus vero solus in Liburniam Gothos ductabat, qui vbi cum Romanis apud Sardonem (id loco nomē) acie conflixisset, victi bello ad Burnum urbem se receperunt, in eaque eorum praefectus collegae opperiebatur aduentum. Constantianus interea de Asinarij apparatu certior factus, Salonis timens, milites omnes qui circumquaque praesidia retinebant, ad se euocatos commonefacit, suis vt quisque circumduceret praesidijs fossam, ipse vero ad ferendam obsidionem se praeparabat. Asinarius igitur ingenti ex barbaris contracto exercitu, Burnorum ad urbem peruenit. Indeque cum Vligisilao & Gothis copiis iunctis, Salonas petit, ibique circa muros castris vallo munitis, militibusque vtrinque in naues impoſitis, mœnium partem in mare versaui capere asseruabant, quum terra marique Salonas acrius obsiderent. Sed Romani in hostium naues de repente iuuecti, hos in fugam auertunt, & earum non paucas cum hominibus ipsis demergunt, nonnullas vero cum milite capiunt, haud tamen ex ea iactura obsidionem soluere Gothi, sed hos enixius coercere.

14. VITIGES interea ex vrbe Roma ad se venientibus incolis certior fit, maximas esse Belisarij

*Numerosus
Vittigis ex-
ercitus. Ad
sapiſſimē nu-
merus fit
impedimen-
tum, nec vi-
ctoriam ac-
quisit, imo
parit incom-
moda & cla-
des.*

*Salonas obsi-
dent Gothi,
& ad naues
maximo
damno affi-
ciuntur.*

*Animus ig-
ramicus
iracundia
raptus furē-
ter pergit
in hostem.*

copias, vnde magis ac magis hunc pœnitere sui ab vrbe discessus. itaque nec temperare sibi de cætero poterat, sed iracûdia raptus ac furens in hostē ibat. Quumq; in ipso itinere ex sacerdotibus quempiã obuium habuisset, sciscitatum hunc tradunt, num Romę Belisarius esset: perinde ac veritus haudquaquam se posse hunc Romę deprehendere, vel non eõ statim se venturum, quo is fugam cepisset: illumque respondisse, nil curę sibi eam rem fore debere: & ad hæc adiecisse identidem affirmando, nūquam prærepturam Belisarium fuga, sed adhuc in vrbe manere. Tum Virgitem ferunt rursum ipsum id rogasse, & vehementius, vt maximē cupidum vrbe prius inuisere, quam Belisarius inde quouam pacto euaderet. Belisarius itaque vbi primum Gothos accepit vniuersis in se viribus aduentare, aliquandiu fluctuatus animo est. non enim qui circa Constantianum & Bessam milites erant, ab se vt tam procul abessent, placebat; tametsi parux hæ copix essent, & in Thuscis relinqui præsidia inutile fore putaret, ne fortē Gothi pro munitionibus habituri aduersus Romanos hæc essent. Quum itaque diu hæc animo agitasset, Constantiano ac Bessæ per literas imperat, vt in admodum necessariis Thuscix locis tantum relinquere militem, quantum ad eorum custodiam sufficere ducerent: ipsi verò cum cæteris copiis cœlestim ad se conuolarent. Constantianus itaque præfecti imperio paruit. Perusix nanque Spoletique validis relictis præsidiis, cum cæteris omnibus Romam contendit. Bessas verò dum in Narnia rem lentius gerit, ea contigit iter habentibus Gothis, vt suburbana tunc loca plena hostium essent, & hi quidē præcursores subsequēntis exercitus erant: quibus cum Bessas vbi prælium commisisset, partim in fugam agit, partim obruncat. Deniq; quum ab ingruente iam

*Insania ira
eundia asse-
sla.*

*Prudēs dis-
fidentia cō-
fidentia &
felicis euen-
tūū parens.*

*Constantiani
& Bessæ for-
tissimorum
ducum vi-
gilantia,
celeritas,
cūctatio, &
fortitudo
felix.*

iam

iam multitudine viam pateretur, se mox in Narniam recepit, ibique relictis ad custodiam loci militibus, Romam vt imperatum per Belisarium fuerat, celerius venit, hostium aduentus certissimus nuntius. Romana ab vrbe Narnia trecētis & quinquaginta stadiis abest. Vitiges verò Perutiam Spoletūmque vt pertentaret, haudquaquam fore tunc necessarium duxit, ea duntaxat ductus cupiditate, vt Belisarium nondum fuga ereptum intra urbem deprehenderet: haud secus & Narniam quū teneri ab hostib. didicisset, nihil in eam conari tunc placuit, præsertim quum aditu difficilem fore locū videret, & suapte natura præruptū esse. nanque id oppidum in ædito situm, ad cuius radices Nar fluvius defluit, qui & vrbi de se indidit nomen, ad quā ascensus duō deducunt, alter in orientem solem diuergens, in occiduum alter, & is quidem difficiles quasdam rescisso ex lapide angustias habet, ille verò non nisi ponte aditur, qui flumen superne dum integit, transitum præbet: hunc pontem Angustus Cæsar superioribus annis construxerat, magni momenti spectaculum. Nam fornicum is cæterorum, quos vnquam nos vidimus celsissimus est. Vitiges igitur circa Narniam quum nihil moræ traxisset, inde confestim euadens, per Sabinensem agrum iter quum faceret, Romam contendit. vbi verò quamproximè urbem accessit, vnde stadiis ad summum decem & quatuor aberat, ad pontem ea è regione fluminis venit, in quo Belisarius paulo antè turrim extruxerat, & portis imposuerat fores, validiusq; omnib. obfirmatis, militū demum præsidio cōmuniuit, non quia ea duntaxat poterat hostes Tyberim pertransire, quandoquidè eodem in flumine, & pontes alij essent, & ad transitum naues: sed vt hostium iter morando, tamdiu eorum retuderet impetū, quoad expectatas ab imperatore

Narnia
111.

Nar fluv.
111.

Pons nobilitatis
ab Augusto
construitus.

Belisarius
providentia.

Magni momenti
in bellum, temporis
inclu-
ra.

aliam susciperet copias, & necessaria ex agris Romani in urbem inuherent: barbarique ipsi si ea transitum pertentarent, mox inde repulsi, quum alium nullum haberent in proximo pontem, temporis plurimum tererent, vel si forte naues contrahere in fluium mallet; absumpturi dies non paucos essent.

Quæ omnia Belisarius sic euentura animo præfagebat. Ea igitur die Gothi è regione pontis stationibus positis, dum dubij hærentesque essent, vtrū in alterum diem oppugnanda turris his esset, e Romanorum exercitu transfuge duo & viginti vtrō ad eos pertranseunt: barbari tamen natione omnes, &

ex equitum turma, cui Innocentius præerat, hi præ animos facere Gothis, & ad audendum erigere. Belisarium verò cogitatio subit circa Tyberim castra locare, transiit vtr̄ acris prohiberet ex ea propinquitate hostes, hisq; suorum fiduciam & animi magnitudinem ostentaret. Sed milites omnes, vt diximus, quib. pontis fuerat custodia demandata, Gothorum exterriti multitudine, & mirum in modum periculi magnitudinem veriti, noctu relicto pontis præsidio, fugam capeunt: & quum sibi in eundam urbem minus censerent, formidine perciti, ne deserti præsidij luerent pœnas, siue commilitonū verecundia ducti, in Campaniam secesserunt. Gothi deinde insequenti mox die paruo molimine refractis iam foribus extructæ in ponte turris, nemine obsistente eam pertranseunt. Belisarius interea, vt prorsus ignarus quæ in pontis præsidio cõgissent, equitibus mille in hostem eductis, pontem petebat, locum contemplaturus, vbi castra commodius collocaret: eò demum vbi est proximo ventum, ex insperato in hostes Romani incidunt flumen pertranseunt, & cum nonnullis eorum vel inuiti conferrunt manus: sed ex equis vtrinque bellatū. Tunc Belisarius, & si cautior semper antehac fuerat, haudquaquam

*Transfuga
hosti hærenti
animum red-
dunt.*

*Belisariani
præsidium
pontis desce-
runt, deinde
in aliud cri-
onē incidunt.
Sic solent ri-
midi, ex su-
mo, quod
aiunt, in flū
m. c.*

*Belisarius
speante di-*

quaquam praefecti officij obseruato, inter primos, & in militis morem praeliabatur, per eumque minime stetit, quin res Romana in maximum veniret discrimen, quandoquidem totius belli momentum in praefecto consisteret: sed equo fortè tunc uehebatur, qui vt in bello exercitus semper antehac fuerat, ita & se & infidentè ab hoste tueri securumque reddere percallebat. Is verò equus & si corpore toto subrutilus esset, à capite tamen summo ad nares nimio erat candore insignis. Et fortè sic accidit, vt Gothorù pars maxima sagittis idcirco solù Belisarium ac iaculis peteret, quia perfuga illi, qui ad se paulo antè transierant, Belisario inter primos praeliante conspecto, & satis gnari si is cecidisset, cù eo simul & res Romanas casuras, voce ingèti Gothos identidem hortabantur, in valam, id est, subrutili coloris equum vt iacula iacerent. Vnde ad vniuersum Gothorum exercitum & si vox ea perlata est, vt in magno tamen belli tumultu non omnes hunc conquirebant, nec planè intelligebant apertè sibi denunciari, vt impetum in Belisarium facerent. existimantes deinde non frustra id dictum omnem exercitum peruasuisse, omissis iam cæteris, in Belisarium hi tela conuicere, & hunc acrius insectari. iam enim præ gloriæ studio, qui virtutis & roboris sibi quippiam vendicarent, appropinquando quamproxime contingere hunc nitentur, lanceis ensibusque, vt ira præferuidi, laceffabant. Belisarius verò sese in hostem vertendo, quos obuios habet obruncat.

15 SED in eo discrimine vsui præcipuè fuit, armigerorù illius & satellitum opera, ingensq; charitas. Si quidè Belisarium omnes circumeundo tutandòq; tantum de seruitutis specimen edidit, quantum ab vilo vnquam mortalium ad hanc vsq; die crediderim fuisse vsquam editum, quippe qui præ-

micat. Prudentia humana non semper & ubique circumspècta.

Equus Belisarij.

Vala, vocata Gothica & Germanica gilitum significat.

Belisarij sacellitù virtus, & charitas, Sapientia & fortissimus dux fidoq; strenuosque milites possidet.

RV M
 a genti Rom
 si ita tran
 quum ium
 temporu
 conuolare in
 puaa ellet.
 amio praef
 uon hato
 euent, viri
 huc clep. Ro
 gnam vno ad
 none omnes, &
 aera. In pte
 m erigere. Be
 verim calta
 ex ea propin
 & animu
 nes, vt dix
 andata, Go
 rum in mo
 tu relicto
 um sibi in
 dine percit
 omnilironi
 serunt. Go
 molimine re
 urris, nemi
 as interea, vt
 o cõrigiles,
 antè petebat,
 odius collo
 rù, ex inspe
 en pertran
 uanti conse
 rù. Tunc Be
 uerat, haud
 quaquam

fecto, eiusque equo prelati strenue clypeis, conuolantium vndique sagittarum vim omnem excipiebant, & superuenientes mano agmine hostes, umbone procul ab se repellebant. Sic omnis illa hostilis impressio in vnius hominis corpus intenta, praelio rem decernebat. Hoc in certamine Gothi non minus quam homines mille, & hi quidem fortissimi cecidere, qui in prima congressione certauerant: ex Belisarij vero familia permulti quidem & praestantes bello desiderati, quos inter & armiger Maxentius cecidit, qui egregia in hostes praese opera tulit. Belisario autem prosperior quaedam hac die fors obtigit, vt nec vulnere sit vlllo affectus, nec aliqua in parte offensus, quum circa ipsum & solum id gestum sit bellum: sed virtute sua Romani hostes fuderunt, & fugientem effusis barbarorum infinitam iam multitudinem, vsque ad castra sunt insequuti: quos inde Gothorum mox pedites, viribus integri & praeualidi iuuenes imperu facto facile repulerunt: & adiuuantibus deinde equitibus effuse Romani in fugam versi tandem prouere, quoad euadentes in proximum collem confisterent, quos postea barbarorum equites iidem adepti equestre praelium integrant, sed praesentibus Gothi & in terga haerentibus, circa Salariam portam ad vrbs moenia compulsi nostri perueniunt. Romani vero, qui muri custodiae praerant, veriti ne cum suis vna & hostes inuecti intra urbem reciperentur, portam aperire fugientibus nolunt, vel Belisario ipso iubente identidem aperiri & minaciter inclamante, non enim e turribus despiciendo internosse hominem poterat, vt cui facies prorsus & caput cruore & puluere contegeretur. Ad hoc accedebat, quod in ea militum densitate spectari quippiam pro certo non poterat. Erat quippe iam serum diei, & sol in occasum vergebat. Romani praeterea ne

Belisarius sine vulnere vincit. Dei benignitas praecleara sua providentia instrumenta tuetur.

Belisarius cum suis a Romanis excluditur.

viuere

viuere quidem præfectum rebantur. Siquidem qui primi à fuga sese in urbem receperant, occubuisse iam Belisarium egregiè inter primos pugnantem renunciarant. Gothorum itaque agmen, confluyente barbarorum ad opem ferendam iam multitudine, ardore simul ingenti & ira delatum, fossam celerius pertransire, & hostes inuadere animo agitabat. Romani verò sub murum & fossæ ceteriorem in partem, quum omnes simul iam conuenissent, globo inuicem facto, in vnum coire, seque ab hoste utcunque licebat tueri. Sed qui intra mœnia erant, ut militiæ prorsus ignari, imparati omnino quum essent, sibi que simul & ciuitati timerent, suis opitulari vel in tanto discrimine constitutis nil poterant. Tum verò Belisarium cogitatio subiit, & audax, ut in tanto periculo, facinus, quo ferè salua ex insperato est Romana res facta. iussis nanque qui circa se erant, ut agmine vno eruptione mox facerent, hostes derepente inuadit. At barbari & in tenebris confligendo, & alios insectando ut incompositi dispersique erant, vbi per hos in se impetum fieri spem præter viderunt, qui paulo antè fugissent; suspicati alias ex vrbe copias his opitulatum venisse, ingenti formidine capti effuso omnes mox cursu fugam capessunt: quos Belisarius non magno spatio insectatus, confestim se ad mœnia recipit. Hoc demum pacto Romani fidentiores iam redditi Belisarium ipsum & milites in urbem recipiunt, eò discriminis ut præfectus ipse, ita & Romanæ res venerant, prælium id oriente Sole inceptum, in noctem productum dimittitur. In hac pugna inter Romanos egregiè se Belisarius gessit. Ex Gothis verò Visandrus quidam, qui vtrique quum circa Belisarium acerrimè bellaretur, & sibi priores eius prælij partes fortè tū obtigissent, haud prius nauiter facere destitit, quam tribus ac decem vulneribus

*Fama, maxime
mum malis,
quum fugaces
sequitur.*

*Belisarij
magnanimis
facinus.
Magnanimus
ibi stat
ubi omnes
iacent:
tunc extol-
luntur, quan-
do ceteri
deprimuntur.*

*Visandri,
viri fortis,
casu memoria
dignissimus.*

corpore toto exceptis vt moribundus procumberet. Vnde quum visus esset iam interitū, neglectus à sociis, & his quidem victoribus, cum mortuis ceteris proiectus iacebat. Post tertium diem quum iuxta muros vrbis castra barbari posuissent, quosdam qui suos mortuos sepelirent, miserunt, legitimāq; pia his & pro eorū consuetudine funera procurarent. Dum itaque mortuorum corpora isti perquirent, Visandrum adhuc spirantem inueniunt; quem quum ex sociis quispiam compellasset, respondisse sat constat, & simul, iussisse aquam sibi in potum deferri, in osque infundi, vt licuit, innuisse; qua ex potione refectum, & in se redeuntem, commilitones elatum in castra protinus retulisse, & quum diu superuixisset, maximam apud Gothos famam sibi & gloriam comparasse. Belisarius itaque vbi se tandem cum suis in tutum recepit, militibus Romanōque populo ferē vniuerso in muros contractis, ignes permultos incendere, & per totam noctem vt in peruigilio essent, iniunxit: menia deinde circumeundo, & ex ordine cæteris procuratis, singulis portis ē primoribus quempiam præficit. Inter hæc Bessas, qui Prænestinam portam custodiendam acceperat, ad Belisarium misit, qui nunciaret teneri ab hostibus vrbem, per portam aliam introgressis, quæ supra Tyberim est, & sancti Pancratij dicitur. Hæc ferme quum audissent, qui circa Belisarium erant, hunc statim monere hortarique per aliam diuersissimam portam fuga sibi salutem vt peteret. Tum ille nec ad ea quidem pauescere, nec prorsus esse, quæ dicerent, sedulo confirmare. Sed alioquin equites quosdam supra Tyberim fluuium destinati, qui ea e regione omnia contemplanti, nihil ibi accidisse hostile renunciant. Post hæc ad singulas portas nunciis missis, præfectis omnibus imperat, vt vbi hostes acceperint per aliam

Non est vir fortis, cui in ipsa rerum difficultate non crescit animus. Ex fortitudine verò, gloria.

Vigilantia lusa.

Gothorum impressio præsidarios Romanos animo euenit.

Fortis dux autem est insular omnium.

aliam quampiam moenium partem iam inuasisse, eorum vt nemo vel opem alteri ferat, vel suum deferat custodiae locum. sibi nanque hęc curæ fore.

Quod utique idcirco agebat, ne ex falsis rumoribus rursus hi vel tumultuari inciperent, vel trepidare. Vitigēs verò vel Romanis adhuc trepidantibus, ad Salariam portam satrapam è suis quempiam misit: qui vbi eò est ventum, Romanis perfidię primùm in Gothos increpitis, proditorem his cœpit obiicere, in seipos & patriam factam, & quod à Gothorũ maximis viribus desciscendo, ad Græculos homines, qui sibi esse præsidio nequeant, demum se cõtulissent, præsertim quum è Græcia antehac neminem viderint in Italiã aduentasse, præter Tragedos & Mimos & nauticos quosdã prædones. Hęc & huiusmodi alia pleraque in Romanos is iactitando, quum nemo sibi responsum dedisset, ad Gothos se & Vitigem ducem recepit. Belisarius verò Romanis risum de se, & hunc quidem immodicum præbuit, quum hostes ipse vix effugisset, ad bene sperandum alios horraretur, & Gothorum contemptum: ac propalam affirmaret, barbaros se profus debellaturum: quem admodum verò id se facturum cõsideret, suo loco dicitur. Sed quum ad multum iam noctis res processissent, nec cibi adhuc aliquid Belisarius accepisset, vt maximis curis implicitus, eius vt coniunx, ita & familiares, qui fortè tunc aderant, vix paululum vt panis gustaret, compellunt.

16 POSTERO autem die, Gothi quidem, & si vix minimè possent, obsidendo tamen pro eius magnitudine urbem, paruo negotio se capturos sperare.

Romani verò sua satagere, qui hanc tuebantur, & hunc in modũ disponere per muros custodes. Habet autem circumiectus urbi murus portas decem & quatuor, portulãsq; alias quasdã: vnde & Gothi,

Z. j.

*Strategema
Belisarij.*

*Petulant &
inutilis sa-
stantia Vis-
tigu.*

*Belisarij si-
ductia, belli-
ca rei non
satis exper-
tis risum
mouet. At
illi ridiculi
tandem ap-
parent.*

*Obsidio ur-
bis.*

*Romanorũ
cura.
Porte urbis*

quum minimè possent cum vniuerso exercitu longiorem mœnium ambitum circumplicti, senis positis castris, portarum intercapedines infestabant. Inter portam namque Flamineam & Prænestinam cis Tyberina castra vna locauerant. Sed veritine Milium pontem hostes interrumpèdo, imperuia sibi omnia facerent, quæ vltra fluuium sunt, & ad mare pertingūt, & ita vt ea è regione Romani ipsi nil prorsus possent malorū sentire, ex diutina prodeuntium obsidione, septima extra fluuium castra & Neronianis in campis fixere, ita vt castris omnibus esset pons intermedius: vnde peractum, vt & portæ aliæ duæ infestæ ab hoste essent, Aurelia scilicet, quæ sancti Petri, vt ei réplo propinquior nuncupatur, & altera quæ trans flumen est sita. Sic factum, vt exercitibus Gothi quum dimidiam muri partem circundèdissent, quâdoquidè non omnino flumine arcebantur, vnde quaque muros quum libuisset oppugnando excurrerent. Nunc verò quæ admodum ex vtraque fluminis parte ciuitatis muros Romani extruxerint, explicabo. Tyberis quondâ præterfluens, magno spatio mœnia hæc abluendo deferebatur: huius è regione locus, in quo vrbs fundata sunt mœnia, subterlabentis fluminis aliquanto supereminet vndas, sed alias planus & facile peruius est: huic ex aduerso, & ad alteram fluminis partem imminet Ianiculi collis: ad cuius radices & ipso in Tyberi ciuitatis molæ omnes constructæ antiquitus fuerant, quia in angustum ibi primo aquarum ingens vis cogitur, & per canalè deinde in præceps deducta, vt in decliui violèntissimo cursu defertur. Eius rei opportunitate Romani veteres illi ipsum hunc collem, & ea è regione fluminis ripam muris cinxere, ne hostes vel molas disturbare licentius possent, vel flumen pertransendo facile alteris muris insidiari, Tyberisque pôte constrato

Pons Milium.

Obsessorum prudens confluuium.

Situs vrbs & munitio.

Ianiculum.

Vetus Roma.

strato visi sunt murum in Ianiculum pertinentem iunxisse, ac frequentibus in edificationibus in partem alteram ædificiis, per mediam urbem ut flumen deflueret effecere. Gorhi autem altioribus fossis, castris omnibus communitis, & effossa inde humo, in interius castrorum vallum transuecta, hoc ipsoque in altitudinem magnam extracto, & acutissimis desuper præustisq; sudibus & assarum defixis, validissime castra cõmuniunt. Castris deinde Neronianis in campis munitis, Martiam quendam Gothum præficiunt, qui suis cum copiis ex Gallia venerat. Cæteris vero sic Vittiges præerat, ut singulos singulis castris præfecerit. Gorhi itaque hoc pacto dispositis rebus, ædificia omnia, quibus aqua in urbem deuehebatur mox intersecundunt, ne prorsus inuecta hostibus sui copiam faceret. Romæ vero aquæ ductus decem & quatuor numero sunt, cocto ex latere per præscos homines illos ædificati, ea latitudine ac simul profunditate, ut equester vir aliquis ipso cum equo per eos supernè euadere liberius queat. Belisarius interim quæ ad urbis custodiam facerent, præparare molirique omnia. Pincianam is fermè & proximam huic ad dexteram Salariam portam tenebat, ut suspectiores & necessarias, ea nanque è regione oppugnari facilè poterat murus, & Romanis inde in hostes exitus erat, Prænestinam Bessæ tradiderat custodiendam, Flammineæ Constantianum præfecerat, quam tamen prius impositis foribus, & ingentiù lapidum mole in ædificata, ita obstruxerat, ut vix villo molimine aperiri per quempia posset: veritus maxime ex tam propinquis hostium castris, ne ea infideliæ fierent: cæteras portas peditiù ducibus eustodiendas permisit. Cæterum aquæ ductus hic fuerat longiore ad securitatem ædificio vndique circumplexus, ne quid fortè extrinsecus mali hac quispia moliretur.

Z. ij.

*Gothorum
castrum.*

*Belisarij
custodia.*

*Molarum
vſus obſeſis
ademptus.*

*Induſtrium
Belſarij
conſium.*

*Necceſſitas
artium ma-
ter.*

*Contrarius
hoſtium co-
natus.*

*Ingenium
humanum
graua ſupe-
rat.*

Sed poſtquam, vt diximus, per hoſtes fuere aqua-
ductus hi interrupti, neque ex his deſluens aqua
molas de cætero exerceret, nec iumenta quidem
adeſſent, quæ ad operandum has circumagerent,
quouis edulij genere, vt in arcta obſidione Roma-
ni priuantur. vix enim per neceſſarios alere cum
cura hi poterant equos. Belſarius tamẽ, vt erat vir
prudentiæ ſingularis, id ea in neceſſitate excogita-
uit remedium. Sub ponte ipſo, cuius nuper memi-
nimus, pertinente ad laculi muros, funes ex vtra-
que fluminis ripa, valide diſtectos ac delegatos trã-
miſit. His lebos binos pari magnitudine ne cuit con-
ſtringitque, bipedali diſtantes ab inuicem ſpatio,
quo maxime aquarum deſluxus per pontis fornicẽ
præcepit deſcendit, vaſtoſque & molares lapides in
alterum lembum imponens, media ipſa intercapi-
dine machinam inde ſuſpedit, qua molæ volun-
tur. Ex interuallo deinceps & eundem in modum
machinas alias, alias itẽ atque alias in flumine fabri-
cat, quæ ſtatim omnes ſubterlabentis aquæ impetu
motæ, & in ſeipſas identidem reuolutæ, ſuo ex-
motu ſic molas inuicem cõcitant, vt ciuitati ne-
ceſſaria commolent: qua re hoſtes per tranſugas
cognita machinas illas hac arte demoliuntur. Ma-
gnos arborum ſtipites, Romanorũque corpora
regens interfectoꝝ in flumen coniecta detrudunt,
quorum pleraq; ſecundo & violento aquarum de-
fluxu, in ſcaphas molarum delata, machinas diſſol-
uebant. Hæc Belſarius vbi per hoſtes fieri cogno-
uit, aduerſus ea, arte alia quadã & aſtu contendens,
ferrẽas à ponte catenas ſuſpedit, ita vt ex tranſ-
verſo in alteram Tyberis ripã pertingerent: in quas
quum incidere omnia quæ flumen deferret, ad
aggerata detinebantur, ne vltra dilaberentur, eaq;
poſtmodũ ad ſe contrahentes, quibus id darũ erat
negociũ, in terrã mox deferrebant. Sed id Belſarius

non tam machinarum ad incommodū euitandum, quas in Tyberim excogitando construxerat, factitabat; quam quia plurimum verebatur, & in suspitionē iam venerat, ne multis à cratibus intra pontē hostes, & in mediam inde urbem clam peruenirēt. Sic demum barbari haud quaquam sibi hac via succedentibus rebus, ac cœptis conatibus destiterūt. Romani deinde, & si his ad molendum machinis vterentur, à balneis tamen omnino ob aquæ carentiam arcebantur, quæ in portū alioquin affatim his erat. nam & qui procul à flumine habitaret, aquari ex puteis poterant. In cloacis verò, quæ urbis purgamenta ducunt & eluūt fordes, nil profus ad securitatem moliri hi cogebantur, quum omnes in Tyberim exitum habeant, nec quoquam pacto hac interea agerentur, res memoratu digna in Samnio contigit. Samnites pueri nonnulli quum pecus pastum educerent, per lufum, vt assolent, duos inter se deligunt corporis habitu dine præstantiores ac specie, quorum alterum Belisarium vōcitant, Vittigem alterum, & hos colluctari inuicem iubēt. In ea colluctatione qui Vittigis fuerat nomē sortitus, in terram victus prolabitur. hunc statim puerilis illa & inconsideratio turba, illudendo simul & increpando in proximam arborem suspēderunt. Lupo deinde interueniente conspecto, exterriti omnes fugam capeffunt: qui verò suspensus pendebar, à ceteris destitutus in cruciatu inerit. Quibus de rebus certiores facti Sānites, pueros quidē missos fecere: sed ex his, quæ acciderant, coniectādo asseuerare, victorem omnino Belisarium fore.

17 ERAT tūc fermē in vrbe præ diurno iam ocio, belli insolens multitudo, atque adeo prodeūtibus ex bello malis nil penitus asueta. vnde quum corpus nec curare balneis posset, nec fordes abster-

*Balnearum
usus adem-
ptus obseffus.*

*Ludus pue-
ris omni-
bus. Cona-
ctu aliquo
religionis o-
mnis obser-
uatio inno-
xa videtur:
quoniam nō
fortuito mo-
tu, sed diui-
na prouiden-
tia creditus
constare.*

*Inconstantia
vulgi, præ-
sertim quā
pristinis com-
modis & de-
licis priua-
tur.*

gere, ad hæc necessariorum rerum inopia premeretur, & acrius cogeretur in somnes ducere noctes mœnia custodiendo, vt in peruigilio sit, & in suspitionem venisset, haud lôge post vrbe in hostium ditionem vêturam, ac barbaros prospectaret agros cæteraque omnia liberè populâtes; mœrore immo dico affici, ægreg; ferre, quod qui nil deliquissent, obfisione tunc premerentur, & in tantam periculi magnitudinè peruenissent. Vnde agmine factò Belisarium aperte increpitare, quod cum ab imperatore nil virium quod satis esset, acceperit, ausus sit in Gothos exercitum ducere: eadem hæc & Senatorij ordinis viri clam exprobrare. Quibus rebus Vitiges ex perfugis cognitis, vt hos acrius terraret, & res Romanas in maiorem hoc pacto tumultû casuras ratus, ad Belisariû oratores & inter cæteros Sallem nomine quempiam mittit, qui vbi in præfecti conspectum venerè, astantibus Romanorum senatus & exercitus ducibus, huiusmodi verba fecere: *Fuere quondam rerum nomina quam optime dissartita mortalibus: ex hisce nimirum nominibus à fortitudine secernitur audacia, quorum alterum cuiusque accesserit, dedecus ac discrimen inducit, alterum virtutis opinionem. istorum utrum in nos te inuexerit, & quale nam sit, tuta significes velim. Quod si viribus tuis confusus aduersus Gothos ductaris exercitum, quum è muris hostium spectare copias queas ad bellum instructus, & tibi quidem, quum uoles nauiter facere quamprimum licebit. Sin verò audacia fretus nos inuasisti, eorum profectò te mox pœnitebit, quæ temerè ac frustra occæperis. nam in medijs iam certaminibus pœnitere cæptorum consueuerè, qui inconsideratius res ipsas aggrediuntur. Agendum, Romanis istis haud quaquam de cætero miseriam protrahe, quos Theodericus Gothorum rex per delicias, & vt liberè uiuerent, educauit; nec ei uelis obfistere qui in Gothos ac Italos dominatur. Quo enim pacto non absurdum*

Togati perpetuo fere imbelles & timidi, sed timidi.

Gothorum ad Belisarium oratio qua fortissimo duci paucorem incutere & ut Romam dederat persuadere studet.

fardum id fuerit, ut ipse, qui ita coercitus sis, ut hostes
 tantopere extimescas, Roma sed eas: qui verò huius sit
 imperator ac dominus, in castris nunc degat, & sue ditio-
 nis ut homines bellicis afficiat malis. Nos verò ut tibi,
 ita & tuis nunc sumus liberam abeundi potestatem fa-
 cturi, vestraque omnia possidendi. his namque velles, qui
 ad pœnitentiam & sanam redire cupiunt mentem, hosti-
 liter insultare, nec sanctum equidem duxerim, nec huma-
 nitatis officio dignum. Vos verò Romanos rogaturus ac
 lubens hæc sum. Quid nam cause habuistis, ut criminis
 Gothos insimulare possitis, & nos simul ac vos prodideri-
 tis, quibus ad id tempus benignitas nostra tam maxime
 usui fuit, ut & in presentia liceat, si modo libet, nostra
 hæc experiri subsidia. Hæc Gothi. Belisarius verò ita
 respondit; Consultandi tempus non in vestra positum
 est potestate. non enim pro hostium voluntate b' illa gerere
 consuevere mortales, sed sua quisque lege disponit, que o-
 ptima facti illi sunt visa. Atqui id ausim affirmare, su-
 turum quandoque s'ot vobis nulla uspiam sit, ne inter sen-
 ticeta quidem vestra capita occultendi facultas, nec ullus
 in terris locus, quò declinetis. Romam ipsi ubi accepimus,
 nil occupauimus alienum: vos tamè predonum in morem,
 quin aliàs hanc inuaseritis, non vestri iuris rem captam,
 vel inuiri demum hoc tempore veris ac pristinis possesso-
 ribus tradidistis. Vestrum autem si quis fortè spem ha-
 bet, hanc urbem se posse rursus inire; longè, ut reor, sen-
 tentia fallitur. non enim fieri id potest, viuens hanc Beli-
 sarius urbem ut deserat. Romani verò etsi proditio-
 nis per Gothos acriter incusarentur, eorum tamen
 legatis contradicere nil audebant: vnde his silentio
 suppressitibus vocè, solus Fidelius, vir prisca vir-
 tutis, Gothos protinus irridere & aspernari quæ
 dixerant. Oratores deinde quò in castra se recepis-
 sent; sciscitanti Vittigi, qualis nã vir Belisarius esset,
 quidue animi ad discessum haberet, responderunt;
 non rectè Gothos sperare, Belisariù se posse utcun-

In Romanos
brevis actio.

Responsum
Belisarij,
magnanimitatem illam
veterum
Romanorũ
exprimens.

Romanorũ
pusillanimitas.

Fidelij vir-
tus.

*Sūma laui,
ab hūste lau-
dari.*

*Vittigis ad
oppugnationem a. para-
tus & ma-
china.*

*Arietum
structura.*

Firmitas.

Summitas.

*A quot &
quibus arie-
tes mouen-
tur.*

*Vsus arie-
tum.*

que perterrefacere. Hac spe destitutus Vitigis, muros vt oppugnaret consultare enixius, machinas ad inuadenda moenia pręparare. ligneas inde turres extruxit, quę hostiũ muros equarent, ex lapidum interuallo verã adeptus mari dimensionẽ.

Turribus submissã ad basen in angulos singulos rotę, quarũ volutione quocunq; milites vellent, facile iunctis his bobus trahentibus, circumagebãr.

Scale præterea multę & ad pinnas vsque peruenientes, in promptu his aderant. Machinationes insuper quaternę paratę, quas arietes dicunt, in hũc modum structę. Columnę erectę & ligneę quatuor, pariq; magnitudine, recta ex aduerso, solo defixę adstant. his tigna octona & transfuersa artissimẽ iuncta, quaternã defuper alia totidem ad bases committunt, paruique & quadrangularis speciem domicilij extruunt, & coriis vndique integunt latera, vt & ductu sit leuior machina, & intrinsecus milites in tuto ita cõstant, vt feriri nullo pacto ab hostibus queant, intus verò non parę molis stipitem & supernẽ suspendunt, hũncque ca-

renis laxatum in medio machinę, quum opus fuerit dimittunt, eius verò arietis summum & præcutum, multo ferro perinde sagittę spiculum ali-

quod, vel incudis contegunt formam: hæc tamen non scutulis machina subiectis, vt naui mouetur, sed ad infima colannarum exstantium apte rotis summis, vt dictum supra, deducitur. Sed eam non minori numero homines, quam quinquaginta, in-

teriore ex parte mouent, & quò volunt traducunt, & dũ moenibus applicant, stipitem cui plerum-

que arietis ferreum præfixum est caput, arte quadam volentes facillẽ retrahunt, rursũque & magno cum impetu in murum incutiunt, ita vt a-

ries crebra diuerberatione incussus, quassare in quęcunq; inciderit loca queat, & demum excin-

dere:

dere: ex eoque machinatio hæc cognomentum est
 nacta, quòd stipitis huius cacumen dum prominet,
 haud fecus ac arietes inter se solent, dum capitum
 collisione decertant, illidendo & quatiendo vni-
 uersa disturbet. Gothi igitur lignorum arundi-
 numq; & cæterorum eiusmodi congectis iam fasci-
 bus aggerem paratum habebant, quo in fossas con-
 iecto, has solo æquarent, vt ea machinationes, quas
 producturi mox erant inuectæ re nulla transitu
 prohiberentur. Diebus denique vno iam de viginti
 in ea barbari obsidione consumptis, Vittige duce,
 circa Solis ortum muros oppugnaturi appropin-
 quabant, vnde Romanos omnes, prodeuntium ea
 magnitudine turrium, perinde non eiusmodi antea
 conspicari, arietumque & machinationem cætera-
 rum spectaculû dererbat. Belisarius verò instru-
 ctam hostium aciem contemplatus, cum machinis
 tormentisque aduentantem, in risum prorupit, &
 quiescere milites iussit, nec manibus prius aliquid
 inceptare, quàm ipse signum dedisset, Romani ta-
 men cum irrisione hunc loqui, & sibi illudere sus-
 picati, oderant simul, & inprudentiæ incusabant,
 ægréque ferebant, quòd aduentantes in se hostes
 haudquaquam reprimeret. Sed postquam Gothi
 fossæ appropinquarent, præfectus ipse omnium pri-
 mus in armatum quempiam Gothorum exercitus
 ducem arcum intendens, traiecit spiculo guttur.
 Tum ille leali accepto iâ vulnere, supinus in ter-
 ram prolabitur: cuius ad casum Romanus populus
 omnis, voce ingenti præ gaudio ea barbaris incla-
 mare, quæ auditu tolerari vix poterant, rem sibi im-
 primis contigisse feliciter rati, nec parui ad futurû
 certamen momenti. Immissa deinde præfectus idẽ
 in alterum hostem sagitta, eundem in modum sta-
 tim occidit, ex eoque clamor longe maior exortus,
 è mœnibus edisur, iamque deuictos esse hostes

*Cur huius-
 modi machi-
 na, arietes
 dicta sint.*

*Gothorum
 ad oppugna-
 tionem as-
 cessus.*

*Belisarij
 magnitudo
 animi.*

*Belisarius
 duces duos
 sagittis trās-
 figit: vnde
 Romanis si-
 ducia & a-
 nimus ad
 propugna-
 tionem cres-
 cis.*

*Hofles à
mœnibus re
uerti.*

rebantur. Tum Belifarius signo fuis repētius dato; in aduerfam hi aciem sagittas immittunt, in boues deinde ferire increpitans iubet: quibus ftatim vniuerfis cadentibus, mouere turres de cætero nil poterāt hoftes, ftupidi quidem & nefcij profus, quid nam in præfenti poſſent discrimine machinari: qua ex re cognita Belifarij prudentia eſt, vt qui hoſtes è propinquo coërcere maluerit, barbarorum irriſa veſania, qui ad muros boues deducere ſe poſſe ſperarent.

*Vittigis ſtra
tegeſſa, vt
dolo obtine
ret quod vi
aperta non
potuerat.*

18 VITTIGES igitur hac arte à mœnibus propulſatus, Gothorum ibi non parua manu dimiſſa, factaque ex his ingenti phalange, ac iuſſis ducibus, vt nullos facerēt in muros inſultus, ſed ordine ſuo manerēt, & ſagittas in propugnacula crebras adeo iacerent, vt Belifario nullam temporis darent remiſſionem, ne forte in alteram mœnium partem, in quam ipſe ingentibus copiis eſſet inſultaturus, ſuppetias ferret, acie inſtructa circa Præneſtinam portam ad eam muri partem mox ducit, quã Romani Viuarium dicunt, vnde & expugnari moenia per quam facilè poterant. Fuerant autem machinationes aliã illi, lignearum turres, arietesque, ſcalæ prætereæ multæ eo delatæ. Dum hæc peraguntur, Aurelianam portam ex altera parte Gothi hoc modo inuadunt. Adriani Romanorum quondam imperatoris ſepulchrum extra portam Aureliam extat, & ad lapidis iactum à mœnibus procul extructum, ſpectatu proculdubio dignum. Pario nanque ex lapide ædificatum eſt, ſaxa quadrata illi inuicem nexa, alia nulla intermixta materia, & quaternis partium pari dimenſione lateribus, eam porrectis in altitudinem, vt iactus ex angulo lapis alterum ſepe pertingat, altitudine tamen hæc vrbs moenia ſuperant. Statuæ quoque ex eodem Pario marmore, virorum equorumque miro artificio factæ de-

super

*Moles A-
driani.*

*Sepulchrũ
ſpectatu di-
gnum, ob o-
peris elegan-
tiam.*

super insident. Sepulchrum id prisca homines illi, quum velut moles & arcis in speciem vrbi impositum videretur, brachiis duobus a mœnibus ipsis ad sepulchrum id vsque porrectis inædificatisque, complexi sic sunt, vt murorum sit perinde pars quædam effectum. apparet nanque altissimæ id turri persimile, & ea è regione imminet portæ. Erat itaque peropportunum & munitissimum eo in loco præsidium. Cuius custodia per Belisarium tradita Constantiano obtigerat, cui iniunctum, vt & contigui muri curam susciperet asseruandi, vt leuiori & non magni momenti custodia indigentis. Siquidem ea ex parte haudquaquam murus flumine subterlabente poterat oppugnari. Constantianus itaque nullum eâ hostes insultum facturos ratus, haud sat validis ibidem custodiis positis, quum perpauci sibi milites essent, maiorem eorum partem necessariis admodum in locis distribuit, nam ad hominum summum millia quinque imperatoris exercitus in obsidionis huius principio ad urbem conuenerat. Vnde Constantianus, quum ei nunciaretur hostes transitum per flumen tentare, muro illi diffusus, qui ad fluuium erat cum paucis ipse & statim opitulatum contendit, maiorem milirum multitudine iussa portam imprimis, & in sepulchro ipso præsidium diligentius custodire. Gothi interea Aureliam portam Adrianiq; molem sine vllis machinationibus confestim inuadunt, scalas tamen ingenti copia inferentes, multitudine sagittarum immissa, facile in dubium hostes deducere, & trepidationem inferre, atq; adeo vt paruo molimine; præ custodum paucitate, portæ se præsidio posse existimarent. Prælati itaque Periscus, Periscis nihil inferioribus, ad mœnia succedebant, & hostes frustrati quàm proximè subierunt. Sub porticum nanq; ad sacrâ Apostoli Petri perti-

*Belisarij vs
glantia.*

Constantiani error bellicus. Nec enim dicendum est, non putabam.

Gothorum audacia.

Per Adriani molis vrbs prope capta.

nentem tum ædem, latitantes hi venerant: inde quum de improviso comparuissent, rem ita aggrediuntur, vt nec balista quidẽ Romani custodes vti in hostes possent, non enim in nimium subeuntes, telura immittere tormentumve poterant, nec illis vt scutaris obesse. Sed postquam validius Gorhi incubuere, & creberrima sagittarum immisione propugnacula infestando admoturi iam erant ædificiis scalas, vnde quaque ferẽ circumuentis iam omnibus, q̄ti de mole pugnando se tuebatur, aliquandiu Romanis iniectus est terror, de salute iam desperantibus, quando quidem sese ac moenia defendere, vt erat necesse, haudquaquam iam possent: communi tamen consensu, distractis marmoreis illis vastisq; simulacris, ex eorum fragmentis ingentia saxa in hostium capita supernè deuoluunt. Gothi verò percussu oppugnationem remittunt, hisq; sensim cedentibus, victoria poriti Romani, & viribus suis iam satis confisi, clamore ingenti sublato, iaculis saxisque in hostes crebro demissis, hos demum vt victos propellunt, tormentisque barbaros infestando, maximam in trepidationem egere, & si ad breue quouis armorum genere hos impetissent. Iamque & Cõstantianus perterrefactis fugatisq; qui transitum fluminis pertentassent, redierat. non enim præsidium illud hostes, vt ipsi rebantur, neglectũ prorsus vel incustoditum intenerant. itaque factum, vt circa Aureliam portam omnia in tuto iã essent. Ad portam verò Pancratiãnam, quæ trans Tyberim est, cum hostium copiæ peruenissent, ob loci difficultatem, nihil per eos gestum memoria dignũ. Est nanque locus accliuus, & ea murus è regione ad inuadendũ haud sat facilis. Paulus portam hanc asseruabat cum peditũ cohorte, cui tunc præerat. nec portam quidem Flamineam Gothi tentarunt, vt loco præcipiti sitam, atque adeo vt adiri

non

Valida Gothorum impressio.

Gothi statuarum fragmentis rescinduntur. fortiter & prudenter agunt Romani. Præstat enim marmoreas statuas comminere & hostem machinis & telis preciosissimis repellere, quam vires & liberari publicas atque priuatas facere iacturam.

non facile queat. pedestris Reginorum hanc manus cum Vrficino eorum præfecto custodiebat. Inter hanc portam & alteram ad dexteram huic proximam portulam, porta alia est, quæ Pinciana vocatur. huic proximi muri pars quædam, lapidū laxata iam pridem cōpage, seiuncta spectatur, non tantum à solo, sed à medio ad summum fastigiū scissa: nec sanè collapsa, nec alias resoluta, sed vtrinq; sic inclinavit, vt cætero muro extrinsecus partim prominentior esse appareat, partim retractior. Hanc muri partē quū demoliri tunc primū Belisarius niteretur, & iterato ædificare cœpisset, obstitere Romani, Petrum Apostolum pro indubitato se cōperisse asseuerantes eius loci tuendi pollicerū curā se suscepturū: quod utiq; Romanis ex voto successit, quando quidem nec eo die, quo per Gothos sunt mœnia oppugnata, nec per omne id tēpus, quo urbem obsederant barbari, hostilis vis vlla ad hūc locum peruenit, nec planè vnquam eodē tumultuatum. Et sanè me admiratio subit, nec Romanis, nec hostibus ipsis, in ea tam diutina vrbsi obsidione in memoriam venisse muri hanc partem: quæ res quū miraculi postea loco sit habita, nec sarcire quidem imposterum quisquam, nec de integro restituere ausus est: sed ad hunc diem ea è regione seiunctus permanet murus. Apud Salariam autem portā, vir quidā & procerē stature Gothus, bellōq; strenuus, thorace indurus, & capite cassidē gestans, nec inter cæteros Gothos obscurus, nō aliorū in ordine manens, sed arbori propinquæ insidens, crebrius sagittando propugnacula infestabat. hic vir tormento ad turris læuam locato, de improviso per loricam traiectus, arbori veruto affigitur in stipitem altius descendente, hominēque id ibidem impactum in sublime suspendit: quod Gothi tunc conspiciat, ac planè perterriti, extra sagittæ iactum, seruatis

Portā Pincianam Gothi non oppugnant.

Ludit in huius manus sæpe superstitio rebus.

Gothus quidam in arbore transfixus hæret.

tamen ordinibus, constiteret; & qui in propugnaculis erant, haudquaquam de cetero incessabant.

Vitriges ad Viuarium quibera inuadit.

19 Bessas interea Parantusque Vitrige ipso è regione Viuarij validissime his insistente, eodè ad se Belisariũ euocat, ille vero, vt qui ei muro minus confideret, (erat nanque, vt diximus, facilis expugnatu) his opem iaturus mox aduolat, ad Salamiam portam tuendam ex amicis quodam dimisso; & cum milites in Viuario, id loco nomen, offendisset ex inuadentiũ ingenti multitudine hostium insultu nimio trepidantes, statim his ipse animos facere, & hostes parui vt facerent, commonere, hortariq; irem ad confidentiam, Erat nimirũ ea ex parte planior locus, atque adeo ad inuadentiũ insultu peropportunus, ad hoc accedebat, quòd ea è regione murus, ita dissoluebatur, vt vel lateres ipsi haud sat multum in sua compage subsisteret, huic muro alterũ breuem forinsecus veteres quondã Romani, modico intervallo adiecerant, sed non ad tutelam, vt qui sine propugnaculis fuisset extructus, sed ad delicias factus haud satis decentes, & vt leones eo in loco coërcitos, & bestias alias afferuarent, vnde

Belisarius milites cõmouet.

Vnde appellatio viuarij.

& Viuarium is locus est dictus, Vitriges igitur diuersas muri in partes machinationibus comparatis, exteriorem murum suffodi iubet, haud dubie ratus, si primum hunc sui peruaserint, nullo negotio se mœnibus potiturum, quæ utique haud sat valida esse cognouerat. At Belisarius vbi hostes peruidet & Viuariũ suffodisse, & diuersim mœnia inuadentes, abductis suis inde militibus, & in propugnacula paucis quibusdam relictis, quicquid in exercitu roboris erat, apud se tenuit, & inferiorem in partẽ & circa portas, copias omnes armatas, enses duntaxat in manu gestates traduxit. Muro itaq; demolito Viuarium iam irrumpentib; Gothis, Cypriano Belisarius cum aliis nonnullis in eos confestim immisso,

Belisarij stratagemam, vt immines à Gothis periculum in ipsorum castra conuerteret.

immisso, rem aggredi perstrenuè iubet. tum illi ius-
 sa mox exequendo, obuios quosque ex hostibus, ne
 repugnantes quidem obruncant: tametsi barba-
 ri suomet impetu in ipsis ad euadendum angustiis
 opprimerentur. Hostibus itaque re subita conster-
 natis, incompositisque & diuersim palantibus, Be-
 lisarius vrbs patefactis iam foribus copia: vndique
 in hos exemplo immittit. Tum Gothi nulla virtu-
 tis vel priistarum virium habita ratione, temere
 omnes deferri, & quacunq; his licuit, fugam cape-
 flere. Romani interea fugiètes adepti, postrema
 carpèdo concidunt, fugaque hostium effusus facta,
 vt se in castra reciperent, à quibus procul edu-
 cti, muros oppugnatu aduenerant. Belisarius dein-
 de fusis iam fugatisque hostibus, incendi machinas
 iubet, quas secum detulerant: vnde flamma ex his
 altius excitata, maiorem barbaris terrorem incu-
 sit. Dū hæc agerentur, eadem belli fortuna ad por-
 tam Salariam fuit, ex ea nanq; Romani, de impro-
 viso in barbaros impetum fecerant, quos fermè nil
 resistentes, vbi iam terga vertissent, strenuè in fu-
 gam actos trucidant, eorūq; simul machinatio-
 nes incendunt, fœdè iam trepidantium. Ignis præ-
 terea circa muros diuersim in altum euectus hos-
 tibus terrori fuit. Iamque discessio penitus & vnde-
 quaq; erat à mœnibus facta, dum clamor horribilis
 vtrinq; exoritur. Romanis partim qui muris insi-
 sterent, suos hostes ad insectandū hortantibus, par-
 tim Gothis eorū, quæ paterentur, intra castra atro-
 citatem desceatibus. Eo die ex Gothis triginta
 millia cecidere, vt eorū principes affirmabant. Sau-
 cij verò numero ampliore comperti, vt in quos cõ-
 fertos & magna hominum copia cõdensatos è prop-
 ugnaculis feriretur. Ad hæc accedebat, quod cre-
 bris Romani eruptionibus factis, maximam barba-
 rorum trepidantiū partem & fugientiū intersece-

*Gothorum
 fuga.*

*Horum tor-
 menta cre-
 mata.*

*Romanorū
 felix forti-
 tudo.*

*XXX.M.
 Gothorum
 caesa. Mvra
 hominum
 strages in
 vrbs ad ali-
 quot horas
 oppugnatio-
 ne.*

rant: & in ea mœniū oppugnatione, quæ ab oriente sole ad occidentem prælio decernentes detinuit, plurimi ex his ceciderunt. nocte verò quæ diem subsequeretur, vigilatum vtrinq; est, & pro castris habitæ stationes. Sed Romani in muris alacres, & ouantes victoria, Belisarium efferre quammaximis laudibus, & potius hostium spoliis triumphare. At Gothi saucios procurabant apud se quoscunque haberent, & mortuos lamentabiliter deplorabant. Belisarius interea ad Imperatorem literas misit, hanc in sententiam scriptas: *In Italiam ut iusseras venimus, ad ceteraque in ea per nos loca recuperata; & Romam recepimus, propulsatis inde iam barbaris, quorum præfectum nuper ad te Leuderem misimus. Et quoniam in Sicilia Italiæque præsidii conseruandis, quæ nostræ fecimus ditionis, maiorem militum partem necessariò disposuimus, ad quinque millia hominum nobis reliqua sunt. Hostes verò cum millibus sexaginta agmine uno nos oppugnatum venire. Ipsi verò quem explorandi ob gratiam circa Tyberim prodeuntes, cogemur vel inuiti cum hoste constringere, haudquaquam absit multum, quin telorum ac missilium multitudine obruta mortem oppeterimus. Muros deinde barbari quem expugnatum venissent, & machinas his applicassent, impetum undique facto non plurimum absuere, quin urbem repente, & nos occuparent, ni fortuna nos quedam prospera malis his subtraxisset, ea nanque, quæ rerum excedunt naturam, non humane virtuti, sed deo sunt adscribenda. Quæ verò siue fortuna, siue virtute ad id temporis gessimus, quamoptimè habent. Sed quæ gesturi in posterum sumus, peruelim equidem tuis ut rebus sint plurimum conductura. Quæcumque demum vel explicanda per me decentius sunt, vel per te facienda, haudquaquam clam te sum habiturus, eius rei nihil ignarus, humana hæc ita procedere, ut deo placitum est. Veruntamē qui summa rerum principes sunt, ubi se gesserint, vel ignominiam vel laudem*

perpe-

Belisarij ad
imperatorē
epistola.

* ei quædam
de uerbo
recedere,
hoc est. cum
centum &
quinquagin
ta millibus.
Oppugna
tionis Gothi
se mentionē
facit.

perpetuo referunt. Arma itaque & milites item per te sunt ad nos, & ea multitudine transmittenda, ut aduersus hostem posimus paribus viribus hoc bello consistere. non enim omnia fortune sunt permittenda, quandoquidē non eadem hæc semper offertur. Te verò o imperator, ea subeat cogitatio velim, idque animo identidem agites, quod si nos barbā in hi superauerim, & de tua Italia possessione nunc exciderimus, profecto ad militum futuram ex eo casu iacturam accedet & dedecus ex re male gesta non mediocre, quod nobis asæduo inerebit. Omitto id dicere, quod & Romanis videbimur perniciem attulisse, qui suā minoris salutem fecere, quā erga te præstitam fidem: unde & nobis illud esset forsitan occursum, ut parta ad id tempus felicitas in materiam videri quandoque possit calamitatis & infortunij desuisset. Nam si ab urbe Roma & vniuersa Campania, Siciliaque ipsa imprimis, ut pellemur contingeret, omnium illud nimirum (quod utique leuissimum esset malorū,) nos fortē morderet, quod haudquaquā ex alieno ditescere licuisset. Atqui & illud tibi considerandum, Romam quondam tanta amplitudine urbem multis hominum milibus custodiri haud sat potuisse, sicut locum sanè maximo ambitu, & nimia vastitate, & ut dia necessè haudquaquam maritimum, ita & rebus omnibus necessaria. Romani præterea & si in præsentia nobis beneuoli sunt, malis tamen in longum tendentibus, nulla interposita mora consulturi sibi quamoptimè sunt. Nam qui recens in amicitiam venerim, nō infortunio, sed beneficis decenter affecti, seruare fidem consueuere. Accedit præterea quod penuria rei frumentariæ & fame cogentur, que minus velint ut faciant. Ipse verò quum me satis intelligā tibi mortē debere, profecto cum vita nemo me hinc deturbabit: aduerte tamen quid nā sit gloriæ tibi Belisarij mors allatura. His finem epistolæ quum demum fecisset, formidine imperator ingenti percussus, copias & naues cōtrahere, & quibusuis modis diligenter fatagere cætera. Itaque reuocatis vndequaquā militi-

Arma & milites subsidarios idonee numero petit Belisarius.

Postulati sui rationes subiicit.

Ampli urbibus, multa numerosa loca sanè maximo ambitu, & ut dia necessè haudquaquam maritimum, ita & rebus omnibus necessaria.

Populi nuper in fidem recepti beneuolentia & fortitudine conseruandi sunt.

Imp. Belisario subsidia mittit.

bus, Valerianum & Martinum præfectos ad se venire celeriter mox iussit, & in Italiam ocys navigare. Hi verò quum in postremam Græciæ partem cum classe venissent, (non enim navigatione præteruehi poterant) in Ætoliz locis & Acarnaniz hybernarunt. Cuius classis profectioem quum Iulianus Belisario significasset, longe hunc plurimum, & non minus Romanos ad sustinendam propius obsidionem erexit. Dum hæc interea agerentur, Neapoli aperte id contigit. Theoderici Gothorum quondam regis in foro ipso imago erat, lapillis scutibus quadratisque, variòque colore infectis cõposita. huius imaginis caput, adhuc Theoderico superstitè, nescio quo casu defluxit, repente & sua sponte depulsa lapillorum compage: vnde mox subsequutum, vt Theodericus vitam finiret. Post annos deinde octo, lapilli qui imaginis eius ventrè effigiabant, quum eundem in modum protinus excidissent, Athalaricus Theoderici ex filia nepos, facto suo defungitur. Paulo post labètib. circa pudèda lapillis, Amalassuntha Theoderici filia ex humanis excessit. Gothi itaque obsidentibus Vrhem, a scæmoribus ipsis ad imos eiusdem imaginis pedes, lapillorù compages omnis dilabitur, & imago tota ex pariete penitus aboleuit. Qua ex re, sunt Romani interpretati, Imperatoris exercitù bello hoc fore superiorè, nec aliud præ se ferre Theoderici pedes collapsos, nisi populum ipsum, cui is præfussit.

Imago Theoderici quã varia per vnderit.

Gothica gè tu excidiu imminens ostensum.

Sibylla oracula.

Tunc tempore Gracorum leuitas, e iusmodi prædictis multum tribuere vult: sed nec postea desipere cessauit.

Vnde in optimã hi vel ex eo spem peruenere. Tunc & Patricij quidam Sibyllæ dicta in medium proferebãt, asseuerantes ad Iuliũ vsque mensẽ ciuitatein in discrimine fore, & necessariũ postea, vt imperator tũ quispiã Romanorum existat, quum demum Roma nil Gethicum extimefceret. Gethicam quippe Gothorum hi nationem esse affirmã: quintum mensẽ Iulium esse, quem Sibylla rebus his terminum

terminum præfixisset: tum quia Martio mense obsideri sit ciuitas cœpta, post quem Iulius quintus subsequitur mensis: tum etiam quia Martium ante Numæ Pompilij regnum, primū hi ducerent mensē. Sed quum apud Romanos mensibus vndecim annus constaret, Iulius quintilis ab his dicebatur. Non tamen conuenienter Romani hæc de Sibyllæ vaticinio sentiebant, quandoquidem nec imperator his eo tempore erat, & post annum soluta obsidio sit, & rursum ciuitas esset, Torila Gothis impetante, in eadem discrimina recasura.

20 IAM VERO vnde digressus sum redeo: Gothis itaque à muris, quos oppugnarant, repulsis, per uigiliū, vt supra iam diximus, vtrinq̄ factum. Insequenti autem die Belisarius Romanis edixit, vxores ac liberos & imbellem cæteram multitudinem ab vrbe Neapolim transportarent, & cum his simul seruitia, quæ ad murorum custodiam minus necessaria ducerent, ne cæteri in comœtus penuriam, vitæquæ discrimen venirent: id ipsum & militibus vt facerent imperat, si cui forte feruus seruauæ esset. non enim posse se affirmabat in eâ obsidione & diuturna, ex pristina consuetudine sibi comœtus præbere: sed necesse fore in singulos dies dimidiatam victus ab se portionem vt caperent, pro reliqua verò pecuniam. Tum omnes, vt iussi erant, rem peragunt. Iamque ingens mortaliū turba in Campania statim contendere, & nauibus alij, quas Romano in portu nacti fortè tūc fuerant eodem ire. Sed qui iter pedibus faciebant, vel equis deueherentur, Appia via, qua nullum ab hostibus discrimen aut timor impenderet, perrexere. Non enim poterant vniuersam barbari ciuitatē copijs vndique circumplecti, nec parua manu à mitionibus procul abscedere audebant, hostium veritū incurfiones. Vnde obsessis ad aliquod tempus,

A a. ij.

Sibi suisque adeoque toti ciuitati tempestine cauet dux sapiens.

Imbelles ex vrbe tuto discedunt.

Amplissima ciuitas non ita facile ab hostilē exercitu circumcingi potest.

magna fuit ad excedendum vrbe licentia, & aliunde necessaria importandum: noctu tamen præcipue barbari, dum ingenti afficerentur formidine, custodias facitare, & in castris quiescere. Siquidem vt

*Obsessi fori
ter officio
funguntur,
hostemque
laxissent, vt
imbellium
receptui ca
uerent.*

Romanorum plerique, ita & Maurusij milites frequentius et vniuerso, vbicunque hostes dormientes deprehenderent, vel iter forte habentes, vt fieri in magno exercitu solet, exceptos mox obruncabant, lectisque ex hostibus spoliis, & si nonnunquam persequentibus barbaris, cursu citato sese in tutum recipiebant, vt qui miræ essent suapte natura velocitatis, & leuioribus armis muniti, fugiédoque hostem præuenterent. Qui itaque iam vrbe excesserant, in Campaniam partim se contulerunt, in Siciliam partim aucti secedunt, aut quò quisque abire commodius potuit. Belisarius autem quum mi-

*Milites &
ciues qua
ratione su
blenarit Be
lisarius.*

litum numerum murorum ad ambitum obseruandum minimè suffecturum putaret, vt qui perpauci (vt diximus) essent, nec iidem semper custodias facere infomnes possent, sed tempore quidam suo & necessario capesserent somnum, & in custodiis alij dispositi essent, ac necessariis iam prorsus carerent, cum ciuibus eos & priuatis hominibus qui militiâ exerceret immiscuit, diuisisque in custodias singulos, in mercedem certius aliquid priuato cuique, etsi imbelli, pollicitus: hoc pacto constatæ cohortes, quæ ad murorum essent custodiâ suffecturæ, & per vices hos custodirent. Sic factum, vt tam ciuibus Belisarius quàm militibus ipsis inopiam soluerit. Deinde oborta suspitione, Syluerium vrbis Romæ Pontificem defesturum ad Gothos, hunc quidè confestum transmisit in Græciam, alterum verò quem priam illi suffecit Vigilium nomine: nec secus & alios quosdã, & hos senatorios viros, quum eadè de causa exterminasset, soluta deinde obsidione, & recedentibus barbaris, ad propria reuocauit: quos

*Papa suspe
ctus retega
tur. Nec e
nim tum
fulmina
Pontificia
principibus
metum incu
riebant.*

Inter & Maximus erat, cuius & proauus Maximus aduersus Valentinianum eiusdem compertus est criminis. Sed veritus iam Belisarius, ne quis forte custodum ad portas infidias moliretur, vel externus alius quispiam pecunia subornaturus ad hos clam ventitaret, bis in singulos menses, destructis omnib. portarum clauibus, in aliam formam, & à priori longe diuersam, alias denuo facere, custodés que ipsos, a primis custodibus procul statuere: haud secus in muro & custodiis ipsis in singulas noctes alios quosdam præficere, quibus id erat iniunctum, muros frequētius obeūdo, nomina vicissim custodū scriberent, & si quis forte abesset, aliū mox substituerent, sibi que demū nominatim referent, qui fortē tunc à custodiis abfuisset, vt decenti velocius pœna afficeret: & ad vigilias vt essent attentiores, iusserat musicis instrumentis vt artifices ipsi per noctem in mœnibus vterentur. Milites præterea quosdam, sed non Maurusios illos, noctu emittere, quibus ad fossas erat assiduo pernoctandum, cum his que & canes, vt nemo vel è longinquo mœnia inuasurus lateret. Per id tempus Romani quidam Iani sanum aperire, foribus vi occulte illata, tentarūt. Hic Ianus deorū antiquissimus fuit, cuius foro in medio & ex aduerso Capitolij facellum extat, paulo supra eum locū, quē nunc Romani Tres parcas appellant. Id verò Iani facellum totum ex ære constructum fuisse sat constat, & quadrata quadam dimensione locatum, tanæque amplitudinis, quanta integri Iani statua poterat: quæ vtique & ipsa cū ænea sit, non minor quàm quinquepedalis esse appareret, per cætera omnia mortali similis, capite duntaxat bifrons, ita vt facies altera in orientem solem diuergeret, in occidentem altera: portæ vtrinque & æneæ in faciem alterutrā versæ, quas ferè in pace & prosperis rebus, occludi Romani veteres quon-

*Prudentia
Belisarij,
vt proditorum omnes
artes & conatus elude
ret.*

*Vigiliarum
attentio iu-
cundior quo
pacto reddi
ta. Hostes
item qua
ratione à
fossis depulsi.*

*Iani facellus
& statua.*

*Sub Christiana bel-
lantibus
porta Iani
clausa.*

*Quorūdam
Romanorū
ethnica su-
persistio.*

*Vittigis in
senatorios
obsides im-
manitas.*

*Portum Ro-
manorum
Vittigis oc-
cupare con-
stituit. ut
obsessis sa-
me preme-
ret.*

dam instituerunt, contraque aperiri dum interea bellum his esset. Sed Christianæ fidei disciplinam, si vsquam alij vnquam, Romani præcipue sunt venerati. Vnde has Iani portas perinde neglectas, ne bellantes quidem aperuere. In ea tamen obsidione nonnulli vetustæ illius, vt reor, opinionis & cultus memores facti, enisi clam sunt patefacere, haud tamen omnino id exequi potuerunt, nisi eatenus vt fores vim passæ non inuicem sic cohærent, ac antea arctius cohæssent. Latuere tamen qui aggressi id facinus fuerant, nulla eius rei, vt in tanta omnium perturbatione, habita quæstione, quippe quum nondum ad principes ipsos id delatum fuisset. Vittiges verò tunc primum ira & indignatione accensus, & inops iam prorsus consilij, satellitibus nonnullis Rauennam dimissis, Romanos senatorij ordinis omnes, quos obsidum loco in huius belli principio eodem secum abduxerat, interfici iussit. Sed ex his re statim præcognita, paucis quidem euadendi facultas & opportunitas fuit: qui demum delati in Ligures, apud hos permansere, cæteri affecti supplicio mortem oppetere.

21 His peractis, Vittiges nimium hostibus ocij & libertatis tributum ratus, ita vt ex vrbe quæ vellet licentius asportarent, & necessaria terra marique inueherent, locum quem Portum dicunt Romani, præoccupare animo destinat, qui ferme ab vrbe centum sexque & viginti stadiis abest, hac tantula & sola interapedine, ne maritima sit vrbs Roma, dirimitur. Est autem ea è regione hic locus, qua Tyberis fluuius exitum habet: qui ab vrbe delatus, vbi proximus mari stadiis quindecim fit, in brachia bina diremptus, quam sacram insulam vocant, cõplectitur: quæ vtrique & flumine fit procedente patentior, ita vt eû longitudine ipsa, latitudinis dimensio æqua constet proportione. Sed flumi-
nis

his interfecissus ille & vtrinque defluxus, stadiorū
 quindecim intervallo defertur. Tyberis vtraque ex
 parte insulæ navigabilis est: sed eo ex latere,
 quod ad dexteram vergit, per portum in mare im-
 mitit. Vbi & prisca illi Romani ad ripam urbem
 struxere, muro præualido circumactam, & à portu
 ipso illi quam proximo denominarunt. Ad læuam
 autem, & ex altera parte, qua in mare is influit, Ho-
 stia ciuitas adiacet, fluminis & hæc ripæ contigua,
 magni quondam apud prisca momentū, nunc verò
 nullis mœnibus circumducta, à portu via recta ad
 urbem ducit, plana quidem & prorsus nil impedi-
 ta. hanc à principio Romani constrarunt. hoc in
 portu naues ex composito onerariæ adstant, &
 boum vis ingens parata quamproximè. nam mer-
 catores quum ex alio orbis tractu in portum hunc
 se nauibus conferunt, oneribus in actuaris naues
 & ad fluminis naturam constructas depositis, per
 Tyberim Romam adnauigant, non velis vñ vel re-
 mis, quandoquidem nullo vento impelli hac pos-
 sunt nauigia, circumflectente & crebro quidè flumi-
 ne, & ad multum spatij tortuosis sinibus dilabente:
 & remorum in eo nullus est vsus aduersis vndis
 in nauigantibus: sed laqueis ad onerarias illigatis, &
 boum deinde ad colla suspensis, veluti plaustra Ro-
 mani via Portuensi hæc pertrahunt. Ex altera verò
 fluminis parte ad urbem ex Hostia pertinenti, via
 palustris est & limosa, meabilis tamen, non ripæ
 Tyberis proxima, atque adeo nullæ hac naues tra-
 hantur. Gothi igitur Portum urbem quum sine
 præsidio & custodiis deprehendissent, (non enim
 in portis statio excubabat, non in muris armati e-
 rant, Romana plerisque ex colonia trucidatis) con-
 festim cū portu ipso hanc occupant: ac mille ibidè
 ex suis ad custodiam loci dimissis, cæteri in castra
 se receperunt: quo factū, vt ea è regione, nihil omni-

*Hostia, op-
 pidum.*

*Portus
 Rom. col-
 modæ.*

*Portum Go-
 thi capiunt.*

no ad obfessos ex mari deuchi subsidij poffet, ni ex Hostia foret fuisset magno labore, & periculo ingenti deuectum, nec quoquam pacto ad locum eundem de cætero ex alto subduci poterant naues, sed ad Antium stationem habebant, quæ ciuitas diei iter ab Hostia distat, vndeque onera rerum necessariarum & commeatus ad urbem vix deferebant: cuius rei hominum paucitas causa erat. Belisarius nanque quum vrbs mœnibus timeret quammaximè, portum neglexerat, vt nullis custodiis per se communitum. Crediderim tamen, si trecentorum hominum imposuisset ei loco præsidium, nunquam hunc barbaros aggressuros fuisse, quia suapte natura munitissimus est. Hæc vero Gothi triduo confecerunt, a mœnium oppugnatione die vigesimo. Martinus interea, Valerianusque ad Belisarium peruenire, milites mille ac sexcentos ductantes, quorum pars maxima Hunni erant, Sclauini, Antæque, qui trans Histrum fluum, nec procul ab eius ripis incolunt loca. Belisarius verò ex eorum aduentu læticia ingenti affectus, cum hostibus prælio decernendum censebat. Vnde è suis armigeris Traianum quempiam iubet, prudentem sanè & industrium virum, scutaris equitibus ducentis secum defumptis, recta aduersus barbaros ducere, cumque vno agmine omnes ad eorum castra venissent, tumulum vt propinquum conscenderent, monet: eodemque se continerent: quòd si in se impetum hostes fecissent, nullo pacto cum his conferrent manus, nec gladios aduersus eos, nec tela defumerent, sed sagittis duntaxat intressent: quibus deficientibus, effuse & planè intrepidè capesserent fugam, cursuque se intra muros reciperent, in quibus ipse ad sagittandum tormenta parata habebat, & artifices simul eius artis peritos, qui statim vbi barbaros Romanis in terga hærentes vidissent, è mœnibus sagittis & machina-

Antium, oppidum.

De Portus custodia ommissa Procopij iudiciū.

Supplementum Belisarius accipit.

Strategema va Belisarij.

Hostes ad prælium, vel potius ad stragem allicit.

chinationibus alius hos infestarent. Traianus deinde, ut imperatum illi iam fuerat, cum ducentis equitibus porta Salaria ad hostium castra contédit. tum barbari horum audacia obstupefacti, & re subita animo consternati, è castris ut cuique licuit, vel imparati in Romanos impetum facere, ac suis opitulari. Equites verò Traiano hortante, in cœno cœlestim, quem his Belisarius ostenderat colle; de loco superiore sagittis in subeuntes crebrò immisiss, hostem ferire, & ascensu enixius prohibere: & quoniam in tantam hominù equorùmque multitudinè emissà cominus incidebant sagittæ, multis suis cù vulneribus hostes adnuebantur in collem euadere. Equites verò Romani pharetris tandem profusè euacuatis, cœlestim retro se vertere, & ad vibem barbaris infestantibus effuso cursu contendere. Vbi verò ad muros est proximè ventum, qui in his positi erant, in tractandis bellicis tormentis edocti Gothos missilibus lacessendo vulnerandòque ab insectandi studio represserunt. Hoc in insultu ex barbaris non pauciores quam mille cecidisse traduntur. Paucis post diebus Mundilam quempiam Belisarius, & hunc quidem suum armigerù, & Diogenem, fortissimos bello viros, cum scutatis equitibus trecētis ipsi: id facere iubet, & eadè arte hostem impetere: qui iussa ex tempore dū exeuntur, non minorè ex hostibus partem, si non fortè maiore, pari astu trucidant. Post hos & Oilandum cum trecentis delectis in hostè immisit, ut simili hunc clade afficeret: qui re strenuè gesta, haudquaquam præfecti opinionem aut vota se fellit. Tribus itaque Belisarius incursionibus in barbaros factis, ad quatuor milia hostium interfecit. Vittiges autè, ut qui nil satis calleret, in ductandis exercitibus quid potius esset, armisne copias communire, an in bellicis rebus rectiora exercere consilia, perquam facillè sibi

*Tormētis
 istis Gothi
 insectandi
 studium des-
 serunt.*

*Occasione
 vitur dux
 sapiens.*

*Vittiges ha-
 bent vicis-
 sim lacessit
 insectat.*

persuadebat, hoste haudsecus posse incurabili iactura afficere, quam si huic modicis copiis insultaret: unde equites quingentos emittit, murisque iubet appropinquare, & quaecunque ipsi ab hostibus fuissent perpelsum, in eorum vniuersum exercitum face-re. Hi itaque quum ad locum quendam editiorem venissent, nec longiore ab vrbe interuallo, quam quod extra sagittæ iactum consisterent, Belisarius viris mille delectis, Bessioque illis præfecto, vno vt agmine ducerentur, mox imperat: tum illi à tergo hostibus comparentes, eorum terga dum cædunt, ex his quàm multos obruncant, cæteros descendere in campum cogunt: vbi postquam aduersis viribus & pede collato pugnatum est, Gothorum pars potior cecidit, pauci admodum, qui reliqui bello fuerant, vix fugientes sua se in castra recipiunt: quos vt ab imbellibus victos quum Vittiges castigasset, resarsurum se aliorum opera suorum iacturam pollicitus, vt quieturus aliquandiu tunc videbatur. Post diem autem tertium, delectos ex omnibus castris viros quingentos, operam vt in hostes nauaret, suapte virtute dignam hortatur. Quos vt primum propius aduentasse Belisarius vidit, viros mille & quingentos, Martinum Valerianumque cum his simul præfectos, confestim in hostes mittit: equestrique prælio statim inuito, Romani qui hostes numero superarent, sine vlllo labore in fugam hos vertunt, ad vnumque fere omnes occidunt. Gothi vero iam tertio clade affecti, & suis toties occisis iam copiis, aduersari sibi omnino fortunam rebatur, quandoquidem & si antehac multitudine abundassent, à paucis tamen deuicti nunc hostibus sint: & modicis rursus cum hos copiis inualissent, occisione ferè occisi perierint.

22. AT Romani Belisarium eius ob prouidentiam & bellicam artem publice laudare, & miraculi loco in eo

*Belisarius
in Gothos
strategema
Vittigis con-
uertit.*

*Alteram Vit-
tigis clades:
Nunquam
stultus, nisi
multis mo-
dis male
consultatus,
propositum
mutare cog-
itat.*

*Bellica ar-
tes præstan-
tissimum
duce[m] com-
mendant
mirum in
modum.*

viro virtutes has ducere. Seorsū deinde amici ab eo & sedulo rogitare, quibus nā argumentis ea ex die, qua hostes fugasset, in spē bonam venisset, omnino se Gothos debellaturū. Tum ille ad ea respōdens, vel a principio dixit, vbi primū tam paruis copiis cum Gothis manus conferuisset, aperte se periclitatum fuisse, quantum esset in vitroque exercitu per id tempus discrimen, idque certius prauidisse, quōd si ex æquo vires cū viribus cōparentur, se haudquaquam existimare hostium multitudinē non suorum paucitatē deuastaturam: sed in eo differre exercitus ipsos quammaximē, quia Romani omnes ferē & Hunni his socij ex equis arcus insinuare, sagittasq; in hostes immittere quamoptime norint: Gothorū vero nemini vnquam id studij aut curę fuisse: sed equites ipsos satis cōstare velis dūtaxat & gladius vti consueuisse, istorū præterea pedites ipsos, & sagittarios ab armatis protectos in bello cōsistere: equites verō nisi cominus prelietur, quū nihil habeant quo se ab hostibus tueatur, quibus è lōginquo sagittadi sit vsus, facillē ictos perire, pedites proinde incursionēs in equites facere haud fat cōmodē posse. Inde factum denique affirmabat, quōd per Romanos fuisset sapius barbari superioribus pugnis deuicti. Gothi interea, vbi hæc altius animo insedere, quæ sibi nil prosperē euenissent, ne parua quidē cum militū manu ad mœnia vr̄bis procedere, nec hostes quidē vel sibi infestos de cætero infectari: sed id tantū eniti, vt suis hos à castris propellerēt. Romani demū ex rebus iā prosperē gestis inflati, yniuersas Gothorum copias preliando inuadere gestiebant, cum hisque censēbant acie decernendum iam esse. Belisarius tamen, magnum vtriusque exercitus adhuc esse discrimen ratus, tergiuersando ante hac semper id distulit, ne summæ rei periculum faceret, vel vniuersis copiis

Vnde Belisarius hostes se superatorem coniecit. Considerationes dignæ quæ belis ducum animis sepius occurrant.

Gothorū furmido.

Romanorū alacritas.

cum hostibus decertaret: sed incursionibus barbaros infestare præcipue nitebatur, hisque sedulo niti animo agitarat. Postquam vero ab vniuerso exercitu, & item Romanis, eius ob id auctoritatem imminui, nec magnificeri animaduertit, mutata sententia cum omnibus copiis ineundum sibi prælium esse decernit, & alioqui ex incursionibus depugnare: idque ut faceret quandoque aggressus, sæpe interpellatur, ac demum cogitur intermittere, quum hostes ea de re factos iam antea per transfugas certiores, paratos esse ad prælium comperisset. Vnde aperto Marte cum hoste decernere, tandem animo destinari: amque in aciem constiterant barbari, suo more instructi. Ex aduerso & Belisarius stabat, suis cum copiis ad bellum paratus, qui statim ad se omnibus suis militibus conuocatis, orationem huiusmodi habuit: Non equidè quod vestri mollitiè improbarem, o viri commilitones, vel hostium horrescerem vires, cum his pugnam capessere antehac distuli: sed quia nobis ex incursione in hos decertantibus res prosperè succedebant, causam rei bene gerendæ seruandam assiduo existimabam. nam ea, quibus presentia pro votis procedunt, velle aliter immutare, profecto inutile duxerim. nunc vero, quum vos apertius videam promptissimi animi in id discrimen ituros, in spe optima sum, nec quoquã pacto vestram hanc animi promptitudinem remorabor. Sat enim calleo maxima in bellis momenta, bellantium voluntatem sortiri, istorumque ad pugnandum animus propensum est, quam multa ex officio geri consueuisse. Quæ autem pauci virtute instructi, maximas queant hostium copias profligare, nemo non vestrum intelligit, non auditione percipiendos, sed experientia ipsa quotidiana certamina inuenendo. Ne itaque vestre pristina militiæ gloriâ vel spè ex vestra hac animi magnitudine ceptam dehonestetis, in vobis futurum erit, o milites. Vniuersa namque per vos hoc bello iam antea gesta suo hæc dies eueni decernet. Vobis præterea, quum

Belisarius cum hoste cōstingendum decernit.

Belisarij ad milites oratio, qua ad pugnam fortiter capessendam, horum alacritate, que animo fretus eos hortatur. Ex eplum concionis plane militaris, & imminente prælio aduersus hostes ferocissimos.

id discrimen ituros, in spe optima sum, nec quoquã pacto vestram hanc animi promptitudinem remorabor. Sat enim calleo maxima in bellis momenta, bellantium voluntatem sortiri, istorumque ad pugnandum animus propensum est, quam multa ex officio geri consueuisse. Quæ autem pauci virtute instructi, maximas queant hostium copias profligare, nemo non vestrum intelligit, non auditione percipiendos, sed experientia ipsa quotidiana certamina inuenendo. Ne itaque vestre pristina militiæ gloriâ vel spè ex vestra hac animi magnitudine ceptam dehonestetis, in vobis futurum erit, o milites. Vniuersa namque per vos hoc bello iam antea gesta suo hæc dies eueni decernet. Vobis præterea, quum

eū prouidere animo possū, vel præsens id tempus opitula-
 bitur, quod utique, ubi vestris præteritis & egregia factis
 hostium subacti sunt animi, facili, uti par est, ex his victo-
 riam conferet. nam quibus antehac sepe, nil prosperè peri-
 clitando & satagendo res successerunt, haudquaquam de
 cætero solent rem fortius gerere. Equis verò sagittisue,
 vel armorum cuius generi vestrū nemo ut parcat velim.
 ipse nanque pro omnibus hoc bello deperditis, alia & po-
 tiora resarciam. His paucis Belisarius suos hortat-
 us, inter Pincianam & Salariam portam eduxit
 exercitum, non multis primo in campos Nero-
 nianos abire iussis, quibus & Valentinum præficit
 equitum turmæ ducem: cui iniunxerat, ne pugna
 initiū faceret, nec hostium castris appropinquaret,
 sed præ se speciem ferret, hos se assiduo inuadēdi:
 quod utique idcirco agebat, ne ex barbaris quip-
 piā ea e regione pontem pertransendo suis ferre
 suppetias posset, qui in castris aliis constitissent. nā
 cum barbarorum Neronianis in cāpis vis maxima
 confedisset, vt supra iam diximus, satis fore Belisa-
 rio videbatur, si hi aliquandiu interpellati, disungi
 à cætero exercitu possent, ne prælio interessent. Ro-
 mani interea dum plebei quidam armis desumptis
 in aciem sequi euntem Belisariū vellent, nullo per
 eum sunt pacto permitti, cæteris se vt copiis immif-
 cerent, ne fortè quum in medio certamine forent,
 belli discrimine territi, vniuersum turbarent exer-
 citum. Opificum nimirum id agmen erat, & rei bel-
 licæ imperitorum. Hos tamen omnes vltra portam
 Pancratianam, supra Tyberim positam, phalange
 facta locauit, quieturos ibi tam diu, quoad ipse his
 signum de disset, quod postea accidit, suspicatus, si
 hos conspicatū fuissent, nil ausuros hostes suis ca-
 stris relictis cum altero suorum exercitu se op-
 pugnatum venire. Vtui præterea fore rebatur,
 idque permaximi faciebat, si tanta multitudine

*Belisarius
 securitati
 suorum pro-
 denter con-
 sultit.*

*Serat ego-
 ma Belisa-
 rii Opificum
 turbam a
 militum e-
 exercitu se-
 gregantis:
 & varia hu-
 ius consilij
 consideratio.*

*Aliud fra-
regema, quo
prælium e-
quibus cõ-
mittitur, ne
peditum e-
xigua ma-
nus damnum
acciperet.*

hostes, non vna se in castra coniungerent. Placuit itaque ea vt die equestre prælium fieret, quando quidem suo ex peditatu perique cum eo persisteret ordine nolent, rapti ex hostibus equis, quum equitandi essent profusus non imperiti, iam equites fierent. Pedites vero ex his, qui reliqui fuerant, quum nec phalangem de se præ eorum paucitate conficere possent, nec cum barbaris manus conferere auderent, sed in fugam daturi se primo congressu fuissent, haudquaquam visi Belisario sunt, qui tuto possent & procul à muris cum hoste pugnare. vnde quamproximè ad fossas manere iniunxit, vt si equites fortè Romani terga barbaris darèt, fugientes ad se illos exciperent, & cū his simul vt integri & florenti atate iuuenes prælio restituro in hostes pugnarent.

*Fortes viri
cupiunt vel
evidenti dis-
crimine vi-
tæ, hostibus
damnum,
sibi verò
gloriam con-
citare per-
petuam.*

23 PIGRIPIVS interea, è satellitibus quidã, vir sa-
ne strenuus Pisida, genere, Tarmutúsq; Isaurus, En-
nij Isaurorū præfecti frater, Belisarij quum in con-
spectū venissent, huiusmodi hūc sunt verbis affati:
Omnium optime princeps, noli copias quæ sumus, quum he-
tibi perpaucæ sint, & barbarorum infinita sit cum multi-
tudine conflictandum, à peditum phalange se iungere, ne
Romanum duxeris peditatum iniuriã quoquam pacto af-
ficiendum, per quem prisca Romanis imperium ad id ma-
gnitudinis propagatum accepimus. nam si quid forte hoc
bello haudquaquam per hos sit nauiter gestum, non ipsorum
id vel ignauia, vel formidinis est argumentum, sed
duces ipsi non immeritò sunt incusandi, qui soli e-
quis in aciem vecli, quum minimè dignarentur bellum
communem fortunam subire, prius fere quàm sit certamen
initum, fugam capesserint. Ipse quidem peditum du-
ces omnes iam vides equites factos, vt qui non dignum
se putent cum suis peditibus, pedibus in aciem ire. in a-
liorum ergo equitum numero peditum duces istos constitu-
nobis verò peditatum permitto in certamen ductan-
dum.

dum. Quum enim nos pedites simus, hostium multitudinem sustinebimus, spe optima freti, utcumque deus geri rem fuerit, hostes nos posse iactura afficere. His Belisarius auditis, principio quidem haudquaquam illis postulata permittere. hos nanque quum bellicosissimi essent, ac fortissimi viri, ingenti amore prosequabatur. vnde haud satis placebat, cum multis vt pauci certamen inirent. Deum eorum precibus fatigatus, ac promptitudine victus, paucis supra portas & in propugnaculis ad munitiones & tormenta tractanda dimissis, ceteris Pigripium Tarmutumque duces ex ordine sequerentur iniunxit, ne forte hi periculum reformidantes, ceteras copias perturbarent, & si qua forsan in fugam equitum pars ageretur, haud procul ipsi secederent, sed hos ad se denique recipientes strenue tuerentur, & in hostem suos insectarem conuerfi praelium mox resluerent. Vittiges vero Gothos, qui circa se erant, vniuersos armavit, nemine profusus praeter imbelles quosdam in castris dimissos; & his quidem, qui in campis erant Neronianis, & sub Martia duce, eueftigio imperat, suo vt loco manerent, pontemque diligentius custodirent, ne ea se derepente inuaderent hostes: ipse vero caetero ad se conuocato exercitu, profatus huiusmodi est. *Vestrum forte nonnullis videri possum imperio huic meo extimuisse, atque adeo antehac sepe vos sim ad firmitudinem cohortatus, & nunc vt ad optime audendum vox excitem, concionaturus aduenerim. Et id quidem haud longè ab humani ingenij consuetudine ex vobis quidam animo forsitan agitarint. Solent namque homines rudiores & imperiti, erga hos, quorum indigeant opera, mansuetudine vti, vel si longo sint intervallo inferiores: alijs vero aditu difficiles se praebere, quorum non opus habeant ministerio. Mihi vero nec vitæ finis, nec imperij est amissio cura. Cuperem equidem vel hanc*

Cunctatio sapientis ducis, non satis firma: tandem enim precibus atque dacium virorum fatigatus, ac promptitudine victus, concedit quod in tanto periculo fuit recusandum.

Vittigis ad milites oratio, qua magna periculo proposito eos ad officium praestandum, ardentem hortatur.

purpuream & regiam vestem die hoc ipso deponere, si modo vir Gothus occurrit qui hanc sibi desumat & induat. Atqui Theodati finem præ ceteris perbeatum fuisse tunc duxi, cum ei id euenit, ut à suæ gentis hominibus, & imperio priuaretur, & vita, nam propria cuique & sua calamitas, si nondum vniuersa gente deperita sit occurrat, apud non insensatos haudquaquam consolatione priuatur. Mihi verò confideranti qua antehac fuerit gens Vandalorum perpeffa, & quem Gelimerus dux sit finem sortitus, nec pensi quicquam in humanis offertur, nec moderati. Sed videre iam videor Gothos cum liberis abductum in seruitutem iri, coniugesque vestras insensissimis viris, & turpissimis in rebus ministraturas. Me vero & Theoderici ex filia nepotem, eò denique asportandos esse prævideo, quò hostilibus libido mox duxerit, hæc equidem vellem & vos ne accidant veritos, in id bellum prodire, hoc pacto eo in loco in quo gerendum prælium est, vitam finire maioris longè facturi vos fueritis, quàm ex victo-

ris partem salutem. Viri siquidem generosi & fortes, vel si aliqua vna in re fortè fallantur, vel utcumque ad vota aliquid sibi minus successerit, apud hostes suam existimant auctoritatem imminui. Mors verò & si acceleratiùs venerit, felices semper ex præterita ac prosperiore fortuna homines reddit. Et sanè perspicuum est, si hæc mente & cogitatione id bellum gesseritis, perquam facile vos ex his victoriam relaturos, ut qui per pauci sint, & Greculi homines quidam, & pro recens vobis illata iniuria promeritis exacturos nunc denique poenas, virtute si quidem ipsi ac multitudine ceterisque rebus, superiores his esse facile gloriamur: illi verò maiora viribus audent, noxiris inflati malis, & id solum præsidij nacti, nostram formidinem, sed eorum audaciam alit, præter dignitatem parta felicitas. His Vittiges suos hortatus, copias omnes iam iam in aciem prodituras hoc modo instruxit. pedites quidem in medium statuit, equites vtrinque in cornibus, haud longè à castris, sed quâ

Hostium cōtemptus.

proximè

Malorum imminentiis pictura.

Generosorum militum ingenium.

proximè potest phalagem locat, vt vbi deuicti iam hostes fugam capefferèr, facile circumuenti trucidarentur, cum ingens spaciũ suis ad insequèdum pateret. Sperabant nanque si pede collato prælium gereretur, ne ad breuè quidem hostes repugnuros, ex re quidem absurdiore cõiectans, haud quaquam suis viribus fore bello pares hostium copias. Præfeti itaque vbi primum diluxit, cum prælium incepissent, rei gerendæ enixè insistere, postremique quidam cum in aciem issent, suos iubèdo hortandoque, ad nauandam ingenti animo operã inflammare. Sed in principio statim superiores Romanæ res erant, & barbari crebro sagittis ictri frequentes cadebant, nullum tamen per hos fugæ initium factum, nam ingenti multitudine Gothi cum in prælio constitissent, facile in cadentium locum recentes alij succedebant, vnde nec sensum vllum suorum strenuè pereuntium dabant. Et Romanis quidem satis tunc visum, cum tanta paucitate his milites essent, hoc pacto diremptum sibi prælium iri, iam enim in meridiem pugnã extraxerant. Denique iam potiti victoria, hostes vt se in castra reciperent perpulere, magna ex his parte occisa. In Neronianis autem campis diu ex aduerso Romani Gothiq; confederant, Maurusique crebris in barbaros incursionibus factis, & frequenti telorum iaculatione, diutius hos lacefferant: hi tamen immoti manebant, nec lacefferentib. occurrandum duxere, Romanos veriti nõ procul astates, quos sanè milites esse rebatur, cum turba essent imbellis, sibi molituros insidias, & iccirco tacitos hos quieuisse, vt a tergo se de improviso adorti, circumuentos occiderent.

24 IAMQUE cum in meridiem sol inclinaret, Romanorum Neronianis in campis exercitus de repente in hostes imperum facit, fuganturque ex

B b. j.

Spes Gothorum elusa. Romanorũ fortitudo.

Prudens receptus.

Pugna in campis Neronianis.

Gothorum error.

Exercitus in quo Volones in exercitatu veteranis admiscetur, agrè suas partes integras conseruat, præsertim si aliqua spes victoria affulget.

inperato Gothi, re subita territi, cūque recipere se ad castra minime possent, proximos colles conscendunt, in hisque vt quieturi se continent. Sed Romanorum magna vis erat, haud tamen milites omnes, sed nuda immunitaque maximā in partem turba, nam & praefectū vnde quaque in hoītes perinde mox erupiturum nauarum seruatorūq; ingēs copia sequebatur, & vt belligerandi percupidi omnes, vel cum eo, qui circa flumen erat, Imperatoris exercitu se immiscuerant. Vnde cum tanta multitudine abundaret, defixerat pavor cum admiratione, vt diximus, barbaros, & in fugam auerterat. Sed inter Romanos nullus inde seruatus ordo rem Romanam interurbauit fefellitque. ob eā nanque intermixtam hominum colluuiōē, nec duces ipsi, et si in rem pleraque Valentino iubente horrancēque, seruare poterant militiae modum, quandoquidem nil prorsus inconsultior turba dictis pareret: vnde factū, vt fugientibus Gothi: postremos quosque haud quaquam carpendo necandōque, vt res militaris poscebat, spacium dederint in turā vt sese & proximos in colles reciperent, indēque vt iam quieturi, intrepidē quā gereretur spectarent. Porro nec ea ē regione Romani pontem in animū induxerant pertransire, barbaros prohibitori, ne ciuitatem vtrinque de caetero obsiderēt, neue diutius possent vltra Tyberim stationes habere, nec hostibus saltem altera ex parte cū Belisario acie decernentibus, in terga & de improviso prouere: quod vtrique si opportunē fecissent, profectō suarum oblituri virium Gothi, sese daturi in fugam fuissent, & euasuri quō cuiq; licuisset. Sed barbari ipsi, qui paulo ante ex fuga in federant collem, sua in castra irrupisse Romanos ex aedito contemplati, aliquandiu se loco continuere: ira deinde & indignatione simul accensī, eruptione mox facta, incompotram

impe ditām.

*Confusio in
Rom. exercitu.*

*Volantum
error.*

*Gothi victores
castrum
expellunt.*

impeditamque in auerendo auro argentoque & preciosa cætera suppellectile turbam, ingenti cum clamore & de improviso adoriuntur, eamque partim obruncant, partim extemplo suis e caltris eiciunt: & si qui fortè fuere qui nõ subito deprehensi occubuerūt, abiectis e dorso pecuniarum aliarumque rerum protinus sarcinis, volètes quidè fugam capessunt, & quocunq; tum licuit cõfestim euadunt. Dum hæc interea Neronianis in campis geruntur, alter barbarorum exercitus quàm proxime castra scutis munitus ab hostibus se & strenue tuebatur: hisque dum fortiter repugnaret, facta equorum magna imprimis strage, non paruam nostris intulit cladem. qua ex re cum Romani affecti partim vulneribus, partim amissis equis præliũ remississent, eorum statim perspicuam fecere paucitatè, & Gothorum agmè quàm maximo præstaret hos intervallo, comparuit. Qua re barbarorum equites animaduersa, dextro ex cornu in hostes mox aduolant, hõsque cursu citato inuadunt. Quorũ insultum armaque cum minus ferrent Romani, qui ea in parte constiterant, sese in fugam proripiunt, ad peditumque se recèpere phalangem. tum verò nec pedites ipsi hostes se inuadentes tulere, sed cū equitibus agmine vno diffugiunt. Vnde cæteris subsequenteribus copiis, & simul instantibus barbaris in terga cæduntur, passimque fieri cœpta est fuga. Pigripius interim Tarmuũsque peditatus tunc duces, cum paucis qui circa se erant peditibus, nauiter se in ea pugna gessere, quippe qui præliando & resistendo haud quaquam se dignũ duxere, vt & ipsi cū cæteris fugarentur. Qua ex re cœpit tũ pauor cum admiratione Gothos, impetumque mox repressere: vnde ex ea interposita mora, pedites ipsi fugiendi spaciũ nacti, in tutum se receperūt. Pigripius tamen corpore toto concisus, eodè quem

B b. ij.

Direptores, ante comple tam victoriam non raro vincuntur, aut grauisimum damnis acceptis coguntur peccare referre.

Cupiditas præde exitum in numerum peperit.

*Pigripus
occisus Tar
muti fugat
mors.*

infederat saltu moribundus procubuit, cum eoque
& pedites duo de quadraginta occumbunt. Tarmu-
tus verò cum tela Isaurica bina gestaret in mani-
bus, seque inuadentes barbaros aduersis ictibus
continenter feriret, postquam casu vndique cor-
pore de se iam desperasset, Enniusque frater cū nō
nullis equitibus opitulaturus venisset, recuperato
aliquantisper iam spiritu, cursu citato vulneribus
cruoreque plenus, nullo adhuc iaculorum amisso
ad vrbs incenia contendebat. erat nanque suapte
natura hic pernicissimus, atque adeo ad fugam va-
lidior capeisendam, tamen corpore esset tam ma-
le affectus. Cum verò Pincianam ad portā hic pe-
uenisset, statim procubuit: quem murorum custo-
dies nonnulli, vt iam exanimen factum, clypeo im-
positum sustulere. Is tamen cum ad dies duos su-
peruixisset, vt Isauris ipsis, ita & Romano exerci-
tui desiderio sui relicto, & ad posteros fama, ex hu-
manis excessit. Romani interea ex re male gesta
exterriti, custodias in muris diligenter curare, fo-
ribusque portarum oclusis, tumultuosos suos ad
urbem refugientes, haud quaquam de repente ad-
mittere, veriti ne cum his simul & hostes inuecti
reciperentur. Quicumque igitur non admissi in vr-
bem fuerant, fossam pertransientes muroque ter-
gis hærendo, virium suarum oblitī, & trepidantes
pedibus consistebant. In barbaros tamen qui sibi
ē proximo insultarent, & fossā propemodum supe-
rata se essent iam iam inuasuri, pugnare nil pote-
rant, distractis in fuga amissisque in prælio tel-
lis. Ad hæc accedebat, quòd arma inuicem con-
globati exercere nullo poterant pacto. Gothi
verò quandiu in propugnaculis haud sat mul-
tos videre, impetum in hos faciebant, spe freti,
non solum exclusos illos occisuros se esse, sed qui
intus ad propugnacula constitissent violaturos,

Sed

*Velocitas pe-
dum virtus,
modo officio
suo strenue
functus sit
dux aut mi-
les antequā
de fuga ca-
pessenda in-
eat consiliū.*

*Victores vi-
ctis formidi-
nem & igna-
miam ex-
probrant.*

Sed vbi militum & Ro. populi vim magnam sunt
conspicati in se venientium, confestim vt iam de-
sperantes, hostibus formidine simul & ignauia i-
dentidē exprobrata, retro se retulere. Pugna igitur
in castris occēpta, ad vrbs fossas muiōq; finitur.

PROCOPII DE BEL-
LO GOTHORVM
LIBER SECVNDVS.

BREVIARIVM.

1 Romanorum à Go-
this obsessorum solertia &
fortitudo. Romani & Go-
thi cuiusdam mirus casus
ac festina narratio. Thar-
samunthis magnanimitas,
temeritas, interitus.

2 Belisary Stratege-
ma vt pecunias tuto recipe-
ret. Acus pugna, in qua
fortissimi duces lethalibus
plagis afficiuntur.

3 Fames & pestis in
vrbe. Aqueductus Gothi
obstruunt. Cæli solique Ro-
mani bonitas. Romanorū
ad Belisarium Oratio. E-
iusdem prudens responsum.
Procopius Neapolim able-
gatus frumentationis cau-

sa. Gothos variis incommo-
dis Belisarius afficit.

4 Gothos lues inua-
dit. De Vesunio monte ob-
seruanda narratio. Noua
Belisario subsidia missa.
Strategema eius sē. Casira
Gothorum inuaduntur.

5 Gothi de obsidione
soluenda cogitant. Legati
Gothici ad Belisarium ora-
tio, & cum eodem collo-
quium. Belisary respon-
sio.

6 De induciis actum.
Quæ ratione Romam sa-
mis onere leuauerit Belisa-
rius. Ad Gothorum que-
relam de violatis induciis
responsum, & præcepta

Bb. iij.

ad milites.

7 *Mediolanenses subsidium petunt, ideo rixæ oriuntur inter duces, Constantiani temeritas, petulantia, pertinacia, in Belisarium insultus & facinus atrox, interitus denique describitur. Gothi aſtu urbem ingreſſi repelluntur. Nonus Vitigis dolus elusus.*

8 *Ioannis, ducis Strenui, res feliciter gesta aduersus Gothos. Huic se iungit Mathasuntha Vitigis uxor. Gothorum clades. Oppida Vitiges munit præſidiis.*

9 *Petra deditioe à Romanis recepta, Ariminum Vitiges obsidet. Ioannis strategema, oratio ad milites, & impreſſio in hoſtem.*

10 *Mediolanensibus subsidia missa. Oppidi obſidio, dum Belisarius munitis alijs urbibus deditioe potitur. Ancona, duorum militum virtute, à Gothorum manu liberata.*

11 *Narses ad Belisarium subsidia ducit. Eruitorum origo, mores, migra-*

tiones, bella, conuerſio ad Christum, tumultus & vicissitudines.

12 *Inſule Thulitarum descriptio. Scriſſini gens barbara. Rex Erulis à Iuſtiniano datus.*

13 *Conſultatio inter belli duces de rebus gerendis. Narses oratio. Ioannis ad Belisarium literæ. Strategemata Belisarii. De capra infantis nutrice incunda narratio.*

14 *Felicia Belisarii conſilia & strategemata. Aemulationum inter duces præſtantissimos Belisarium & Narsetem occasiones. Belisarii ad suos oratio. Narses conſilium. Iuſtiniani de Narsete literæ.*

15 *Vrbini oppidi ſitus & obſidio. Narses à Belisario discedit. Urbini deditio. Cafena frustra tentatur. Aemilia se dedit. Vrbeuetanam cingit exercitu Belisarius.*

16 *Vrbeuetanos famēs urget. Morbi ex fame descriptio. Horrendâ duarum mulierum facinus & exitium.*

exitium. Legati Medio-
lanensis pro auxilio ora-
tio.

17 Martini ducis fo-
cordia & literæ ad Be-
lisarium, qui ad Nar-
setem scribit. Medio-
lanenses sceleratè negli-
guntur: unde urbis oc-
cupatio & enersio luctuosis-
sima.

18 Narses à Iustinia-
no revocatur. Eruli Ro-
manos deserunt. Consilium
de Persis contra Iustina-
num concitandis. Ideo epi-
scopus ad Cosroem lega-
tus.

19 Auximi situs &
obsidio. Oppugnantium &
propugnantium Stratege-
mata. Procopij consilium.
Belisarij ad suos oratio.
Audax Mauri cuiusdam
facinus. Obsessorum strate-
gema, & literæ ad Vi-
tigem qui suos negligit. Fe-
sulana obsidio.

20 Franci de Italia
inuadenda cogitant. Theo-
dibertus. Illorum rex itine-
ri se accingit. Francorum
immanitas. Gothos castris
per fraudem exiunt, dein-
de lue afflicti discedunt ex
Italia.

21 Gothorum episto-
la; & Vitigis respon-
sio. Obsessorum Auxi-
miorum summa constan-
tia. Sclauini cuiusdam in-
dustria in capiendo Go-
tho. Proditoris suppli-
cium.

22 Belisarius obses-
is aquam adimere statuit.
Horum eruptio. Periclitat-
ur Belisarius, ab armige-
ro seruatus. Operum à
priscis factorum vis &
durabilitas. Fesulani pra-
sidij deditio. Belisarij va-
riae deliberationes. Tan-
dem Auximum fame op-
pressum manus porrigit.

23 Ad Ravennam
obsidendam adparatus. Mi-
ra Belisarij fortuna. Fran-
ci fraudulenter Italiae in-
hiant, & legatos mittunt
ad Vitigem, qui horum o-
pem reycit. Horrea Ra-
uenne concremata. In-
clinatio fortune Gotho-
rum.

24 Intempestiuam pa-
cem Gothis offert, Iusti-
nianus. Belisarij ad suos o-
ratio, prudens factum &
callidum consilium. Raven-
nam occupat.

25 Vitigis captiuus
Bb. iij.

honorificè custoditur. Belisarij virtutem & felicitatem inuidia aulica oppugnat & ex Italia reuocari curat. Gothorum noua molitiones & ad Vraiam oratio. Theudibaldus rex

creatus Gothos hortatur ut Belisario principatum tradant. Legati Gothi Belisarium abnuentem increpant. Summi ducis in repudiando oblato imperio laude dignissima constantia.

Quemadmodum piscator ictus sapit, ita ad damno accepto obfesus fuit cautiore.

ROMANI deinde re male gesta, vniuersis copiis decertare haud quaquam de cætero audebant, equestri tamen & ex incurfionibus prælio quam maxime barbaros superabant, non enim ad-

uersus Gothorum vtrunque exercitum pedites ipsi in phalangem instructi prodibant, sed equites suos confectabatur. Et Bessas quidem primo mox impetu in hostem facto, ubi cum telo statim prosiluisset in medium, tres ex equitum numero fortissimos viros occidit, cæterosque in fugam auertit. Costantianus deinde cum circa serum diei, Neronianos rursum in campos Hunnos duxisset, ubi hostes præ multitudine vim sibi facturos peruidit, tuendi se viam hanc cepit. Erat ibi cum forte stadij locus prætor quidam & sanè vetustus, ubi singulare quondam inibat certamen. multa eodem ædificia construxerant veteres, indeq; calles vndique angustas diuersim ducebant. Constantianus itaq; cum nec superare hostium agmen posset, nec sine ingenti periculo in fugam se dare, iussis omnibus ex equis descendere, pedes & ipse cum his simul angustiore in loco consistit: vnde è turo cum barbaros Hunni ferirent, magnam his inferunt cladem, tum Gothi, etsi affectu vulneribus, aliquandiu obfistunt, ea spe freti, cum primum sagittæ ex pharetris his defecissent, illos se facile cicuenturos, & comprehensos demum confectosque

Bessa facinus.

Constantiani stratagemata.

Gothorum vana spes.

strictosque delaturos in castra. Postquam verò ad vnum omnes ferè vulnerati, vt tam denso in agmine per Massagetas Hunnos emissà nulla in casum cadente sagitta, sensere Gothi dimidiam suorum partem se amisisse, iamque in occiduum sol ipse vertebat, tum verò cum nihil haberent quò se vertent Gothi, in fugam demum vno agmine ruunt, in eaque multi mortem oppetiere, Massagetis sagittandi peritis postrema carpentibus, nam & ingens hi cursu emensi iam spacium, dum terga insectando identidem cædunt, magnam Gothis inferunt cladem. His gestis Constantianus cum Hunnis ad urbem peruenit. Perannius verò non multos post, vbi hæc gesta sunt, dies, Romanorum dux factus, per Salariam portam cum in hostes duxisset, & effusam egisset in fugam Gothos, ac reciproca deinde circa occidentem solè fugatis Romanis per Gothos insectatio fieret, Romanus quidam ex peditatu, plus nimio formidine captus, altiorem in foueã, ad condendum vt reor frumentum per priscos paratam de improviso prolabitur: vnde cum nec vocem ex ea ædere auderet, quia in propinquo hostium aderant castra, nec quoquam pacto euadere posset, vt cui nec aliquid esset, quo se inde efferret, cogitur noctem vnam ibi peragere. Die autem insequenti, barbaris rursus in fugam actis, Gothus vir quidam eandem in foueam cadit, in quam & Romanus ceciderat. Vbi statim conciliata inter se amicitia, & necessitate cogente, fidem sibi mutuo tradunt, alterius salutem curæ vtrique fore. Demum igitur ambo ingentes ædere ex imo voces. Ad quas Gothi qui proximi erant conuersi, attractique in summo foueæ procumbentes percontabantur, cuius nam vox esset. Tum Gorhus Romano ex industria subricente (nã sic visum vtrisque fuerat) sua & patria lingua respondit, in eã se nuper ex

Experientia luctuosa.

Sagittariorum peritis magnã inferit cladem.

Romanus Gothus in eandem foueã cadunt.

Necessitas, inter hostes amicitiam conciliat.

*Gothus fidē
datam ser-
uat.*

*Singularia
certamina.*

*Tharsamun-
thes fortitu-
do.*

*Vnus
LXX. per-
sequitur.*

*Turpis 70.
Gothorum
elades & su-
ga.*

fuga foueam cecidisse, & restem vt demitteret pe-
tunt, qua euadere ad auras posset. Tum illi statim re-
ste iummilla Gothum se rati hominem attractu-
ros, Romanum mox euehunt: vnde rei miraculo
obitupefacti, re vti se habuisset accepta, refidem in
fouea Gothum protinus extrahunt: qui statim de
fide Gothis certioribus factis mutuo data, suis
cum sociis abiit. Romanus vero impunis dimissus
sefe ad urbem recepit. Equites deinde non multi
vtrinque in pugnam armis se communitre, intenti-
que bello esse: & vt ceptum praelium erat, in singu-
lare certamen aliquod desinebat, in quo penes Ro-
manos semper victoria fuit. Haud longo post tem-
pore cum in campis Neronianis pugna committe-
retur, alternisque se equitum turmae & dubia in-
sectarentur victoria, Tharsamunthes vir sane inter
Belisarij armigeros strenuus, Massagetarum gente
ortus, paruo cum comitatu, septuaginta ex ho-
stibus milites insequabatur: quo deinde in ma-
gnum iam campi spacium euadente, Romanis qui
hunc sequebantur, retro se ad suos recipientibus,
solus relictus hostes insequi nil desinebat: qua re
Gothi animaduersa cum equos circumegissent, in
hunc omnes vno agmine ruunt. tum ille medios
hostes peruadens, vno ex his quodam lancea per
medium corpus traiecto, in alios impetum facit, &
indefinenter impugnat. cum illi terga iterato ver-
tentes turpe in fugam aguntur. exercitus deinde astan-
tis verecundia ducti (iam enim conspici se a suis re-
bantur) cum iterato versis in hostem equis se insectan-
tem inuadunt, eadem qua prius afficiuntur iactura:
liquidem vno atque item altero praualidis viris amif-
sis in fugam mox auertunt. quos Tharsamunthes vs-
que in castra acriter insectatus solus victoriam refe-
rens incolumem se ad suos recepit. Sed cum paulo post
aliud cum Gothis bellum inisset, laeuam in tibiam
ictus

ictus, atque adeo dies non paucos acceptū ob vulnus prælio ablitiffet, vir perinde barbarus, ré grauitè ferens comminabatur, se statim in Gothos pro accepta iniuria vindicaturū. Vbi eo ex vulnere breui conualuit, nimio iam cibo vinoque oppletus, solus ire in hostes animo destinat, ab hiique pro accepto in pede iam vulnere pœnas exigere. Cum itaque Pincianam ad portam denique perueniffet, emitti se ad hostium castra edixit. Custodes vero, qui Belisarij armigero & fortissimo viro nil fidei nõ exhibere induci non poterant, confestim fores aperuere, eumque quò veller abire finant: quem hostes mox cõspicati, per fugam ad se quempiam venire rebantur. Verum vbi is arcum intendit, & Gothi non satis hunc noscitant, viginti ferme in eum milites prodeunt, quos Tharsamunthes paruo molimento reiectos, sensim infectabatur. Postquam verò aliquanto maior Gothorum se vis demum inuasit, velut immotus suo constitit loco. Ast vbi copiè omnes aduersus hunc confluxere, ab omnibus se tueri pugnando admitebatur. Quam rem cum è turribus prospexiffent Romani insanire quidem hominem arbitrabantur, haud tamen Tharsamunthem hunc esse sat norant, qui opera prætuliffet ingentia. Sed demum ab hostiū vniverso circumuentus exercitu, temerariæ audaciæ pœnas hic luit. Cuius mors Belisario renunciata, non ipsū modo, sed ceteros omnes ita affecit, vt in maxima essent ex tanti viri iactura comploratione ac luctu, vt qui communem in eo milite sitam spem amiffiffent.

2. ATALIVS interea quidam, dum se æstas in autumnum circumegiffet, ex Bizantio Tarracinas se contulit, pecuniam deferens ab imperatore militibus debitam: veritus tamen ne obuij hostes vna cum pecunia & se è medio auferrent, ad Beli-

Tharsamunthes ex temeritate perit. Vinum nihil moderabile suadet, præsertim militaribus viris audacia sua freta. Tunc enim ignis in igne fuerit.

Pecunia quæ sit nervus belli, dux sapiens prouidet quantum potest, vt delusis hostibus eam tuò recipias.

farium scribit, curaret vt tutò ad vrbem venire cù pecuniis quiret. Tum Belisarius è corporis sui custodibus centum delectos cum equitibus duob. & ducibus Tarracinas mox mittit, ad se pecunias eas deferrent: ipse interea suspicionem hostibus confirmare, cum vniuerso exercitu in hos se bellum gesturum, vt ea barbari cura detenti, nec pro necessariis conuehendis, nec alia quauis de causa castris excederent. Postquam vero cum Atalio iam iam affuturos quò miserat milites demum cognouit, copias omnes vt pugnaturus disponit & instruit: ipsum id & barbari facere, & parati ad bellum astare. A mane itaq; Belisarius circa portas paratù militem tenuit. Sciebat nanq; Atalium, & quos illi dederat socios, noctu ad se peruenturos, circa meridiem verò suos prandere mox iubet: hoc ipsum & Gothi facere, rati omnino sumpto iam cibo, hostes in acie pròdituros. Sed paulo post Belisarius Martinum Valerianumque suis cum turmis in campos Neronianos dimittit, iussos quam maxime possent hostium copias perturbarent. A Pinciana autem porta equites sexcentos ad castra emittit, quibus tres ex armigeris suis præfecit. His statim aduentibus hostium vis magna occurrit: diu nõ pede collato pugnatum, sed alternis concedere inuadentibus, & tergiuersando se inuicem insectari, ita vt volentes iam viderentur, & ex composito diei reliquum tempus conterere. Denique in alterutrum his ira & indignatione succensis, valide pugna inicitur, & multi vtrinque mortales ac fortissimi quiq; concidunt. Sed vtrisque cum ab vrbe, tum è castris superuenere subsidia: quibus inter cæteros strenuè se inmiscitentibus, prælij labor exaugeri cœptus, & vtrinque ingens editus clamor bellantes exterruit. Romani tandem sua hostes virtute impulsos in fugam vertunt. Hac ipsa in pugna Cutilas

vir

*Belisarij
strategema,
quo Gothos
detinet tan-
sister dum
Atalium cù
suis Romanis
ingredian-
tur.*

*En velita-
tione acris
pugna.*

*Cutilas ha-
bam infixã
capiti diu
gestat.*

vir strenuus, telo caput medium ictus, idque præfixum adhuc in vulnere gestans, hostem insectabatur, & impetu facto cum cæteris, qui prælio fortè superfuere, circa occidentem iam solem urbem inuehirur cum tremula adhuc in capite hasta, magni profecto momenti spectaculum. Arxem præterea quempiam Belisarii præfecti armigerum, Gothus vir quidam & sagittarius inter nares & dexterum oculum vulnerarat, sagittæq; spiculū ad occipitiū vsque descenderat, haud tamen id vsquam comparabat, sed hastæ quod reliquum visebatur præfixum ita extabat in facie, vt Arxe hoc equitante concuteretur: qua vtique re Romani conspecta obstupere. In campis autem Neronianis barbarorū res superiores fuere, atque adeo vt vbi Valeriani, Martinique copix Gothorum infinita cum multitudine prælio gesto, strenuè se ab his explicassent, & vt grauiora Romani milites passi in maximum venissent vitæ discrimen, Bochem statim Belisarius iussit laborantibus suis suppetias ire, & equitum turmam tam equis quam viribus validam Neronianos in cæpos educere. Iamq; serum diei erat, & turma Bochem ducem secuta Romanis opè latura, cum primum comparuisset, subito facta barbarorū est fuga: quibus cum nimium Boches insisteret fugientibus, à duodecim hastatis est circumuentus, & quia subiecto erat thorace munitus, inflicta illi per barbaros vulnera, haud multum hunc affecere. Sed Gothus quidam post terga mox subiens, ea ex parte corpus nudatum temere nactus, vulnus quidem sed non letale inflixit, vel quòd in mortis discrimen induceret, extemploque & ex aduerso alter læuū hunc in brachium ferit, eique læuū certum transuersa plaga præcidit. Valerianus vero ac simul Martinus quæ gerebantur protinus cōspicati, auxilium latūri accurrunt, & versis con-

*Arxii consimile 79-
bur.*

*Valeriani
& Martini
fortis defen-
sio.*

*Bochii intro-
itus in præ-
lio animus.*

*Praclari du-
ces socio in
periculis
versantur.
opem ferunt.*

festum in fugam hostibus, Bochisque equum ex habenis ductantes ad urbem perueniunt. Iamque nox apperebat, & cum pecuniis Atalium venerat, reuersique ex prælio milites vulnera procurabant. Sed Arxis ex facie cum auellere medici sagittam vellent, aliquandiu periculi magnitudine territi vulnere admouere manus nil audent, non oculi gratia, quem nullo pacto integrum seruari imposterum posse suspicabantur, sed ne venas ac nervos interrumpendo, qualia in ea corporis parte sunt plerumque virum ex Belisarii familia fortissimum perderent. Medicus deinde Theoctestus nomine, in Arxis cervicem innixus sciscitabatur ab homine num nimium suo ex tactu indoluisset: quo respondente, dolore se proculdubio affici: *Salvus ergo futurus es, inquit, nec oculi ullam patieris iacturam.* Hæc medicus fidens sedulo affirmabat, quia coniectura perceperat, haud procul a cure spiculum penetrasse. Hæc itaque quæ forte exarabat præcisa, colligatæque vinculis affecti hominis corpore, & ea parte qua plurimum is indoluerat intercissa, auellit statim ac paruo molimine spiculum, tribus prominentibus hamis, cum eoque hæc quod reliquum erat eduxit. Sic factum, ut Arxes liber omnino & sine vlla corporis offensione euaserit, nec aliquod ei in faciem vlcus relinqueretur vestigium. Cutilas verò auulso iam violentius telo (altius quippe in vulnus descenderat) linqui mox animo coepit, & manantibus venis sanguinis profluuii fieri: vnde phrenesis morbo correptus, non longe post moritur. Boches deinde affatim è brachio sanguine profluente, statim moribundus procubuit. Cuius tam repentinae mortis id causæ medici afferebant, quia non recta sed transuersa fuisset illi inflicta in musculo plaga, vnde post tertium diem è vita excessit: quorum virorum ex morte, per totam noctem in luctu ciuitas fuit. Gothorum

*Theoctesti
medici opera
vita Arxis
consulitur.*

*Cutilas ex
vulnere moritur.*

*Bochis
mors.*

rum verò & comploratio varia & eiulatus quam maximi è castris exaudiri, Romanique item magnum in modum id admirari, cui tantopere barbari communem quererentur iacturam, cum nil mali, quod magni esset momenti, in ea prima congressione his illatum fuisse sit visum, nisi quia perpaucos quosdam amiserint: quod ferme etsi antehac sæpè, nec minori quidem cum detrimento his accidisset, haud tamen præ ingenti hominum multitudine eos terruerat. Sed compertum postea est, primores bello viros, è castris Neroniano in campo locatis, eo in prælio nuper amissos, Gothos tunc deplorasse, quos Boches vir strenuus primo impetu interfecisset. Post hæc, gesta nonnulla leuiora prælia sunt, & iccirco non necessariò visa literis commendanda. Sed per omnem eam obsidionem sexagies certatum ac septies est, ac bis demum, vt in subsequentiis explicaturi deinceps sumus.

3 EXACTA autem hyeme & huius belli, quod Procopius scripsit, anno secundo iam finem sortito, cum in autumnum se verteret æstas, fames simul ac pestis urbem inuasit. Militibus nanque frumentum duntaxat defecerat, cætera abundè omnia erant. Romanis verò & res frumentaria deerat, & pestilens morbus hos acrius degraubat. Quibus rebus cognitis Gothi, nec bellum cū his inire tunc velle, sed enixè curare, ne de cætero aqua urbè inueheretur. Aquæ ductus duo inter Latinam sunt & Appiam viam, celsissimi quidem, & fornicibus quam maxime in altum euecti, sed eo in loco hi inuicè coeunt, qui ab vrbe quinquaginta stadiis abest, & modico interuallo diuersam in viam vertuntur. nam qui priorem sortitus est in dexteram locum, in læuam mutata regione excurrit: & vtriq; rursus in vnâ conueniunt, ac priore deinceps

*Fortium dū
cum mors
luctuosa.*

*Gothorum
primarij bel-
latores à Bo-
che interfe-
cti.*

*Belli affecla
fames & pe-
stes.*

*Gothorum
strategema.
Aquæ ductus
Romani duo.*

*Validū præ-
sidium in
Romanorū
perniciem à
Gothis tuto
loco colloca-
tum.*

*Æteli Roma-
ni solique
clementia
& bonitas.*

*Romanorū
ad Belisa-
rium ora-
tio, qua ho-
mines ad
belli incom-*

loco recepto, iterato se ab inuicem dirimunt: in intermedio autem loco præsidium extrat utroque ædificio hoc circumcinctum, cuius inferiores fornices dum varia materia effarciunt barbari, munitionis in speciem reddunt, ibique militum non minus milibus septem in custodiam positis, Romanos sedulo prohibere, ne quid ea è regione necessariorum rerum in urbem inueherent: vnde spe omniam destitutos quæuis mali species circumfilit, iam enim frumentum maturefcebat, & Romanorum militum audacissimi quique pecuniarum & lucri cupiditate ducti, equis inuecti, & alios vacuos post se trahentes, noctu in segetes haud procul ab vrbe perueniebant, defectasque cum stramento & iumentis impositas, hostes fallendo in urbem clam deferebant, ingentique precio venditabant Romanorum primoribus: cæteri inferioris fortis tunc homines, ex herbis nonnullis in cibum desumptis degebant, quales intra mœnia sua passim sponte nascuntur: & hæc quidem in agro Romano non hyeme, non alio quouis tempore desunt, sed affluo florent ac de se germinant, & ea copia sunt, vt vel equos obsessi his alerent. Quidam præterea vel ex carne morientium in vrbe mulorum iumentorumque aliorum confecta farcimina clam venditabant. Sed postquam segetes defecere, & ad mala accumulata iam peruenerant Romani, Belisarium mox circumfistunt, & prælio vno de summa rerum decernere cum hoste cogunt. Romanorum neminem à pugna vel defuturum polliciti: quem demum hærentem ac dubium, & rerum necessariorum angustia degrauiatum, è plebe quidam affaci huiusmodi sunt. *Haudquaquam, præfekte, vt incautos hinc nos deprehendit fortuna, sed omnia nobis aliter euenerunt ac ipsi sperauimus: quippe qui pro nostro pristino desiderio rem assecuti, in præsentem calamitatem peruenimus.*

nimus. Et superest quidem adhuc animis nostris concepta prius opinio illa, per quam optimè per Imperatorem nostris rebus prouisum iri, tametsi in dementia uersa ea hoc tempore prouidentia sit, & in ingentium malorum materiam. Nunc uerò ad id est demum necessitatis peruentum, ut uel in presentia eniti uelimus, & armati in hostem prodire audeamus: & certè danda nobis uenia est, si in Belisarium fidentius forte, quam deceat, loquimur. Non enim uacuis necessariis rebus uenter pudere nouit. Excuset, ut lubet, presens petulantiam nostram fortuna, omnium nimirum, & merito quidem, molestissima esse apparet producta infelicibus uita. Quæ nobis accideret prospicere hinc potes: ager noster hic omnis, & loca hæc cætera hostium subiecta manibus sunt. Vrbs ipsa hæc bonis omnibus est interclusa, nec satis scimus, ex quoto iam tempore Romanorum nonnulli iam uita perfuncti, sic strati iacent, ut recondi terra nil possint. Ipsi uerò qui superstites sumus, summam ut dicam, haud secus in nos ac in mortuos ipsos congeri mala omnia peroptamus: quæ profus tolerabilia ut fames his esse ostendit, qui in hæc fortè inciderant: ita ubi demum ipsa hæc comparuerit, cū cæterorum malorum obliuione inuadit, & præter mortem hanc ex se prodeuntem, quoduis aliud mortis genus uoluptati ut sit mortalibus facit. Ut igitur & nos non id profus esuriendo detineat malum, pro nobis ipsis iam finito desumamus certamen, ex quo est omnino futurum, ut uel hostes nunc superemus, uel aliquando tandem liberemur his malis. Nam quibus salutis spem fortè allatura est mora, recordie proculdubio arguentur, si anticipando periclitandoque rerum summam in discrimen deduxerint: hi uerò quibus cunctando & prolatando difficilior certamen efficitur, si plusculum id uel ad breue extraxerint, huius nimirum moræ potius sunt inuisandi, quam accelerate & subita petulantia. Ad hæc Belisarius ira respondit: *Quæcumque à uobis uel ante hæc expectabam, nunc denique peregistis, & præter*

moda non
planè assue-
facti petunt
sibi ut li-
ceat (primo
quam fames
obruantur)
in certamen
aduersus
validissimè
exercitum
descendere.

Belisarij ve
 sponſio, qua
 oſtendit nul
 lo modo
 comenire
 vt imbellis
 & parum
 ſapiens mul
 tudo ſa
 pienti duci
 (quorſus lu
 ber)leges
 belli pacif
 ve praſcri
 bat.

opinionem profecto mihi nil accidit, quippe qui iam pri
 dem ſat calleam vulgus rem eſſe inconſultiſſimam, nec
 praſentem ferre fortunam ſcire, nec aliaſ de futuris conſu
 lere, ſed rebus vel diſſicilimis perquam leuiter & enixè
 incumbere, ac praecipitanter ſuam in perniciem ire
 duntaxat noſſe. Ipſe verò pro veſtra intolerantia, nec
 volentes quidem diſperditum eam, nec Imperatoris res
 vobiſcum unà vt intereant, ſinam. Bellum nanque non
 temeraria ſolet celeritate geri, ſed optimè conſulendo &
 providendo temporum momenta metimur. Vobis
 quidem aleam ludere exiſtimantibus, unum libet &
 ſemel pro rerum ſumma iactare talum: mihi verò non
 ea conſuetudo eſt, utilitati & commodis, temporis ce
 leritatem vt praferam. Proinde vos pollicemini aduer
 ſus hoſtem pugnatum ire: Sed quando antehac unquam
 belli vos ſtudiis incubiſtiſ? vel quibus nam perdi
 diſtiſ hęc armis, quæ nec exercitatione tenus admittere
 res bellica nouiſ? Nunc verò pro veſtra hac animi prom
 ptitudine equidem lator, & pro excitato hoc vobis tu
 multu veniam do. Sed quemadmodum non ſuo per vos
 hęc geſta ſint tempore, & hac nos mora vt pluimum pro
 futura vitamur, ſignificabo. Exercitum nobis vniuer
 ſo ex orbe contractum, multitudine infinita impe
 rator tranſmiſit, claſſemque item quanta antehac
 nunquam Romanis fuit, quippe quæ & Campaniæ
 littora, & ſinus Ionici partem iam maximam conte
 git, & poſt paucos ferme hęc dies cum omnibus
 ad vitam neceſſariis eſt ad nos peruentura, ita vt
 noſtram hanc rerum inopiam ſoluat neceſſe eſt: af
 futuræque propediem tot copiar ſunt, ſagittarum
 multitudine barbarorum vt obruant caſtra. Animo
 itaque agitavi in aduentum iamiam affuturi exer
 citus, pugnae tempus differre, & cum ſecuritate po
 tius belli totius victoriam noſtris afferre, quam
 temerario ac repentino conſilio ſalutem omnium
 prodere. Vt autem quamprimum ſe hi ad nos con
 ferant,

Sapiens dux,
 ne populus
 in rerum
 extremo cō
 ſtitutus de
 ſponderet
 animum, be
 nignè proni
 det.

ferant, nec moram de cæero trahunt, prouidero. His Belisarius populum verbis solatus, ab se Romanos dimisit, ac statim Procopium, qui hæc litteris commendauit, Neapolim contédere iussit, (fuerat nanque fama perlatum, eò Imperatorem exercitum transmissurum) eique imperat, magnam vim nauium frumento compleret, & milites omnes vt cogeret, quos tunc ex Byzantio aduentasse illuc contigisset, vel quicquid equitû esset custodiæ gratia eodé relictû, quorum non paucos in Capaniæ loca secessisse acceperat: nōnullos præterea asportaret ex eorum locorum custodiis, cū hisque vnâ ad se demû rediret, Hostiâmq; demum frumentum conueheret, Romanorû præsidium. Procopius itaque, comire sibi assumpro Mundila armigero, & paucis equitibus aliis, Capenam portam noctu egressus hostes fefellit, qui secus Appiam viam custodias faciebant: qui verò cum Procopio Mundilâque abierât equites, cū Romam iâ redûissent, in Campania Procopiû esse & Romam venire nunciauerûnt, nec in hostiû quempiâ incidisse, cūm comperit Romani haberêt neminem barbarorû nocte intēpesta extra castra vagari. Belisarius verò fidentior factus vim magnam equitum in proximas Gothorum munitiones immisit, iussitque si quos fortè barbarorum deprehenderent, per causam necessaria in castra conuehendi iter hac facere, vel fortè excursionses sedulo facitare, vel suis quoquâ pacto moliri insidias, quo minus hæc agerent enixius prohiberent, vt & ciuitas ipsâ minori quàm prius penuria premeretur, & barbari obideri potius quàm obsidere alios viderentur. Martinum autem Traianûmq; cum militibus mille Tarracinas abire iussit: quibus cum & Antoninam coniugem misit, traduci que eam Neapolim imperauit, ean-

Cc. ij.

*Procopius à
Belisario
Neapolim
abiegitur.*

*Solertia
Procopij mu-
nus sibi com-
missum stre-
nue perfici-
entis.*

*Belisarius
obsidiores
obsidere nō-
titur.*

*Antoninâ
uxorē Nea-
polim mit-
tit.*

Præsidia sibi commoda variis locis collocat.

In veterum bellis fuit locorum saceris exercitiis discatorum habitatio: securis sequentibus, non item.

Martini & Traiani fortitudo Antonina profpicit, & Gothos coequet.

dem ibi in tuto sortem expectaturam, quæ sibi met occurrere imposterum esset. Magnum deinde Sindusëmque quingentorum militum duces, Tybur in præsidium destinat, quod oppidum stadiis centum distat & quinquaginta ab vrbe. In Albanum vero, quod stadiis totidem abest, & in Appia quõdam via situm, Grintheum quempiam cum Erulis præmiserat, quos Gothi inde vi depulere. Extat autem Pauli Apostoli templum Romanis procul à mœnibus stadiis decem & quatuor, iuxta quod Tyberis fluit, vbi nullum patet munitum esse præsidium. Porticus tamen eodem ab vrbe pertinens, circâque & ædificia alia pleraque non satis ad inuadendum opportunum locum hunc reddunt. Patet & Gothis ad id sacrarium via, per quos omnibus constat per id belli tempus, in neutra dedicata apostolis æde quippiam editum, quod inclementibus vel molestius esset, vel quoquam pacto ingratum, sed sacratos ibidem viros liberè permisisse rem diuinam peragere. Valerianum itaque Belisarius iussit in ea & propinquiora Pauli sacrario loca Hunnos educere vniuersos, ac iuxta fluminis ripam castrametari, vt ea è regione equi liberius alerentur, & simul coërcerentur acrius Gothi, ne liberè suis procul à castris & pro arbitrio vagarentur. Sed Valerianus cum suis castris iam communisset, ex præfecti imperio Romam contendit. His omnibus Belisarius constitutis perfectisque, sic quiescebat, vt nullam incepturus per id temporis pugnam, sed è muris tueri malle se appareret, si quis fortè vim illaturus accederet, frumentumque nõnullis Romana è plebe hominibus impartiebat.

4 MARTINVS interea & Traianus noctu hostiũ castra transgressi, postquam Tarracinas venere, dimissa in Campaniam cum paucis Antonina: ad eius regionis præsidia cum denique peruenissent, inde

inde mouentes, Gothos qui ea diuagabantur irruptione facta, de improviso adoriuntur, & ita coërcere, vt ea per loca vagari haudquaquam iam liberè possent. Magnus verò Sindusèsq; præfecti Tiburtini præsidij muros, sicubi forte collapsi iam essent, breui restituerunt: & vbi in tuto hi constiterent, hostes qui non procul inde munitionem haberēt, acrius statim incessere, & crebris incurfionibus factis, barbaris tandiu terrorem incutere, suis necessaria conuenientibus, quandiu Sindus integer viribus fuit. Is nanque in dexteram manum lancea ictus, præcisus nervis bello inhabilis redditur. Hunni insuper, vt supra iam diximus, quamproximè hostes castris locatis, non minoribus malis Gothos afficiunt: qui utique cùm haudquaquam ad victum possent necessaria, vt soliti erant, inferre, pestifero morbo protinus opprimuntur. Lues igitur cùm hos inuasisset, magnam vim hominum sustulit, & in his præcipuè castris, quæ circa Appiam viam locauerant barbari: è quibus qui fortè incolumes euasere, ad altera castra se transtulerunt: ipsum id Hunni perpeffi, urbem mox ineunt. Procopius verò vbi primum in Campaniam venit, non minus militum quadringentos contraxit, frumentique maximum numerum nauibus recens impositum, præparatum habebat. Antonina huic haud longe post adfuit, quæ secum classis curam suscepit. Per id tempus & Vesuuus mons emugierat quidem, sed haud dum cineres eruclarat, tamen ex eius mugitu eruclarus iam credebatur, vnde & proximos accolæ formidine ingenti affecerat. Hic mons à Neapoli stadiis abest septuaginta, in eamque urbem vergit, & Boream versus: sed præcisus ille vrbem est, inferiora eius frequentibus syluis umbrosa, superiora verò abrupta & penitus inuia. huius in montis cacumine medio hiatus profundior patet, ita vt con-

*Magnanimi ducis
plaga inducias
hosti largitur.*

*Gothos lues
inuadit,
quæ ad victum
necessarius
rebus
carent.*

*Vesuuus
montis
mugitus*

Situs

Cacumini

*Vorago.**Ignis.**Cineres.**Damna ab
istis cineribus
illata.**Quam longè
deserantur
à ventis.**Aer nitidif
simus in ca-
eumine.**Nona Beli-
sario substi-
dia missa.*

iectari sat possit, in penitissima terræ hunc pene-
trare, ignemque ex infima parte exillere quivis po-
terit conspiciari, qui in eius voraginis supernum os
procumbere aulit. Vnde & flamma in semet fota
altius excitatur, nulli tamen qui ea in regione sunt
hominum negocium exhibet. Veruntamen vbi soni-
tum mugienti similem mons ediderit, non longe
post cineris vim quandam ingentem emittit, & si
quem forte iter ea habentem emissus cinis depre-
henderit, nulla huic erit vitæ spes reliqua. Quod si
in domicilia is fortè sublatus cinis incidit, & hæc
quidem nimio degravata onere collabuntur. Por-
rò si validior tum ingruerit ventus, sublimem adeo
cinerem agit, vt spectari ab homine non amplius
queat, & eò deseritur, quò proclivior ventus abstu-
lerit, in longinquam plerunque delatus regionem
illabitur. Ferunt nanque cum in Byzantium semel
cinis hic recidisset, sic eius loci homines terruisse,
vt eo ex tempore ad nostram ætatem annuis deum
supplicationibus placent. In Tripolique item Li-
byæ, altero & subsequenti anno illapsum affirmât,
& ante centesimum annum eodem in monte mugi-
tum factum, & hunc alterum paulo post subsecu-
tum. His præterea mirificè factis affingunt, hoc ip-
so in Vesuvio monte si ea rursus cinerum eru-
ctatio fieri contigerit, necessarium fore omnino, ea
in regione loca omnium frugum iacturam vt sub-
eant. Eo in monte aër quidem nitidissimus est, &
suapte natura omnium saluberrimus. Ad hunc mô-
tem & medici diutina rabe affectos transmittunt.
Sed de hoc hæctenus. Aliæ interea ex Byzantio
copiæ ad Neapolis portum delatæ nauigiis sunt,
& hæc quidem tria millia fuere Isaurorum, quos
Paulus & Conon ductabant. Ad Hydruntem verò
Thraces equites octingenti numero appulere. Ioâ-
nes Vitaliani tyranni olim ex sorore nepos, his
præerat,

præerat, cum eoque milites alij equestri ex ordine mille. Iamque & Zenon cum equitibus trecentis per Samnium Latinamque viam Romam peruenerat. Ioannes deinde cum cæteris omnibus in Campaniam venit, contracta non parua plaustrorum ex barbaris copia. his deinde quingenti alij quidam se adiunxere, & agmine vno iuxta litus inter habebant, vt si quid hostile his obuium fieret, castrorum in speciem rhedis se circumdarent, indeque vt ex vallo strenue tuerentur: iussis quidẽ qui circa Paulum erant & Cononem, vt celerius nauigarent, secumque vna Tyberina ad ostia peruenirent Romanorum præsidium, frumento plaustris quod satis foret imposito, & nauibus non modo re frumentaria priusquam discederent oneratis, sed vino & cæteris necessariis. Rebantur enim Martianos Traianosque milites in circumiectis Tarracinae locis se conuenturos, indeque vna abituros ad urbem. Sed cum in propinquo venissent, certiores sunt facti paulo ante reuocatos hos Romam venisse. Belisarius interea Ioannem suis cum copiis aduentare præmonitus, & veritus admodum hostes qui multitudine abundarent, ne sui præpaucitate opprimerentur, si obuiam his processissent, nouo consilio adiecit animum. Flaminiam portam iuxta quam hostes castra locauerant, & ipse in huius belli primordiis, grandibus saxis iccirco obstruxerat, vt supra iam diximus, ne ea Gothi vel vim sibi inferre facile possent, vel insidias in urbem moliri, præferim cum ad id tempus ea ex parte nec pugna quidem attentata fuisset, nec barbari aliquid inde suspicarentur sibi hostile fore, noctu & clam amolitur, & maiorem exercitus partem ibidẽ instruxit: atque vt primum dies illuxit, Pincianam per portam Traianum Diogenemque cum equitibus mille emisit, iussos imprimis barbarorum castra

*Plaustrorum
usus in bello,
quum hostili exerci-
tus sit obu-
ium.*

*Belisarius
strategema,
vt penuria
obfessorum,
mature &
tuto consu-
leret.*

*Dux sapiēs
uentis aciē
ad omnes e-
uentus in-
tendit.*

*Hostes ex
improviso
adoriri, tu-
rissimum.*

*Castra Go-
thorum in-
uaduntur.*

*Quam necesse
sunt in
longis obsi-
dionibus ca-
stra vallis
& fossis pro-
bè munita,
vel ex hoc
exemplo li-
quet.*

ita inuadere, vt si hostes his obuiam irent, fugam haudquaquam capessere vererentur, sed ad moenia vsque cursu effuso contenderent. Ipse interea nōnullos constituit milites, qui refugientibus ad se præsidio forent. At ille, vt erat iniunctum, barbaros statim incesse, & ad prælium irritare: qui protinus prouocati, nulla interposita mora e castris omnibus prodeuntes, oppugnatum hunc conuenere: quo factum, vt concitatissime utique se ad muros conferrent, Romanis quidem fugam dissimulantibus, & Gothis existimantibus hostes se insectari in fugam actos. Quos quidē vt primum suorum tergis insistere Belisarius vidit, Flaminia parafacta mox porta, eaque eductum exercitum, in barbaros nil tale sperantes immisit: quorum propinqua ad castra & eadem via locata, angustior in fronte aditus erat, præcēpsque, & fere imperuius. in eo armatus quidam constiterat, optima quadam habitudine corporis barbarus, qui vbi hostes aduentare peruidit, locum præoccupat, ibidēque se tuēdo insilit, & a loci angustis alios prohibendo, socios sibi ad opem ferendam concibat: sed hunc statim Mundilas naetus obruncat, & in eas angustias succedere barbarum deinceps neminem finit. Romani deinde progrediendo, nullo e barbaris iam retinente, quamproximē eorum ad castra venēre, quæ statim nonnulli, etsi inuadere demum tentassent, violētēque capere, paucis tamen resistētibz barbaris, in custodiam positis, his castris potiri minime potuerunt. Nam amplissima quædam, & in immensam profunditatem descendens fossa intercedebat. terra nanque quæ inde iam fuerat egesta, interiore semper castrorum in partem recta cum in altitudinem excreuisset, pro muro barbaris erat: qui utique cum circumuallati præacutis & confissatis iudibus essent, fidenter ac fortius subeuntem

cem in hostem pugnabant. Quidam verò Belisarij armiger Aquilinus nomine, vir sanè acerrimus, equo euectus in media hostium castra profiluit, ibique barbaris interfectis nonnullis, seque aliis circumstantibus multis ac tela crebro eiaculantibus, equus quidem ictus mox cecidit: ipse verò ex insperato per medios hostes euasit, pedesque ad Pincianam cum focis portam deferebatur: barbaros tamen Romani quosdam se adhuc insectantes, cõuerfi in terga dum feriunt, nec opinantes quidem occidunt. Quod utiq; egregiũ facinus cum Traiani milites, qui tum fugabantur, spectassent, & ipsi simul, equitatu iuuant, qui ea fortè instructus paratusque aderat, fuga repressa, cursũque citato hoste inuadũt se antea insequentẽ. Tum Gothi de improviso ab his circumuenti sæde contrucidari, & his ingens inferri clades, perpauca tamen in castra se ex fuga recipiũt: quo factum, vt istorum ex casu cæteri se intra castra trepidi rerum suarum sedulo continerent, extemplo rati Romanos se inuasuros. Eo in prælio barbarus quidã Traianũ in faciem ac supra dexterum oculum ferit, & spiculum quidem sic totum introrsus adegit, vt ex eo nil penitus cõpareret, tamen si illud porrectius esset: sagittæ verò lignum quod foris extrabat, vi nulla excussum, solo mox decidit, quia opinor, hastæ spiculum non satis adhæserat. Traianus verò cum ictum nil præsensisset, hostem erat ad insectandum trucidandũque prorsus intentus: post annum autem quintũ sua id sponte spiculum in fronte illi sic prominebat, vt eius summitas facile compareret. tertius iam agitur annus cum paulatim semper exit, & spero fore non longe post excussum id penitus iri, tamen si nil quicquam gestanti negocij afferat.

5 BARBARI interea de bello iam desperare, & identidem consultare, quemadmodum soluta

*Aquilini
fortitudo.*

*Vnius audacia
alios ad
idem audendum
impellit.*

*Traiani
vulnus.*

*Bellator in
ardore pugnae
vulnus negligit.*

*Robustus in
uat natura.*

*Pessis in numero
exer sien, dicitis*

aduersarij
prudensia
& hostilis
subsidij adu-
ersus rumor
Gothos ad
noua consilia
impellit.

obsidione adirent. Quippe qui partim in se lue
deserente, ab hoste partim ita deperderentur,
vt ex infinita illa hominum multitudine, reliqui
facti per pauci essent: haud tamen opprimere hos
desierat pestis, & cum verbo quidem alios obsi-
derent, re tamen ipsi obsidebantur, vt omnibus ne-
cessariis interclusi. Sed postquam exercitus alios
ex Byzantio terra marique affluentissimè Romanis
suppetias accepere, nec ex sua hos magnitudi-
ne metirentur, sed tales esse iam crederent, qua-
les in maius solet rumor efferre, magno opere fu-
turum reformidantes discrimen, de discessu aperti-
us decernebant. Vnde Romam oratores mise-
runt, & Romanum inter cæteros virum apud Go-
thos vt probitate, ita & autoritate tertium post
regem locum diu iam consecutum. Qui Belisarij
in conspectum vt venit, orationem huiusmodi ha-
buit: Neutri nostrum ad utilitatem bellum hoc conces-

Legati Go-
thorum ad
Belisarium
oratio singu-
lari artifi-
cio scripta.
haudquaquam
prætereant,
Stultorum
esse hominum
nequa
Belisari-
um ad pa-
cis cogitatio-
nes impelle-
re nititur.

sisse, nemini incognitum est, qui ad rerum difficilima-
rum ex belloque procedentium experientiam venerit. Quis
enim ex utroque exercitu vir, quem utrinque res gesta
haudquaquam prætereant, Stultorum esse hominum ne-
get, innumeris velle calamitatibus, repentine ob gratiam
contentionis & pernicacie affici, nec ullam molestiarum
solutionem denique inuenire? his equidem dictis nemi-
nem reor qui non profusus desipiat, contradicendum. Cum
hec itaque se habeant, decet quidem utriusque exercitus
duces, propria gloria subditorum salutem ducere potiore,
quæ æque & utilia sunt, non sibi solum deligere, sed
hostibus vel utcumque insensis, & hac via presentes dif-
ficultates dissoluere, nam quæ mediocria sunt concupiscere,
quas cumque molestias demit, contendendo verò & dissi-
dendo nil peragi potest, quod deceat. Nos itaque vt bellum
id dissoluatur, hac ad vos venimus, ea sedulo præferentes,
quæ utrisque nostrum sunt profutura: tametsi creditum sit,
de nostro nos iure vobis hoc modo concedere. Ipsi verò
volite

nolite nobiscum unà altercando & disidendo potius interire, quàm optimè consulendo deligere quæ vobis plurimum sunt. conductura: nec mutuas finite ac perpetuas inter nos orationes haberi, sed ut libuerit, mox interfari, ac breuibus demum absolui, si quid forte amicè dictum haudquaquam visum sit. Sic enim & explicari utrinque paucis quæcunque animo fuerint, & decentia omnia peragi poterunt. Ad hæc Belisarius ita respondit: *Dialogus noster iste si longius pronè hatur nil impedit, dum modo pacifica æquioraque sint, quæ colloquentur per nos proferantur. Tum Gothi rursus: Iniuriam nobis intulistis Romani, quippe qui in amicos & socios arma desumistis. Sed dicturi iam sumus, quæ singulos vestrum non ignorare existimamus. Gothi quondam loca hæc sibi Italiae pepererunt, cum Romanis vobis nil violentius ademissent. Sed Odoacer olim Imperatore sublato in tyrannidem Rempublicam hanc immutatam obtinuit. Zenon interea, qui Orientis tunc temporis potiebatur imperio, cum vindicare alterius vellet [& Gothi] Imperatoris iniuriam, & has terras tyrannide liberare, Odoacrique vires dissoluere de se minimè posset, commemoratis Theoderico Gothorū duci honoribus, quos ab se accepisset, (suerat nanque inter Romanos patricios & consulares ascriptus) facile suadet, etsi obsessurus is Byzantium erat, ut depositis erga se odijs, ex Odoacre pœnas ob iniuriam Augustulo Imperatori illatam exigeret: quibus exactis, & de tyrannide Odoacro eiecto, ipsi sibi & Gothi hæc loca rectè iustæque parta haberent. Hunc igitur in modum ipsi, Italia suscepto imperio, leges simul & Rempublicam saluas non minus reddidimus, quàm superiorum alius quisquam Imperatorum. Theoderici verò sine alterius qui Gothis antea imperasset, nullæ extant vel scriptæ vel sine scripto leges. Quæ autem ad diuinum attinent cultum fidemque, sic integre Romanis seruauimus, ut Italorū opinione, Gothorū nemo in id, quod*

Belisarij
legatorum
que collo-
quium.

Iura Gotho-
rum in re-
gno Italiae.

Predicatio
gubernatio-
nis Gothicae.
Nullum non
maquet iapi-
dem solers
legatus, de
dominatio-
nis suorum
fundamen-
tum adifi-
ciumque sar-
tum testum
conseruet.

ipse sentiret, vel violenter vel vitro transtulerit: quis potius in eorum plerūque concedentibus Gothus sententiam, nil profus per nos curæ adhibitum. Accedit etiam quod Romanorum sacraria eo in honore sint apud nos habita, ut à nullo nostratium hominum sit, qui ad ea confugerit, violatus. Omnibus præterea urbanis antehac magistratibus Romani perfungebantur, Gothus vir nemo eorum particeps factus: vel procedat in medium qui profari nos ista non verè existimet: addat & consularem quispian dignitatem, qua etsi Gothi ab orientis Imperatore donati, Romanis tamen perfungi liberè permiserunt. Vos verò, cum hæc ita se habeant, Italiam quidem per Odoacri barbaros malè tunc habitam, haudquaquam tuendo vestri ut iniuri vendicabitur, præsertim cum ad decimum annum grauisissima illi in Italos ac nefanda exercuissent. Nunc verò iuste hanc possidentibus, cum vestra nihil in eis sit, inferre vim vultis. Abite ergo à nobis hinc procul, & vobis quæ vestra sunt habetote, ac cætera item quæ depopulando diripuistis, nuda saltem quæ reliqua sunt nobis relinquit.

Actio iniuriam in Iustinianum & Romanos.

Responsio Belisarij, ad ea quæ de iure Gothorum dicta fuerant.

Ad hæc Belisarius: Etsi breuiter, inquit, & iusta quedam vos dicturos polliciti esis, oratio tamen hæc vestra ut longior fiat, ita & per vos insolentius habita. Zenon quidem Imperator in Italiam Theodericum transfinit, Odoacro ut bellum inferret, non sibi ut huius imperium vendicaret. (quid enim poterat apud Imperatorem à tyranno tyrannus differre?) sed ut ea prouincia ab se liberata, imperanti sibi subiceretur. Theodericus verò aduersus tyrannum strenuè omnibus constitutus, ingratitude est & in rebus quidem non mediocribus usus, quippe qui has Italia terras domino restituere haudquaquam decreuit. Sed eius equidem sententiæ sum, eiusdem esse criminis reos, qui vim cuiquam inferat, & qui res proximo non volens restituat. Ipse verò Imperatoris hæc loca alteri cuiquam non sum proditurus. Si quid verò à me imperare aliud vultis, explicandi quid verbis anime insit, fa-

Belisarij mens immota manet.

cio potestatem. Tū barbari: Nos quidē ad verum expli-
 casso iam omnia vestrum neminē latet, non enim volumus
 rem in contentionē deduxisse videri. Sicilia insula, opulenta
 quidē & magnitudine præstantissima vobis concessi-
 mus, sine qua nec Libyā in potestatem redigere poteratis.
 Ad hæc Belisarius. Et nos item Britanniam Gothos ha-
 bere sibi permittimus, Sicilia longē præstantiorem, Roma-
 norum quondam ditionis effectam. Par enim est, ut qui
 priores beneficia contulere, vel gratiam parem ut referat,
 benefactorum vicissitudinem. Non enim si de Campania
 vobis, siue Neapoli aliquid de me pollicerer, adhiberi
 mihi fidem essetis, quia Imperatoris bona haudquaquam
 dispensare pro nostro arbitrio possumus. At si pecuniam
 constituerem illi per vos in annos singulos dependendam,
 ad eius sunt voluntatem omnia peragenda, non enim alte
 rius est, nisi possidentis, loca tueri. Effet itaque ad Impe-
 ratorem omnino ex vestris quissiam per nos dimitendus,
 qui rerum condiciones ab eo acciperet: & tempus insu-
 per aliquod statuendum, quo exercitus ipsi in indutijs es-
 sent. Sed esto, (si modò id placet) res ita ut diximus, per-
 agantur. nō enim vobis pacem volentibus, quo minus hæc
 fiat, obstiterim. His dictis colloquio vtrunque soluto,
 legati ad castra se receperunt.

6 SUBSEQUENTIBVS deinde diebus, cum vl-
 tro citroque ventitarent, de indutijs agi cœptum,
 & pro his confirmandis decretum, obsidum loco e-
 suis quosdam vtrique ut darent. Dum hæc interea
 agerentur, Isaurorum classis Romanum ad portum
 adplicit, Ioannisque milites Hostiam tam facile
 peruenerunt, ut hostium nemo siue ex alto aduen-
 nientibus, siue castrametantibus impedimento his
 fuerit. Veruntamen a nocturnis ut hostium incur-
 sionibus se tuerentur Isauri, iuxta portum fossis
 perductis, per vices custodias factitabant. Qui ve-
 rō Ioanne duce aduenerant, castris curribus cir-
 cumdati conquiescebant. Belisarius verō pri-

De Impera-
 toris Insti-
 tute inquisi-
 tendum es-
 se statuit
 prudens pro-
 fecus.

Interea dū
 de indutijs
 agitur, Beli-
 sarius militem
 suorum in
 incolumitate
 diligenter
 cauit.

mis mox tenebris Hostiam cum equitibus centum peruenit, & simul quæ in acie accidissent, quæ ué inter se & Gothos conuenta fuissent commemorando, ac suis denique animos faciendo, onera quidem ut Romam transmitterent, imperat, & promptius se eodem conferrent: ipse uero sine discrimine ac tuto ut iter inquit, ad nos peragatis, prouidero. Romam deinde primus, ac summo mane contendit. Antonina interea cum optimatibus alijs ubi primum illuxit, quemadmodum deferri onera possent, consilium habuit. Nam grauis admodum & perdifficilis videbatur ea res factu, quando quidem boues in trahendis oneribus eniti nil amplius poterant, sed præ nimio defatigati labore, omnes in terram ut semimortui prostrauerant corpora: & erat sanè periculosum per angustos calles iter cum plaustris facere. naues præterea actuariæ omnes, ut superiore consueuerant tempore, per flumen trahi nullo molimine poterant. ea nanque iuxta fluuium, & ad læuam, ut diximus uia, ab hostibus tenebatur, ita ut nullus istac Romanis transitus esset: quæ uero in alteram fluminis partem vergebat, immeabilis erat omnino. unde maioribus nauium lembis delectis, & alius circumquaque contabulatis, ut in his nauæ uectoresque ab hostibus vulnerari nil possent, & sagittarijs simul impositis, & oneribus demum inuectis, ut quæque poterat nauis deferre, per Tyberim prosperum nacti uentum ad urbem mox nauigant, ab exercitus parte quadam adiuti, tractique, qui ad Tyberis dexteram erat, subsequen-
 tibz Haurorum magna uia nauibus, ita ut uel aduerso amnis defluxu cum deferrentur, haudquam difficilis fuerit his nauigatio, uelis ad summum mali sublaris euntibus. Vbi uero ad id loci peruentum, ubi se fluius circumagens, patentio-
 re

*Impedimen-
 torum ue-
 stura diffi-
 cultas, pro-
 pter bouum
 defatigatio-
 nem, inue-
 nis difficul-
 tatem, nauis
 pondus, &
 hostis nu-
 merosi uigi-
 lantiam.*

*Occasionis
 commodissi-
 me nullum
 uel leuiss-
 eulum mo-
 mentum
 amittendū.*

re spatio ferebatur, cum nullo vela spiritu agerentur, remigio fluctibus vim inferendo, non mediocriter nauæ insudabant. His tamen barbari, cum in castris quiescerent, nil profus negotij exhibebant, siue periculi magnitudine territi, siue quia nil commeatus eâ inferre Romanos existimarent, siue quia ex re non magni momenti interpellare indutiarum spem nollent, Belisarij verbis firmatam, & inutile sibi id fore arbitrarentur. Crebra igitur navigatione vltro citrôque facta, inuētis liberè demum intra urbem oneribus, nauæ protinus abscessere. iam enim tempus in hyemem declinabat, & reliquæ copiæ urbem inierant: solus cum Isauris Hostiæ restiterat Paulus. Datis deinde obsidibus, inter Romanos Gothôisque mensum trium ea conditione indutiæ fiunt, vt incurfiones interea nullas inter se facerent, & ex Byzantio oratorum reditum expectarent, & vtri eorum iniuriam priores inferrent, ad se nihilominus paterentur legatos transmitti. Dum hæc agerentur, Antoninæ gener Heldigerus magno cum equitatu ex Lybia Romam peruenit. Gothi verò, qui Portus præsidium occupauerant, deficientibus iam necessariis, Vitiage non inuito id reliquerunt, & euocati se ad exercitum recipere: quod statim ex Hostia Paulus eodem cum Isaurorum manu profectus, occupatum retinuit. Sed Romani tunc barbaris eius rerum necessariarum inopiæ autores fuerunt, quippe qui mare in potestatem haberent, & nil profus permitterent ad hos commeatus inferri. Vnde factum, vt etiam urbem maritimam Centumcellas & magnificam, necessariis ad victum priuati, per id tempus deseruerint barbari. Est autem ciuitas illa vt magnitudine præstans, ita & hominum multitudine copiosa, propius Romam & in Thufcis, & ad occidentem sita, ab eaque stadiis du-

*Gothorum
timiditas.*

*Indutiæ erit
mestres.*

Heldigerus.

*Portus rece-
ptus.*

*Qui mari
potitur
aduersa-
riis suis mo-
lestias gra-
ues facit
conciliat.*

*Qui cōmea
su abñdat,
oppida ab
heste fameli
eo relicta,
sine incom-
modo ressi-
ng.*

*Gothi de
volatus in
ducjs que-
rantur.*

*Belisarij
responsum.*

*Indutia vt
plurimum
infida.*

*Belisarius
qua suis a-
blegatis n. a
ata dede-
vitzanti du-
eis consilio
digna.*

centis & octoginta abest. Quæ etiam occupa-
ta, Romani virium sibi facta accessione, maio-
rem in modum aucti sunt. cum & Albanum ha-
berent hi oppidum, Romæ propinquius, & in
orientem positum solem: quod eadem de causa
per barbaros destitutum, qua & alia pleraque de-
feruerant, paulo antè præfidia receperunt. Qui-
bus ita recuperatis, iam vndequaque vt reda-
ctos in medium circumuenerant Gothos. Vn-
de & hi pactiones & conuenta dissoluere, vel
quoquam pacto Romanos lacessere quammaxi-
mè verebantur. Sed legatis ad Belisarium mis-
sis, per indutias affectos se iniuria querebantur.
Siquidem suos Vitrige nonnulla de causa ad se
reuocante, Portus præfidium Paulus cum suis
Isauris, ad breue recedentibus Gothis protinus
inuasisset, id ipsùmque in Albano, Centumcel-
lisque per Romanos fuisse milites factum: sedulo
criminari, & criminando denunciare, ni sibi quæ
accepissent, ocyus restituerent, se nullo pacto
impune id permissuros. Belisarius itaque irrita
hominum vanitate, & Gothorum legatis abire
iussis, rerum velamenta hæc esse respondit, sed
neminem ignorare, cur ea Gothi loca relique-
rint. Vnde eo ex tempore Romani Gothique sus-
pecti alternis esse, nec inuicem sibi satis confi-
dere. Belisarius deinde cōfluente ad urbem militum
iam multitudine, càm equites alios circa urbem
iam multitudine, càm equites alios circa urbem
nos vicos in hyberna misisset, Ioannem Vitalia-
ni ex sorore nepotem, suo cum equitatu Albam
contendere in agro Piceno sitam mox imperat, eo-
démque hybernare, cum eoque ex Valeriani co-
hortibus trecentos misit: nec secus suis ex armige-
ris octingentos, egregios bello viros, Ioannem se-
qui ducem quouis abeuntem ductantémve iussit,
prius tamè & seorsū admonitū, tādium hostibus cō-
uenta

uenta seruaret, quandiu hos quieturos videret. Caterum cum primum sibi ipse significaret, solutas illis indutias esse, monet cum omnibus copiis de improviso in agrum Picenum facta incurfione, circumiecta ea e regione loca inuaderet, & hostibus opprimendis celeritate sui famam præueniret aduentus: cum satis constaret illis in locis perpaucos admodum reliquos Gothorum esse, vniuersis, vt facile apparebat, aduersus urbem sub Vittige militantibus, & scæminas duntaxat puerosque cum rebus ipsis domi residues factos: quos omnes diligenter curaret in seruitutem abducere, & proxima quæque depopulari. caueret tamen, ne quid iacturæ Romanis inferret. Quod si quidem forte ad locum veniret hominibus abundantem, vel munitionibus communitum, enixè in potestatem redigere pertentaret, vnòque aliquo præsidio capto ad alia statim inuadenda progredetur, nihilque quoad fieri posset inexpugnatum relinqueret. In hostili namque progredi velle, loco munito post terga relicto, periculosum fore asseuerabat, quâdoquidem nihil in proximo sit, quo se tueri vel recipere queat. Denique abiturus, sicunde forte infestius exorti hostes ingruerint, prædam omnem cum cura seruaret iniunxit, vt eam partiri ex æquo exercitus posset. Proinde & illud subridens adiecit; *Non enim par est, vt per alias apes magno fuci labore leuentur, & sine fatigatione alij villo vt melle fruantur.* His Belisarius Ioanni iniunctis, cum agmine hunc suo dimisit.

7 Ex Mediolano interca vir sacer quidam Dacius nomine, ciuiumque primores nonnulli cum Româ venissent, a Belisario suppliciter petiere, modicum ad se vt præsidium mitteret, quo satis se posse asseuerarent non modo Mediolanum, sed Liguriam omnem à Gothis abducta Imperatori recuperare.

D d. j.

*Præcepta
militaria.*

*Belisarij æ-
quitas.*

*Legati Me-
diolaneis
ad Belisari-
um.*

Hæc verò ciuitas per Ligures habitata, inter Ra-
uennam est & alpes sita, quæ in Galliarum confini-
bus sunt. Vnde ad Mediolanum octo dierum expe-
dito cuique patet, primaque inter occidentis vrbes
post Romam esse hæc ciuitas creditur, & faciliè cæ-
teras anteire, vt magnitudine, ita & hominum co-
pia, reliquisque item fortunæ bonis. His itaque o-
ratoribus cum Belisarius polliceretur, eorum se
petitionibus satisfacturum, eodem tamen in loco
hybernaturus permansit. Fortuna interea Romanis
rebus inuidēs, dum ingens aduersus Romanos
malum parurit, vt quæ his prosperè omnia cedere
animaduertens, hæc voluit aliquo infortunio in-
terturbare, iurgia quædam nullius momenti inter
Belisarium & Constantianum excogitauit. Præsi-
dius Romanus vir erat, nec obscura ex familia or-
tus. Rauennæ cum is habitaret, & Gothis esset in-
fensor, Vittigēsque ad urbem ducturus exerci-
tum esset, cum paucis suis familiaribus venandi
per causam fugam capeffit, nulli hominum eius
communicato consilio, nec vlla re alia profus præ-
ter duos pugiones auecta, quorum capulum au-
ro multo preciosisq̃ue lapidibus ornabatur. Cum
itaque Spoletum venisset, extra urbem ad ædem
sacram quandam diuertit. Quod vbi Constantia-
nus accepit (nam ibi adhuc morabatur) ex amicis
quempiam Maxentium nomine misit, qui etiam
per injuriam pugiones illi utrosque adimeret.
Quod vbi est, vt iusserat, factum, dolore Præsi-
dius ingenti affectus, quam celerrimè ad Belisa-
rium & Romam contendit, eodémque euestigio
& Constantianus ipse peruenit. Jam enim Gotho-
rum exercitum haud procul abesse nunciabatur. I-
taque quamdiu in tumultu ac periculo Romanæ
res erant, tacirus quidem Præsidius illatam sibi in-
iuriam tulit. Vbi verò superiores has redditas esse
peruidit,

*Mediolanū
prima post
Romam in
occidente.*

*Iurgia inter
primarios
duces, teter-
rima.*

*Inter Beli-
sarium &
Constantia-
num lites or-
ta.*

*Præsidio pre-
tiosi pugio-
nes adimun-
tur.*

*Præsidij con-
tumelia af-
fecti mode-
ratio.*

peruidit, & missis Byzantium Gothorum oratoribus, ut supra iam diximus, indurias factas, Belisarium hic frequens adibat, & iniuriam questus, quae se Constantianus tam nequiter affecisset, identidem precabatur, ut aequitas sibi praesidio foret. Tunc Belisarius saepe ac multum Constantianum comones facere, per aliosque; ut *Belisarij integritas.* hic castigare, & sedulo criminari quae fecerat, seque; ut opere iniquo ac turpi nota exolueret, hortari iuberetque. Constantianus tamen, ut cui in malum erat sua improbitas obuentura, ut Belisarij ita & caeterorum *Constantiani petulantia.* monita aspernari, & affecto iniuria aperte illudere. Belisario interea equo in forum deuecto, cum forte obuius fieret Praesidius, ex habenis equum mox prehensit, sistitque, & ingenti edita voce rogabat, num imperatoriae leges iuberent, ei qui barbaros fugerit, ut ad quos supples venisset, quae in manu gestaret, violenter diriperent. Tu igitur circumstantibus multis, iubentibusque habenas dimitti, non prius ille prehensare has destitit, quam Belisarius ipse polliceretur redditurum se pugiones. Insequenti autem die Constantiano & plerisque principibus aliis in curiam conuocatis, quae sibi die praeterita accidissent, commemorat; & Constantianum comones facit, aliquando tandem ut pugiones domino restitueret. *Præsidijs praesens animus.* tum ille haud quaquam se redditurum respondit, sed in flumen potius hos abiecit, quam Praesidio illi hos restitueret. *Eiusdem pertinacia.* Ira itaque succensus iam Belisarius mox seiscirari, num duceret Constantianus sub sua esse se potestate. Ille vero caetera Belisario assentiri faterique, quandoquidem sic placitum esset Imperatori: quod tamen in presenti iuberet, se nunquam facturum. Tum Belisarius satellites corporisque custodes ad se venire mox imperat. *Animi magnitudo in sapienti digne.* Quare Constantianus animaduersa, num inquit, iccirco hos vocas, ut me interficiant? Haud quaquam, Belisarius inquit, sed Maximinum satellitem tuum, qui violenter subtractos ad

*Belisarius
prope occi-
ditur. auda-
cia Constan-
tiani.*

*Numinis be-
nignitas Be-
lisarium im-
perio & Ita-
liae potenter
conseruat.*

*Procopij cen-
sura.*

*Gothi per
aqueductum
urbem in-
grediuntur.*

te detulit pugiones, ut cogant, domino hos ut restituat. Constantianus interea, cum se statim moriturum iam crederet, priusquam morte ipse afficeretur, facinus aliquod magnum patriare animo destinat. e ducto iraque acinace, qui sibi tum forte ex fœmore dependebat, de improviso Belisario in ventrem hunc adigit. At ille exterritus retro se referens ictum gratia euitandi, quã proximè astantem Belisam complectitur. Constantianus tamen adhuc iræ præferuidus, hominem utcunque poserat enixe inuadere. Heldigerus verò, Valerianusque facti statim atrocitate animaduersa, Constantianum à dextera leuaque manu comprehentum mox retrahunt. Sate llites interea, quos antea ad se Belisarius euocarat, domum ingressi, Constantianum, summa vi prius illi detracto e manibus acinace, cū tumultuosius inuolassent. nec vlllo affecissent interea malo, astantium (vt reor) principum verecundia, in aliud traductum subito domicilium, Belisarij iussu paulopost interficiunt. Id solum Belisario crudeliter gestum, præter eius tamen morum & mansuetudinis dignitatem, quippe qui benignum se aliàs in cæteros præstitit. Sed fatale fuit Constantiano, id mali vt pateretur. Gothi deinde non longe post muris insidias moliuntur, & in aquæ ductum, quo ipsi in principio belli præciso Romanis aquã ademerant, homines noctu immittunt, qui lumina in manibus & faces gestantes, moliri in urbem hac aditum pertentarent. Eius autem aquæ ductus vno in fornice Pinciana ex porta haud procul distante, foramen erat, e quo cum ignis comparuisset, portæ custos hoc statim perspecto, rem ad socios defert: tum illi pertransuentis lupi oculorum fulgorem cõspicari se affirmabant, idque sibi iccirco persuasum debãt, quia ea è regione aquæ ductus edificium illud non multum terræ superficiem superabat. Barbari verò,

ri verò, qui in aquæ ductum euaserant, vbi per hūc ad medium vr̄bis, & eum ad locum venire, vnde in curiam aliās descensus erat, obstructum in ædificatione aditum inuenere: quare ne vltra progredi possent, de cætero arcebantur. Hunc nanque Belisarius locum pro sua prudentia, cum primum obfideretur, obstruxerat. Barbari itaque vno duntaxat lapide inde & paruo quidē sublato, redire qua venerant via, decernūt. Cūque ad Vittigem reuertissent, lapidem illi ostendunt, quem inde sustulerant, & quemadmodum res se haberent, renuntiāt. Vittiges verò cum Gothorum primotibus quo pacto vr̄bi moliretur insidias, consultare nil desinit. Sed Romanos deinde & Pincianæ portæ custodes visam quidem noctū lucem, lupi fuisse oculos credidisse, vulgatione iam fama ad Belisarium demum defertur: qui statim nō id temerè factum ratus, delectos ex omni exercitu probatissimos bello viros, duce Theogene armigero, in aquæ ductum dimisit, iussitque euestigio omnia perscrutari. Illi verò hostium lucernis inuentis, & quæ passim per aquæ ductum ex facibus exciderat cera, animaduerso insuper loco vnde lapidem abstulerant barbari, de omnibus Belisarium faciūt certiore. Tum ille aquæ ductum eo diligētius custodire, cauereque omnia. Quod utique Gothi cum præsensissent, ab eo conatu penitus destitit. muros deinde inuadere machinati, prandij tempore obseruato, scalis se cum igneque delatis, hostibus nusquam sibi obuiam prodeuntibus, Pincianam ad portam venire, spe freti ex incurfione se vr̄bē capturos, & eo facilius, quo non multos in vr̄be reliquos esse milites scirent, tunc fortè eius portæ custodia Idigeri cuidā obriegerat, nam singuli in custodiis per vices statuebantur. Is itaque vbi incompósitos aduentare hostes perspexit, his statim occurrit, non ad pugnā instruat.

D d. ij.

*Prudentia
vigilantis
ducis.*

*Belisarius
insidias ho-
stium depre-
hendit.*

*Vr̄bi dili-
genter cauet.*

ctis, sed nullo prorsus ordine prodeuntibus. Quos ubi primum se inualissent, facile in fugam versos affatim obruncat: clamore deinde, vti par erat, ingenti tumultuque per urbem facto, cecius Romani ad muros confluxere, & Gothi se propinquiora in castra receperunt. Sed rursus Vitiges ad moenia inuadenda cum se prepararet, animo secum id tacitus agitabar, vt cuiuspiam interuentu & opera, munitiones siue muri aliquam partem redderet negligenter custoditas, siue turrim quoquam pacto efficeret custodibus vacuam, per quam ipse inuectus vrbe se potiturum rebatur. non enim ubique custodiae habebantur. Romanos itaque duos forte tunc nactus, quibus iuxta beati Petri eodem domicilium erat, pecunia ita corrupti, vt facile suaderet, vini vt virem iam accensis luminibus primisque tenebris, ad custodes quosdam & notos deferrent, illisque vinum per amicitiae liberalitatisque causam largirentur, & ad multam noctem vna perpotarent, singulisque immitterent poculis ad soporem, quam ipse dedisset medelam. In altera interea fluminis ripam praeparatos habebat hic lembos, quibus barbari signo accepto, ubi soporati custodes iam essent, traicientes, moenibus scalis admotis, in muros euaderent: ad idque exercitum totum instruxerat, perinde ac Roma vrbs esset per se vniuersa in potestatem euestigio redigenda. Sic igitur compositis inter se rebus, ex his alter, qui nauaturus operam ad praeparatum id facinus fuerat, (non enim erat futurum, vt Romani hoc Gothorum exercitu caperentur) vltro ad Belisarium venit, & ei quae gererentur, vniuersa mox aperit, ac prodicionis socium prodit, a quo omnibus quaestione expressis, quae facturus is erat, fateretur; & medicatam simul ad soporem medelam ostendit, sibi per Vitigem traditam. Hunc Belisarius statim, naso & auribus mutilatum, ad hostium

Vitiges ad noua, sed parum felicia, strategemata, semper intentus.

Proditor socium & socium prodit.

Supplicium proditore dignum.

stium castra impositum a seculo dimisit: quæ barbari conspicati, intellexere deum nil permisisse eorum consilia sua via procedere, atque adeo nec urbem ab se capi quandoque posse.

8 Dum hæc interea agerentur, Belisarius ad Ioannem litteras dedit, ut in agro Piceno uti sibi iniunxerat, rem statim aggredere. tum ille ex templo cum equitibus mille ea circumuagatur, vniuersa depopulari, liberos vxoresque hostiū seruatorum in morem abducere, ferro flammæque omnia deuastare. Liteum deinde Vittigis regis auunculum cum exercitu sibi obuiam prodeūtem protinus debellatū interficit, cum eoque simul eius ferè copias omnes deleuit: quo factum, ut secum nemo manus conferre de cætero auderet. Postquam verò ad Auximum urbem peruenit, nullū ibi Gothorum alicuius roboris adesse exercitum didicit, sed aliàs munitissimum de se locū esse inexpugnabilem intellexit: vnde nec immorādum ibi diutius censuit, sed inde confestim progressus, præterita Urbini pari de causa ciuitate, Ariminū eius incolis loci ducibus vsus contendit, quæ vrbs a Rauenna iter diei abest. tum barbari, qui præsidium decinebāt, Romanorū ibidem inhabitantium nimia capti suspicione, vbi Romanū ad se venire exercitū accipere, agmine vno discedunt, & cursu citato mox abeunt: Rauennā perueniunt. Ioannes Arimino hoc pacto potitus, hostiū post terga Auximi Urbinique reliquit præsidia: nec sanè Belisarij mandato rū vt immemor factus, vel sua fortè & temeraria vt audacia niteretur, id egit, quippe qui cum summa rerū gerendarum industria coniunctā haberet & prouidentia: sed quia illud animo agitasset, quod factum postea est, vt Gothi si quam proximè Rauennam Romanum processisse exercitū accepissent, vt rerum suarum pertrepidi, urbē obsidione

D d. iij.

Quum Gothi violasset mandatus, merito Ioānes, Belisarij iussus, eos interfecit, & ingenti clade afficit.

Auximi singularis munitio intra hæc relinquitur.

Ariminū a Ioanne capitur.

*Duois pra
stantissimi
fortia gesta
terrorem
hosti incu-
riunt.*

*Ioannis elo-
gium.*

*Mathastu-
tha contra
maritum cū
Ioanne qua-
dam molis-
sur. Vt ex-
presse nu-
ptia pestime
cedunt.*

*Gothi obsi-
dionē vrbis
soluunt.*

*Rouanorū
consilia du-
bia.*

mox soluere cogentur. Et sanē pro eius hic vera opinione ex voto est rem consecutus. Siquidem Vitriges & eius exercitus omnis, vbi Ariminum intellexere per Ioannē occupatum tenēri, ingenti quadam Rauennā ob gratiam formidine capti, id prāter nil aliud cogitatione verfabant, & curis nimum ea de causa conflictabantur, atque adeo, vt discessione ab vrbe facta Rauennam rēctā abeundum decernerent, vt explicaturi in subsequētibus sumus. Ioannes interea egregiam ex ea re gloriam tulit, tamen si antehac celebris esset, & factis clarus. is nauque consultando & audendo prāclara inter ceteros omnes aggrediebatur facinora, & de se ingentia factitabat: & erat quidem in aduendis periculis impiger, vitāque duritiem & laborum assiduum tolerantiam non in se minus seruabat, quam barbaris quisquam, vel gregarius miles seruasset. Mathastutha autem Vitrigis vxor, cū viro esset infensior, quia illi inuita denupserat, & Ioannem venturum propediem Ariminum accepisset, animo exhilarata, clam ad hunc misit, qui suo nomine de nuptiis simul & proditione nonnulla communi caret. posthac factum, vt continenter vtrique infensis omnibus, vltro citroque internunciis missis, eadem hęc pertractarent. Gothi vero de his, quæ Arimini gesta fuissent, facti iam certiores, & suis iam omnibus copiis necessaria cum defecissent, etsi mensum triū indutiæ factæ exissent, ab vrbis Romāe obsidione discedunt, non expectata Byzantiij per se missa ad Imperatorem legatione: iamque se circuegerat æstas, cū annum barbari & dies nouenos vrbe circumsedisent. Sed hi demum omnibus castris incensis, simul ac primum illuxit, iter aggrediuntur. Romani vero fugam inisse hostes subito conspicati, in ancipiti erant, quid nam essent in re præsenti ac subita peracturi, quandoquidem nullæ apud

apud se reliquæ hostium copiæ essent, vt quas diuersim, vt diximus, dimississent, se tamen bello pares, vel fugientibus tâta multitudine hostib. haudquaquam satis fore rebantur: nihilominus vniuersos tam pedites quàm equites apud se reliquos armant, & Belisarius vltra dimidiam hostium partem vbi pontem transisse animaduertit, Pincianam perportam tra duxit exercitum, & inito cum barbaris prælio, pugnatum vtrinque tam acriter est, vt nulli superiorum certaminum fuerit hæc pugna inferior, atque adeo vt in principio barbaris fortiter resistētibus, quamulti in primo congressu ceciderint. Sed demum auersi in fugam sibimet auxere in maius calamitatem. Nam adnitentib. singulis vt primi euaderēt, in angustias coartari, grauissima queque patiebantur, vt qui suamet ipsi cōpressione perirent, & hostium cæderentur insultu, multi que ex vtrōque latere pontis delapsi, in flumen inciderēt, armisque nimium degrauiati, mortem obirent. Sic itaque magnam suorum perpeffi iacturam, postremi se primis, qui pontem transissent, immiscuere. Eo in prælio Longinus Isaurus Mundilâsque Belisarij armiger, egregie operam nauarunt. Sed Mundilas: quaternis cum barbaris vbi ad singulare certamen venisset, omnibus obruncatis, solus euasit incolumis. Longinus inde, qui auertendi in fugam hostes potissima causa fuerat, eodē præliâs cadit, relicto Romanorum exercitui sui quammaximo desiderio. Vittiges igitur cū reliquis copiis Raenannam perueniens, vi magna custodum, locorum præsidia communiuit. In Clusio liquidem Thuscorum vrbe mille viros cum Gelimero duce reliquit, totidēque in Vrbiuento, quibus Albilangochū præfecit. Tuderti præterea Vfigilaum quempiam cum quadringentis dimisit: in Piceni autem agro & in Petra prælidio quadringentos, qui ea priores loca

*Pugna auzza
hoste ia ab-
eunte.*

*Gothorum
clades. Ofsi-
dionem aesti-
rere, pericse
lofissimum,
si res tibi sit
cum obseffis
manu proza
ptu.*

*Mundila
virtus in
duello.*

*Vittiges opa
da præfidia
munus, Clu-
sium nempe,
Vrbiuentis,
Tudertium,
Petram,
Auximum,
Vrbium,
Cesenam.*

incoluissent. In Auximo verò, vt ea in regione vrbium maxima, Gothorum quatuor millia delectos locauit, præfectūq; acerrimum virum Visandrum nomine cum Tomora quodam collega. In Vrbino demum ad hominū duo millia in custodiam posuit.

Monteferetrum.

Supererant & præsidia alia duo, Cesena Monteferetrūque: his in vtrisque, præsidium haud minus hominum quingentorum imposuit, ipse demum cum cæteris copiis Ariminum obsessurus rectā contendit. Iam enim & Belisarius, vbi Gothi obditionem soluissent, Ildigerem & Martinum cum equitibus mille præmiserat, vt accelerato itinere contententes Ariminum, hostiū præuenirent aduentum, indēque Ioannem ac suos excirent, & longē plures ibidem in ciuitatis custodiam collocarēt, ex Anconæ deductos præsidio, supra sinum Ionicū sita, quæ ciuitas ab Arimino bidui via distat. Iam enim non longē antea captum id præsidium fuerat, & in Belisarij concesserat ditionem. Ad Ariminum verò tuendum, Conconem cum non parua militum manu paulo is ante trāsmiserat, ea spe ductus, si pedites tantū & præstantiores præfecti, eam vrbem strenuē tuerentur, nunquam Gothos suis hanc viribus obsessuros, sed Rauennam potius alterius loci neglecta obsidione denique reddituros: vel si forte obsessuri Ariminum essent, commeatus tamen peditibus suis in eius vrbis custodiam positus, affatim fore rebatur, ac diutius esse his suffecturos, & equirum duo millia, qui cum altero exercitu essent, hostes, vti par erat, malis affecturos ingētib; & facile coacturos, eum vt locum soluta obsidione mox deferant. Hac ex sentētia Belisarius ab-

Milites ad officium præstandum hortandi.

euntes cum Martino Ildigerēque præfectis tunc milites, multis cōmonefecerat: qui statim per Flaminiam portam profecti, longo posthabito intervallo barbaros præueniunt, nimirum tanta multitudine

tudine Gothi lentius ibant, sensimq; processerant: tum quia necessariarum rerum penuria, longiore vi circuitu cogerentur: tum quia Flaminia via appropinquare Romanorum munitionibus nollent, hostibus præsertim, ut dictum est supra, Narniam, Spoletum, ac Perusiam ipsam tenentibus.

9 ROMANORVM interea copiarum ubi ex itinere ad Gothorum in Picente præsidium Petram venissent, superuacaneum fore duxerunt velle id percontare, non hominum manu extructum, sed sua ipse natura munitum: quandoquidem ad illud est in præcipiti via, & ad dexteram amnis, ut rapidissimo cursu delatus, ita & traiectu difficilis: ad læuam vero nec procul rupes existit prærupta quædam, & in tantam altitudinem prominens, ut is planus, qui in eius constitit culmine, si deorsum ad ima homines adstantes despexerint, minutissimis aibus hi similes videantur. progredienti vero ad Petram summum nullus quondam exitus erat, siquidem ipso hæc subiecti amnis defluxu abluitur, in eoque desinit, vnde nec ea quidem cuiquam transitum præbet. Fossam præterea veteres ibidem altius perduxerunt, portulamq; ei loco imposita, & ex aduerso aditus maiori parte obstructus, nec spatium ibi patetioris relicto, quam qui alteram & angustioris caperet portam, ex hisque præsidium, & si de se satis munitum, aditu difficile reddidere, quod Petram postea vocitarunt. Quum igitur Martini & Ildigeri copiarum priorem illam quam diximus portulam crebrius re percussam acriter oppugnassent, inanes profurum earum conatus fuere, vel ipsis quiescentibus barbaris, nec se quoquam uentibus pacto. Romani deinde à Petræ dorso per abrupta in ascensum veniendo, ubi in Petræ cacumen denique euasere, de loco superiore Gothos mox cedere & acrius infestare: quibus, perterritis: cursu citato intra domos ac

Petra munitio.

Ad primam loci naturam muniti intuitum, audaciores sunt.

Si quid tentant, sepius difficultiores aditus adiunguntur.

Tandem ad una quaque perseverantia prudentiaque superant.

*Petra dedi-
tio.*

maximo cum tumultu refugientibus, nec de cate-
rō quicquam conantibus, quum hostium neminem
possent Romani lapidatione contingere, præcisam
e rupibus saxorum molem magnaque hominum
vi & multorum deorsum impulsam, barbarorum
in domicilia deuoluere: quæ utiq; saxa superne de-
missa, in quamcunque ædificij partem tanto cum
impetu incidissent, concussis diffractisq; omnibus,
terrore ingenti barbaros ipsos afficiebant: qui de-
mum se hostibus præmittentes, data vltro citroque
fide, malorum immunes hos fore, se ac præsidium
tradidere. Ex his tamen quam multos Ildiger Mar-
tinusq; propriis excitos sedibus pari cum suis ac si-
mili sorte futuros protinus abduxere, paucis ibidē
cum liberis & vxoribus, & præsidio Romanorum
relictis, inde Anconā venerunt, quo ex oppido præ-
sidiariis peditibus plerisque abductis, tertio Ari-
minū die perueniunt, & quid sentiret iuberetque

*Ioannis con-
sideratio.*

Belisarius Ioanni renuntiant: qui vbi præfecti man-
data accepit, nec ipse sequi abeuntes alios voluit,
& Damianum apud se cum quadringētis retinuit.

*Arimini ob-
sidio.*

*Lignæ Go-
thorum tur-
ris.*

Martinus itaque Ildigerque Arimini peditatu re-
licto, confestim cum Belisarij armigeris & satelliti-
bus inde abscedunt. Non longe post Ariminū vni-
uersis cum copiis Vittiges venit, ibique castrame-
tatus, & ciuitatem obsedit, & lignæ excitatā mox
turrim, moenia altitudine superantem, quatuor ro-
tis innixam, in eam muri partem deduxit, quæ ex-
pugnata est facilior visa. Veruntamen ne in eandē
iacturam reciderent Gothi, quia & apud vrbi's mœ-
nia fuissent paulo ante affecti non boum hanc ad-
miniculo vllō, sed hominum intra vineas condito-
rum quō vellet facile pertrahebat. In interiorē
verō turris huiusce partē scala erat amplissima, qua
liber Gothis patebat ascensus, spem antea nactis,
vbi primum muris hanc admouissent, nullo inde
negocio

negocio in propugnacula se euafuros, in tantâ fuerat his altitudinem turris extracta. Sed postquam hæc sua cum machina mora muris appropinquauit, ipsi quidem, quia in noctem dies iam inclinauerat, dispositis primo circa turrim custodibus se omnes quieti dare & relanguescere, nil rati sibi obuium fore, vt quib. nil esset ad admouendam mœnibus turrim impedimento.....ne simulac illucesceret caperentur, trepidi eâ noctem egere. Ioannes tamen nec de se quidē, vt in tanto discrimine prorsus desperans, nec quoquam pacto formidine teritus, cæteris suis in vrbis custodiam & diuersim dimissis, cum Isauris solus arreptis ligonib. & huiusmodi aliis ad fodiendum idoneis instrumentis, intempesta nocte, re nulli communicata, extra muros procedit, & sine strepitu iussit fossam e regione turris perducī. Tum illi dicto audientes, eruta inde vtrinque terra, & mœnibus applicata, quasi alterū murum efficiunt, & dormitantes hostes diu frustrati, profundiozem & satis patentem breui fossam ea ex parte fecere, qua & faciliē murus poterat expugnari, & ea cum machina barbari erant insultaturi. Hostes verò quum in multam iam noctem quæ gererentur sensissent, fossores extemplo impetu facto inuadunt. Ioannes tamen cum suis Isauris, vbi quamoptimè omnia circa fossas habere peruidit, intra mœnia se statim recepit. Postquam verò illuxit, Vittiges quæ gesta fuissent iam cognitis, quum plurimum his fermè indoluisset, quæ paulo antè acciderant, nonnullis e custodibus interceptis, muris adhuc machinam admouere summo cū studio nitēbatur, Aggerem itaque & ingentem vim fascium Gothos conferre mox iubet, celerrimèq; in fossam conicere, & turrim vt diximus pertrahendo, destinatum ad locum perducere. Tum illi vt erat iniunctum, rem satagendo summa cū animi promptitu-

*Inconsulta
cessatio.*

*Ioannu fra
regema.*

*Nihil tur-
pius quā in
periculo ster-
tere.*

*Vittiges co-
natus irri-
tus.*

*Machina
bellica ob-
usitata
& pondus
sapenum-
ro sunt inu-
tiles.*

dine, quanquam hostib. in se de muro pugnantis, certatim omnia exequentur. Sed fasces illi & agger infectus, turris mole superuadente, uti par erat, nimium degravati, facile subsidebāt: vnde nec barbari poterant ea cum machina progredi, & eo minus, quo & is locus progredientibus ex egesta per Romanos, vt diximus, terra accliuor reddebatur. Gothi igitur veriti, ne superueniente iam nocte egressi ex vrbe hostes machinam concremarēt, de-

Ioannis ad milites oratio hortatoria ad certamen adversus Gothos incundum.

nuo hanc retraxere: quorum conatus quum Ioannes impedire enixius niteretur, milites statim armavit, quos inde ad se conuocatos huiusmodi verbis commonefecit. *O viri, qui nobiscum estis discrimini tantorum participes, si quis est vestrum, cui & vita sit voluptati, & suos quandoque resides domi reuifere, profecto nulla ex re alia magis tantum ad id spei assequi posse se sciat, quam suis è manibus ac virtute. Quum enim dimissi tunc primum per Belisarium sumus, quam multa quidem partim spe, partim desiderio ad rem animo promptiore gerendam nos compellebant: quippe qui ne in maritima quidem vrbe obsessum nos iri dubitauerimus, praesertim possidentibus mare Romanis, nec tantum Imperatoris exercitum neglecturum nos esse quis suspicetur. Tunc quidem, vt istos omittam, vel ostentatio in patriam charitatis, & futura apud vniuersos mortales ex certaminibus gloria, ad audendum impulerant: nunc verò, nec supersites esse, nisi per animi magnitudinem, possumus. Erit igitur non rei alterius, nisi perfuende vitæ de causa, discrimen id subeundum, atque adeo, vt si quis antehac vestrum virtutibus inspicitur sibi aliquid vendicauit, liceat hoc maximè tempore, si se viriliter gesserit, & si alius ullis in rebus, in his praecipue gloriosum & celebrem fieri: quandoquidem plurimum sibi laudis pariunt, non qui inferiores denecerint, sed qui vel minori in apparatu animi magnitudine praesent. Qui verò suapte sunt potius natura timidores, his vt audaces se praesent contulerit maximè, nam omnes plerumque, quibus*

Magnanimi duces fortitudinem militibus inspicunt.

quibus à ferro & armis res pendent, ut nobi sipsis hoc tē-
pore, solo periculorum contemptu incolumes sumus. His dic-
tis Ioannes suos hortatus in hostem eduxit, pau-
cis admodum ad propugnacula tuēda relictis. Hos
in se venientes viriliter subeuntibus, acer-
rimum vtrinque committitur prælium. Turrim
deinde Gothi vix in serum diei sua in castra refer-
re, & magno negotio potuere. tantam enim belli-
colorū virorū iacturā hoc prælio fecerant, ut haud-
quaquam de cætero murorum oppugnationem ag-
grediendam per se esse decernerent: sed desperatis
iam rebus, quieti manebant, hostes lue oppressos
impetū in se facturos opperiendo. Ad hæc accede-
bat, quod barbaris necessaria omnia deerant, quum
ea nullibi inuenirent, ut ad suos deferrent.

IO BELISARIUS interea his, qui ad se ex Me-
diolano venissent, Isauris Thracēsque ad homines
mille transmisit. Isauris Ennem præfecit, Paulum
Thracibus, omnium tamen Mundilę imperium de-
mandavit. Isque quum cæteris imperaret, e scu-
tatis Belisarij satellitibus nonnullos ductabat. Cū
his & Fidelius erat, * aulæ eparchus regiæ factus.
Ex Mediolano nanque quum Romam venisset, satis
est idoneus visus, exercitum ut hunc sequeretur,
ut qui in Ligures plurimum posset. Quum igitur è
portu Romano soluisset, Genuam peruenerunt,
postremā Thuscię urbē, in transmisissiq; ad Gallias
& Hispanias sitam: ibi relictis nauibus, factōq; per
continentem itinere progrediebantur, nauium lē-
bis in plaustra positis secum delatis, Padum ut flu-
men sine mora traicerent: quo demū traiecto, quū
ad Ticinum urbem venissent, cum Gothis obuā si-
bi tunc prodeuntibus manus conferuere. Erant autē
hi barbarorum proculdubio præstantissimi, & mul-
titudine abundabant. nam & Gothi omnes, qui ea
tunc incolerent loca, cū rerum suarū preciosissima

*Ioannes ho-
stem adgre-
ditur, & va-
ria clade af-
ficat.*

*Ciuitatis ma-
ximi momē-
ti, & obseffa
cura habē-
da.*

** præfectus
pratorio.*

*Subsidij à
Belisario
missi profe-
ctio.*

*Ticini præsi-
dij Gothi-
c479.*

*Clades &
fuga Gotho-
rum.*

quæque eo in oppido condidissent, vt in loco satis munito, præsidium eodem præualidum ex delectis reliquerant. Pugna itaque fortiter facta Romani superiores fuere, & actis in fugam iam hostibus, ex his plerisque obruncant, & dum reliquos persequuntur, non longius abfuere quin & oppidum caperent, instantibus nanq; sibi in terga Romanis, vix portis fores obicere potuere. Dum itaq; reciperet

*Fidelius à
Gothis occi-
sus.*

à se domum Romani, Fidelius orandi gratia in eo cõflictu sacram & proximam ingressus ædem, abeuntibus ceteris solus ibi relinquitur. equo inde infesso, ac paulopost hoc subsidente, solo affigitur: quem Gothi mox consequuti, (nam prope muros ceciderat) hostes frustrari obruncant. Cuius interitum vbi demum Romani Mundilâque prefectus intellexere, in mœrore esse, & tanti viri casum commiserari. Ex eo deinde loco Mediolanum contendunt, ciuitatq; cum tota Liguriæ regione sine prælio potiuntur. Qua re Vittiges audita, maximas eodẽ copias mittit. Cui & Fracorum dux Theodibertus, vt eius auxilio indigenti, viros mille suppetias misit; non tamen Francos sed Burgundiones, ne videretur Imperatoris confederati rebus injuriam intulisse. Hi nanque sua perinde spõte, nec Theodiberti iussu, vt eius dicto non audientes, aduersus Romanos præ se venisse ferebant. Quib. cum Gothi suis coniunctis tam copiis, Mediolanum, haudquaquam eorũ expectantib. Romanis aduentum, perueniunt; vrbemq; eam obsidione vnde quaque sic cingunt, vt nec ùde Romanis inferri necessaria possent, quorum inopia premebantur, nec sanè militum satis iâ erat, qui in muris custodias facerent. Mundilas nanque Romanorum præfectus, quas secum traduxerat copias, in circumiecta Mediolano oppida, vt Comum, Nouariam, & munitiora alia quædam castella, in potestaté redacta, partitus dimiserat; ita vt

*Mediolanũ
à Belisaria
aut captum.*

*Mediolani
obsid.º.*

*Copia Beli-
sarij nãm in
parsa.*

non

non paruis faciendam militum manum, in singulis his custodiae gratia collocari: ipse vero cum trecentis duntaxat, quos sibi reliquos fecerat, Mediolani manebat: cum eoque Ennes & Paulus erant. unde vel ciues necessario cogebantur per vices assiduò custodias facere. Iamque erat hyems exacta, ac tertius bello huic annus exibat, quod literis Procopii comendauit. Belisarius vero, quum ætas iam se in autumnum circumegisset, aduersus Vitrigē & Gothorum exercitum contendebat, & paucis ad custodiam in vrbe relictis, reliquos omnes secum abduxit, præmissis Tuderam nonnullis, & Clusum, qui castris locum pararent, quos sequuturus ipse mox erat, & barbaros obsessurus, qui ea tunc essent in regione. Hi tamen ubi primùm perdidicere in se Romanum aduentare exercitum, ne subire paulò post periculum cogerebantur, ad Belisarium oratores dimittunt, & ciuitates quas vellet seque ac sua dedituros se pollicentur, dummodo indenes ipsi relinquerebantur. Unde & in eius aduentu, quæ promiserant barbari, exequentur. Ille vero Gothos omnes sedibus excitos suis, in Siciliam & Neapolim misit, Deinde in Clusio Tuderaque militum præsidiiis cõstituitis, exercitum ad vteriora loca ductabat. Vitriges interea copias alias & cum Boche præfecto dimisit, iussas imprimis Auximum ire, & se cum aliis ibi præfidiariis militibus iungere, cum hisque vnà aduersus hostes procedere, qui Anconæ tunc essent, & eodem præsidium perteterat. Ancona vero saxo imposta est, à quo quia anconi, id est insinuato brachio simile est, nomen accepit: abest autē ab Auximo ciuitate octoginta summum stadiis: cuius & promontorium est, sed eius vrbis munitum præsidium in edito est ac tuto situm: extra id verò, & in lateribus ædificia cætera, & si pleraque sint, inprimis tamen sine muris fuere. Tū Cono, ubi Bochis

III. annus
belli Gothici.

Belisarius
oppida com
plura capis.

Ancona situm.

Cononis se
merita.

exercitū in se aduentare accepit, nec procul abesse, inconsideratæ se menti, esse ostendit: quippe qui cum non magni in eo discrimine præsidium faceret, in quo se suosq; tueri sat poterat, munitissimo loco sine custodiis destituto, milites omnes ad stadium vnum procul inde, & inferiorem in partem deducit, ac in aciem instruit, phalangeq; facta nec densiore, collis radices venantium more, militum corona circumdat: qui vbi hostes viderunt ingenti hominum multitudine superare, terga vertentes, fuga se in præsidium receperunt. hos barbari insectati, eorum quam multos, qui nondum intra muros se recepissent, forde obruncat, & scalis admotis ascensum tentant, absumeréque item incendio alij subiectas præsidio domos nituntur. Romani interea veteres præsidij incolæ, præsentibus malis exterriti, foribus patefactis, turpem in fugam milites actos ad se tū primū recipiebant. Sed postquā è proximo barbaros fugientiū tergis insistere aduertere, veriti ne cū suis simul & hostes irrumperēt, obiectis statim foribus portis, restibusq; è muro demissis, cū aliis nonnullis & Cononē præfectū ad se pertraxerunt, illique saluti fuere. Barbari interim, quū per scalas eniteretur, nō longius abfuere, quin præsidio potirentur: sed duo quidā mirificè nauantes, vt in tanto discrimine, operā; barbaros in propugnacula iam euadentes, sua virtute præcipites deorsum egere: quorum alter Belisarij armiger erat, & ex Thracia oriundus, Vlimuth nomine: alter Valeriani Gubulter dictus, genere Messageta. Hi nanque fortuna quadam prospera, nauigio pauloante delati Anconam peruenerant: cuius præsidium cum egregie faciendo, de muro ascendente iam hoste præcipitato, præter omnium opinionem seruassent, ipsi corpore toto accisi, per alios elati deferebantur.

Exigua militum manus, ad numerosi exercitus conspectum facile terga dat, unde luctuosa clades.

Vlimuth & Gubulter, viri fortes, rem de speratam possituunt.

II PER id autem temporis Belisario nuntiatur, Narsetem magno ad se cum exercitu ex Byzantio aduentare, & in Piceno iam esse. Narsetem hunc eunuchum fuisse sat constat, ac regiae custodē pecuniarum: alias tamen vir acer ingenio fuit, & rebus gerendis accommodatior, quam eunuchi natura ferat. Militū hunc quinque milia sequebantur, quos alij quidam cum Iustino ductabant, Narsetisque alter ex Armenia quidam. Eruli præterea ad duo milia subsecuti. Sed vnde nam gentium Eruli hi fuerint, & quemadmodum cum Romanis inierint foedus, nunc explicabo. Constat sane, supra Histriū flumen quondam hos habitasse, & ea fuisse credulitate ac superstitione detētos, vt multos esse deos putarent, eosdēque per homines sacrificiis ac litationibus placari religiosum esse ac pium arbitrantur; legibus autem multis ac variis, vt cæteri homines, non eundem fuisse in modum vfos: siquidem nec senescentibus suis, nec morbo affectis vita frui apud hos fas erat impostherum, sed vbi primum ex his quisquam siue consensisset, siue infirma corporis valetudine caperetur, protinus cogebatur a propinquis effligitare, se vt quantocyus ex humanis delerent. Tum illi lignorum in altitudine strue ingenti congesta, desuperque vt in summo fastigio impostū hominē, morti iam destinatū, Erulorū quempiā mittit, vt pugione conficiat, sed sanguinis illi propinquitate penit? alienū, nō enim fas erat propinquus aliquis & necessarius vt hūc interficeret. Vbi verò qui hominē illū occidit, ad eos descendit, mortuo illi cognatione iuncti, ab infimo ad summū culmen pyra incēsa, vbi flāma demū resedit, collecta ē rogo iā ossa sub terram ocyus condunt, Erulo itaq; viro defuncto, necesse erat vt vel vxor ipsa, quæ virtutis existimationē aliquam fuisset; ad id tempus adepta, vel sibi gloriam relinque-

*Dux præterea
vissimus ad
sapientissimi
mum subse-
dia ducit.*

*Erulorum
origo & mo-
res, prolixè
(per digres-
sionem non
inutilem) à
prudenti hi-
storico descri-
buntur.
Senes & æ-
gros Eruli
cōburebant.*

*Vxorē ad
maritorum
tumulos sus-
spensa.*

re in posterum vellet, laqueo apud viri sepulchrū non longe post vitam finiret: ei verò, quæ se nō ita gefisset, relinquebatur de cætero ignominia nota, odiūque in viri propinquos cōvincebatur. His Eruli pro vetusto eorum more legibus vtebantur. Temporis deinde processu vt viribus, ita & hominū multitudine cæteris & finitimis barbaris facti superiore, quum (vti par erat) hos inuassent, singulōsque peruincerent, vi illata eorū bona populabantur; atque adeo, vt Longobardos, qui celebre illud ac plane sanctissimū Christi nomen profiterentur, & gentes alias infinitas suæ subegerint ditioni, vectigalēque fecerint: res sanē eius regionis barbaris insuera, sed alioquin præ avaritia & insolentia ad id sunt demū euecti. Anastasij verò hi tēpore, quo primum tunc Romanū suscepit imperiū, quū de cætero quos demū inuaderēt, nullos haberent, positis armis conquieuerē. Eo in ocio quum annum iam tertium peregissent, idque ægerrime ferrent, de eorū duce Rodulfo contemptim loqui, & inter se maledictis incessere. Quūque ad hunc frequentius ventitarent, mollē effœminatūque dicere, & fœdis nuncupationibus aliis irridere, indecentēque criminari. Rodulfus igitur suorū iniuriis tandē permotus, aduersus Longobardos ducta uit exercitū, nulla re prorsus hos causatus. nō enim conuenta dissoluerant. Ad hunc itaq; Longobardi sciscitatū miserunt, quorū Eruli hoc tēpore in se armati venissent: quod si quid forte de vectigali sit his minus depensum, confestim fore, vt maius persoluant. Sin verò id causentur, quod mediocre sibi sit tributū impositū, id ipsimet pro arbitrio auferent, nec aucti fore vt vnquā se pigeat. Cū his mandatis oratores dimissi minaciter per Rodulfum repulsi, ad suos abire, quā venerant, ex tēplo iubētur. Iterato tamen ad hunc Longobardi alios item at-

*Rodulfus
rex Erulo-
rum.*

*Plures Lon-
gobardorū
ad Erulos le-
gationes.*

que

que alios delegare, & eadē semper ab eo deposcere. Quibus haud secus ac prius reiectis, postremò ab his oratores venire, qui Erulis Rodulfoque apertius inhiberēt, ne sine causā bellum Longobardis inferrent. Quod si hostiliter in se rursū irruerint, & si nolentes, ituros se tamen obuiam insul-

*Postrema
legationis
summa.*

tantibus pollicentur, deū inter cætera obtestādo, cuius vt nūtus, ita vel breuior umbra, humanas omnes superet vires, illati belli præcognita causa, vtrisque pugnae finem dispensaturum. His comminationibus Longobardorum legati Erulis timorē incutere se posse rebantur, & eorum in se impetum coercere. Illi verò nec his quidem repressi, conserrere cum Longobardis omnino manus decernunt. Vnde quum vtrique in acie constitissent, coeli pars ea, quam Longobardorum imminere capitibus forte contigerat, obscuro quodam ac denissimo nimbo contegebatur: quæ verò Erulis supernè institerat, nitidior erat ac lucida, qua ex re contemplari quis poterat, suo cum infortunio ituros in pugnam Erulos, non enim acerbius vllum barbaris poterat hoc esse portento in prælio constitutis: tamen minus huic animum intenderent, quin potius quum nihil curæ adhibuissent, in hostes securi vadebant, hominum multitudine belli finem metiti. Postquā verò manus pugnando conseruere, ex Erulis quidem pars maxima cadit, & cū his simul Rodulfus occumbit, cæteri omnes effuse fugā capeffunt. Ex hisque instātibus hostibus, & postrema carpētibus, pars maior interiit, ac pauci admodum incolumes euasere. Quo factū, vt nec in patriis laribus hi permanere de cætero possent: sed illis penitus destitutis, quā celerrimè in anteriora semper loca procedere, & circa Histriū flumē terras omnes vt profugi cū liberis atque vxorib. circumire. Verūm vbi tandem ad locum venere, quem Rugorum quondam

*Ad pugna
apparatu.*

*Portentum
Erulis asser
tum.*

*Hominum
multitudine
Longobarda
nituntur.
Eruli ab
Longobar
dis victi ve
cedunt ad
Histriū.*

*In Italian
denum se
conserunt.*

gens incoluerat, in Italiam demum se contulerūt, ibique sedibus obfirmatis mansere. Vnde cū peste, vt in vastæ solitudinis loco, opprimerentur, nō longē post ad Gepidas peruenerunt: quos illi tum primum vt supplices factos secum cohabitare, & sibi finitimos esse permiserant. Postea verò, cum temerè in Erulos hi desæuissent, (quippe qui eorum vxoribus violatis, & indigna in hos tacinora exercendo, ac bona diripiendo, nil reliquū ad iniuriam fecerant, quæ omnia ferre Eruli vltra nil poterant) flumine Histrō transmissio, cum Romanis eam regionem tunc incolentibus cohabitandum sibi perpetuò censuerunt, Anastasio imperante, qui hos perbenignè admissos eodē sedes habere permisit, huic tamen non longo post tempore Eruli in festio res iam redditu, indignis eius regionis habitatores Romanos iniuriis affecere: quibus Imperator permotus, exercitum aduersus hos misit, eoque prælio cū superiores Romani fuissent, ex Erulis quam plurimos interfecere, ad internecionemq; omnes occidere potuissent, ni à præfecto ex his, qui fortè superfuere, precario sibi vitā depoposcissent, seque imposterū precarentur, vt Imperatoris cōfœderatos, vel seruituti haberet obnoxios. Quæ utique prout gesta fuissent, Anastasiū, vbi primū resciuir, ingenti affecere læticia. Sed destitutos ab eo Erulorū nonnullos fuisse sat constat: quandoquidē cū Romanis per id tempus non firmis fœderibus iungebātur, nec boni quicquam his intulerūt. Iustinianū deinde, vt primū suscepit imperiū, optimis locis rebūsq; aliis cū hos abundè donasset, vel arma consociasse cum Erulorū gente sat liquet, & Christi vt fidē susciperēt, persuasisse. Vnde feris & pristinis moribus in māsuetudinē cōmutatis, Christianorū legibus se se quā maxime addixerunt, & cū Romanis hoc rēpore exinica societate aduersus hostē in acie prodeunt. Sed

*A Gepidis
pelluntur.*

*Anast. istus
eos debellat.*

*Iustinianus
ad fidem
Christianā
fecit.*

*Deinceps cū
Romani
militauerūt
Eruli.*

alioquin

alioquin suopte ingenio infidi sunt, & habédi semper ac rapiendi cupiditatib. inhiát, finitimósq; violare quá maxime itudent, quum nullú his dedecus ea res ferat, imp:ósque item & detestabiles coitus, & si cū aliis multis, cum viris tamé & beluis impudentius habét, ac omnium perditissimi sunt, & vt mali male perdendi. Ex his verò perpauci quidē in Romanorum perstitere societate, ac ea de causa ab his cæteri defecere. Eruli siquidē eorū rege Anirico temere interfecto, cum suorū morū vt feritátē, ita & animi præ se furoré tulissent, pro patrato iam scelere nil aliud causæ afferebār, nisi quod sub nullius se velle in posterū dicerēt imperio esse: tamēsi antehac nemo ferē, qui in hos imperiū habuisset, à privato quouis differret, vt cui omnes sine discrimine & assidere, & conuēsci vna, impudentérq; & vt cuiq; placitū, conuitiari iurgariq; soleant, adeo vt nullis vspiā hominū Eruli fuerint intēperantia & leuitate inferiores. Iámq; eos facti pigebat, nec sine principe esse, nec sine duce ad bellū, vitam se ducere posse apertius affirmabāt. Itaq; quū multū ac sæpe ea de re cōsultassent, præstare id omnibus visum, ex Thule vt in sula aliquē sibi regio ex genere cōfestim excirent, qui his imperaret. Sed quemadmodū ea res se habuerit, paucis explicabo. Postquā Eruli per Lógobardos, vt acie victi, ac penitus debellati, patrios mores pristinis exciti sedibus reliquerūt, alij, vt supra iam diximus, in Illyricis loca incoluere: quidam verò quum Histrum flumen haud quaquam traicere statuissent, in vltimis terræ fines se collocarunt: sed qui regij sanguinis sunt, duces secuti, Sclauinorum gentem prætereundo, quum in loca deserta iam euassissent, ad Harmos populos se contulere: post hos ad Dacas pertransēntes, ad Oceanum marē quum peruenissent, nauibus ad insulam Thulem delati,

E c. iij.

*Aniricus
rex Erulorum,
à suis
caesus.*

Eruli barbaros mores iterum induunt.

Erulorum quorundam à Lógobardis victorū migrationes, & sedes ad Thulem insulam.

in ea denique consistere.

*Thules insu-
la situs &
magnitudo.*

12. CONSTAT autem Thulem hanc insulã longe plurimum vndequaque potentissimã esse, quippe quam decies ferant maiorem, esse quam Britannia sit, à qua longius abest, vt in Boream sita. Hac ipsa in insula deserta pleraque sunt, & ingentibus vacua spatii loca. Quæ verò frequentiora ædificiis sunt & hominum cultu, nationes tredecim numero incolunt, affluentissima quadam mortaliũ multitudinem, regesque singulis nationibus præ sunt. Et apud has vniuersas mirandũ quod fieri contingit, siquidẽ circa extremum æstatis tẽpus, dũ in autumnum hæc se circumagat, ad quadragesimum plurimum diẽ, haud quaquã sol in occidentum vergit, sed per omne id tempus supra terrã existit & visitur.

Incola & populi.

Perpetui dies.

Dein non minore quã mensũ sex intervallo circa hyemis postrema eadẽ in insula, per dies sol quadraginta nupsia compareret, sed perpetua hæc offunditur nocte: vnde & per id tẽporis negociorum omnium remissio tenet qui ea in regione sunt homines, quandoquidẽ nullo pacto versari inter se hi mutuo queant. Mihi verò hanc insulã adeundi, & si nimium peroptanti, oblata nunquã occasio est, vt miranda ista conspicerem. Ab his tamen quærendo & sciscitando, qui inde se ad nos contulerunt, nũ ea in insula statis tẽporibus sic oriretur (vt traditur) sol, & occideret, certiorẽ esse eius rei comperi famam, ex eorum præsertim relatu, qui solẽ ea in insula identidem affirmarent, per dies hos quadraginta, nec occidere quidem: sed eius regionis hominibus in orientem alibi comparere, & nonnullis in locis ad occidentem, in horizontemque rursus hunc redeuntem, eundem sese in locũ recipere, vbi & die superiore orientem conspexerant, & hunc in modum noctem vnã hos computare iam pertrãssisse: rursusque quum noctium tempus aduenerit, vt

*Perpetua
noctes.*

Astronomia magistri hanc questionẽ perspicue explicant.

lunã,

lunæ, ita & syderum cursibus a horum animaduersionis, dierum hos spatia contemplari. Deniq; dierum quinque & triginta magnæ huius & perpetuæ noctis transacto iam tempore, in montium cacumina eorum consuetudine nonnullos emittere speculatum, vt sicunde forte & ex aliqua specula solem perspexerint, hominibus statim inferiora tenentibus loca renuncient, post quintum diem vt his sol omnino illuceat, fore. Tunc vniuersos vt fausta sibi renūciata panegyricis laudibus celebrare, & hæc ipsa in tenebris agere: & Thulis hæc quidem hominibus precipua quædam sunt solennia cæterorumq; maxima. Mihi verò formidine derineri in insulæ huius habitatores videtur, tametsi id eis in singulos annos contingat, ne se prorsus sol ipse destituat. Ex his verò, qui Thulem hanc insulam incolunt, barbarorum natio quædam, ac sola, qui Scritifini vocantur beluarum in morem vitam ducunt, vt qui nec vestibus operiantur, nec calciati incedant; nec vino vtantur in potum, nec vllum habeant e terra edulium, quandoquidē nec eam excolunt, nec scemina quicquam his operentur, sed cum vxoribus viri venationibus student, bestiarum namq; & animantium cæterorum vim maximam his exhibent sylvarum, quæ vastæ ea in regione proculdubio sunt, & æditissimi montes: vnde ferarum carnibus diuescunt, assiduo quas venando comprehendunt: & earum tergoribus vestiuntur, quæ apud hos lini lanæque nullus sit vsus, nec consuendi ars vlla, vel instrumentum, sed beluinis hi neruis inuicem tergora colligantes, totum integunt corpus. Ad hæc accedit, quod nec infantes apud hos ipsi, vt apud cæteros homines, nutriuntur, quum Scritifinorum pueri haudquaquam lacte cibentur, nec maternas mammæ attingant, sed ferarum duntaxat medullis. Siquidem vbi primū scemina parit, infantem pelle mox inuolutum suspendunt ad arborem, ferinisque

Nox diem
naturalium
XXXV.

Thulitarum
letitia ad
solum reditum

Scritifini,
barbarissimi
manatis.

Horum occupatio.

Vestes.

Infantium
educatio.

cerebellis eius in ore ingestis, ad consueta inde cū viro venationē sine mora puerperā mittunt, nam væ cætera vtrisque cōmunia sunt, ita & id studij simul & artis pertractant. Atqui barbarorum id genus vitam sic transigit: aliis verò in rebus Thulitæ omnes non magnū in modum a cæteris mortalib. differūt, deos siquidem, ac dæmones plurimos colunt, cœlestes partim, vt rentur, partim aëreos, & qui terræ ac mari præsideant, & eiusmodi alios, qui in aquis ac fontibus fluvijque versari traduntur, hisque frequentissime immolant, cuiusvis generis hostias. Sed victimarum apud hos potissima vir aliquis est, quem omnium primū in prælio ceperint, hunc mirum maclando Marti sacrificant, vt quem deorū maximum ducant. Sed ea est apud hos immolandi consuetudo, vt non solum hostiam maclent, sed in arborem viuam hanc prius suspendant, indeque inter senticeta & vepres proiectam, sic variis ac miseris modis excruciendo conficiant. Id vitæ genus Thulitæ ducunt, gens sane in terris haud dubiè vnica, quæ hominum exuberet multitudine. & hos quidē fuisse sat constat, ad quos olim cohabitandi ob gratiam aduenæ Eruli diuenterint. Nunc verò Eru-
lorum è gente, qui apud Romanos sibi, vt diximus, paruerant, sui regis cæde patrata, è primoribus quosdam ad Thulem insulam mittunt, qui diligenter peruestigando ad se demum deducerent, si quæ forte regio ex sanguine oriundum ea in insula inuenirent. Tum illi, vbi eò est peruentum, pleròque comperiunt regij generis homines ibi adesse: è quibus vno duntaxat, qui sibi perplacuisse, delecto, ac secum deducto, reuertebantur. Sed qui forte deducebatur, morbo correptus emoritur: vade rursus Eruli insulam repetunt, & alterum quempiam Datim nomine secum abducunt. Hunc Aordus germanus frater, & ex Erulis, qui Thulis erant, iuuenes

*Thulitarū
religio.*

*Humana
victima.*

*Thulitæ gē
Populosissi-
ma.*

*Eruli Thu-
lita regem
ad alios mit-
tunt.*

*Dates.
Aordus.*

iuuenes ducenti sequuntur. Longas igitur in itinere faciundo his moras trahentibus, Erulos, qui ad Thulem insulam nuntios miserant, cogitatio tubiit, nullo suo ex commodo id se facturos, si Iustiniano inuito ex Thule principem sibi exciuerint. Unde confestim Byzantium mittunt Imperatorem precatum, ducem quem mallet, sibi ut traderet. Tum ille Erulum his quempiam Byzantij diu versatum mox mittit Suartua nomine, quem Eruli tum primum benigne susceptum, volentes quidem ut regem salutant & venerantur, iubentque consueta obsequuntur & parerent. Haud multos inde post dies aduenit, qui his nuntiaret, in proximo esse, qui ex Thule insula ad se missi cum rege redirent. Suartuas vero venientes hos perditurus, obuiam ire Erulos mox iubet, tum illi regis voluntate probata, hunc statim sequuntur. Verum ubi diei iter ab suis hi abfuere, nocte clam, rege deserto, vno agmine omnes ad eos, qui nuper ex Thule aduenerat, vltro transfugiunt. Suartuas vero ab omnibus destitutus Byzantium solus profugit, quem Imperator in principatum restituere omnibus viribus nitebatur. Sed Eruli Romanorum potentiam veriti, ad Gepidas desciscere statuunt.

13 BELISARIUS interea & Narses, ac alij Romanorum praefecti circa Firmium copias iungunt, quae ciuitas Ionici sinus adiacet littori, & ad Auximi oppido diei iter haec abest. Eodem in loco per principes ipsos consulabatur, quod nam prius & maiori suo commodo ducturi copias essent. Si enim in eos, qui Ariminum obsiderent, iretur; suspicio statim subibat, ne hostes, qui Auximi essent, dum a tergo inuaderent, se ac Romanos, qui ea incolerent loca, indecenti affecturi essent, uti par erat, iactura: & suis simul, qui tunc temporis obsidebantur, timebant; ne forte ob necessariorum rerum inopiam grauius aliquid paterentur, plerique tamen ut

*Suartua
rex Erulis a
Iustiniano
datus.*

*A suis de-
sertus, ut
qui Thulita-
num mallet,
ad Iustina-
num confu-
git.*

*Quum de
mouendo e-
xercitu, bo-
ste potens
imminente,
agitur con-
sultatio ur-
ter prima-
rios duces
prorsus ne-
cessaria vis
datur.*

Ioanni infensiores, hunc quidem temeritatis & audaciae insimulabant, qui pro sua nimia pecuniarum & lucri cupiditate in tantum discriminis peruenisset, ut nec ordine suo, nec qua Belisarius via ductus, id bellum geri permitteret. Narfes verò, cui Ioannes caeterorum erat mortalium amicissimus, veritus ne principum orationibus Belisarius persuasus, circa Ariminum gerendis posthabitis rebus, alio diuerteret animam, verba istiusmodi fecit:

Narfes ad Belisarium oratio, qua Ioannem nobilissimū ducem Arimini obsessum liberandum esse cōfesset, rationibus ductis ab iusto, necessaria & utili.

Viri principes, de rebus vobis consultatio est, quae nec venire in meditationem consuevere, nec tales sunt, ut de his quisquam queat ambigere, sed eius esse conditionis videntur, ut vel rei bellicae imperitis, ex his liceat, si opto detur, quae sunt potiora deligere. Non enim est de presentibus hisce sic decernendum, & ab his praecipue, qui consilio plurimum & prudentia valent, ac aliàs consultare homines solent, quum ex quo imminere videtur discrimen, & utrinque non minor victori quam victo incumbat. Nos verò si nostros in Auximum aliud in tempus differre insultus placuerit, eorum sumus nil penitus amissuri, quae necessaria sunt. Non enim multum intererit, utrum hoc tempore, an aliàs id oppidum nos inuaserimus. De Arimini verò possessione si quando, ut bona venia dicam, nos excideamus, Romanas proculdubio vires penitus dissoluemus. Sed Ioannes, optime Belisari, si ad ea fortè, quae iusseras, cōtumacior fuit, magnas ex eo poenas excegisse iam crederis, quum in tuo sit illud arbitrio situm, saluum hunc facere, vel hostibus prodere, ut delinquentem: id tamen caueas velim, ne fortè ob admissum ex inscitia crimen, dum Ioannem poenis afficere studes, ab Imperatore & nobis ipsis has sumas. Nam si Ariminum ceperint hoc tempore Gothi, proculdubio & Romanum praesidium, impigrum virum, exercitumque hunc uniuersum, & Romam urbem, ac caetera, quae in Imperatoris sunt ditione, capturos hos esse nihil dubites: nec edentus id mali subsistet, sed ne belli quidem fortunam frenare quis poteris.

Alioquin res Italiae pessum eunt.

poterit. De hostibus verò sic sentias velim, ut hos planè intelligas militum nos multitudine plurimum superare, sed pro rebus per se malè antehac gestis, in ignaviam & non iniuria recidisse. aduersa quippe & sepe fortuna, audaciâ huius prorsus ademit. Si igitur in presenti his res prospere cesserint, profectò & animos simul recuperaturi haud longe post sunt, & nobis imposterum aliquid in se audentibus non modo occurruri proutinus sunt, sed vel acrius longè bellum gesturi. Solent nanque qui difficultates & infortunia quandoque euaserint, prudentia hos longè magis præstare, qui nondum infelices fuere. Vbi demum Narses hæc perorauit, miles quidam custodias barbarorum frustratus, ex Arimino Romanorum in castra peruenit, & à Ioanne ad Belisarium literas in hanc sententiam detulit. *Omnia nobis iam diu defecisse necessaria scito, nec nos de cætero posse innadentibus barbaris quoquam pacto obsistere, vel eorum propulsare insultus: sed post diem septimum fore, ut ipsos nos simul atque oppidum vel inuiti dedamus: quandoquidem presentem necessitatem per nos tamdiu subitam posthac ferre nil possumus, hanc ipsamque nobis ad excusationem perpetuò valituram sat reor, siquid forte indecenter egerimus.* His Belisarius literis motus, ut animi dubius, diu hæsitans constitit, nam pro obsessis hunc timor incefferat, & hostes, qui Auximi erant, suspicabatur ea è regione loca circummeundo populaturos, suisque copiis molituros insidias verebatur: præterea atque a deo angebatur, si se cum hostibus hi coniunxissent, multis & ingentibus malis se exercitum affecturos, diu itaque animo fluctuatus, rem ita peregit. Aratium statim cum hominibus mille in Auximi regionem dimisit, & simul iniunxit, ut positis ad mare castris, quod ab Auximo ducentis stadiis abest, ne inde abirent, nec quoquam pacto inirent cum hostibus prælium, vel si his insultantibus, ad id cog-

Hostes Arimino occupato animos recuperabunt.

Ioannis ad Belisarium literæ, quibus subsidium præstans postulabat.

Dux sapiens in rebus dubiis multa voluit animo.

Strategemæ Belisarij.

*Huius strae
egematu
rasso.*

*Aliud strae
egema.*

*Vrbisalia
deleta ab
Alarico.*

*Bellorum
terribilis fa-
cies, mulieri-
bus praefer-
tim.*

*Capra nu-
trix infantis
eiusdem.
Benigna
Dei prou-
dentia, mi-
ris modis
quum liber,
nostris mi-*

rentur, sed e castris duntaxat se pugnando defende-
rent. Sperabat nanque hac via barbaros praecipue
homines propinquiora habentibus Romanis ca-
stra, intra oppidum quieturos, nec fore ut suos
quacunque de causa infectentur vel detrimento
afficiant. Delectas deinde ex omni exercitu copias,
nauibus iubet imponi, & ad Ariminum recta con-
tendere, ac simul commonefacit, ne procul a pede-
stri, quem missurus erat, exercitu nauigarent, cum
eoque ut simul in litus descenderent. moxque non
paruam militum manum, cui Martinum praefecerat,
iuxta litus incedere, & classem sequi ex ordine
imperat: & ita ubi hosti demum appropinquassent,
longe plures ut ignes, quam pro militum numero,
excitarent; maioris ut hostibus exhiberent multi-
tudinis speciem. Ipse vero cum reliquis copiis & Nar-
sete diuersum a litore, & per Vrbisaliam oppidum
iter aggreditur, quod superiore Alaricus tempore
ita deleuerat, ut pristini decoris nil ei reliquum es-
set, praeter portulam unam, & breues aliquas fun-
damentorum reliquias. Quo in loco alias mihi hu-
iusmodi oblatum spectaculum est. Quum enim in
agrum Picenum Romanorum exercitus Ioanne
duce paulo ante venisset, ingens, uti par erat, eius
regionis homines inuaserat terror. Foeminae itaque
cum derepente fugam partim capesserent, comprehen-
sae, partim indecore ac turpiter agerentur, eodem
ipso in loco, ubi Vrbisalia oppidum fuerat, mulier
quaedam edito partu, eoque pannis (ut licuit) in-
uoluto, & in terram relicto, nusquam deinde com-
paruit, aliquo utcumque casu sublata. Infantem
itaque ea in solitudine destitutum, ubi vagien-
tem capella quaedam aduertit, commiserata: (nam
& ipsa recens foetum ediderat) & simul accedens
vbera illi mox praebuit exugenda, diligentique
cura seruabat, ne canis aut alia quaecumque ipsum hunc
belua

belua deuastaret. In ea itaque rerum perturbatio-
 ne quum plurimum temporis tereretur, Picentes
 certiores iam facti, Imperatoris exercitū, Gotho-
 rum in malum iamiam aduentare, nec quicquam
 Romani nominis homines ab his molestiæ perpe-
 suos, reduces omnes confestim domum reuertū-
 tur: quūque in Vrbisaliā permixtæ cum viris &
 fœminæ peruenissent, puerum adhuc superstitem
 conspicatæ, cum coniectura capere id factum ne-
 quirent, pro ingenti miraculo ducere, & identidem
 demirari quod viveret. Vnde & certatim de se
 quæque mammillam porrigere, blandiri que: puero
 autem humanum lac respuenti, in tutelam capella
 mox affuit, & crebriore balatu fremens hunc cir-
 cumibat, ita vt grauitè ferre fœminis his videre-
 tur, quod ipsæ puero appropinquassent, & illi per-
 inde intulissent molestiam, eundemque non ali-
 ter ducere ac de se genitum, & simul fouere: quo
 factum, vt nec puero mulieres de cætero negocij
 quippiam exhiberent, & capella non minus hunc
 intrepidè aleret, quàm diligenter seruaret, vnde &
 Ægistum populares dixerunt. Me verò quum ea for-
 tē contingeret iter vt facerem, loci tum incolæ, vt
 rem miram & planè absurdam ostenderent, ad pue-
 rum duxere, illumque de industria infestare mole-
 stosque se exhibere, vocem vt ederet gemebundus:
 tum verò capella, quæ ad lapidis aberat iactum, fe-
 stina ac balans occurrit, & desuper adstitit, vt nemo
 illi molestior esset.

14. BELISARIUS per eius regionis montes du-
 stabat exercitum, hostibus multitudine longè in-
 ferior, nec quoquam pacto animo inerat de repen-
 te cum his manus conferere, quippe quos desti-
 natos ad mortem ex aduersa fortuna iam nouerat:
 sed animus illi vt crederet inclinabat, quum pri-
 mum in se hostes iri vidissent, suarum virium ac

*Sapiens du-
 cis ut plu-
 rimum felici-
 tia sunt com-
 pissa.*

roboris immemores factos fugam protinus initu-
 ros: & sanè res ei ex vero ad opinionem successit,
 vt erant, futura omnia suspicâti. Nam vbi tandem
 per montes hic duxit, & ab Arimino diei via abes-
 set, paruam Gothorum manuum necessitate aliqua
 iter hac faciētium obuiam habuit: qui ex improui-
 so quum in hostilem exercitū incidissent, non prius
 iter diuertere potuerunt, quàm à præcedentib. cæ-
 si, eodē pars maxima caderet, vt reliqui saucij intra
 montis rupes & superiores anfractus refugientes,
 vt licuit, delitescerent. Vnde Romanorum exerci-
 tum contemplati, ac per omnes locorum difficul-
 tates & saltus vāgati, longe plures esse hos sunt su-
 spicari, ac numero vero constarent: proinde & Beli-
 sarij signa cum præferri vidissent, ipsum hunc co-
 piis præesse intellexerunt. Noctē autem superue-
 niente Romanis ibidem stationem habentibus, ex
 Gothis, qui affecti vulneribus erant, Vitrigis ad ca-
 stra clam ire contendunt, eoque circa meridiem
 quum demum venissent, cicatricibus ostentatis ad-
 esse iam iam Belisarium nuntiant, & maiori cū mul-
 titudine quàm numerari sat queat. Tū Gothi se ad
 bellum parabant, traducto ad Arimini latus in Bo-
 ream versus exercitu. nam eā hostes summis ex
 montibus aduenturos faciliē omnes prospexerant.
 verū vbi nox superuenit, depositis armis, cū in
 castris se quieti tenerent, ignes quàm multos ex
 altera parte in orientem vergente, sexaginta pro-
 cul stadiis conspiciantur, quos Martini incenderant
 milites. Trepidatione itaque ingenti percussi, & su-
 spicantes simulac illucesceret ab hostibus circūuen-
 tum se iri, eam noctem trepidanter ac magna cum
 formidine transigere. Die autem subsequente
 ingentem nauium classē animaduertunt. Quam
 verò ne hiscere quidem præ timore iam possent, in
 fugam se statim proripiunt, compressique inuicem
 præ

*Clades ali-
 quot Gotho-
 rum Belisa-
 rij capta
 promouet.*

*Insigne Be-
 lisarij fra-
 regema.*

*Pavidū &
 vulneratis
 fides non le-
 uiter adhi-
 benda.*

*Gothorum
 ad hostiles
 ignes trepa-
 datio.*

*Turpis &
 effusa fuga.*

præ celeri studio, tanto tumultu ac clamore abeūtes detinebantur, vt ne auribus quidem quæ iuberentur admitterent, nec aliud quippiam cogitarēt, quàm vt repentiùs singuli è castris euaderent, sēque Rauennam & intra mœnia extemplo reciperent. Quod si obsessis vel virium aliquid, vel audaciæ superfuisset, multos hostium exeundo & insectando interfecissent, & eodem in loco belli totius fuisset tum denique finis. Sed injectus his ex malis præteritis horror, vulgatiq̃ue ob rerum necessariorum inopiam morbi, ne id facerent, interpellarunt. Barbari itaque dum præ tubæ tumultusque magnitudine intra castra relictis rebus suis nonnullis, Rauennam cursu contendunt, primus Romanorū Ildiger suis cum militibus Gothorum in castra irrupit, & quos ibi forē morbis correptos deprehēdit, seruitiorum in numero habuit, instrumentūmq̃ue omne collegit, quod Gothi fugientes reliquerant. Iamque & Belisarius meridiano tempore Ariminum venit, & vbi Ioannem ac cæteros apud hunc milites pallenti ac squalida obstipaque facie animaduertit, eius audaciæ temeritate increpita, gratias dixit Ildigero se magnas debere. Ioannes verò non illi, sed Narseri obnoxium se esse fateris; vt equidem reor, significando, non libenti admodū animo Belisarium sibi suppetias aduentasse, sed hortante ac persuadente Narsere. Vnde factum, vt suspēctiores de cætero sibi hi inuicem essent, & amici Narsere non haudquaquā permitterent suas cum Belisarij exercitu vt copias iungeret: quin potius persuaderent, illi in dedecus cedere, vt cui Imperator arcana cōmunicaret, non eundem liberè exercitibus imperare, sed militari subesse viro: & idētidē affirmarent, nunquā suā Belisariū sponte id permissurum, ex æquo vt Narses exercitibus præsit, vt qui solus ductare hos malit: maioremque militum

Ildiger hostium castra primus ingreditur.

Ioannis represso inconsulta præbet amulationem inter Belisarium & Narsere occasione. Exigua scintilla ingens parit incendium.

*Adulatorū
& maleuo-
lorum susur-
ris, viri gra-
ues non ra-
rò interuer-
suntur.*

*Habet suū
venenum
blanda ora-
tio, quod a-
pertu &
propitiū au-
ribus rece-
ptū in ima
descendit
p̄cordia.*

*Belisarij ad
suos oratio,
qua suadet,
ut pars e-
xercitus in
Liguriam
& Insubria
mittatur,
cetera co-
pia Auxi-
mum ver-
sus iter ca-
pessant.*

partem, atque adeo potiorem principes alios sub-
sequituram, Erulos peltatosque eiusdem exerci-
tus alios: ac ceteros, quibus Iustinus & Ioannes
præessent, cum his qui Aretium & se Narsetem se-
quuntur, non minori numero esse, quam milium
decem præualidorum egregiorumque bello viro-
rum, & hos quidem peruelle Italiæ totius victo-
riam, non solum Belisario ipsi ascribi, sed & laudis
partem Narsetem referre, ut quæ non iniuria duce-
rent, non idcirco imperatoris contubernium reli-
quisset, ut ex sui discrimine Belisarij gloria confir-
maretur, sed de se operam strenuè ac sapienter na-
uado, præ seque egregia facta ferendo, eius & vir-
tus apud omnes mortales celebrior, uti par esset,
ac testatior foret. Ad hæc præterea asseuerare, nec
Belisarium quidem sine hac tanta militum copia per-
fundi demum re aliqua posse: siquidem sui pars ma-
ior exercitus in præsidiorum & ciuitatum tutelâ,
quas antehac cepisset, relicta per eum fuisset: ita
deinde progrediendi vel ab usque Sicilia ad agrum
Picenum omnia recensebant. Istorum igitur per-
suasionibus Narses lætior factus, nec animum cõti-
nere de cætero poterat, nec in officio permanere.
Vnde & Belisario aliquid imperante, tergiuersan-
do, & alia itè atque alia causando, quæ iubebatur,
repudiare, & insolenter reniti. Quæ omnia Beli-
sarius ubi demum præsensit, principibus omnibus
ad se conuocatis, orationem huiusmodi habuit; Nò
equidem, ò principes viri, sperinde de hoc bello non eadem
vobiscum sentire nunc videar: animaduerto non secus ho-
-

stes parui vos ducere, ac si debellati iam essent. Ipse verò
pro vestra hac confidentia in apertum discrimen præcipi-
mittatur, titudine vlla, nec præ eorum paucitate deuictos fuisse sat
calleo, sed prouidentia solum atque consilio superatos su-
ge se demum mandasse: vereor tamen ne vos non ea, que
riora

veriora sunt, reputando, falsi demum ut vos ipsos, ita &
 rem Romanam malis affecturi nunc sitis insanabilibus.
 Facilius nanque qui gestis ex rebus videntur retulisse vi-
 ctoriam, si forte ex ea inflatiores reddantur, deperdi abo-
 leri que possunt, quam qui ex inopinato ab ea exciderint,
 de cetero tamen vel pauentes quidem ac dubij in hostes
 contendant, negligentia nanque, atque ignauiā, vel optimē
 constituta corrumpunt, labor verò cū meditatione coniun-
 ctus & cura, vel re male gesta pluribus profuit. Siquidem
 qui per inertiā atque socordiam ad rem gerendā se con-
 ferunt, viribus debilitari atque imminui sepe consuevere:
 cura verò ac diligentia augeri quammaximē. Vestrū i-
 gitur quāsq̄ id animo verset, Rauenna V ittigem esse, &
 Gothorum milia multa, V raiam verò Mediolanum nunc
 obsidere, & Liguriam omnem liberè peruagari, Auxi-
 mum praterca urbem non parui momenti refertam copiis
 esse, & ad urbem usque V etanam, quæ Romæ propin-
 quior est, pleraque loca per barbaros viros fortissimos cu-
 stodiri. Quo fit ut longe magis hoc tempore res nobis in di-
 scrimine sint, atque antehac fuerint, qui vbi que in hostes
 incidimus. Dicere illud omitto, quod Francos in Liguria
 ferunt cum his societatem inisse. Quod sanè non sine ingēti
 formidine Romanis omnibus ut animos subeat, non indi-
 gnū videtur. Necessariū itaque fore nunc dixerim, ut no-
 stri pars quedam exercitus in Liguriā & Mediolanum
 mittatur: cetera verò nūc copie quamcelerrimē in Auxi-
 mū eiusque regionis hostes ut eā, pro dei nutu omnia per-
 actura, ac cetera belli munia ibi pertractura, vbi vel
 cōmodius poterūt, vel quā optimē pertractari. Hæc Belisa-
 rius. Narses verò ita respōdit: Tibi quidē, præfecte, nō
 omnia ad verū explicata nemo nō dixerit, vniuersum nā-
 que imperatoris exercitū, si inter Mediolanū dūtaxat &
 Auximū quis partiatur, indecens fore omnino nūc duxe-
 rim. Quocirca haudquaquā erit indignū, Romanos ipse &
 pro arbitrio in hæc loca ut dūctes: nos verò id satagam⁹,
 imperatori ut Acmyliam vendicemus, quā sibi Gothos

Narses
 consilium de
 vendicanda
 imperio Ac-
 mylia, &
 Rauenna
 infestanda.

enixius vendicasse affirmant, Rauennamque adeo infestemus: ut ceteros circa nos hostes ceu spe omni prorsus subsidij interclusos, ipse (ut lubet) iactura sis affecturus. nam si tecum vna Auximum obsidere delegerim, vereor ne ex Rauenna nouis inuadentibus interim hostibus, nobis solum id relinquatur, ut partim ab his circumuenti, partim necessariis interclusi eodē ac simul dispareamus. Hæc ubi Narsetis dissertit, Belisarius magnopere veritus, ne abeuntibus diuersim Romanis, & inter se dissidentibus, imperatoris res ipsæ defluerent, & illorū temeritate perturbarentur, Iustiniani mox literas profert ad principes datas, & hanc in sententiam scriptas: *Non arsetem pecunia nostra & bonorum custodem, non ut exercitibus præsit, in Italiam misimus, quippe qui Belisarium volumus omnibus & solum præesse, & quod illi sit satius visum ductare. Hinc itaque vniuersos vos sequi ut vestra in vite salutem, ita respu. commodis in præsentia consultari iubemus: unde nec necessarium fore, se ut omnes sequantur.*

Iustiniani
de Narsete
litteræ
Adulatorū
funes uno
stru discin
dit princi
pis ptegio.

* Hic locus
non est inte
ger.

15 Hic Belisarius auditis, Perannium statim nō parua cum militum manu Vrbeuetanam obfessum dimittit: ipse verō Vrbinum copias duxit, urbem sane præualidam, & Gothorum præsidio non medio cri munitam: abest autem hæc ab Arimino diei via vnius expedito cuiquam viro emetienda. Narsetis deinde Ioannēsque hunc sequebantur, quūmq; vrbi appropinquassent, ad collis radices binis seorsum positis castris (non enim ipsis inter se satis conueniebat) Belisarij milites vrbis latus quod vergit in orientem tenebant, Narsetis verō ad occidentē confederant. Situs autem Urbini ad oppidum est in obrotundo & eminenti ad modū colle, qui tamē nec præruptus omnino neque imperuius est, sed præ multa accliuitate aditu non difficilis. Ciuitas tamen in plano sita, & in ipsa planicie in Borēa versajaditum habet & vnicū. Belisarius itaque obfidētibus

Diffonis affe
ctibus etiam
spatiofa ar
tantur.

Situs Vrbi
ni.

Omnia
primus expe
riti quādo
militam pe
riculo certa
se prudenti
duces oport
vnt.

tibus hanc urbem Romanis, de dituros se sibi faci-
 lius barbaros ratus, ut periculū formidantes, orato-
 res ad eos mox mittit, quā multis se hos beneficiis
 affecturū pollicitus, si in imperatoris Romani di-
 tionē venirēt, idque ut facerent monuit. Oratores
 verò quum portis appropinquassent (non enim in-
 tra urbē hos Gothi exceperant) & si multa quidē &
 allicibilia præfati fuissent, loci tamen hostes muni-
 mento confisi, & affatim necessariis affluentibus
 rebus, Romanos inde abire confestim iussere. Belis-
 farius verò ubi hæc audiuit, suis statim iniungit,
 virgas ut crassiores colligerent, cæteramque mate-
 riam, quibus per porticum oblongam, quam testu-
 dinem dicūt, ut in ea delitescerent in tectique eā ad
 portam contenderent, cuius ē regione planities es-
 set, ac inde muros aggredirentur. Narsetē interea
 ex amicis nonnulli mox cōuenire, conuentūmque
 facere certiorē, & identidē admonere, rem Belis-
 riū fuisse adortum, finem non aliquando habiturā,
 & item asseuerare, factu impossibilia quædam illū
 animo cogitasse. Iam enim Ioannem Urbium ante
 hac perentasse & si modico tunc tēporis præsi-
 dio communitum, sensissēque nullo pacto capi id
 oppidū posse: & sanē ita res erant: sed imperatori re-
 cuperanda potius esse Æmilia loca. Hac itaque
 Narsetes suggestionē permotus, vel Belisario depre-
 cante ut secū maneret, & vnā id oppidū caperent,
 obsidionem nocte concubia soluit, Ariminūmque
 agmine citato contendit. Subsequenti itaque die,
 ubi dimidiam hostium partē abscedere barbari cō-
 spiciantur ē mœnibus, Romanorum qui residues erāt
 irridere identidē, cauillarique item & ignauā ex-
 probrare. Belisarij deinde militibus, qui reliqui fue-
 rant, animo inerat muros continuē oppugnare. His
 itaque se ad id præparantibus mira quædam &
 prospera fortuna offertur. Urbini tunc fons vnicus

*Oppugnatio
 nis comoda
 in ista.*

*Adulatio
 male sua-
 da finis
 est panoplia
 pica. Dele-
 ctat solium,
 non inuat.*

*Qui cito de
 liberant &
 cum iracun-
 dia inconsul-
 ta sequuntur
 consilia, cito
 pudent.*

*Urbini fons
 vnicus.*

erat, vnde vniuersi eius loci incolæ aquabantur: is de improviso ac breui exaruit, & intra tertium diē sic prorsus aqua euanuit, vt hanc limo immixtam potarent. Quæ ex re barbari territi, Romani se dedere statuerunt. Belisarius interim vt eius rei prorsus

*Ignota non
scrutatur.*

*Sed que in
præptu sunt
dux fortis
aggreditur.*

*Vrbium
Belisario
deditum.*

ignarus, muros aggredi velle & perturbare, collēque productis armatis in medium copiis cingere, & nonnullos iubere, vt compactam ē cratibus machinam in summam collis planiciem paulatim propellerent. Tum isti testudinem subeundo, atque hostem fallendo trahebant. At barbari dextera ē pinnis manu protensa, signoque dato pacem suppliciter deposcebant. Sed Romani, vt quibus fontis casus esset ille incognitus, hostibus prælium ac machinam simul terrori fuisse rebantur. Vtrinque igitur bello & animo quam lubenti cessarum, Gothique se atque urbem Belisario his statim conditionibus tradunt, vt incolumes ipsi & prorsus indemnes relinquerentur, imperatori Iustiniano obtemperaturi, & cum Romano exercitu æqua & simili sorte vt haberentur. Narfes itaque, quum iam accepisset, quæ Urbini fuissent per Belisarium gesta, calamitati sibi hæc fore ratus, quietus ipse Arimini mansit, Ioannem verò vniuersum exercitum

*Narfes a
sycophantis
energeti mer-
ces.*

*Cæsena fru-
stra tenta-
tur.*

ducere Cæsenam iussit. Hi itaque cum scalis fecum delatis, vbi præsidio demum appropinquarunt, confestim illud aggrediuntur, & muros tentando oppugnant. Barbaris verò fortiter repugnātibz, & ex Narfesis exercitu cadentibus multis, Phanix simul Erulorum præfectus occumbit. Ioannes deinde spe omni præsidij potiundi amissa, periclitari de cætero fortunam quum iam destitisset, vt cui sat visum capi nullo molimine id præsidium posse, cum Iustino vnâ, & cæteris copiis, dimissa eius loci obsidione progreditur, & ciuitate tradentibus incolis statim recepta, quæ Forum cornelij

*Aemilia se
dedit.*

nelij dicitur, ac progredienti sibi continenter cedentibus barbaris, nec vsquam secum conferentibus manus, vniuersam Æmiliam imperatori recuperavit. Belisarius interim ineunte iam hyeme, Urbino in potestatem redacto, Auximum ducere inuitile fore rebatur, vt qui eius in loci obsidione plurimum esse temporis conterendum suspicaretur. nam repente id oppidum, & vi subita capi non poterat, tuentibus vt magna multitudine barbaris, ita & fortissimis viris, & qui pleraque antehac populati ingentem sibi rerum necessariorum copiam importallent. Vnde Auximo per id tempus ciuitate relicta, Aretium cum magna exercitus parte Firmium hybernatum dimisit, & simul iniunxit, hostes sedulo obseruaret, ne de cætero ac licenter adeo ea è regione excursions hi facerent, vel intrepidè vim his locis inferrent. Ipse verò ad Vrbeueranam ductauit exercitum. id nanque vt faceret, Perannius quidam impulerat. nam Gothis, qui huc locum insederant, necessaria defecisse a transfugis quibusdam is fortè acceperat. Vnde spes erat, si ad eam necessitatem accederet, vt Belisarium cum copiis vniuersis adesse, & in se euntem viderent, facilius sese dedituros, vt & factum postea est. Siquidem vbi Belisarius Vrbeueranam peruenit, iussis militibus loco idoneo castrametari, ipse urbem mox circumiuit, speculaturus sicunde illi inferri vis posset. Quinque visum iam esset, nullo hanc pacto in ditionem vi redigi posse, per insidias tamen vt caperetur, non omnino impossibile fore rebatur. Tumulus nanque terrenus è profundo & infima valle productus supereminet solus, cuius in summo fastigio planities est, inferiora verò prærupta sunt omnia. Circa hunc tumulum ad lapidis iactum pari altitudine saxa ab eo distantia surgunt, &

Ff. iiii.

*Obsidiones
difficiliores
omittenda.*

*Vrbeuerani
oppidis obsi-
deo.*

*Transfuga-
rum relatio.*

*Per insidias
expugnan-
tur munitis
oppida.*

perinde corona hunc circumcingunt. Sed præfici tunc homines supra hunc tumulum urbem condiderant nullis vel mœnibus cinctam, vel alio quouis opere communitam, quandoquidem suapte natura locus vt occupari facile posset, non satis opportunus est visus. vnus nanque ad eum circumiectis è rupibus patet accessus, quem si incolæ asseruando infederint, nullum aliunde vereri ab hostibus imperum queant. nam vt loci difficultatem omitram, vnde natura ipsa ingressum extruxit, vel amnis quidem accedit pro sua magnitudine omnino imperuius, qui medium intra saxa obiectamque rupem & oppidum spatium occupat, vnde & parua in ipso aditu veteres illi ædificio structo, portam imposuere, quam tunc Gothi seruabant.

*Urbeuetani
situs & im-
peruius ac-
cessus.*

*Ad deditio-
nem auda-
ciores obfesi
tandem co-
pelluntur.*

16 BELISARIVS itaque vniuersis cum copiis ad oblidionem spe ea confedit, vt aut fluminis è regione Vrbeuetanum oppidum detrimento afficeret, aut in ditionem hostes redigeret fame demum compulsos. barbaris tamen non omnino necessaria deerant, tamen si parcius his vterentur, quam naturæ necessitas postularet: inopiæ tamen vltra quam credi potest obnitebantur, siquidè qui non ad satietatem ciborum venirent, sed in singulos dies sic his vtebantur, vt non penitus inedia deperirent. Sed postquam demum necessaria profus his defuere, madefactis aqua tergoribus diutius vescerentur. Arbilas nanque Gothorum præfectus vana iam diu spe hos coaluerat. Verùm quum iam se verterat annus, & messis tempus adesset, in campis frumentum sua sponte maturefcebat: non tamen qua prius id copia fuit, sed longe minori, vt quod nec hominum manibus, nec bouum labore satum humoque reatum fuisset, sed temerè in agri superficiem iactum: vnde eius pars quædam terræ vi fota emerferat, ipsum id tamen quò demeteret nemo,

*Annona ca-
ritas, qua
in farssem
grauissima
belli comiti-
desinit.*

nemo, præ nimia sui maturitate in terram iteratò excidens renascebatur. Quæ res quum eundem in modum in Æmylia accidisset, eius regionis homines propriis sedibus ac bonis relictis in agrum Picenum profugerant, haudquaquam existimantes eius provincie loca, quia maritima essent, eadem omnino rei frumetarie inopia premi. Thuscos præterea haud secus & pari de causa fames attrigerat. Ex his tamen, qui montes incolerent, frumenti in modum è glandibus commolitis confectum panem edebant: vnde vulgatis veluti in pecus morbis, vti par erat, multi mortales capiebantur, & paucis supersticibus interibant. In Picentes autem tradunt non minus quinquaginta milia hominum præ inedia interisse, & longe plures extra Ionicum sinu. Quæ autem morbi specie & quemadmodum hi morentur, mox explicabo. Quum enim nihil his esset, quo vescerentur, extenuati nimirum omnes pallentesque reddebantur, caroque vt cibo diutius carens, in seipsa retracta cohæserat: sel item, quum nimium abundaret, atque adeo corpora ipsa vi sua oppressa iam infecisset, haudquaquam sinebat suo è pristino cursu in his venas defluere. Malo itaque peruincente nil prorsus succi corporibus relinquebatur. Cutis præterea obdurata, corio per similes erat, præ se maximè ferens, quod impacta ossibus inhaesisset, liuore iam in nigredinem commutato: vnde & homines exustis facibus nihil ab similes videbantur, eorumque facies stupidior erat, toruisque & furentis aspectus. Mortem itaque passim obibant, cibi partim inopia, nimia partim sacuritate. Nam postquã in his fuerat calor omnis extinctus, quem natura introrsus exusserat: si quis fortè eos ad satietatem, & non paulatim cibasset, vt recens nati lactari solent, cum ingestos minus digererent cibos, celerius longe moriebantur. Fuere qui fame

Italia fame horribili afflicta.

Panis è glande factus.

Clades lueticosissima.

Morbi ex fame descriptio.

Nimia euacuatio aut repletio lethalis.

*Famina
dua viros
xvij. deuo-
rant, ab o-
stano & de-
cimo nece-
ta.*

*Herbarum
trifidis colle-
ctio.*

*Sepulture
priuatio.*

*Legati, pro
civitatis sa-
lute cura
laude di-
gnissima.*

*Legati Me-
diolanensis
pro auxilio
oratio.*

cogente alternis se esitent. Fœminas irem duas
fuisse tunc tradunt, quæ viros septemdecim inter-
fectos absumpserint. Hæ nanque, vt ferunt, cum so-
læ & resides domi, cæteris mortuis superfuissent,
diuertentibus ad se peregrinis, noctuque dormitan-
tibus interfectis diuescebantur. septem itaque ac
decem diuersis temporum spatiis in cibum absum-
ptis, octauus ac decimus, qui ad has fortè diuerte-
rat, somno tunc subito experrectus, quum in se ea-
dem, quæ & in cæteros hæ fecerant, molirentur,
cognita primum facti ab his ratione vtraque ob-
truncat. Sed eò iam alibi euaserat famis necessitas,
vt quicquid vbique herbarum esset, celerius non-
nulli adirent, & genu in terram nixi, cum auellere
has niterentur, deficientibus viribus (nam è corpo-
ribus vigor omnis abcesserat) porrectas ad herbas
solo moribundi procumberêt, insepultique passim
manerent, quum nemo hos humo contegeret. non e-
nim erat, qui sepulturæ ratione haberet. Belisarius
autem, vbi Vraiam & barbaros Mediolanum obsedis-
se accepit, Martinum Vliarémque non paruis cum co-
piis in hostem mox misit: qui vbi ad Padum fluiuium
peruenere, qui à Mediolano abest diei via, positis
castris ibidem mansere, multumque his temporis eo-
dem contritum, de fluminis transitu consultanti-
bus. Mundilas verò, vbi eò hos aduentasse cogno-
uit, ex Mediolano Paulum quæpiam & Romanum
ad eos protinus misit, qui hostes frustratus quum ad
fluminis ripam venisset, nullum in promptu nauigi-
um nactus, depositis vestibus summo cum discrimi-
ne flumen tranauit, delatus inde Romanorum ad ca-
stra, Martinum Vliarémque affatus huiusmodi est.

*Nec in se quidem, nec pro vestra glorie dignitate ipsi vos
geritis, quandoquidem Romanarum rerum gratia tuenda
rum verbo duntaxat huc adueneritis, re verò ac factis
hostibus vires accumulatis. Mediolanum tam am-
plissi-*

plissima ciuitas, que ceteras Italiae vrbes, vt magnitudine, ita & hominum copia ac reliquis fortune bonis facile superat, & vt ista pratercam, aduersus Germanos & barbaros alios propugnaculum est, & vt ita dixerim pro obice totius imperij Romani exposita, partim antehac per Mundulam, partim per Mādilafer Imperatoris exercitum prodita, magnum in discrimen titudo.

incidit: quandoquidem obfessa ab hostibus nimium infestetur, & vobis hoc tempore neglectui sit. Sed quāta Imperatorem iniuria affeceritis, dicere nunc intermitto. Non enim id tēporis sunt, vt pluribus utar, quod utique potius acceleratum deposcit: vrbi praesidiū, quādiu spei est aliquid reliquum. Vos itaque oportere nunc duxerim suppeditas Mediolanensibus in tanto discrimine constitutis confestim ire. Quod si longiore mora, & negligentia vsuri erga hos estis, vilius quidem id est occursum, vt acerbissimis pœnis affecti dispareant: vobis verò, vt hosti Imperatoris vires prodatis. Nam proditores iure non solum sunt nuncupandi, qui portas hostibus patefecerint: sed longe magis qui obfessis & amicitia conuinctissimis ferre dū auxilium queunt, id tamen vel periculum veriti, vel quia ocium potius quā negocium malint, quum negligunt, in hostium ditionem hos tradant. Hæc Paulus. Martinus verò & Vliares duces, se statim hunc sequuturos polliciti, hominem dimiserunt. Qui rursus in redeundo ludificatus hostē, noctu Mediolanū ingressus, vt milites ipsos. ita & Romanos ad bene sperandum hortatus, ad seruandā erga Imperatorem fidem maximè confirmauit.

17 MARTINVS tamen, ac ceteri, qui circa se erant, Mediolanensiu nulla de cætero habita ratione, in segnitie ac fœcordiā prorsus relapsi, haudquāquā se loco mouere, in eaq; plurimū tēporis negligentia terere. Sed Martinus vt morē causam excusaret, in hanc sententiam literas Belisario scribit. Hæc idcirco nos miserat, vt Mediolani periclitā-

Subsidium
sane presia
celeriter
mittendum.

Proditores,
qui.

Ignauipro-
missis abun-
dant.

Martini fo-
cordia.

Literæ
Martini ad
Belisariū.

Prætextus
solicitudine non
desunt.

tibus nostris opem auxiliūque ferremus : Nos verò ubi
iusseras, ad Padum usque flumen peruenimus, quem
tamen transire exercitus hic noster veretur: quandoqui-
dem magnas Gothorum copias, cum hisque ingentem
Burgundionum multitudinem in Liguria esse accepimus,
quibus cum haudquaquam bellum ex aquo nos gerere
posse existimamus. Iube itaque Ioannem Iustinūque,
qui Aemiliano in agro, & nobis proximi sunt, suis cum
copijs nobiscum id ut periculum subeant. Hinc enim
si iunctis in hostem exercitiibus imus, nostra hunc
cum salute aliquo afficere malo poterimus. Belisa-
rius itaque literis Martini periculis, Ioannem
Iustinūque iubet, Martini simul cum copiis
agmine citato Mediolanum contendere. Illis ve-
ro facturos se quippiam Narsetis iniussu neganti-
bus, ad Narsetem epistolam dedit huiusmodi: V-
niuersos Imperatoris exercitus unum esse corpus existima-
to: quos si fortè ut hominis membra non unum sentire
contigerit, sed seorsum abinuicemque disinctos gere-
re aliquid velle, nobis proculdubio id relinquetur, ut eo-
rum que deceant quum nihil egerimus, utrique simul dis-
pereamus. Quocirca Aemilia relicta, que nec munimen-
ti quippiam habet, nec Romanis nunc queat rem ullam
asserre, que magni sit momenti futura, Ioanni Iustinoque
imperato, confestim ut relictà cum Martini, que ad Padum
sunt, copijs sibi propinquieribus Mediolanum in hostes cō-
tendant: siquidem ad barbaros superandos, liberandam-
que eam obsidione urbem satis sint valituri. Apud me
nanque nullæ sunt reliquæ, quas destinem, vires. Accedit
etiā, quòd inutile duxerim, ut apud me si qui fortè sunt e-
quites, Mediolanū hinc abeant. nā & plurimū esset tem-
poris contenditū, & tardius lōge, quam oporteret, uti ad
nos demū redirent, nec equis possent aduersus hostes tuti
neris lōgitudine defatigati, si statim cū his esset acie consi-
genatū. Caterum si nostri una exercitus iuncti Mediolanū
concesserint, & uti par est, hostes pernicerint, in Aemiliā
nemine

Epistola Be-
lisarij ad
Narsetem,
ut subsidij
Martino ad
petenti mis-
sere velit.

Peritionis
suae patio.

nemine prohibente iteratō se cōferent. His literis Narses perlectis, Ioāni Iustinōq; imperat, cū altero ad Padū exercitū suas vt iungerent copias, & Mediolanū confectū abirent. Ioannes verō per maritima loca extēplo dimissis, qui in Padū ad traiciendū exercitū acates inferrent, ad iter se præparabat: & ex Æmylia quū demum mouisset, morbo in via corripitur, qui vtiq; rem omnē interpellauit. Nam dum interea Martini milites ad transitū segniter se haberent, Ioannisque copiæ ægrotantis rursūm Narses iussa opperiantur, plurimū Gothi in ea Mediolani obsidione tēporis terunt, & qui intra urbem in clusi obsidebantur, admodum fame oppressi, & vrgente nimū malo, canibus muribusque, & cæteris item obscœnis, quæ antea nunquam mortalibus in esum fuere, diuescebantur. Gothi interea, qui eam obsederant urbem, ad Mundilam Romanorum præfectum oratores legarunt, sese ac Mediolanum his sibi vt conditionibus dederet, vt ipse imprimis suisque milites cuiusuis mali expertes relinquerentur. Tum ille ita se facturum sponndit, si modō vt sibi suisque militibus, ita & ciuibus ipsi futuræ indemnitate ac salutis fidem darent. Militibus deinde in concionem vocatis, orationē huiusmodi habuit: *Si qui hominum unquam, quum turpiter his viuere licuisset, cum gloria mortem oppetere maluerūt, & cum momentanea quadam & breui salute decentiorem vite finem & laudabilem commutare: ex eorum equidem numero in presentia vos esse peruclim, nec pro viuendi cupiditate per ignauiam vitam hanc ducere. Et vobis præcipuē, vt Belisarij disciplina instructis, nil penitus conuenit, nec planē fas est, non plurimum fortitudine valere & audacia. Nam & in lucem prodeuntibus vniuersis, haudquaquam similis est vite finis, & mortis genere ipso, vt in alijs multis inter se differunt homines. Siquidē vel ignaui imbellēsque cōtumelias primū affecti, & risū de se*

Narses postulatis Belisarij prudenter obtinuit: at in tempestiuū fuit subitum.

Mediolanenses sceleratē negliguntur. Qui nimium lente incedunt in bello, sibi iterum dederunt deo cuius creati exitum in suo sistunt.

Mundila ad suos oratio, qua hortatur vt fortiter in hostes impromissos irruant.

hostibus exhibendo, ad præstituta per superos tempora, fatum nihilominus complent: quod tamen generosis & fortibus viris, cum virtute & optima abundantique gloria, ipsum ut id patiantur, contingit. Et vtilia præteream, si Mediolanenſibus iſtis salutem afferentibus nobis, barbarorum vt cumque ſubetunda ſeruitus ſit, veniam allatura forſitan eſſet aliena per nos parta hæc ſalus. Quod ſi Romanos oporteat viros, tantam hominum vt multitudinem ſpectent, ab hoſtibus trucidari: quis non denique fateatur, quouis moris genere id nobis acerbius fore? Nam ſi barbaris ſumus id vt faciant permiſſuri, videbimur profecto tam atrox facinus cum his conſeciſſe. Quandiu igitur noſtri cõpotes ſumus, noſtrique iuris, & virtute ſat poſſumus neceſſitatem ornare; glorioſam quæcumque, acciderit, fortunam ducamus. Oportere itaque duxerim, armis vt ipſi quamoptimis cõmuniti agmine factõ, in hoſtes improvidos irruamus. nam ex duobus alterum nobis reliquum erit. aut enim nobiſcũ fortuna longe melius ager quam forte ſpes ſit: vel felicem ipſi exitum conſequũti, à præſentibus malis ſumma cũ gloria nos vindicabimus. Poſtquã Mundilas ſinem dicendi fecit, militum nemo id ſubire diſcrimen velle, ſed tergiuerſari protinus omnes, atque adeo vt hoſtibus, quæ admodum poſtularant, ſeſe ac ciuitatem mox proderent. Quos barbari nulla in præſenti affectos iniuria, vnã cum Mundila præfecto in cuſtodiis habuere. Mediolanum verò ampliffimã urbem ſolo æquatam delent, in eaque virorum trecenta milia ſine vllõ ætatis reſpectu trucidãt: ſceminas verò ſeruitiorum in morem abductas Burgundionibus dono dedere, vt promeritas his gratias redderent pro inita ſecum belli ſocietate. Reparatum verò, qui ad Romanos defectio nis cauſa fuerat, inuentum comprehenſumque, &

minu-

Oppidanorũ
rationem
habendam
eſſe.

Virtute at-
que liberta-
te fortiter
& opportu-
ne vidẽdum.

Præſidiario-
rum igna-
uia vrbes
peſſundat.

Mediolani
eritis occu-
patio & e-
uerſio.

Gothica
crudelitas.

minutatim concisum, vorandum canibus abieceret. Birgentinus tamen eiusdem non expers noxæ (nam & is Mediolani tunc aderat) fugiens in Venetos abiit, indeque subsequenter suis in Dalmatiâ venit, & ex ea prouincia ad Imperatorem se Byzantium contulit. Ingens nimirum ex Mediolani iactura Romanis per id tempus vel hæc accessit calamitas, Gothis præsertim omnia occupantibus, quæ ipsorum præfidiis tenebantur, & vniuersa portitis Liguria. Martinus interea Vlatæque præfecti cum exercitu Romam se contulere.

18 BELISARIUS verò adhuc eorū ignarus, quæ in Liguria accidissent, exacta iam hyeme, vniuersis cum copiis quum in agrum Picenū mox duceret, in ipso itinere cognitis, quæ Mediolani paulo antè contigerant, maximo in luctu ac diu fuit: nec de cetero permisit Vliarem, quem tantæ cladis causam fuisse existimabat, in eius conspectum venire, & quemadmodum se res habuissent Imperatori ad verum cuncta perscripsit. Is verò acceptæ calamitatis ob gratiam, nemine è suis offenso, Belisarij tamen & Narsetis accepta dissensione, Narsete ad se reuocato, Belisarium vniuerso bello & solum præfecit. Narsetes itaque paucis secum militibus ductis, Byzantium rediit. Eruli verò ex Italia excedente Narsete, sub quo antea militarant, vel Belisario pollicente, ab Imperatore pleraque his bonafore, si apud se restitissent, manendum haudquam duxere: sed coeuntes in vnum omnes ad iter parati in Liguriam eunt, & Vraiæ exercitum quum incidissent, captiuos omnes & cæterâ animantium prædâ, quam secum abduxerant, hostibus tradunt, ab hisque ingenti accepta pecunia, iureiurando se obstrinxere, nunquam de cætero Gothos oppugnatû vêturos, vel cum his conserturos

*Primaria
urbis expu-
gnatio, ma-
ximæ memô-
ti.*

*Maximo ac
diuturno
mœnore af-
fligitur dux
optimus sub
ditorum
cruenta stra-
ge audita.
Est enim pa-
ter patria.*

*Narsetis
pertinacia
Mediolanen-
sis stragis
non leuis oc-
casio.
Erulorum,
inconstantia
seu perfidia.
Nulla fides
barbaris,
qui castra
sequuntur.*

in bello manus. Hunc illi in modum ab his pacifice discedentes, ad Venetiæ loca venere, vbi Betalione conuento, eorum cœpit hos pœnitere, quæ in Imperatorem & Belisarium deliquissent, delectique gratia deprecandi, Visandro ex præfectis altero ibidem cum suis dimisso, cæteri omnes Byzantium deuehuntur, Aliuth ducibus Philimúthque, qui mortuo Faniteo, Erulorú obtinuit præfecturá. Vittiges interim, & cæteri circa se Gothi, vbi Belisarium accepere simulac Ver incœpisset, aduersus se & Rauenná venturú, trepidare tunc maxime, & de præsentibus inter se consultare: consiliáque quú diu agitassent, (nó enim se solos bello pares Romanis fore arbitrabantur) optimum factu rati, barbaros sibi in auxilium consociare, abstinere tamen a Germanis vt fraudulentis & aliis infidis præsidium petere, vel saltem ab ipsís his impetrare, vt neutris fauendo a pugna procul abessent. Ad Barchem Longobardorum tunc principem oratores dimittunt, oblatáque ingenti pecunia ad belli secum ineundam societatem hortantur: qui vbi Barchem Imperatori & amicum & socium esse intellexeret, re infecta discedunt, Vittiges igitur ex præsentí rerum conditione consilij inops, & animi profus incertior redditus, seniorum ad se continenter multitudine conuocata, crebró ab his sciscitari, & identidem petere, quid nam sibi agendum iam esset, vt rectius se res suæ haberent. Sed variæ ab his, qui ad concilium venerant, sententiæ dicebantur, haud tamen præsentibus rebus conuenientes: nonnullæ tamen prolatae, aliquid præ se momenti ferentes, quas inter & illud assertum, Romanorum Imperatorem, quamdiu antehac sibi in Hesperia barbaros oppugnandi facultas fuisset, ni forte ex induciis antea factis id sibi vt faceret haud quaquam fas esset, barbaros omnes & Maurusios dis-

*Trepidant
hostes ad
sapientis du-
eis aduersa
vñ umbrá.*

*Barches Ló-
gobardorú
princeps lu-
stiniano ad-
hæret.*

*Scinduntur
studia in cõ-
traria qui
exercitum
& ducem
belli peritú
habent ad-
uersarium.*

dispersidisse, in Gothosque ipsum id effecisse. Quod si quis illi hoc tempore Medorum regē hostem reddiderit, haudquaquam Romanos, si cum hac gente gesserit bellum, cum villo mortalium de cætero pugnatueros. In hanc sententiam quū Vittiges & cæteri inclinassent, visum est demum ad Cosroem Medorū regem mittendos legatos esse, nō Gothorum ex natione, ne fortè ea ex re proderentur, atq; adeo perturbarentur quæ gerenda tūc essent: sed Romanos nonnullos, qui Cosroem adirent, & infensum Iustiniano hunc redderent. Vnde sacratos duos ex Liguria viros, ad id operæ nauandum vi magna pecuniarum corrumpunt: quorum alter vt dignitate præstator, & episcopi nomē sortitus, oratoris munere fungebatur, alter hunc vt minister sequutus. Per hos itaque literas ad Cosroem perferendas Vittiges misit, quibus Cosroes denique persuasus, malis ingentibus eius regionis Romanos affecit. Iustinianus verò, vbi primū Cosrois conatus in suos factos accepit, Italiæ & occidentis finire bellum constituit, Belisariūque ad se reuocare, vt aduersus Persas dūctaret exercitū. Et Vittigis ad se oratores (nam adhuc Byzantij erant) dimittit, viros ex suis Rauennam se misurū pollicitus, qui cū Gothis fœdus cōficerent, in rem vtrisque futurū. Quos postea Belisarius oratores, quum ad se primū venissent, haudquaquā prius dimisit, quam Gothi Iustiniani ad se legatos dimitterent. Iamq; hyems se circumegerat, quartūque huius belli annus finiebatur, quod vtiq; Procopius scripsit. Belisario autē animo inerat Auximum Festulæque imprimis delere. Vnde Cyprianum Iustinūque suis cū copiis & Isaurorum nonnullis Festulas misit, peditéque ex ea cohorte quingētos, cui Demetrius præerat, qui omnes circa eius loci præfidū castrametati, barbaros in eo tutādo impositos

Gg. j.

*Consilium
de Persis cō-
tra Iustinia-
num con-
citandis.*

*Episcopus
ad Cosroem
legatus.*

*Aduersus
potentiores
hostes, om-
nium ductū
peritissimus
& fortissi-
mus miser
duo.*

*Initium V.
anni belli
Gothici.*

*Prudentia
Belisarij vt
Gothorum
ferociam
euerceret.*

obfidebant. Alterum verò exercitum, quem Ioannes ducēbat, ad Padum flumen tranſmiſit, diligentiſq; vt curarent iniūxit, ne ex Mediolano Vraias Gothorū præfectus cū ſuis in ſe aduentaret. Quod ſi hoſtium propulſare inſultus nequirent, ſenſim pedem referrent, & à tergo hoſtes clam ſequerētur. Hi igitur protinus abeuntes, Dertonam flumini propinquam urbem nullis munitam mœnibus naſti, poſitis ibidem caſtris vna conſtitere.

*Regionis ca-
pus peten-
dum, modo
exercitus
validus ad-
ſit ad oppu-
gnationem.*

19 BELISARIVS deinde vndecim milium hominum exercitum ductans, ad Auximum urbem contendit: quā ſatis cōſtat in agro Piceno præſtantiore cæteris eſſe, quippe quam Romani Metropoliū vocant. Ab eſt autem hæc ab Ionico ſinu ad ſummū ſtadiis octoginta, & in edito colle eſt ſita, aditum ad ſe nullum à planicie habet, vnde & hoſtibus eſt omnino imperuia. Eo in loco Vittiges quicquid inter Gothos roboris erat, in præſidium collocarat, Romanos ratus, niſi prius hæc ceperint urbem, Rauennam exercitus ducere non auſuros. Sed poſtquam Romanorum copiæ Auximum peruenērūt, ad collis radices & vndeque caſtra vt ponerēt, imperatur. Illis verò pagatim caſas & diuerſim per turmas fugientibus, cum conſpicari eos ex edito Gothi fuiſſent, longis abinuicē interuallis & ſolutis ordinibus cōſtituiſſe, ita vt ſibi alternis auxilia ferre, vt patētiore in cāpo, haud facile poſſent, de improuiſo & circa ſerum diei è regione vrbis in orientem vergente, in hoſtem impetū faciunt: quo

*Auximi ob-
ſidio.*

*Gothorum
in Romanos
impetus.*

*Belisarij for-
tiſſimo.*

*Locus muni-
tus fugien-
tes ſiſtit, &
eum ſuccuſſu
pugnare per-
mittit.*

forte adhuc Belisarius quum caſtra locaret, cū armigeris ſuis paratus adſtabat: qui ſtatim armis deſumptis in ſe aduētantes acrius impugnatos, ac demum reiectos in fugam verterunt, fugiētēſque inſequenti ad collis mediū peruaſere: vbi quū barbari ſe conuertiffent, vt loco munito conſiſſi, ſe inſeſtan- tibus occurrendo, fugam denique ſiſtunt, multoſq; è Romanis

ē Romanis vt hostem iam subeūtibus ex edito fe-
 rientes tādiu obruncant, quoad nox superueniens
 eādem interpellauit. Sic demum praelio intermisso
 diremptoque, per eam vtrique noctem in peruigi-
 lio perstitere. Superiore autem ante hanc pugnam
 die, Gothorum quidam prima luce cōmeatus gra-
 tia importandi ad circumiecta eadem ē regione lo-
 ca, per suos missi discesserant: qui de hostiū aduen-
 tu certiores nil ante facti, quū noctu redirent, con-
 spectis Romanorum mox ignibus, admiratione si-
 mul & formidine perciti, tum primū hærere: non-
 nulli deinde periclitādo & audēdo hostes frustra-
 ti, eadem Auximum nocte ingrediuntur: qui verò
 subito pauore correpti in proximis syluis delitue-
 re, vt Rauennam se inde reciperēt, nō longē post,
 quum in hostiū potestatem venissent, cæsi procu-
 buere. Belisarius verò, quū fermē animaduerneret
 Auximum pręualidam esse ac munitissimā vrbe[m],
 & eius se nō alicunde posse muros inuadere, haud
 quaquam rebatur, vi se hunc locum quādoque cap-
 turum: sperabat tamen arctius obsidendo, reda-
 cturum se tandem hostes ad rerū necessariarū ino-
 piam, & hos subacturum non longo pōst temporis
 interuallo. Et erat fortē haud procul à muris ager,
 qui sua sponte herbas affatim ferret, quæ utique
 Romanis item & Gothis quotidianæ pugnæ cau-
 sam præbuere. Romani nanque, quū has defectum
 ire, equorum in pabulum Gothos viderent, cursu
 citato in collem euadere, & confertis cum barba-
 ris manibus operam nauando præ se virtutis speci-
 men ferre, ita vt equitibus hostium plerunque cæ-
 sis, pabulari cæteros non liberē sinerent. Barbari i-
 taque Romanorum astu ac viribus superati, id de-
 mum excogitarunt. Demptas ē plaustris cum axi-
 bus rotas in summo collis paratas sistunt. Ipsi in-
 ter ea pabula de secare incipientes, quum ad collis

Gg. ij.

*Commeatus
 curatores, ni
 attentē vi-
 gilent, & in-
 cedant, se-
 pissimē in-
 cidunt in
 hostium ma-
 nus.*

*Belisarij ob-
 sidiū in Au-
 ximi oppu-
 gnatione.*

*Obsidentie
 & obsidiū
 strategema-
 ra.*

*Fraudes sa-
pius repeti-
ta sunt inu-
tiles.*

*Insidia Go-
thorum.*

*Procopius
Belisario
confi. in dat,
de pugna
per tubarū
clāgores va-
rios signifi-
canda.*

*Belisarij ad
suos oratio,
qua iubet,
ut se rei-
pian ad tu-
ba concen-
tum.*

medium superasse Romanos vidissent, rotas con-
festum in subeuntium capita vi magna ac supernè
compulsas deferri sinebant. Quumque id sæpe con-
tingeret, ac ad infimam rotæ vallem delatæ nemi-
nem offensarent, & barbari sua spe falsi, fuga se in-
tra muros reciperent, aliam inde tuendi se viâ ag-
grediuntur. Ex sua phalange, quæ forte tunc mœ-
nibus fuerat propinquior cōstituta, delectos quos-
dam in insidiis locant: & quum interea qui pabula
demetebant, e suis nonnulli comparuissent, & cum
Romanis tam manus conseruissent, exorti ex insi-
diis statim qui delituerant barbari, in hostem pro-
filiendo, dum multitudine superarent, & territan-
do ne vltra progredierentur, quam multis occisis
in fugam cæteros auertere. Romani verò e castris
omnia conspicati, cum ex insidiis barbaros perui-
dissent in suos protinus euadentes, & clamore in-
genti socios ad se reuocarent, nil profus proficie-
bant, ab his nimirum ut pugnae intentis, & a suis
longo distantibus interuallo, nullo pacto illorum
exaudiri poterant voces. Belisarium interim, ut in
re trepida hæsitantem, Procopius qui iuxta tunc a-
derat, & hunc librum conscripsit, hunc in modum
affatus est. *Nonne imperator, aduertis, in prælijs nil
quicquam aperte posse clamoribus denunciari, tum armo-
rum præ crepitu, tum bellantium sensibus præ turba ac
formidine occupatis? Age pro vetusto Romanorum mo-
re, tubicines para, qui tubis modulos bisariam edant, al-
terum qui tubenti hortantique ad prælium permissis sit,
& milites in pugna compellat, alterum qui e pugna se in
castra recipiant, iubeat. Belisarius igitur Procopij
suasionibus delectatus, vniuerso ad se exercitu cō-
uocato, orationem huiusmodi habuit; *Animi prom-
ptitudinem, milites, tamdiu esse profuturam existimo, &
magna laude dignam, quamdiu moderatior sit, nec se pos-
sidentibus iacturæ quid asserat. Nam & bona omnia*
cum*

om̄ nimia fuerint, in deteriora verti consuevere. Cauendum itaque id maxime est, ne contenti sit vos audacia fallat. fugere nanque qui mala sit ingesturus, nullum profecto in dedecus cedit: qui vero in promptissimam sese calamitatem ingesserit, vel si incolumis fiat, dummodo res ita eueniat, temeritatis est proculdubio & dementia incusandus. strenuus vero & generosus habebitur, si cum necessitas cogit, virilem se praebeat. Barbari quidem cum pari nequeant Marte vobiscum pugnare, per insidias perdere committuntur. Sed vos longe magis culpandi, qui subire discrimen mauultis, quam eorum dolos vitare: si quidem nil esse turpius constat, quam se hostium voluntati permittere. Per me igitur ne in istorum de caetero insidias praecipitatis, curabitur. Vestrum autem erit, cum primum receptui signum adidero, citato cursu ad castra redire. haec autem significatio tuba fiet. His dictis Romani conspectis circa pabula hostibus, quam celerissime in eos impetum faciunt, ex hisque prima incurfione nonnullos obruncant, ex quibus & inter caeteros vnum Maurusius conspicatus aurea veste indutum, comprehensum a crinibus spoliandi cadaueris gratia per terram trahebat. In hunc vir Gothus alius quidam pilo immisso traiectum denique cum cadauere ipso coniunxit. Nihilominus a crinibus mortuum Maurusius trahere, secumque enixe deferre. Interea barbari, qui in insidiis erant, tum surrexere: quos Belisarius e castris vt primum prospexit, pedites, quibus id fuerat negocij demandatum tuba vt canerent iubet: tum milites classico reuocati, statim se retro ad castra recipiunt, & Maurusium telo traiectum mox referunt: quos Gothi nil ausi insectari, re infecta discedunt. Tempore autem progrediente cum re-

Romanorū
in Gothos
impetuo.

Mirū Mau-
rusii cuiusdā
facinus.

Venter im-
genj largi-
tor.

que nemo id sibi muneris delegari facile patere-
tur, vel auderet id adire discrimen (non enim se
obscure latere, qui mitterentur, posse rebantur)
arte vsi hac sunt. Nocte concubia quadam, & sub-
obscura attentius obseruata, præparatisque quos ad
Vittigem ire iam animo destinant, hisque in ma-
nus traditis litteris ad hunc deferendis, cum mul-
tum noctis iam esset, ingenti omnes ac vario bar-
bari clamore vociferari ac strepere, atque adeo, vt
crederet quispiam trepidanter hos perturbari, ho-
stilesque his ipsis, vt capra in vrbe, insistere. Cum
itaque nil possent Romani quoquam pacto, quid
nam gereretur, coniectura percipere, ex Belisarij
sententia omnes castris se continere, & ex oppido
susplicari aliquid parari insidiarum, vel Gothorum
aliunde exercitum hostibus opem laturum in se
aduertare. Quæ omnia veriti, existimabant longè
sibi melius fore, vt in tuto manerent, quiescendò
que incolumes seruari, quam in apertum
discrimen, & nocte præsertim luna deficiente ob-
tenebrata irruere. Sic itaque barbari hostibus fru-
stra iam habitis, quos animo destinant, Raue-
nam misere. Qui cum hostium nulli in conspe-
ctum venissent, post diem tertium Vittigem ad-
euntes, huic litteras tradunt, in hanc sententiam
scriptas. Dum in Auximi nos præsidium, o rex, col-
locares, facile affirmasti, non solum nobis Raue-
næ claues, sed totius imperij te commendasse: vnde & id no-
bis iniunxeras, totis vt id oppidum viribus serua-
remus, ne pro nostra virili Gothorum hostibus traderemus im-
perium. Assuerabas præterea, cum omni exercitu ul-
tro te assuturum, si ope tua indigeremus. Nos vero ad id
temporis fame partim opprimimur, partim per Belisarium
oppugnatum, fidòsque cum satis iam constet tui nos esse
regni custodes, tu tamen nostri nulla habita ratione, non-
dum afferre subsidium statuisti. Cane ergo ne fortè Ro-
manis

*Stratagemata
obsessorum
Auximi.*

*In sèta ho-
stium trepi-
datione, &
disarj soler-
tia.*

*Obsessorum
ad Vittigē
littera, qui-
bus petunt
vt prima-
rie vrbi se-
stinum se-
uat auxiliū.*

manis clauas has detrahentibus, eorum quos ita contem-
nis, in hac conclusione & commeatus penuria, teneri cor-
pora haud quaquam de cetero queant. *Vittiges* verò
litteris statim perlectis, dimissisque nuntiis, ex-
templo se pollicetur Auximum cum vniuerso e-
xercitu aduenturum. denique animo pleraque a-
girando, nec quippiam exequendo conque-
scebat, Ioannem veritus, ne post terga se infe-
ctando in medium cogeret vtrinque cedendum.
Ad id accedebat quod bellicosissimos viros to-
tius Romani exercitus robur, apud Belisarium
esse existimabat, qua ex re nimium terrebatur. Sed
omnium maximum fames hunc perturbabat, cum
minus haberet, vnde exercitibus necessaria sum-
ministraret; cum Romanis, vt mare iam possidentibus,
& habentibus Anconæ præsidium, ex Sici-
lia commeatus, Calabriæque abunde in castra facile
quidem ac suo tempore deportarēt: Gothis ve-
rò in agro Piceno tunc militatibus necessariarum
rerum nil quippiã esset, nec satis succurreret, vnde
nam suppeditari victus his posset. Itaq; his anxius
curis conflictabatur. Iam verò Auximum redierāt
nunciij, & Vittigis promissa retulerant, atque adeo
vana spe confirmauerant barbaros. Sed his omni-
bus ex transfuga quodam Belisarius cognitis, dili-
gentius custodias fieri iniunxit, ne quis id ipsum
esset iteratò facturus. Cypriani autem, Iustini-
que copix Fesulas obsidentes, nec muros quidem
aggredi poterant, nec his prorsus appropinqua-
re. Erat namque id oppidum vndequaue aditu
difficile. Sed barbaris crebro iam erumpentibus, &
volentibus bello decernere potius, quam rerum
necessariarum inopia premi, cominus tum pri-
mum pugnatum: deinde cum superiores Roma-
ni euaderent, conclusos intra mœnia hostes dili-
genter adeo asseruabant, vt inde nemini deinceps

Vittiges
suos neglê-
git, hostem
vigilantissi-
mum à ter-
go & à fro-
te veritus.

*Annona ca-
ret, qua ex
exercitus &
absesse suble-
uarentur.*

*Fesulanã
obsidia.*

exeundi potestas fieret. Barbari igitur inopia com-
 meatus affecti, & ex præsentibus rebus incerti, quid
 acturi nã essent, Romanos rursus frustrati ad Vit-
 tigem mittunt, qui enixissimè precarentur, statim
 sibi ut opem & auxilium ferret, & simul denuncia-
 rent, haud quaquam se hostibus resistere de cetero
 posse. Vittiges itaque Vraia mox iussit, cum eo, quẽ
 in Liguria haberet, exercitu, in Picenum se agrum
 conferret, nuntiisque se affirmavit cum vniuersis
 Gothorum propediẽ copiis, obsessis suppetias ad-
 uenturum. Vraias itaque Vittigis iussu Picenum
 versus è Liguria exercitum mouit, traiectoque Pa-
 do quam proximè Romanorũ ad castra peruenit,
 ibique & ipse stationibus communitis hostium ex-
 aduerso confedit, & ab his haud longius stadiis se-
 xaginta. neutris tamen pugne initium factum, Ro-
 manis satis fore ducentibus, si impedimento hosti-
 bus essent, ne ad obsessos quoquam pacto acce-
 dent: barbaris verò eodem manentibus, & volutan-
 ribus animo, quemadmodum cum hoste pugnarent,
 ne fortè si re male gesta, ea pugna deuicti, spe falle-
 rentur, Gothorum res funditus perderent, quippe
 qui ne coniunctis quidem cum Vittige copiis ob-
 sessis sint aliã opitulatum venturi. His itaque sic
 varia sentientibus, nihil vtrinque innouabatur.

*Auxilium
 ad certamẽ
 haud satis
 paratũ, ob-
 sessis tor-
 quet, non iis
 uat.*

*Inter duos
 litigantes
 gaudet ter-
 tius, & præ-
 dam spe vo-
 uat.*

20 FRANCI interea certiores iam facti, Gotho-
 rum vires assiduũ fuisse bellis debilitas, per eos-
 demque facile sibi considerent maximam se Italiae
 partem vindicaturos, molestè ferebant, si tamdiu
 de eius provinciae principatu hi bello decernerent,
 quæ sibi esset tam proxima, ipsi verò quietescendo
 & segniter omnia peragendo nil cuiquam negocij
 exhiberent. Exemplo itaque iurifurandi & fœde-
 rum prorsus oblit, quæ paulo ante ut cum Roma-
 nis, ita & Gothis iniuerant, (est nanque ea homi-
 num natio ad fidem prodendam cæterorum mor-
 talium

talium longè promptissima) ad hominum millia centum contracto exercitu, Theodiberto duce in Italiam veniunt. Sed maiorem in partem hi pedites erant, perpauca equites, & hi quidem hastati, cæteri verò nec arcus quidem, nec tela gestantes; sed enses & clypeum securimque, cuius ferum crassius erat & vtrinque acutum, hasta verò breuior admodum. hanc Franci securim in primo ipso congressu in hostem iacere consueverunt, & eo imperu, vt hostium scuta perfringant, & ipsos simul interimant. Sic Franci Alpibus superatis, à Gallis Italos dirimentibus, in Liguriam peruenere. Quorum leuitatem & audaciam primi omnium Gothi, qui in Liguria erant, nimium demirati, molestè hos & grauius ferre, quòd cum & loca ipsi his pleraque & pecuniarum vim maximam polliciti antehac sæpe pro ineunda secum societate fuissent, adduci nunquam potuerint, pro ipsorum Gothorù promissis, quicquam vt rei exequerentur, nunc vtrò in Italiam veniant. Sed Gothi, qui in Piceno constiterant, vbi Theodibertum Francorum ducem maximis adesse cum copiis acceperunt, animo exhilarati, spèque optima freti maximè in modum efferrè, & nullo negotio superaturos se Romanos putare. Franci verò in Liguria quum inrerim essent, nil prorsus Gothis molestiæ intulere, ne Padi se transitu prohiberent: vbi verò ad eam Picentium partem se contulerunt, cuius flumini veteres Romani constrato pontem imposuere, eius loci custodes cum alia pleraque benignè his præbuissent, vt Padum simul traiceret pro arbitrio ac liberè permiserunt. Tum Franci ponte præoccupato, & præsidio in potestatem redacto, vxores liberosque Gothorum, quos ibi deprehenderant, immolare: in eosque acrius desæuire, corporaque in belli primitias in flumen iacere. Nam barbari hi,

Theodibertus rex Francorum Italiam ingreditur. Eadem obliuio dominatio- nis cupidos homines ad bella diffici- lia trahit.

Francorum immanitas, quam Christianissimi professio non sigare ne-

*quit. Furit
& obuia
quaque la-
cerat impo-
rens domi-
nã di libido.*

*Franci Go-
thos castris
per fraudem
exiunt.*

*Romatorũ
error.*

*Mira bello-
rum facies,
& Des in Go-
thos, Roma-
nos, Frãcos,
sudicia.*

*Franci luc-
perunt.*

etſi Chriſtum iam colerent, plerãque tamẽ priſcã
opinioniſ & cultus vel ad id temporis ſeruãt. nam
& hoſtiis vtuntur humanis, nec piẽ quidẽ, nec pro
vera religione ſacrificando vaticiniis ſtudent. Go-
thi itaque quã gerebantur, animaduertiſ; ſignauiter
mox trepidare, & ad fugã intenti ſeſe intra muros
recipere. Frãci demũ flumine Pado tranſmiſſo, Go-
thorum ad caſtra ſe cõferunt: qui vtique volẽtes &
hilarẽ paulatim hoſ ad ſe ad euntes per benignẽ
ſuſcipiunt; rari quidem iungendorum fœderũ gra-
tia hoſ ad ſe perueniſſe. Poſtquam verò Gothorum
caſtra magnis Franci agminibus inuaſere, multitu-
dine freti, inferre hiſ bellum cœperunt, ſecurẽſque
iaculando ingẽri iactura afficere. Vnde mox Gothi
caſtris exiit ſeſe in fugam proripiunt, per mediãq;
Romanorum caſtra vadentes, rectã Rauennam &
curſu citato contendunt. Quos fugientes Romani
protinus conſpicati, Belifarium ad eſſe rebantur, &
captis hoſtium caſtris ſibi opitulatum veniſſe, ex
hiſque vt bello victorẽ barbaros eieciſſe. Eunt itaq;
vno agmine omnes, ſeſe vt Belifario iungãt, & ce-
leri curſu & inexplorato armati mox prodeũt. Ho-
ſtium deinde, nil tale quippiã opinati, quũ in exer-
citurum incidiſſent, nec retro poſſent, qua venerant,
ſe quoquam pacto recipere; in Tuſciam omnes fu-
ga contendunt. Quò demum vbi eſt ventum, & in-
tuto iam conſtitere, Belifarium de hiſ faciunt ſta-
tim, quã ſibi acciderant, certiorẽ. Franci igitur Go-
this, vt diximus, Romanisſque ſuperatis, captiſque
duorum exercituũ, ſed ſine milite caſtris, inuentam
in hiſ rerum neceſſariarum affluentiffimã copiam
prã hominũ multitudine breui abſumunt: quumq;
eius regionis in locis igne ferroque vaſtatis, præter
boues & Padi fluminis aquã nil proſus aliud quip-
piam in cibum potũ ve haberent, bouilliſque car-
nibus ingurgitati, & aqua abunde epota, digerere
aſſectũ

affecto iā stomacho cibū nequirent, ventris statim profluvio dysenterix que morbo eorum pars maxima capitur. Quo malo cum haudquaquam liberari præ rerum necessariorum inopia possent, tertiam ferunt Frācorum exercitus partem interiisse. vnde cum ad progrediendum nulla vis esset, eodem māsere. Belisarius verò cum Francorum exercitū adesse intellexisset, Ioannis Martiniq; copias victas fugatasque esse, incertus quid ageret, angebatur; vt qui cæteris copiis non parum timeret, & his præcipue, quæ Fesulas obsiderent, vt quibus propinquiores esse barbaros accepisset. Itaque statim Theodiberto Francorum duci litteras huiusmodi scripsit.

Virum equidem, o Theodiberte, qui virtutis sibi quippiā vendicet, mentiri ac fidem sakere nequaquam ducere existimo, & eum præsertim, qui tantæ sit multitudinis princeps, quin etiam iusurandum litteris traditum violare, pacionesque recens factas contemnere, nec abiectissimis quidem hominibus fuerit non indecorum. In his omnibus quantum deliqueris, satis iam nosti, & eo magis, quo bellum aduersus Gothos nobiscum unâ te suscepturum promiseras. Nunc verò ne nostrum utrisque auxilium ferres, nos solum haudquaquam procul & seorsum aliquo constitisti in loco, sed armis temerè ita desumptis, nos oppugnatum nunc venis. Desine ergo nobis arma inferre, & maximum Imperatorem laceßere, & eum asficere in præfenti iniuria, qui vicem reddere maioribus in rebus sat queat. Constat sanè id longe esse præstantius, sua vt quisque securè possideat, quàm dum aliena nimium appetit, vel de necessariis admodum reb. periclitetur. Hac Theodibertus perlecta epistola diu animo fluctuatus, cognita sui temeritate, atque adeo grauitè ferens, quod nulla de causa, & deuastata in terra tot hominum iacturam fecisset, cum his qui sibi reliqui fuerant, protinus monuit, & domū raptim abire contédit.

21 POST huius recessum Ioānis Martiniq; copie

*Exercitus
Frāciciter-
tia pars vno
lento morbo
oppressa.*

*Belis ad
Franc. regē
epistola, qua
perfidiam ei
obicit, &
suadet vt
Romanos
armis laceßere desinat.*

*Theodiberti
Italia dis-
cessio.
Obseßi in
quascunq;
formas se
vertunt, vt
subsidium
impetrent.*

Fesulas reuertuntur, ne quem forte in suos, qui id adhuc oppidum obsederant, insultum barbari facerent. Gothi interim, qui Auximi erant, de Francorum discessu facti haud dum certiores, spei demum ex Rauenna auxiliorum tam seræ diffisi, iterato Vittigem obtestandi percupidi, cum haudquaquam fallere hostium custodias possent, istiusmodi nacti sunt rei consiciendæ occasionem. Erat cum Romanis ad proximam vrbis custodiam destinatis Bessus genere quidam Burgentius nomine, sub Narsete Armenio constitutus. hunc Gothi & solum die medio habentem custodiam, ne quis fortè eà ad vrbem vltro citroque venturaret, vel inde exiret, relictum vt primum viderunt, cum eo mox conferre sermones, proximèquè adire, & fidem dare, nil mali ab se hunc perpessurum, iuberèq; item ad se vt tutò veniret, & magnam identidem illi pecuniam polliceri. Vbi verò simul est ventum, precari eundem barbari, hortariquè epistolam vt Rauennam deferret, polliciti certum auri pondus ei se statim persoluturos, daturòsq; postea maius, vbi ab Vittige literas rerulisset. Miles itaque pecunia persuasus, operam se ad id nauaturū pollicetur, & promissa statim exequitur. Litteris itaque obsignatis à Gothis acceptis, celerrimè Rauennam peruenit, Vittigique in manus has tradit, quæ inferrentur, significantes. Quemadmodum apud nos se presentia habeant, apertè moxque didiceris, si modo roges, quis nam is sit, qui ad te epistolà defert, quandoquidem Gotho homini cuiquam nulla prorsus hinc sit abeundi facultas. Nobis nimirum abundantissima est circa pomerium herba, quam utique ne attingere quidem in presentia possumus, sine magna nostrorum hominum, dum pro ea legenda certatur, iactura. hæc nobis quem finem sint allatura, te quidè, & Gothos, qui Rauēna sunt, decet animo voluntars. His litteris perlectis Vittiges ita respōdit. Nemo

*Burgentius
proditor,
Gothorum
litteras sus-
cepit.*

*Nemo tam
firmum ha-
bet presi-
dium, quod a-
naritia non
infregerit.*

*Goth. ad
Vittigem
epistola.*

Vittigē re-

uestrum,

vestrum, o omnium amantissimi viri, existimet ita me animo concidisse, atque eò venisse malignitatis, ut præ ignavia atque socordia res ipsas Gothorum neglexerim. Mihi siquidem nuper ad exercitum apparatu quæmaximo educendum, summum studium fuit. Vraias deinde, quem Mediolanum antea miseram, per me reuocatus iam venit. Francorum tamen insultus ex insperato incidens omnem nobis conatum interturbavit, cuius rei haudquaquam ipse sum incusandus, nam quæcumque supra humanas sunt vires, vel his, qui spe non unquam sua fallantur, veniam præbent, & ut crimine vacent, efficiunt; fortuna semper ad seipsam trahente rerum gestarum delicta, nunc verò, ubi & Theodibertum à nobis procul abscessisse compertum habemus, si deo id placitum sit, cum universo Gothorum exercitu paulopost affuturi vobis auxilio sumus. Operiet igitur, ut presentem strenuè fortunam seratis; & vos ipsos necessitati accommodetis, vestrae imprimis habita ratione virtutis, cuius ob gratiam Auximii vobis ut planè delectis custodiam demandavi; & Gothorum de vobis expectationem ut vereamini, qui vestram salutem sue Rauennæque anteponunt. Cum his Vittiges litteris nuncium magna prius donatū pecunia à se statim dimisit. Qui ubi ad Auximū venit, primū se ad socios contulit, pro eius absentia valetudinem non satis prosperam causatus, vnde in sacram quādam & proximam ædem concedens, aliquandiu in ea permansit: ad suum deinde custodiæ munus reuertens, suos frustratus hostib. litteras tradit: quib. prædiciarij milites palam perlectis, cæteros, etsi fame oppressos, spe futura confirmant. vnde & Belisario, etsi his pleraque pollicenti, dedere se haudquaquam volebant. Sed rursus hi (haud dum enim ex Rauenna exercitum ad se aduentare nunciabatur (necessariorum rerū inopia quammaximè vrgebantur. itaque iterato ad Vittigem Burgentiū mittunt, id solum per litteras significantes, ad quintū

sponso. Ad non literis sed armis strenus milites in periculo constituti protinus inuare oportet.

Proditor pe euniam capiat, capit. & tandem capitur, atque capite plectitur.

Obsessorum suorum cor.

*stantia, op-
pugnātibz
admiratio-
nem incutit.*

duntaxat diem, nec eo amplius, cum fame collu-
ctari se posse. Ad quos nuncius idem a Vittige lit-
teras defert, ad spem priori similem erigentes. Ro-
manis interea iam ægrè ferentibus, quòd in terra
penitus deuastata in tam longa detinerentur obli-
dione, animos defixerat stupor, cū barbaros viderent
ipso, etsi tot malis conflictarentur, nondū ta-
men ad se concessisse. vnde & Belisarius id sedulo
niti, egregium aliquem bello ex hostibus virum in
potestatem redigere, vt per hunc iam certior fie-
ret, cuius nam rei fiducia tam grauiā barbari tole-
rarent. Animo itaque hæc agitati, Valerianus ea
in re operam illi nauaturum se pollicetur. esse nan-
que sua ex cohorte affirmās, Sclauinorum ex gēte
nonnullos, qui vel angustiore sub rupe arbutōve
delitescere consueissent, eòq; pacto ex hostibus, quē
vellent, arripere: cuius rei cum ad Istrum flumen,
vbi sedes ipsi haberent, tum Romæ in barbaros al-
lios periculum factitassent. Belisarius itaque, cū si-
bi hæc dicta perplacuisent, Valeriano statim iniū-
xit, id vt negocij diligenter curaret. Tum ille dele-
ctum ex Sclauinis aliquem vnum, qui corporis ma-
gnitudine multis præstaret, ac robore, virq; acerrimus
esset, & ad eam rem per idoneus, ex hostibus ali-
quem comprehensum ad se vt deduceret, misit;
promissisque hūc oneravit, si modo factis id rei ex-
equeretur. Sclauinus itaque ille mox abiēs antelu-
cano tēpore eum in collē euadit, in quo pro pabulo
defecando quotidiē certabatur, ibique humi pro-
stratus, rubōque & senticeris intestus delituit. Tū
simulac dies illuxit, vir Gothus quidā eodem ad-
ueniens, herbas mox legere, nec ex rubo quippiam
susplicari, quo ille integebarur, sed identidem sub-
iecta in castra despicere, caueréque item, ne quis
in se hostium aduentaret. Tum derepēte Sclauinus
exortus barbarum à tergo inuadit, complexusque

*Belisarij
stratagemā.*

*Sclauinorū
insidia, vt
aliquem ex
hostibus in-
terciperent.*

*Sclauini ex
insidiam in-
dustria in
capiendo Go-
tho.*

medium, & simul elatum Romanorum in castra
 mox inulit, Valerianoque in manus contradit.
 Qui barbarū diligenter sciscitari mox cœpit, cui nā
 rei confisi Gothi, quidve spei vel roboris nacti,
 Romanis se dedere recusarent, sed vltro ea tunc
 paterentur, quæ essent grauissima toleratu. Tum
 barbarus quæ cum Burgentio acta per Gothos fuis-
 sent, omnia explicauit; illūque in eius consp-
 ectum productum aperte proditiōnis conuicit. Bur-
 gentius verò, postquam se proditum sensit, eorum
 quæ fecerat nihil occultuit. Quem sua ex confes-
 sione Belisarius condemnatum sociis tradidit pro
 arbitrio trucidandum: illi vero in hostium consp-
 ectu non longè post vitium cremarunt. Belisarius
 interim cum non minus in eorum animaduēteret
 pertinaciā Gothos & calamitate persistere, ad adi-
 mēdam his aquam aliquid moliri adiecit animum,
 & facile id se facturum rebatur.

*Proditionis
 panna, exu-
 sio.*

22 ERAT fons Auximi quidam in boream ver-
 sus, & loco prærupto exortus, ad lapidis iactum ab
 vrbe procul, qui tamen modico cursu in yctus a-
 quæ receptaculum influebat: quod vtique interiori
 ex parte, etsi pertenui fluxu, aquarionē tamen oppi-
 danis præbebat. Itaque si non vnū in locū aqua sub-
 sisteret, sed diuersim fluxura dispartiretur, haud
 quaquā barbaros à Romanis missilibus impetitos
 implere amphoras posse in posterū videbatur. De-
 nique cū irrumperē vnam antiquam illam peruel-
 let, ad id commodius peragendum hunc modum
 excogitauit. Omnes imprimis copias armat, hāsque
 circa muros in pugnam constituit, speciemque hosti-
 bus præbuit, vndequāque se mœnia & protinus ag-
 gressurū. Vnde & Gothi Romanorū insultus iam
 veriti, in propugnaculis taciti cōstitere, vt inde ho-
 stē oppugnaturi. Belisarius interim Isauros quinq;
 architecturæ peritos, cum dolabris instrumentisque

*Modis om-
 nibus sapiēs
 Imperator
 pertinaces
 obsessos vē-
 xat.*

*Stratagemā
 Belisarij vt
 obsessis aquā
 faciliē adi-
 meret.*

aliis ad lapides excidendos idoneis, in aquæ receptaculum illud, prælati clypeis tectos immisit, demoliri que illud, & interficere omnibus viribus, & quam celerrimè iussit. Barbari itaque, quamdiu mœnia hostes aggressuros suspicabatur, quieti manebant, vt subeuntes quamproximè facilius caderent, cum alioquin quod altera ex parte in se gerebatur, nullo pacto aduerterent. Sed postquam intra aquæ receptaculū Isauros prospexere, saxa in hos statim & telorum genus omne supernè coniciunt. Vnde Ro. omnibus territis, & cursu citato in castra se referentibus, soli Isauri quinque illi relictī, vbi in tutum sese recepere, operi demoliendo incubuerunt. Et concameratum fortè supra aquam ædificium erat à priscis hominibus adumbrandi loci de causa structum: sub eodem Isauri quū constitissent, & in se immissa per barbaros tela nil magnificent, Gothi præ indignatione quum se mœnib. continere haudquaquam de cætero possent, patefacta ex ea regione mox portula, aduersus Isauros vno agmine omnes indignabundi feruntur.

Gothi verò oppugnantium confidenti sentiant.

Isaurorum solertia.

Pro Isauris pugnatur.

Romanorū elades.

Vrget duchi presentia.

Belisarij per viculum avertit armiger.

Tum verò Romani Belisario adhortate, celeri studio Gothis occurrunt. Fit itaq; fortior pugna diutina quadam ac crebra impulsione, cædèsq; vtrinque inmodica: ex Romanis tamen plures cadebant, vt è loco superiore barbaris in hos de pugnantibus: vnde vel pauci vim plurimis inferebant, atque adeo ex impressione superiores iam facti non incruenta & ipsi victoria mortem oppetiendo super fragem hostium procumbebant. non enim his cedere Romani volebant, vt quos Belisarij præsentis hortantisque ad bellum puderet. Quo in tumultu ab vno quodam ex hostibus immissa in Belisarij ventrem sagitta, magno cum impetu ferebatur. Sed illi, vt in re trepida & minus præuisa (non enim in angusto cauere sibi sat poterat, vel alio iter diuertere) saluti armiger

armiger fuit: qui cum è propinquo aftarèt, venientem auertit opposita manu ab eo sagittam, qua ipse percussus, prælio statim excessit: quod vtiq; cum prima luce cœpisset, extractum in meridiè est. Sed in eo viri septem Armenij, è Narsetis cohorte & Aterij præfectorum, egregiè se gesserunt: quippe qui præruptis in locis & difficillimis, vt in planitie decurrentes, hostium plerisque & resistentium interfectis, tamdiu ea à regione barbaros sunt insectati, quoad tandem in fugam penitus auertere. Cum his & Romani quidam Gothos vnà inseguendo effuse in fugam actos, operam eo bello nauarunt: barbari denique iuxta muros se receperunt. Sed Romanis demolitum per Isauros fuisse iam ædificium illud existimantibus, compertum postea est, ne lapidem ex eo hos detraxisse. nam veteres opifices illi, cum maximam fabricandis operibus solertiam impendissent, id tam valide struxerant, vt nec facile posset temporis diuturnitate collabi, nec satis foret ad hominum iniurias opportunum. Vnde in insecta Isauri, quum à Romanis eum locum teneri iam cernerent, in castra se receperunt. Belisarius deinde quicquid erat vbique cadauerosum leuiterumque, cœiici eam in aquam iuber, & calcem affatim restingui. Barbaris verò modicæ aquæ intra moenia puteus vsui erat, sed lōge minus, quam necessitas postularet. Belisarius demum nihil de cætero diligentia adhibere, vi vt oppidum caperet, vel vt aquam adimeret barbaris, vel aliud quippiam in hōs moliretur, sed sola fame superaturum se hostē sperare, & iccirco vt perquā diligenter vigiliæ fierent, studebat. Gothi verò, qui in Auximi præsidio erant, ex Rauenna adhuc auxilia præstolantes, in summa rerū necessariatū inopia quiescebant. Iā enim qui Fesulis per Romanos obsidebantur, quum maximum in modum fame diuexarentur, neque id

*Fortes viri
memoria &
laude digni.*

*Operum à
priscis factorum
res &
durabilitas.*

*Sola fame
domantur
qui munitionem
locum fortiter
propugnauerunt.*

*Fesulani
praesidij de-
ditio.*

ferre mali diutius possent, desperatis ex Rauenna subsidiis accedere ad hostes constituunt. Vnde vbi cum Cypriano & Iustino in colloquium demum venissent, fide pro corporū incolumitate accepta, seipfos & oppidum dedunt: hisque per Romanos inter Cypriani milites æqua cum cæteris sorte receptis, & Fesulis imposito valido satis praesidio, Auximum omnes se contulerunt. Belisarius verò Gothorum duces, qui subactis ex Fesulis ad se nuper peruenerant, barbaris ostentando qui Auximi erant, vt insanire tandem desinerent, hortabatur; & affuturi ex Rauenna subsidij spe omni reiecta, se potius dederent: quandoquidem, etsi plurimū fame iam essent & inedia macerati, eandē tamen in sortem venturos se scirent, quā & Fesulis barbari habuissent.

*Strategema
Belisarij,
vt obsesos
ad deditio-
nem impel-
leret.*

*Eiusdem de
liberatis va-
ria.*

Tum illi cum hæc animo agitassent, nec famem possent diutius tolerare, ea conditione dedituros se oppidum Romanis decernunt, vt saluis corporibus ac simul fortunis, libere Rauennam abirent. Vnde & Belisarius quid nā esset in præsentia acturus, vt animi dubius, etsi id fore sibi inutile ratus, eo vt robore ac multitudine hostes, cum Rauenna exercitibus iungerentur: tēpus tamen longius extrahi haudquaquam censebat, sed Rauennā statim aduersus Vitrigem suspensis adhuc & ambiguis rebus ducendum existimabat. Franci nimirum hunc obturbarant, quos Gothis putabat suppetias aduenturos. Quorum aduentum cum præuenire summo studio niteretur, obsidionem soluere, nisi Auximi praesidio potitus, non poterat. Ad hæc accedebat, quod nec milites ipsi id fieri sinebant, vt abeuntibus è praesidio barbaris res suæ concederentur, cicarrices & vulnera ostentantes, quibus per hos affecti fuissent, & laboribus recensitis, qui in ea sibi obsidione antehac contigissent, quorū præmia deuictorū hostiū spolia essent. Sed Romani demum

*Militum,
qui strenuè
se gesserunt,
ratio impri-
mis habenda,
ne præda
hostili armis
acquisita
omnino
frustrentur.*

demum temporis breuitate coacti, & Gothi fame
coërciti inuicem in id conuenere, honorū vt par-
tem dimidiā Romani inter se partirētur, reliquam
Gothi vt sibi haberent, seque præstarent Impera-
tori Iustiniano ad obedientiam faciles. Pro his om-
nibus data vtrinq; fides, Romanis principibus
iureiurando asseuerantibus, firmiora apud se fore
conuenta: & Gothis pollicitantibus, nihil se re-
rum suarum occultaturos. Partitis itaque inter se
rebus, Romani quidem Auximo potiti sunt oppi-
do, barbari vero Imperatoris exercitibus se mi-
scuere.

23 BELISARIVS autem Auximo vrbe in pote-
statem redacta, Rauennam vt obsideret, dum iter
accelerat, eò confestim copias duxit, Magno prius
præfecto cum exercitu non paruo dimisso, iussūq;
supra Rauennam fluminis Padi ripas continenter
circumeundo diligentius asseruare, ne inde Gorhi
necessaria sibi conueherent. Vitalio præterea, qui
cum exercitu ex Dalmatia nuper redierat, alteram
fluminis ripam seruandam tradit. Sed his fortuna
oblata celerius est, præ se apertissime ferēs, quem-
admodum in omni re plurimū dominetur. Iam
enim nauigiorum vim maximam in Liguria cōtra-
xerant Gothi, & in Padum flumen immiserant, cū
hīsque frumento & necessariis aliis rebus repletis,
animo destinarant Rauennam protinus nauigare.
Sed per id tempus sic fluminis aquæ defecerant, vt
randiu nauigādi facultas esset his interclusa, quoad
superuenientes Romani nauigia simul cum oneri-
bus caperent. Sed flumen ipsum non longe post in
pristinum decentēque fluxum reductum, nauigabile
de cætero fuit, quod vtiq; antehac accidisse
nunquam accepimus. Lānque & barbari cœperant
rei frumentariæ inopia premi. siquidem nec ex
Ionico sinu, hostibus maris imperium obtinenti-

H. ij.

*Auximi de
ditio.*

*Præcipua
membris ab
scissis. pete
caput.*

*In omni re
fortuna, vel
potius diuina
providen-
tia, non mo-
do plurimū,
sed omnino
dominatur.*

*Franci per
fraudem in-
hant Italia.
Ambitio
nullos nouit
terminos.*

*Francorum
legatio ad
Vittigem
qua Gothos
ad societa-
tem in Ro-
manos inen-
dam horten-
tur, de victo-
ria securi.*

*Romanorū
ingenium
descriptum.*

bus, inferre aliquid poterāt, & flumine profus ex-
cludebantur. Cognitis igitur Franci, quę gereban-
tur, vt vendicandę sibi Italię cupiditate detenti,
ad Vittigem oratores, sub prætextu ineunda se-
cum societatis dimittūt, cum alijs his animo esset
Gothorum locis imperitare. Quam rem Belisarius
vt primū accepit, alijs & ipse ad eundem Vitti-
gem legat Francorum oratoribus contradicturos,
quos inter & Theodosium misit, suę familię præ-
fidem. Priores igitur Germanorum legati, vbi in
Vittigis conspectum est ventum, orationem hu-
iusmodi habuere: Germanorum nos principes ad te mi-
serunt, permolēte ferentes, per Belisarium vos obsideri,
quibus ex se dēdere auxilium ferre, & quā fieri celerius
potest, nunc student: virorum autem fortium non minus,
quā quinquies centena milia superasse iam Alpes exi-
stimamus, quos vtiq; vel securibus ipsis Romanorum
exercitum omnem primo impetu obruturos esse gloriari sat
possumus. Enimvero haudquaquam par fuerit eorum sen-
tentiam sequi, qui redacturi in seruitutem vos sint: sed il-
lorum potius, qui pro sua in Gothos benevolentia, in belli
discrimen consisterint. Accedit & quod si nobiscum ar-
ma ceperitis, nulla spes sit Romanis deinceps futura, cum
duobus exercitibus posse se manus conferre, quā potius
ex his ipsi relaturi in bello victoriam sumus. Quod si cum
Romanis se iunxerint Gothi, neque hoc pacto sat pote-
rant Francorum genti resistere, non enim ex paribus esset
viribus futurum certamen: sed illud vobis relinqueretur,
vt cum omnium sitis insensibilibus vnā peruincendi. At-
qui in promptum velle apertumque discrimē irruere, cum
liceat extra periculum consistendo saluari, dementia est.

Romanum præterea genus vniuersis infidum barbaris est,
quippe quod suapte natura oderit omnes, & ceteros ho-
minum pro hostibus ducat. Nos igitur vobis volentibus
vniuersę Italię vnā imperabimus, & terras hasce quā
optimē administraturi sic sumus, vt visum nostrum, vtrif-
que

que fuerit. Te itaque & Gothos par erit ea delige-
 re, quæ vobis sunt profutura. Romanorum deinde le-
 gati hunc sunt in modum locuti. Quemadmodum Im-
 peratoris Romani exercitibus haudquaquam affectura
 Francorum sit multitudo, quæ perterritæ isti vos volunt,
 quid nobis opus est pluribus explicare? qui ex diuturna
 bellicæ rei experientia belli momenta satis callemus, &
 ex hominum aduersantium copia, immatam fortibus viris
 virtutem nil posse imminui non ignoramus. Omitto id di-
 cere, quod Imperator militum numero longe plurimum
 hostes nunc superet. Istorum autem fides, quæ in omni-
 sos barbaros vti se iactant, post Toringos, & Burgundio-
 num gentem, & nos socios spectata antehac fuit. Sed Francorum
 Francos istos, & tam iactabundos libenter rogaerim, per
 quem num deum iuraturi id sint, cum vobis affirmant se
 fidem daturos, quæ aliquid habeat firmitatis? Nam
 quem antehac iureiurando obtestati suere, quo nam sint
 demum profecuti honore sat nostis: quippe cum nostra his
 ornamento fuisset societas, ne belli quidem discrimen su-
 bire nobiscum statuerint: quin potius contra nos arma im-
 pudenter desumpserant, si qua fortè eorum, quæ ad Pa-
 dum antehac obtigere, apud vos fama seruat. Sed quid
 præteritam recensendo istorum impietatem arguerim, per
 præsentem hac legatione nil fieri scelestius queat? Nam
 perinde eorum obliti iam sint, quæ suamet ipsi confessione
 vobis polliciti sunt, vobiscum adhuc omnium volunt
 participes fieri. Quod si per vos isti id assequuntur, quod
 nam tandem istorum enasura sit inexplebilis fames, est
 aduertendum. Vbi dicendi per legatos huius est fa-
 ctus, Vitrigis cum Gothorum primoribus diutius
 collocutus, cum Imperatore pacisci, posthabitis
 cæteris maluit, Germanorum dimissis re infecta
 legatis. Interea Gothi Romanique inuicem se in-
 uitare, vesfarique mutuo. Belisarius tamè custo-
 dias identidem asseruari iubere, ne barbari cõmea-
 tus inferrent, Vitaliûmque in Veneros ire, vt re-

Romanorũ
 contra Frã-
 cos oratio,
 qua Iustina
 ni potentia
 comendã-
 tur.

Francorum
 perfidia
 perstringi-
 tur.

Legatio æ-
 peritã
 natur.

Vitrigis o-
 pem France-
 rum reicit.

rum inde copiam asportaret, Ildigerum verò ad Padum, vt flumen vtrunque diligentius serua- retur, & barbari rerum necessariorum vrgente inopia, ocyus se sibi permitterent, & ad eius arbitrium inter se facerent conuentiones. Sed cum frumenti vim magnam Rauennæ in publicis hor- reis recondi adhuc cognouisset, ex incolis quem- piam corruptit pecunia, horrea cum frumento vt occultius concremaret. fertur tamen Mathaf- funthæ Vittigis vxoris imperio hæc conflagras- se. Frumento itaque concremato, Gothi mox suspicari cuiuspiam fuisse id insidiis factum, partim etiam arbitrari, eum locum fulmine & cœlestis ra- ctam: vtrunque id tamen vt Gothi ita & Vittiges ipse quo plus animo volutabant, eo magis & fieri eius rei incertiores, atque adeo, vt ne sibi met satis fidei exhiberent, a deo rati se potius, quam ab ho- minibus impugnari. In Alpibus autem, quæ a Gal- liis Liguriam dirimunt, frequētiora præsidia sunt, quæ Gothi quondam multi & fortissimi viri cum coniugibus simul ac liberis, vbi hisce in locis iam conserdissent, strenuè tuebantur. Quos Belisarius vbi ad se desciscere velle, & imperata facere audi- uit, Thomam quempiam cum modica militū manu ad eos dimisit, vt fide his tradita eius regionis tunc barbaros in potestatem reciperet. Hos itaque, ad Alpes cum iam peruenissent, Sittiges Gothus, qui cæteris custodibus præerat, vbi honorificè ac be- nignè excepit, prior ipse Romanis se tradidit, & post se cæteros cōpulis ipsum id facere. Vraias in- terea quatuor milibus ex Liguria partim, partim ex Alpium præsidiis confestim delectis, Rauennam celerrimè auxilio Gothis futurus contendit. Post- quam verò qui secum aduenerant, quid Sittiges ille egisset in Alpibus, resciuere; suis & familiari- bus non parū timentes, eò prius cū omnibus copiis eundum

*Horrea Ra-
uenna con-
cremata.*

*In commu-
ni & ingen-
ti calamita
te fortiores
suspent.*

*Sittiges Be-
lisario cum
alijs se de-
dit.*

eundem ducebant. Vnde ad Alpes Vraiam vt duceret, cogunt: qui vbi ad has tandem peruenit, Sittigem Gothum Romanosque alios mox obsidere, & cætera, quæ in rem essent, satagere. Quorû ad Alpes profectioem Ioannes Martinusque, qui tû forte circa Padum stationem habebant, vbi denique acceperunt, cirato mox agmine, & cû vniuerso exercitu suis opem laturi subsequerentur: & vbi ad Alpes est ventum, primo impetu præsidia ibi nonnulla ceperunt, locorum incolis omnibus in prædam actis, in quibus & Gothorum coniuges ac liberi erant, qui sub Vraia tunc militabant. Nâ his ex præsidij pars maxima militum hunc sequebatur, qui vbi sua omnia per Romanos abacta fuisse cognoscunt, relicto Gothorum exercitu ad Ioannem conferre se protinus statuunt. Ab his itaque Vraias denique destitutus, neque in Alpibus ex voto quicquam perficere potuit, nec periclitantibus Rauennæ Gothis opitulari, sed rebus infectis in Liguria se cum paucis recipit, ibi diutius quieturus.

24. BELISARIUS interea Vittigem ipsum Gothorumque principes intra Rauennæ muros iam coercuerat, & per id temporis ex Byzantio Imperatoris ad Belisarium legati Dominicus & Maximinus Senatorij vtrique ordinis viri Romanorum in castra perueniunt, & his cum mandatis, vt cû Gothis pacem conciliaret: cuius condiciones hæ erant, vt Vittiges dimidiam regis opulentis partem sibi haberet, & his locis imperitaret, quæ trans Padum fluuium sunt, alteram verò vt partem Romanorum Imperator teneret, eique cis Padum omnia vectigal penderent. Legati itaque traditis Belisario literis, Rauennam contendunt. Vittiges verò & Gothi cognita causa, quod hi aduenissent, animo perliberi se proficetur his conditionibus, quæ traderentur, fœdera inituros. Quâ re Belisarius vt primum

H h. iij.

Sittigis defectionem Gothi aggressi sunt.

Ioannes Gothorum liberos & uxores capit. Vraias à suis deseritur.

Iustinianus erratum politicum, pacem hostibus quos omnino debellare poterat offerens.

Belisarius sapiens pro factus impro dentis principis sui quatum potest occurrit & remedium adhibet.

Belisarius ad suos oratio, qua demonstrat pacem Gothicam in tempestuè offerri.

Prudentia Belisarij.

cognouit, quam maximè angere, & re molestius ferre, ut qui pro ingenti calamitate id duceret, se si quis interpellaret, quo minus quæ ceperat exqueretur, cum iam sibi in manibus victoria esset, & nullo negotio de Gothis esset hanc propediem relaturus, abducturusque Byzantium vel Vitiagem ipsum armis iam captum & debellatum. Unde redeuntibus ad se ex Rauenta Imperatoris legatis tergiuersari, & plane abnuere, suis ex scriptis conditiones se illas cum barbaris firmaturum. Quod ferme Gothi ubi primum sensere, ex dolo pacem sibi per Romanos prætendi suspicabantur. Belisarius itaque cum accepisset exprobrari per principes quosdam, & crimini id maximè dari, quod Imperatoris rebus insidias moliretur, nec huic vellet finem bello imponere, omnibus in concionem ad se conuocatis, Dominico Maximinòque legatis astantibus ita disseruit. *Belli fortunam non in tuto semper consistere, & ipse sat calleo, & quemque vestrum de ea mecum id ipsum sentite crediderim. nam & multos spes ea sefellit, quòd ad se esset victoria peruentura: & qui rem male gessisse plerumque sunt visi, superasse ex insperato hostem iam contigit. Quocirca necessarium duxerim, per eos qui de pace consultant, non solum esse spem optimam proponendam, sed futurum utrinque rebus animaduertendum euentum, ac sententia potioris delectum habendum. Hæc itaque cum ita se habeant, vos quidem exercitus duces, & hos Imperatoris legatos, ea de causa in hunc locum contraxi, ut in presenti pro arbitrio deligatis, quod Imperatori in rem fore censebitis, ne me in posterum imprudentia ex rebus peructis insimuletis, nam & absurdissimum esset, velle nunc subdicere, quandiu qua potiora sunt, per vos deligi possunt, & ex fortuna rerum exitum considerantibus liceat & causas simul afferre. Quæcunque autem & ad bellum soluendum Imperatori sunt visa, & Vitiages Gothorum rex velit, vos utrunque*

iam nostis. *Utrum igitur ad utilitatem concessura nobis
hec videantur, accedens vestrum quisque, ut lubet, nunc
promat. Quod si omnē Italiā Romanis recuperari posse e-
xistimatis, deinceps bello hostes nil impedit, ut audacter
& planē intrepidē explicetis.* Postquam Belisarius fi-
nem dicendi fecit, tum omnes decernere & perti-
naciū profiteri, omnium esse potissima Imperato-
ris consilia, nec hostes de cætero posse aduersus
hunc quicquam insidiarum moliri. Belisarius itaque
principum sententia delectatus, hanc ut litteris de-
mandarent, mox iussit. Tum illi ex scripto signifi-
cārūt, nullo se pacto hostes superaturos. Gothos dein-
de tum fame oppressos, cum resistere præsentī mi-
feriæ haud quaquam diutius possent, Vittigis im-
perij pigere iam cœpit, ut qui rem pessime gesserit,
& suam ad Imperatorem defectionem cunctando
& prolatando distraheret. Sed illud præcipuè hos
deterrebat, ne si Romanorum in ditionem venis-
sent, ex Italia exciti, abire Byzantium cogerentur,
ibique vitæ reliquum agere. Vnde Gothorum inter
se optimates inuito consilio, Hesperix Belisarium
regem appellare constitunt, ad eumque occultis
mittunt, qui obsecrarent, ut imperium id ipse sulci-
peret, hæc via fore assuerantes, ut non inuiti hunc
sequerentur. Belisarius verò sine Imperatoris per-
missu suscepturum se id regnum negare, nimirum
qui tyranni nomen & grauissime ferret, & odea-
rat, & per Imperatorem grauissimo iurēiurando a-
dactus præueniūsq̄ fuerat, ne quo pacto se viuo
aliquid vsipiam innouaret. Veruntamen rem ut præ-
sentem egregie constitueret, perquam libenter ex-
cepisse est visus, quæ barbari ad se pertraxissent.
Quibus cognitis Vittigis rebus, ut formidine
perditus, Gothis quidem consultum quamopti-
mè dixit, Belisarium tamē seorsum & ipse ad susci-
piendum imperium hortabatur, ut cui nil esset ad

Communi
ducum consi-
lio pax Go-
this denega-
tur.

Vittigis &
Gothorum
animi desi-
ciunt.

Gothorum
dolum, ut in-
gum Iustinia
m excuteret
& Belisarij
ductu nouis
bellis saui-
rent. Hunc
dolum Belisarij
prudētia in-
frin-
git.

*Callidum
Belisarij
consilium.*

eam rem impedimento futurum. Tunc Belisarius rursus Imperatoris legatis & principibus cæteris ad se conuocatis, ab his sciscitabatur, num magni momenti videri res possit. Gothos armis Vittigemque subactos in potestatem venisse, eorumque suppellectilem omnem pecuniãque his prædæ fore, & vniuersam recuperari Romanis Italiam.

*Legatorum
& principu
responsio.*

Tum illi egregium sane id facinus & fortissimum dicere, seque precari id vt cunq̃ue liceret confestim exequeretur. Extemplo itaque ad Vittigem & Gothorum primores ex amicis Belisarius quosdam dimittit, vt omnia: quæ illi de se facturos pollicerentur, peragerent. non enim in aliud rem tempus extrahere fames his permittebat, quin acriter potius compellebat, eam vt sine mora perficerent. Rursus igitur gothi oratores Romanorum ad castra protinus mittunt, aliud quidem in vulgum ferentes, seorsum tamen Belisarium adeunt, accipiendæ pro pacta salute fidei gratia, ipsèque communi suorum consensu, vt Italicensem ita & Gothorum rex esset, hisque conditionibus cum Romano exercitu Rauennam vt accitus veniret. Belisarius itaque iureiurando cæteris omnibus pro Gothorum arbitrio confirmatis, pro imperio tamen suscipiendo apud Vittigem & Gothorum primores se iuraturum respondit. Gothorum interea oratores nunquam hunc reiecurum imperium rati, sed id illum præ cæteris cupere, statim vt secum Rauennam iret, hortantur. Belisarius itaque Bessam, Ioannem, Narsetemque & Aretium, quos fortè sibi inferiores putabat, diuersim abire cum suis quandoque copiis iussit, commeatus sibi ac suis per causam comparandi, id sedulo causatus, haudquaquam se posse eo in loco vniuerso necessaria exercitui suppeditare. His abeuntibus, & Achanasio simul prætoriorum eparcho,

*Gothorum
& Vittigis
miseria.*

*Prudenter
Belisarius
Gothos ar
mis exiit.*

*Et duces sibi
suspectos, ne
quod molie
batur tarda
rent, ad rem
opus remo
uet.*

cho,

cho, qui recens ex Byzantio venerat, subsequente; ipse cum reliquis copiis, Gothorum legatis se comitantibus, Rauennam contendens, frumento primum & necessariis aliis, nauibus oneratis, confestim ad Classium, Rauennæ portum, deduci has imperat. Mihi verò Romanum exercitum tunc temporis Rauennam ineuntem spectanti (nam & his rebus interfui) subiit animum cogitatio, nulla omnino vel sapientia, vel virtute, quæ per mortales geruntur administrari, sed esse dæmonem nescio quem, aut fortunam humanos fouentem animos, ita vt eò tandem & temere nescio quo pacto traducant, vbi nulla sit gerendis in reb. interpellatio. Gothi siquidē vt multitudine, ita & virib. cum longè plurimū superarent, & tam egregie antehac gesserint bella, vbi Rauennam venire, fractos adeo feroces quondam præ se animos ferre, humilesque ita incedere, vt a victore exercitu & numero longe inferiori turpiter anteagerentur. Vnde Gothorum coniuges, quæ prius acceperant, magnitudine corporis Romanos præcellere, contempnim primo de Romanis loquendo, suos viros conspuere, & tantulæ staturæ hostes ad ludibrium illis & digito ostentare, eorūque increpitare socordiam, qui à tantulis viris deuicti fuissent.

25 BELISARIUS itaque Rauenna potitus, Viti-
tigē in primis honorifice custoditum seruabat, Gothos verò, qui circa Padū incolerent, abire in agros singulos iussit, hisque pro viribus excolendis incūbere, non enim inde hostile aliquid verebatur, nec Gothos putabat ea vnquam è regione inter se conuenturos, nam maximam sui exercitus partem his ipsis in locis antea collocarat. Gothis itaq; gratanter & lætis abeuntibus animis, residens Rauennæ Romani in tuto fuere, vt qui cætera Gothorū turba ea in vrbe relicta, & numero præstarent & viribus,

*Rauennam
Belisarius
occupat, mi-
ra quadam
ratione.*

*Plures pau-
cis dedit.
Gothorum
stupor.*

*Gothica mu-
lieres viris
fortiores.*

*Primaria
vrbe occupa-
ta, Belisa-
rius hostes
suos sollerter
sibi subiicit,
cauens ne in
posterum si-
bi negotium
facerent.*

Regiam deinde inuentam Rauennæ pecuniam, & diligentius conquisitam apud se cum cura seruauit, vt eam Imperatori paulo post Byzantium delaturus.

Belisarij tēperantia.

Opida Belisario dedita.

Taruisium.

Cū Gothorū præfiliū quomodo Belisarius se gesserit.

Nulla tam modesta felicitas est, quæ inuidiosos vitare possit.

Gothorum noua militio.

Gothorum nulli vel ipse quicquam ademit, nec suos permisit, vt ex his quempiam violarent, sed sua quisque sibi ex conuento habebat. Barbari demum, qui vel Gothorum præsidia, vel alia loca custodiebant, vbi Vitrigem Rauennamque accipere per Romanos teneri, oratores ad Belisarium legant, qui nunciaret, eos sese illi nec inuitos quidem, & præsidia dedituros, quæ in potestatem haberent atque custodiam. Tum Belisarius omnibus fide promptius data, Taruisium & aliud quoddam in Venetos munitissimum oppidum in ditionem redegit. Cæsena in Emilia & sola relinquebatur,

quam antehac aliàs cum Rauenna receperat. Gothi vero & cæteri omnes, qui circumiectis Rauennæ præerant locis, a Belisario fide prius accepta, & facta ad eum deditio, secum mansere. Ildibaldus præterea vir sanè industrius Veronæ vrbs tunc fortè custodiam nactus, oratores cæteros subsecutus ad Belisarium misit, qui eius apud se liberos detinebat, haud tamen Rauennam se contulit, nec Belisarij se seruitute obstrinxit, fortuna quadam interpellatus, quam equidem vt memoratu dignam explicaturus nunc sum. Romani exercitus præfecti quidam Belisarium, vt illi prosperam inuidentes fortunam, appetitæ apud Imperatorem tyrannidis vt se minus decentis in simularant: Imperator tamen non tam delatis criminibus, quam Medorum vrgente iam bello, Belisario ad se celerius reuocato,

vt in Persas duceret exercitum, Bessæ Ioannæque Italiæ curam prouinciæ demandauit, ad quam & ex Dalmatia demigrare Constantianum mox iussit. Cæterum Gothi, qui Rauepnani trans Padumque alia loca incolerent, cū iam accepissent per

Impe-

Imperatorem Belisarium ex Italia reuocari, tum primum non magno momenti id facere, haud quaquam Belisarium rati maioris vnquam facturum Iustiniano traditam fidem, quam Italiae regnum. Vbi vero hunc ad recessum paratum videre, primores omnes, qui reliqui erant, inter se coeuntes in Picenum, ad Vraiam Vittigis ex sorore nepotem, agmine vno se coferunt, complorationeque inuicem facta, & commune simul ac presentem commiserati fortunam, sic eum affari exorsunt. *Gothorum alium praeter te neminem praesentium nobis malorum fuisse causam scimus. nos nanque auunculum tuum, nec nauiter quidem, nec prosperè pro eius ignauia regnum administrantem, ea iam diu cura absoluissemus, vt alias Theodatium Theoderici nepotem; ni tui, qui nobis sis indistris visus, verecundia tenuisset. Sed Vittigi ante hac imperanti regium duntaxat nomen relinquere in animo est, re verò Gothorum tibi imperium tradere. Quod utique cum illi detulimus, superuacanea tunc nostra fuit visa benignitas, quae nunc arguitur fuisse dementia, subsequentiūque calamitatum & infortunij causa. Siquidem Gothorum, vt tute nosti, Vraia, hoc bello quamplurimi & fortissimi viri mortem oppetiēre. Ex his verò, qui superstitēs sunt, si quid est roboris reliquum, cum Vittige rege & pecuniis simul in alias per Belisarium terras tradendum procul dubio interibit. Id ipsum & nos ad hanc paucitatem redactos, & in extrema miseria positos, paulo post perpersuros nemo non hominum fateatur. Tantis igitur nobis circumuentis iam malis, longe magis praestiterit cum gloria mortem obire, quam liberos uxoresque nostros ab hostibus cernere in extremos terrarum terminos tam fœde abduci. Aggressuri itaque sumus, vti nos decet, virtute dignum & egregium facinus, si modo Gothorum sumus te principem habituri. His dictis, Vraias respondit, eos quidē quodcunque subire discrimē malle, quā praesentia mala seruitutēque pati secū vnā probè se*

*Gothorum
ad Vraiam
oratio.*

*Damnant
Vittigis
sœcordiam.*

*Suam miseria
deplorant.*

*Vraia
regnum
effert.*

*Eiusdem
prudēs ref
ponsum &
consilium.*

scire, Gothorum verò se ducem creari non in rem fore omnino se ducere, tum quia sit Vittigis nepos, hominis ita infortunati, & tam parui apud hostes momenti iam habiti, (nam & ad familiam referri, qualiscunq; fortuna sit, solet) cum quia non pietatis ex iure videri se facere posse, si viventis auctuli principatum inuaderet: qua ex re crederet, plus odij sibi, quam beneuolentiæ posse conciliari. Sed factu id se necessarium ducere, Gothorum vt ducem

* *Uldoual-
dum, alias,
stem, Uldi-
baldum.*

* Theudibaldum Visigothum creent, virum sanè vt virtutibus præditum, ita & cæteris in rebus industrium: cui & Theudas Visigothorum sit princeps auunculus, & iure cognationis nil fore absurdū, si bello hunc iuuerit: ex eoque Gothi rem melius processurā, si cum spe aliqua futuri subsidij prelio cum hoste decernāt. Vraias itaque cum ita differuisset, ea dixisse iam videbatur, quæ Gothorum

*Theudibal-
dus rex Go-
thorū crea-
tur.*

genti conducerent plurimum. Vnde Theudibaldum communi omnium consensu ex Verona accitum, & ad se venientē veste statim purpurea donant, regemque astantium acclamatione & plausu creant, & simul precantur, vt rectè præsentibus consular, eaq; & probe disponat. Hoc modo Theudibaldus rex constitutus, non longè post Gothis ad se omnibus conuocatis, verba istiusmodi fecit, Cum satis intelligam, o viri commilitones, ex diuturna

*Theudibal-
di ad Go-
thos oratio,
qua suadet
vt regnum
Italiae de-
nuo Belisa-
rio offera-
tur: quod si
abnuat, no-
ua consilia
esse capiend-
a.*

iam belli experientia multorum certaminum vos esse perituros, haudquaquam opportunum nunc duxerim, derepente ac temere vt in bella ruamus, cum satis constet, hæstabundam & formidolosam peritiam egregium aliquid audere haudquaquã consenuisse. Equū itaq; fuerit, pristinos casus omnes vos meminisse, & de præsentibus vt postmodum consulatis. nam perique vestrum præteritorum obliti, non suo & decenti in tempore præ insolentia forsan extulerint animos, ita vt maximis in rebus falli sat queant,

Vittiges

Vittiges itaque nec vobis quidem inuitis, nec repugnantibus in hostium manus peruenit. Sed tunc sane desperatis aduersis fortunæ casibus, vtilius fore existimastis Belisario ad vos domum accito parere, quam de summa rerum periclitari. Nunc igitur, cum ex Italia decessurum hunc acceperitis, & nauigaturum Byzantium, profecto & alia quædam de integro esse hunc aggressurum non ignoratis. Sed illud est vestrum singulis aduertendum, non omnia mortalibus ad vota succedere, sed aliter sapius euenire, ac visum his sit. nam ex insperato nonnunquam & temere fiunt nonnulla. id ferme si Belisario sit occursurum quandoque, haudquaquam videri absurdum debet. Consultius itaque fore existimauerim, si prius, quid sibi is velit, rogemus; tentemusque vtrum ad priores huic placeat redire conuentiones: hoc deinde pacto ad ea progrediemur, quæ secundo sunt loco gerenda. His Theudibaldus suos affatus, recte visus est Gothis consuluisse: vnde & legatos confestim Rauennâ ad Belisariû mittunt, qui illi conuenta cõmemorarent, & fœderum, perinde ruptorem arguerent, voluntariûque huc vocitarent mancipium & sedulo id exprobrarent, quod seruitutem quam imperium malit, & eiusmodi alia fando, ad id statim suscipiendum quam maxime hortarentur. Quod si de se facilem ad obsequendum hunc viderint, exreplò denunciant Theudibaldum ad se cõcessurum, regali prius veste deposita, veneraturûmque vt Italiæ regem. Hæc & huiusmodi pleraque in Belisarij conspectu Gothorû oratores profati, cum iam planè existimarent, imperatorium nomen hunc mox admittiturum: tû ille præter eorum expectationem aperte respõdit, Iustiniano superstitire nunquam Imperatoris nomen se inuasurum. Gothi demum eius cognita voluntate, ocyus abeuntes omnia Theudi-

Legati Belisario, quod regnum non acciperet, exprobrant.

Belisarij eximia constantia in re pudando imperio.

VI. anni hu
ius belli p̄ri
cipium.

baldo renunciant. Belisarius interim iter aggre-
ditur, Byzantiumque recta contendit. Et annus tunc
quintus huius belli exibat, quod Procopius histo-
ria demandauit.

PROCOPII DE BEL-
LO GOTHORVM
LIBER TERTIVS.

BREVIARIVM.

1 Belisarius cum Go-
this debellatis Byzantium
ingreditur. Eidem trium-
phus negatus. Quanta in
eum populi beneuolentia:
quante eius virtutes. Præ-
fectorum Italia delicta. In-
crementa regni Gothici.
Vraie interitus. Theudi-
baldo rege interfecto succe-
dit Ataricus.

2 Totilas Theudibal-
di nepos, Atarico occiso
regnum accipit. Veronam
à Romanis captam Gothi
recipiunt, aduersarius fugat-
is. Artabazus & Totile
ad suos oratio. Duellum
memorable. Mors Artabazus, & sæda Romano-

rum fuga.

3 Florentie obsidio. Pug-
na inter Romanos &
Gothos. Totile in captiuos
& Beneuentanos humani-
tas. Eiusdem successus. Iu-
stinian militēs ob stipen-
dia non soluta. Petulant ex-
agunt. Maximini & De-
metrii à Iustiniano præfe-
ctorum ignauia. Classē
Romanam Totilas dissi-
pat, & Demetrium capti-
uū Neapolitanis obseſis o-
stentat.

4 Ad Neapolitanos
oratio Totile. Neapolis de-
ditio. Totile singularis beni-
gnitas erga hostes. Muri
urbis dedita diruti. De
pumien-

punientis flagitiis Totila ad suos oratio. Pœna supra toris. Romanorum ducum & militum scelera. Totile ad senatū Rom. literæ. Ariani Roma eiechi. Totilas Hydruntem obsidet & de Roma inuadenda cogitat.

5 Belisarius in Italiam redit, & Hydruntē seruat. Vires aduersarij Totilas fraude explorat & Tyburto potitur. Ad suos & Gothos Belisarij oratio. Illyrici, qui Iustiniano militabāt, domum se recipiunt. Ricilas Belisarij armiger in temulentia temerarius occiditur.

6 Proditur consilium Rom. Pisaurum Belisarius munit, & literas mittit ad Iustinianum. Ioannis negligentia in curandis rebus commissa. Cypriani constantia & cedes. Romæ obsidio & fames. Placentiam ad deditionem sollicitat Totilas. Subsidia Belisario missa. Eruli Narsetem sequuti Selauinos cedunt.

7 Childibij fortissimi ducis aduersus Antarum gentem pro Iustiniano res gesta, & interitus. Alter Childibius suppositus miris

artibus. Antarum mores & religio. Pseudo Childibij Narses carceri mādāt.

8 Belisarij conatus. Valentini & Phocæ temeritas ac cedes. Frumentū Romæ uelut à Gothis interceptum, & Vigilio manus præcisæ. Placentinorum horrenda fames. Ad Totilam Pelagius Diaconus mittitur intercessor. Totile ad Pelagium oratio: & Pelagij responsio.

9 Romanorum ad præfectos oratio. Bellæ & Cononis scelestæ auaritia. Grauisissima Romæ fames. Ioannis & Belisarij ad Epidammum de bello consilia. Aduentus Ioannis in Calabria, quam recipit cum Brutijs & Lucanis. Recimundus à Ioanne capitur.

10 Belisarij, de Romanis obsessis solliciti, strategema. Bessæ uacors & auarus animus. Successus strategematis Belisariani. Isuacis temeritas & præceptis ambitio. Nimia Belisarij trepidatio, reipublicæ: & ipsi perniciosa. Isuacis interitus. Quorundam Isuacorum proditio. Summa Bessæ & Cononis socordia.

II Romam Totilas no-
Elu capit, nec fugientes per-
sequitur, sed oppidanos in-
tercessione Felagij vita do-
nat. Romanorum miseria.
Totile, modesti principis,
ad suos oratio. Senatorum
legatio & epistola Toti-
la.

12 Ad Totilam, qui
Romã abolere cogitat Beli-
sarij litere. Ioannes hostem
vagam coercet. Martiani
ad Gothos transfugium, &
Spoleti recuperatio in Beli-
sarij orationem. Ioannes Ta-
rentum occupat & munit.

13 Belisarius cum pau-
cis Romam recuperat, in-
staurat, & aduersus Toti-
lam defendit. Altera ur-
bis oppugnatio. Prosperita-
tis Gothice inclinatio. To-
tila oratio ad suos, & Pe-
rusie obsidio.

14 Ioannis Patricios
Romanos liberare conantis
varia fortuna & fuga. No-
uus ex Grecia in Italiam
missus exercitus, cuius du-
ctores ad bella inepti. To-
tilas Erulos fundit. Belisa-
rius in Siciliam nauigat,
ut inde Tarentum traice-
ret.

15 Belisariani Totila-
nos fundunt. Totila strate-
gema. FaZe prescelti virile
facinus & obitus. Fuga
Belisarij. Sclauini inuadit
Illyricum. Terræmotus. I-
nusitata Nili exundatio.
Porphyrij ceti prodigiosi ca-
ptura. Ruscianum obside-
tur. Antonine legatio.
Theodora Augustæ mors.
Cono propter auaritiã à
suis occisus Rome.

16 De Rusciani ob-
sisione soluenda conatus
Belisarij, sed irriti. Ruscia-
ni deditio. Insidie Iustinia-
no structe ab Artabane,
cuius artes prolixè descri-
buntur.

17 Arsaces Artaba-
nis socius Iustinum frustra
tentat: ille enim conspira-
tionem patefacit, cuius con-
silia Charanges prolixius
aperit. Marcelli episcopi
Romani tarditas. Germa-
ni innocentiam premi; Iu-
stinianus, non opprimit, sed
Occidentis iacturam patit-
tur, & Gallias Germanis
concedit. Regum Franciæ
vetus privilegium.

18 Gepidarum res ge-
ste. Longobardorum pro-
fœdere aduersus Gepidas
ad

ad imperatorem oratio. Gepidarum item aduersus Longobardos.

19 Iustiniāni cū Longobardis fœdus, & in Gepedas expeditio. Longobardorum perfidia. Belisarius Byzantium redit inglorius, & otium colit. Ilai ad Totilā defectio & immanitas. Romā iterum obsessam & fortiter propugnatam Isauri Gothi produunt.

20 Romā Totilas Paulus Cilix pro Iustiniāno molem Adriani occupat. Desperantium virile consilium. Romani ad Gothos accedunt. Totile benignitas. Francorum Rex ei filiā negat uxorem. Roma instaurata. Diogenis ad Centum cellarum deditionem tentat. anim. sum respōsum. Deditionis futura conditio nes. Ariminum captū, & inclinatio consiliorum Iustiniāni.

21 Sclauinorū excursiones, strategema. Victorie, humanitas. Totile in Siciliam expeditio. Germani in Africa res geste. Mutatio rerum in Italia, Propter Sclauinos reuocatur Germanus Antiarum victor,

& morbo perit.

22 Artabanis in Italianam nauigantis classē tempestas disciuit. Gothi in Italianam redeunt. Exercitus Sclauinis oppositus. Milites ad dimicandum suos duces cogunt. Romani suam ignominiam abolent. Belisarius Oriētis prætorio præfectus. Narses belli dux mittitur contra Gothos.

23 Totilæ classis. Ioannes iniussu imperatoris cum classe soluit, & suos ad pugnam hortatur. Gothorum ducum oratio. Inter Romanos & Gothos prælium nauale. Penes Romanos victoria. Artabanus Gothos in Sicilia exterminat.

24 Francorum in Italiā progressus. Legati imperatori ad Francos oratio. Eorumdem responsum. Corsicam & Sardiniam Totilas capit. Sclauinorum incursum. Longobardorum cum Iustiniāno fœdus. Hiatus terre ac inundationes. Crotonis obsidio.

25 Narsētis ad bellū Gothicum apparatus, & liberalitas. Eiusdem transitum Franci impedire uolunt. Teias contra Narsē-

tem Verona subsistere iubetur. Ioannis de profectio-
ne consilium. V sarilas ho-
stem literis prouocat, & in-
terficitur. Totilas ad hostē
contendit.

26 Ad Totilam lega-
tio Narsetis, cuius pruden-
tia multiplex & ad suos
hortatoria, ut & Totila, o-
ratio subiungitur. Acies
Narsetis. Docas Gothus
Romanum ad singula e cer-
tamen suo malo prouocat.

27 Totilas rei eque-
stris peritiam ostendat, ut
hostes falleret. Narsetis cir-
cumspectio & Totila erra-
tum. In exercitu Romano
omnium alacritas. Gotho-
rum sine pugna pavor &
fuga turpissima, ingēnsque
clades.

28 Cum quinque mili-
tibus fugiens Totilas letha-
li vulnere accepto paulo post
moritur. Alia interitus

Totila narratio. Narsetis
pietas. Longobardi propter
admissa scelera exauctora-
ti. Franci successus Iustinia-
ni impediunt.

29 Teias rex Go-
thorum creatur. Narfes
multa oppida recuperat, &
Romam capit, cuius cla-
ues tertio ad Iustinianum
mittuntur. In ciues & pa-
tritos sauitum, Teias tre-
cētos Romanos obsides ob-
truncat. Ragnaris Gothi
dolos & in milites Roma-
nos immanitas.

30 Francos Teias al-
licere nititur ad sui defen-
sionem. Eiusdem strategie-
ma. Miracula montis Ve-
suuij. Gothorum in despera-
tione pugna. Teie fortitudo
insignis, & indigna mors.
Animosa Gothorum sa-
cinora. Gothi tandem se ui-
ctos fatentes certis condi-
tionibus dimittuntur.

Sabietis &
fortissimi du-
eu gratissi-
mus redi-
tus.

VSPENSIS Belisarius adhuc & du-
biis rebus, cum Vittige Gothorum-
que optimatibus, & Theudibaldi Vi-
beris, pecuniāque omni, & regia,
preciosaque cætera supellestile se-
cum deuectis, Byzantium venit, Ildigere, Va-
leriano, Martino ac Erodiano præfectis sequen-
tibus. Vittigem verò cum vxore Iustinianus
gratanter

gratanter suscepit, barbarorum item agmen pro
 oximia corporum specie ac magnitudine miraba-
 tur. Theoderici deinde in curia dignas spectaculo
 recepras gazas senatoriis viris seorsum visendas
 exposuit, rerum gestarum magnitudinem gloria
 ducens. Non enim vel has populo spectandas hic
 præbuit, nec Belisario vt triūpharet permisit, quē-
 admodum alias, cūm ex Gelimere rege & Vandilis
 victoriam retulisset. Sed in omnium ore Belisarius
 erat egregiis victoriis duabus ornatus, quales an-
 tehac mortalium nemini contigere: quippe qui re-
 ges duos Byzantium captiuos deduxerit, & Gize-
 richi Theodericique ingentes opes præter omniū
 spē Romanis vt ex hostibus spolia essent: vnde vel
 apud barbaros ipsos nemo vnquam clarior & fama
 celebrior fuit, quippe qui deuictis ex hostibus in
 publicum ærarium maximas rursūm inuexit diui-
 tias, & terræ marisque dimidiam partem tā breui
 recuperauit. *Erat igitur Byzantinis ciuibus volu-
 ptati Belisarium intueri, in forum quoridie prodeū-
 tem, vel se inde domum recipientem, atque adeo
 vt tanti spectaculi hos nulla satietas caperet. nam
 eius pōpa spectatior ob præeuntium turbā & sub-
 sequentium erat, vt quem Vādilorum, Gothorū-
 que & Maurusiorum multitudo sequeretur nō me-
 diocris. Ad hæc accedebat, quōd pulchritudo hunc
 magnitudōque corporis honestabat. humilem præ-
 terea se benignūque adeo, atque aditu obuiis qui-
 busque perfacilem exhibebat, vt infimæ fortis viro
 persimilis videretur, *Milites item, & rusticani, &
 cuiusq; generis homines certatim hūc beneuolētia
 prosequēbantur. nā in suos præcipuē milites muni-
 ficētia cæteros anteibat: & qui bello t̄ rē fortē male
 geflissent, pro acceptis vulneribus pecuniā nō par-
 uā donando, indignationē ac simul mœstitiā sæ-
 pius permulcebat: ei verō qui in acie se egregiē ha-

li. ii.

*Omnis potest
 stas consensit
 est impatiens.*

*Belisarij
 auctoritas.*

*Spolia opti-
 ma.*

*in Græco
 sic, Erat &
 corpore pul-
 cher ac pro-
 cerus. &
 vultu omni-
 um formo-
 sistimus.*

*Belisarij sta-
 tura, & for-
 ma & vir-
 tutes.*

** sic veritē
 debuit,*

*Amor autē
 virtutis e-
 ius tam in-
 militibus,
 quam agri-
 colis, in expu-
 gnabilis e-
 rat.*

** casum a-
 liquem per-
 tulissent.*

* *Reltius*, buisset, * varia dono dabat in præmium orna-
armillas & ta. Et qui præterea aut arcus, aut rei alterius belli-
borgues, cæ iacturam præliando fecisset, cōfestim alia & po-
phœnia xxi tiora per Belisariū parabantur. Erga agricultores a-
sp̄n̄los. gressit̄sque homines tanta hic indulgentia ac pro-
 uidentia utebatur, vt Belisario ductante exercitum
 nullam hi vim paterentur: sed ex insperato potius
 opulenti ac diuites reddebantur, vt qui crebrò ad
 se aduentantibus copiis, maiori omnia in victum
 precio venditarent. Segetes insuper dum in agris
 maturescerent diligentius tuebatur, ne forte * e-
 quorum greges has deuastarent, † frugēsque ceteras
 inuitis dominis suos attingere prohibebat. Er-
 rat item vir continentior, vt qui præter denupram
 sibi vxorem nouerit nullam, nam ex Vandilis Go-
 this̄que tanta multitudine & forma egregia foeminas
 quum bello cepisset, earum nullam vel in eius
 conspectum venire, vel se alloqui quoquam pacto
 permisit. Ad cætera eius huiusmodi ornamenta
 perspicax quidem & viuudum accedebat ingenium,
 quippe qui vel dubiis ipsis in rebus, ad ea quæ po-
 tiora forent excogitanda, mirum de se in modum &
 opportunè valeret, in ipsòque belli discrimine ani-
 mi præstaret magnitudine, è tutòque & conside-
 rarius ad res gerendas audentior esset. festinare
 præterea, cunctarique in ipsis aduersus hostem co-
 natibus, vt res deposcebat. in rebus trepidis bene
 sperare, nec terrore aliquo capi; non prosperis inso-
 lens esse, nec vitam in deliciis agere. nec quisquam
 vnquam hominū suis, qui temulentum hunc viderit.
 [Et quàm quidem diu Romanorum exercitui
 tam in Africa, quam in Italia præfuit; perpetuò vi-
 ctor erat, & obuia quæuis occupabat. Vbi verò By-
 zantiū arcessitus venit, magis etiā multo, quàm an-
 tea, virtus eius innotuit. Nā ipse omni virtute præ-
 stans, & opū magnarū potentia, protectorūque ac fa-

* ἵππων,
 equitatus,
 aut equo-
 stres copia.
 † ἀρούρης
 que maru-
 ros fructus.

Hac notū
 hisce [] in-
 elusa, de
 Græco codi-
 ce nos adie-
 cimus, omis-
 sa ab inter-
 prete.

ac fa-

satellitū subsidio viros omnes illustres, qui vnquā fuerunt, excellens; non abs re formidabilis erat vniuersis magistratibus atque militibus. quippe si quid imperaret, aduersari audebat nemo, nec iussa vlli perficere vllō modo dedignabantur, tum virtutis reuerentia permotum potentiam mteruentes. Nam I† suis hic sumptibus equitum milia septē * & delectorum in hostē ductabat: quorum singuli in aciem stare; ad pugnāque prouocare hostium fortissimum quēque, se dignum ducebant. [Romani quidem ciues prouectiores ætate, quum ab Gothis obfessi, quæ fierent in bellicis conflictibus, viderēt: admiratione magna rapti aiebant, domum vnicam Theoderici potentiam euertere.] Belisarius igitur vt dignitate auctus est: ita & ex sententia iam validior factus, ea maximē consulebat, quæ rebus * Romanis conducebant plurimum, consultaque aliorū sic aduertebat, vt suo pre arbitrio cuncta perageret. Cæteri verò præfecti ad Italiæ gubernationem relicti, & inter se pares, nihil nō priuata ad commoda gerere animis destinarant, militūque libidini permittere iam subditos cœperant: † quibus nec decentem habere: quo sanē efficiebatur, vt plerisque in rebus delinquerent, deperditæque breui Romanorum * res sint. Nam postquam Theudibaldus ex Rauenna Belisarium discessisse est certior factus, barbaris circa se omnibus in vnū contractis, & Romanis simul militibus, quibuscunque res innouari placebat, quæ ad obsidū imperiū pertinerent, diligentissimē procurabat, & omni studio nitetur dominationē Italiæ Gothis recuperare. Sed quum primū regnare is cœpit, non vltra homines mille hunc sequebantur. Quūque vnū dūtaxat in agro Piceno reliquū esset barbaris oppidū, paulatim tamē & cæteri omnes, qui in Liguria & Venetorū in

* quorum
reysi nemo
poterat.

† sua è do-
mo.

Rursus in-
clusa reli-
querat in-
terpres.

* imperato-
riū.

† ac nequē
iam sibi sa-
tis consulerē
poterāt, nec
milites di-
stis audsen-
tes habebāt.

* res vni-
uerse sint.
quod equidē
dicturū
sum, quo pa-
tē factū sit.

*Avaritia
& crudelitas
belli du-
cam impe-
diunt quo-
minus felici-
ter agere
possit in ho-
stis.*

*Imo suosmet
sibi reddit
hostes infen-
dissimos.*

*Prudentia
Vitalij cum
hoste nondū
viribus au-
cto pugnan-
tis, non feli-
citer cedit.*

*Incrementa
regni The-
odibaldi, seu
aldibaldi.*

regionibus erant, ad hunc concessere. Alexandrum interea quempiam imperator, Belisario ad se reuocato, in Italiam misit, procurandæ Reipublicæ causa. Is vbi primū Rauennam se contulit, absurdiora quædā animo agitare, & rationis expertia, quippe qui Italos homines, qui regiam ne attigissent quidem pecuniā, nec vlla rempublicam vel iactura vel iniuria affecissent, ad pœnas luendas ad se euocabat, & peculatus item insimulabat & fraudis, siue in Theodericum quōdam admissæ, siue in Gothos principes alios: vnde & dependere sine mora cogebat, quodcūque is affirmasset per fraudem illos interceptisse, vel sibi vendicasse in lucrum. Militum præterea vulnera, & subita discrimina, egregiæque eorum facinora exilioribus præmiis compensabat, & minoribus longe, ac ipsi sperassent. Quo factū, vt Italos omnes imperatori breui infensos reddiderit, & militum nemo iam vellet discrimen in bello subire: vnde cum odiis inter se hi decertarent, vt re Romanam perosi, effectum facile est, vt hostiū res in maius procederent, & Romanorum præfectis iā cæteris quiescentibus, solus Vitalius, qui in Venetos tunc forte abierat, vt militum multitudine fretus & Erulorum ingentibus copiis, ausus sit cum Ildibaldo manus cōserere: id maxime veritus, quod & factum postea est, ne si auctis nimium viribus, is in se aduentaret, coerceri per se minimè posset. Cū itaque apud Taruisum fortiter pugnatum fuisset, eo Vitalius prælio longe inferior factus, fugam cepisset, paucis quibusdam recuperatis, complures in ea pugna amisit, & Erulorum præsertim pars magna absumpta, cum hisque & Visandrus eorū præfectus. Vitalius verò solus profugit. Qua ex re per Romanos tam infeliciter gesta, Ildibaldi nomen celebre factum ad Imperatorem perfertur, & mortalibus ferè innotuit cæteris. Haud longe post, vberacta

peracta hæc sunt, inter Vraiam Ildibaldumque inimicitia hoc modo intercessere. Erat Vraia tunc vxor, quæ vt opulenta muliebrem mundum præ cæteris Gothorum fœminis consecuta, ita & egregia corporis forma primatum facile obtinebat. Hæc verò inter alias barbaras magno cum ornamentorum & vestium apparatu quum in balneum semel curandi corporis gratia descendisset, Ildibaldi in eo vxorem lineis obductam vestibus conspicata, non ceu Gothorum regi matrimonio iunctam decuit, venerata est, sed contemptim de ea potius loqui, & denique aspernari. Qua de re illa, & ex acceptæ iniuriæ absurditate, ingenti percussa dolore, ad virum lachrymabunda Ildibaldum venit, & simul efflagitavit opem vt ferret, seque ab Vraia vxoris iniuria vindicaret. Ildibaldus itaque his verbis indignatione accensus, Vraiam apud barbaros partim carpendo, partim & ad Romanos defectionis insimulando, comprehensum denique interfecit. Ex eoque tam retro facinore hunc oderant gothi, ægreferentes tam temerè Vraiam fuisse ex humanis sublato. iam enim multi inter se coeuntes, Ildibaldo, qui tam impium scelus patraffer, aperte conuiciari, haud tamen ab eo poenas exigere audere. Erat inter hos quidam Bellas nomine, genere cepes, nondum tamen ad id dignitatis euectus, vt regius armiger haberetur. Hic sane vir Vraia vxoris tam venustæ speciem dum animo versat, mirum hanc in modum deperibat. Ildibaldus itaque, cum interea Bellam hunc in hostem emittit, Vraia hæc quondam vxorem barbaro alteri cuidam matrimonio iungit. Quamobrè Bellas cum e castris redisset, vt erat suapte natura ad iram propensior, acceptam ea ex re contumeliam minime ferens, Ildibaldum obruncare animo destinat, rem omnibus gothis pergratam facturum se ratus.

Accumulationes muliebres. In vraiam mulierem magni nominis & in ignem incidere, idem.

Vraias à rege occiditur Cupiditas vindictæ in viro potenti omnia corrumpit.

Quid non maleficus amor designat? Theudibaldus rex interfecit. Mors ubique principibus viris imminet, & sapientia è cruenta.

Itaque Gothorum cum optimatibus epulantem hunc nactus, quod per insidias agendū antea duxerat, tunc & aperte tam audax facinus exequendum decernit. Sed aderant circa diuescentem Ildibaldum ex regio more circumfusi satellites, iamque rex stratis incumbens manum cibis admouerat, cum Bellas ipse ex improviso cibum adhuc detinentibus digitis, inopinanti illi caput ademit, quod ferme supra mensa statim collapsum conuiuas exterruit, & plane obstupescit. Vraia itaque exo-
 has dedit Ildibaldus poenas, iamque & hyems exacta tū erat, & belli huius quod Procopius scripsit, annus sextus euaserat. Erat tum forte in Gothorū exercitu Ataricus quidam Rugianus genere, quem statim Rugi (nam & hi Gothica erant ex natione) cum ob Ildibaldi interea cædem turbulentiore omnia essent, regem pronunciarunt, non tamen cæteris volentibus Gothis, vt quorum pars maxima rem ægre ferret, nō enim recuperandæ Italiae spem profus amiserant. Sed Ataricus iste nil quippiam gessit memoratu dignum. nam cum paucis superuixisset hic mensibus, ex humanis decessit.

VII. anni principium.

Ataricus princeps ignauus, regno & vita cito excidit.

Principis magna spei characteres, prudentia, & in rebus gerendis solertia.

Qua ratione sibi cauet Totilas post Ildibaldum ne eum.

2. TOTILAS interea quidam Ildibaldi nepos, cum valeret prudentia plurimū, & in rebus gerendis maximam esset solertiam consecutus, magni apud Gothos momenti habitus est, & his qui Taruisij in præsidio erant, fortè tunc præerat. Nam vbi primum de Ildibaldi morte est is certior factus, Rauennam ad Constantianum euestigio misit, qui procius & comitū suorum salute, fidem ab eo & precariam peteret. Qua impetrata, pollicebatur eius in potestatem se, dum vellet, venturum; dediturūque illi Taruisium oppidum, & præsidiarios milites. Quibus Constantianus mandatis, iam lætior factus, iureiurando facturum se omnia, quæ peteret, confirmauit. Die itaque constituta, qua ad eā rem peragen-

peragendam vtrique erant inuicem conuenturi, in eo denique constiteret, vt Taruisini eius custodes præsidij, Constantiani admissis intra vrhem familiaribus, oppidum statim his traderent. Iam verò & Gothi Atarici grauius ferebant imperium, virum hunc haudquaquam idoneum rati, qui cum Romanis gereret bella, eundemque plerique apertius oderant, vt qui magnarum ferum occasionem his sustulisset: demum concordiam animo omnes ad Totilam Taruisinum mittunt, & ad Gothorum imperium suscipiendum hortantur. Nam cum summo adhuc Ildibaldi regis desiderio tenerentur, in Totilam, vt sanguine illi coniunctum, spem omnem victoriæ verterant, satis sperantes ea virum hunc velle, quæ ipsi deferrent. Is verò vbi Gothorum mandata accepit, propalâ ad Romanos resecta defensione respondit, Si Ataricum regem in tempore obruncarent, confestim se hos secuturum, facturumque pro eorum arbitrio vniuersa. His barbari auditis in Atarici exitum moliri insidias, & his continenter iuncti. Dum hæc barbarorum in castris geruntur, Romani exercitus perinde in tuto iam constitissent, Gothorum negociis satis confisi, vt quieturi deinceps, nec scire quidem, nec quoquam pacto animo agitare, quemadmodum aliquid in barbaros molirentur. Vnde Ataricus Gothis ad se vniuersis vocatis, monere eos pacis & concordia cœpit, & ad Iustinianum Imperatorem oratores deprecaturum vt mitterent, pacemque secum his conditionibus facerent, quibus & foedus inire cū Viti ge antehac voluissent, Gothi scilicet vt trans Padum loca tenerent, & reliqua ipsi Italia Imperatori cederet. Ataricus igitur eius per Gothos consilio comprobato, suis ex amicissimis ad Iustinianum nonnullos legauit imprimis admonitos, vt sub specie hæc peragendi, quæ diximus, cum Imperatore nil

*Gothorum
erga Toti-
lam affe-
ctus.*

*Caput Ata-
rici petri To-
tilas. Nece-
nim scriptum
socios pass-
tur.*

*Placidi prin-
cipis consi-
lia bellicosis
subditis in-
grata.*

*Atarici ad
imp legat-
io.*

Bellicosum malunt Gothi, qui tan dē bello perunt.

aliud agerent, nisi id duntaxat ab eo deposcerent, vt vbi vniuersam ei tradidisset Italiam, cum eaque non paruum pecuniam, inter patritios se viros ascriberet. Dum interea igitur oratores Byzantium eunt, Gothi Ataricum per fraudem ac dolos obtuncant: quo mortuo, Totilas ex conuento suscepit imperium. Iustinianus verò de Atarici interitu certior factus, deque suscepto per Totilā principatu, odisse nil desinebat sui præfectos exercitus, simul & irridere. Ioannes interim, Bessāque, & Vitalius, ac cæteri omnes, qui per Belisariū relictis ad custodiendā Italiam cum exercitibus fuerant, dispositis per singulas vrbes custodiis Rauennā conueniunt, vbi Constātinus & Alexander, cuius antea memini, stationem habebant, consilioque ad inuicem habito, potius fore & longè commodius visum Veronam, quæ in Venetis est, prius ducere, eaque cum Gothis eodem manentibus in potestatem redacta, aduersus Totilam, & in agrum Picenum deinde contendere. Sic itaque ad hominum duodecim milia contractum exercitum præfecti

Romani ad Veronam accedunt.

Marchianus proderet Romanis Veronam nisi.

vndecim numero Veronam duxere. Ad quam vbi stadiis sexaginta est proximè ventū, mediis in campis locarunt, qui ea e regione patentissimi sunt, & ad urbem Mantuam pertinent. Erat tunc fortè Marchianus nomine quidam, vir sanè præcipuus, qui à Verona non procul locum veluti præsidium incolebat, & Iustiniani Imperatoris studiosissimus erat. Vnde Veronam Romanis proderet miro studio nitebatur. Erat præterea illi ex portarum custodibus quidam vnus à pueritia cognitus: ad hunc ex amicis nonnullos dimisit, qui hominem pecuniis suadendo corrumperent, vt Imperatoris exercitum intra urbem reciperet. Quod fermè vbi custos ille se facturum promisit, eosdem nuncios Marchianus ad præfectos Romani exercitus mittit,

mittit, conuenta vt his per se facta renunciarent, & secum vnâ nocte vt insequenti Veronam urbem inirent cohortarentur. Visum itaque demum præfectis illud conducere, vt eorum ex numero vnus cum paucis quibusdam præcederet, & si custos fores aduenientibus aperiret, his protinus occupatis exercitum inde securius intra urbem exciperent. Sed cum subire nemo id discriminis vellet, Artabazes solus Armenius genere, & bello egregius, ad id rei conficiendum non inuitus se obtulit. Is vero Persas quondam ductauerat, quos Belisarius cum Bliscane quodam è Persia Byzantium paulo ante transmiserat, Isaurorû delecto præsidio. Is itaque ex vniuerso exercitu viris centum delectis, nocte iam intempesta, quamproximè muros accessit: & vbi custos ex conuento portam aperuit, nonnullis ibi in custodiam collocatis, exercitum ad se euocauit: muro deinde milites Romani inscensò, quos fortè deprehendunt custodes, de improviso inuadentes obruncant. Quod malum Gothi vbi primum vniuersi seniere, per portas alias ab hac longè diuersas fuga euadunt. Non procul Veronæ à muris rupes quædã eminentior extat, vnde quæ intra urbē geruntur conspici omnia veluti è specula possunt, & hominū in ea numerus haud difficulter iniri, prospectusque longior subiectos in campos patet. Eo se Gothi cum recepissent, nocte tota conqueuerunt. Romanorū verò exercitus, qui stadiis inde aberat quadraginta, haud dum vrbi progrediendo appropinquarat, Romanorum ducibus ipsi, de rebus vrbani bonisque Veronensium ciuiū diripiendis inter se altercantibus. Vbi itaque dies illuxit, & Gothi à summo rupis, quam insederant, vertice diligentius cognouissent, quoti nam hostiū per urbem diuagarentur, quantumve exercitus alius ab vrbe distaret, cursu citato per easdem por-

*Præfectorū
deliberatio.*

*Artabaz is
audacia.*

*Romani Ve
ronam ingre
diuntur.*

*Gothorum
circumsp
ectio.*

*Gothi Ve
ronam reci
piunt, occa
sionem obla
tam pruden
ter ample
cti.*

tas, quibus prius euaserant, repetunt urbem. non enim ingressi antea hostes portas has occuparant. Romani itaque cognito Gothorum in urbem iam reditu, pari omnes consensu in muri propugnacula fuga statim se recepere, & superuenientibus ingenti multitudine barbaris, cum hisque conferentibus bello manus, Romanorum ex agmine milites plerique & Artabazes ipse mira de se opera ædendo, ac fortius decertando, hostes in se effulse ruentes validius impugnabant. Romani demum exercitus principes, Veronæ rebus, etsi haud dum par-
 titis, inter se distributis, cum cæteris copiis Veronam eundem esse tandem decernunt: cuius portas cum clausas inuenissent, & hostes simul se summa

Romani de prada necdum parta litigant. Nul- lum vitium auaritiæ te- trius, præsertim in belli ducibus.

vi defendentes, celeri cursu mox retrocedere, profectoremque facere fugientibus similem, tamen si suos conspicerentur supra muros pugnantes, suppliciterque petentes, ne se destituerent, sed ibidem tamdiu operirentur, quo ad ipsi fuga se ad eos & incolumes recepissent. Sed quia misericordiam haudquam recipit timor, Romano iam abeunte exercitu, qui circa Artabazem erant, cum præ hostium

Fœda Rom fuga, & in socios ingratia mens atque prorsus effera. Auaritiæ effecta vides.

multitudine, aperta vi pellerentur, suorum desperatis iam auxiliis, è muro se statim saltu præcipitant, & utcumque his liquit, euasere. Ex quibus qui fortè molli ac leni solo prolabebantur, corpore inoffenso, agmine vno Romanorum se ad castra recipiunt, quos inter & Artabazes fuit. Qui verò confragosis in locis ceciderant, ad vnum omnes interiire, Romani deinde traiecto Eridano Fauentiam se receperunt, quæ utique est Æmyliæ ciuitas, à Rauenna stadiis centum & viginti disiuncta. Totilas verò, ubi ea quæ Veronæ gesta fuissent, perdidicit, Gothorum vi in magnam ad se euocauit, qui cum præsto fuissent, ad quinque milia hominum contracto exercitu in hostem ductauit. Quade re

de re certiores iam facti Romanorum præfecti, de rebus præsentibus consultabant. Artabazes itaque cum in medium prodiiisset, verba istiusmodi fecit: *Nemo vestrum, o principes viri, hostes contemnendos iccirco nunc ducat, quia multitudine sint nobis inferiores, vel quia cum deuictis à Belisario sit decertandum, & in eos eundem, qui fracti iam animo sint. Multi namque falsa opinione decepti, se ipsos sæpius sefellerrunt, & dum nil opportunè alios parui faciunt, partas iam vires dissoluerè potuerunt, nam aliàs antehac res malè gestæ, viros solent ad egregium aliquod facinus facitandum hortari, nimirum cum fortuna ipsa vel desperatus iam rebus ad optima queque & maxima audendum compellit. Et hæc equidem non aliqua vestri suspicione captus nunc differo, qui exercitum ducitis: sed quia recens cum his decertatus, satis istorum iam hominum perdidici audaciam. Sed nemo hostium duxerit suis viribus ascribendum, si modicis cum copiis quis superetur, quandoquidem ut præstantium multitudine virtus, ita & succumbentium innotescit. Reor itaque vobis potius id conducturum, si fluminis transitum asseruando, cum barbaris bellum tunc ineatis, cum eorum pars annè dimidia superato, in alterius ripæ regionem enaserit, quam cum istorum copiis uniuersis & unum in locum contractis manus denique conseratis, hoc modo si vincimus, profectò nulli non id gloriæ feret. gloriæ namque & ignominiam rerum ipsarum nuncupare exitus solet. Et victores ipsos efferre laudibus consuevere mortales, dum quemadmodum sit victoria parta, perquirunt. His Artabazes peroratis, dum Romani inter se præsidēs diuersa ac repugnantia sentiunt, nil opportunè exequabantur, sed ibi diutius commorati, tempus in cassum terebant. Iam verò Gothorum appropinquabat exercitus, cumque traiciendus his fluuius esset, suos ad se Totilas conuocatos his verbis commonefecit: *Cetera bella, o viri, mihi propinquitate iuncti, easdem**

Artabazes ad Romanos oratio, quæ suadet ut transitu fluminis diligenter asseruato, bellum cum hoste audacius accedente fortiter meat.

Ducem perniciosa discordia.

Totila ad suos oratio, qua eos hortatur ad pugnam, vltima proposita, argumētis ductis a necessario, a facili, vtili, honesto, &c.

ferē de se exercitibus solēt pugnas promittere, in certaminibus: nos verō fortuna haudquaquam cum hostibus pari, sed longe diuersa nunc vti in id bellum prodimus. illi nanque deuicti, si ita contigerit, non longe post aduersum nos sunt prelium integraturi: quandoquidem per Italiam passim, & in oppidorum praesidiis magna vis militum his reliqua sit, ex Byzantiōque exercitum alium his affuturum subsidio haudquaquam possit absurdum videri: vobis verō si ipsum id patiamur, hoc duntaxat relinquetur, Gothorum nomen cum spe simul dispareat: quippe qui ex hominum milibus centum, ad quinque milia redacti iam sumus. Illud deinde, vt ad memoriam reuocetis, non ab re fore existimauerim, cum arma in Imperatorem efferre Ildibaldo duce antehac decreuistis, non maiores copias superfuisse, quā hominum mille, & in agro Piceno oppidum vnum vnde quaque hostium locis obduclum. Vobis tamen eo bello superioribus factis non solum militiam accrenisse sat constat, sed imperium propagando res melius processisse. Nunc itaque si nauare vos operam vultis, bello (vbi par est) prosperē succedente, hostes omnino superaturum me spero, quandoquidem qui numero ac viribus praevalent, victores euadere plurimum solent. Vestrum quisque enixē in hostem ac promptus eat: in quo si vos non nauiter strenuēque gesseritis, nullo hi poterunt pacto de cetero expugnari.

Agite itaque, spe optima freti cum hoste nunc manus conferite: nec secus istorum vel iniustitia satis confisi imus in prelium, qui in subditos ita se habuere, vt ad nostram vindicandam iniuriam, Italicensibus ipsis pro eorum in Gothos audaci facinore ac simul prodicione, non aliud vt inferatur supplicij genus sit necessarium, adeo summatim vt dicam, his omnia malu sunt per Romanos ingesta, quos in fidem susceperant. Quid enim hoc hostium genere captus facilius, apud quos nec diuina quidem, nec humana sat iura valent? Accedit etiam, quod terrore per nos illis iniectus, vt bene sit nobis in ipso certamine

ne spe-

ne sperandum, effecerit. non enim in alios nunc homines
 imus, quam qui nuper cum Veronam venissent, ea vrbe
 tam temere desinita, nec villo mortalium persequente, tam
 iupiter se in fugã dedere. His Totilas suos hortatus, *To. Vila Bra-*
 ex his qui se sequebantur militibus, viros trecen- *tege ma.*
 tos stadiis viginti trans amnem ab ire mox iussit,
 & in hostium terga ex improviso vt comparerent,
 cædendõque hos acrius infestarent, vt turbati &
 pauefacti, nec roboris vllius reminiscerentur, nec
 virium. Ipse verò flumen confestim pertranseun-
 do recta in hostem duxit. Romanis deinde huic
 obuiam prodeuntibus, & copiis vtrinque instru-
 ctis, vir Gothus Vlaris nomine, corporis magni-
 tudine præstans, ita & visu terribilis admodum, ac
 factis acer; bellõque bonus, ex alteris castris equo
 medium in campum immisso, armatus galeatuf-
 que prodijt, & ad singulare Romanos certam-
 en identidem prouocauit, conciuirque. Vn-
 de cæteris præ formidine quiescentibus, solus
 Artabazes aduersus hunc statim processit. Itaque *Artabazes*
 vtrinque equis calcaribus concitatis, vbi inuicem *Vlarim*
 est, & in proximo ventum, infestis se impetunt pi- *duello vin-*
 lis. Sed prior Artabazes dextrum Vlari latus trans- *cit.*
 figit. tum barbarus letali accepto iam vulnere, ex
 equo supinus in terrã prolabebatur, ni forte quod
 gestabat adhuc in manu telum & à tergo petre in-
 hæserat, hunc labi nil sineret. Tum vero Artabazes
 acrius insistendo in hominis viscera telũ, ictus cre- *Nimia au-*
 brius iterando, tamdiu adegit, quoadusque tan- *dacia paris*
 dem vulneribus confectum hunc crederet. Sed *exitium vo-*
 dum incautus conficere is hostem contendit, pili *lori.*
 forte tum ferrea cuspis, quod Vlaris adhuc retine-
 bat, vt erat subrepta, se ingerentis thorace sensim
 trajecto, cutẽque leniter lacerata, ex insperato in-
 de ad fauces lapsa, arteriam huic interrupit, vnde
 sanguine multo sine vllõ doloris sensu mox de-

*Artaba Rex
victor fluxu
sanguinis ex
vnguatur.*

*Successus
stragematis
Gothici,
Fada Roma
norum cla-
des.*

*Victoria fru-
stru, celeri-
tas in hoste
persequendo.*

*Perturba-
tio immodi-
ca turpium
consiliorum
mater.*

*Subsidio oc-
currendum,
priusquam
ad obsessos
accedat.*

fluente, Artabazes Romanorum ad castra equum dum concitat, Vlaris Gothus moribundus in terrâ lapsus procubuit. Sed Artabazes ipse sanguinis profluuiio nil penitus remittente, post tertium diem ex humanis excessit, sui que desiderium vel mortuus quidem Romanis reliquit. Exercitus deinde manus utriusque cōserere, & in inuicem fortiter decertare, in ipsoque ardore barbari trecenti illi, quos supra meminimus, Romanis post terga ex insperato comparuere. Quibus hi visis, maioremque esse multitudinem rati, pauore ingenti percussi, sese in fugam proripiunt: quos barbari insectati, foedè concidunt, & quos viuos cepissent in custodiis habuere, signaque omnia, quod antea nunquam Romanis contigerat, adimunt. Romani verò exercitus duces, ut cuique licuit, cum paucis quibusdam iam fugam capesserant, & in qua se forte receperat oppida, vigiliis statim & custodibus firman.

3 Hoc Torilas bello peracto, non longe post aduersus Iustinum & Florentiam urbem copias misit. Hisque Vndellam Rodericumque & Vliarè bellicosissimos viros praefecit: qui ubi eò demum venere, circa muros mox confidendo, obsidione hos cingunt. Iustinus verò, quia nullos in urbem conueherat antehac commeatu, perturbatione affectus immodica, Rauennam statim ad Romani exercitus principes misit precatum, sibi ut periclitanti opitulatum venirent. Noctu qui mittebatur frustratus hostem, Rauennam peruenit, resque quo statu Florentiae essent denunciauit. Tum verò Romanorum non parui momenti exercitus extemplo Florentiam Cyprianus & Ioannes duxere: de quorum aduentu per exploratores Gothi facti iam certiores, soluta obsidione, in locum qui Mucialla dicitur, & diei via à Florentia distat, secedunt. Postquam verò Romanus exercitus cum Iustini se copiis iunxit (is nanque

nanque paucis ad eius vrbis relictis in custodiam, suis obuiam venerat) præfecti omnes in hostem duxere. Hisque progredientibus perutile fore est visum, vt ex omni exercitu lectissimi quique præcederent, ex incurfionéque cum hoste repentius confererent manus, eodémque & cæteræ copię sensim vadentes superuenirent. Sorte itaque in primores exercitus missa, fortunæ sententiam singuli expectabant: & ea demum in Ioannem cadente, statim is cogitur cum suis militibus præeundo in hostem ire. Barbari verò aduentu in se Romanorum præcognito, campo eodem, in quo tunc forè habebant castra, præ formidine destituito, in vastiorem & proximum collem, qui ea prominet regione, effugium tumultuosius habuere. Ioannis verò tum milites, vbi ad hostes venerunt, operæ in hos nauandæ incumbunt. Et barbaris viriliter se defendentibus, impulsione res acrius gerebatur, vnde permulti vtrinque specimen de se virtutis ædendo cadebant. Ioannes interea clamore ingenti ac turba in hostes dum impetum facit, suis è satellitibus quidam telo per barbaros ictus procubuit. Cuius ex casu Romani parumper submoti, pedem iam referebant: superuenientes deinde in campum Romanorum tunc copię, phalange facta ibidem quum constitissent, refugientes ad se Ioannis iam milites recipiebant: cum hisque simul prodibant in hostem, & ex ea rerulere pugna victoriam, atque adeo, vt barbaros delere non difficulter potuerint, ni sorte quadam per Romanorum castra falsus delatus rumor fuisset, Ioannem à suis armigeris esse eo prælio interfectum. Que fama vbi primùm ad principes ipsos peruenit, haud quaquam diutius ibi manendum duxere, sed indecoram omnes discessionem mox facere, incompositæque abire, non turmatim

Kk. ij.

*Romanorū
strategema.*

*Gothorum
terror panis
cui.*

*Pugna Rom.
in hostes, ini-
tio felix.*

*Falsus ru-
mor vè Ro-
manam per-
rurbar. Vi-
de quanti
momenti sit
fama in bel-
lo. & quam
acriter pu-
niend: sint
salorum ru-
morum do-
latores.*

aut ex ordine sed seorsum vt poterat quisque, sese in fugã proripere, in qua multi mortales insectantibus barbaris interiere. Qui verò incolumes fortè euaserant, multos iam dies nemine insectante turpiter fugirabant. Demũ se in præsidia vt licuit recipientes, præter Ioannis interitum falso iam creditũ, aliud nihil timoris fuisse ac fugæ causam compererunt. Quæ ex re territi adeo fuerant, vt ne coeundum quidem inter se ducerent: sed seorsum singuli intra muros se continebant, ac simul ad futuram omnia præparabant obsidionem, nimirum ve-

*Principis vi
horis in ca
ptiuos hu
manitas
multorum
obsequium
sibi conciliat.*

riti, ne in se barbari irent. Totilas interim quum in captiuos Romani exercitus studij plurimum ac beneuolentiam præ se non mediocrem tulisset, eos tantopere sibi conciliauit, vt volentes plerique apud se militarent. Iamque hyems hoc bello, quod Procopius scripsit, finiebat. Cæsenę deinde mox Totilas ac Petræ præsidia cepit, & paulò post se in Thusciam contulit, locisque in ea iam pertentatis, quũ ad se nemo concederet, amne Tyberino transmissis, non tamen vrbis ingressus confinia, ad Cam

*Beneuentiã
Totila mu
ri diruti, vt
hostiles im
petus remo
ueret.*

panos & Samnitas diuertit, Beneuentum inde munitissimum oppidum nullo in potestatem labore redegit, eiusque muros ad solũ mox diruit, ne fortè exercitus aliquis ex Byzantio eo se conferens, vt è loco munito, in Gothos impetum facto, negocium his exhiberet. Neapolitanos deinde obsidere decreuit, quandoquidem se intra urbem recipere, & si pleraque quidem & allicibilia prædicantem hi prorsus renuerent. Conon eam tunc vrbem custodiebat, cum Isauris Romanisque mille. Sed Totilas ipse cum maxima copiarum parte haud procul à moenibus castris positus quiescebat, partẽque exercitus ad Cumas dimissa, cum his simul & aliis munitissimis locis positus, pecuniarumque numero nõ mediocri. Fœminas verò quasdam paritias, captis

captis in oppidis per suos cōprehensas, nulla pro-
 fusus affecit iniuria, sed summa cum diligentia libe-
 re abire permisit. Vnde factum, eius vt nomen vt
 sapientiæ, ita & benignitatis celebre apud Roma-
 nos iam esset, ac maximi fieret. Quūque nuspiam
 hostes sibi obuiam irent, paucis e suo exercitu cir-
 cummissis, res mēmoratu dignas gerebat. Brutios
 nanque, & Lucanos subegit: Apuliāque & Calabria
 simul potitus, publica tributa frequenter exigere,
 & omnium rerum prouentus rapiēdo & fraudan-
 do sibi habere, cætera haud secius factitare, ac Ita-
 liæ sortitus iam esset imperium. Exercitibus au-
 tem Imperator suis, quia staturis tēporibus haud
 quaquam stipendia retulissent, magnam debebat
 pecuniam. Hæque de causa Italos homines Ro-
 mani milites bonis priuabant. Idque quū frequen-
 tius facerent, magno omnes in luctu esse, & in vitæ
 bonorūque discrimen venire. Itaque nec duci-
 bus quidem obediētes milites erant & libentius
 longē in vrbibus, quā in castris manebant. Con-
 stantianus nanque Rauennam tenebat, Ioannes
 Roman, Spoletum, Bessas, Iustinus Florentiam,
 Perusiam Cyprianus, & cæteri item omnes diuer-
 sa, vt quemcunque ex fuga saluris locum tunc na-
 cti fuissent. Quibus de rebus certior Imperator iā
 factus, calamitatis loco hæc ducens, Maximinum
 prætoriorum Italiæ eparchum creat, vt cæteris
 præfectis in bello præesset, & militibus necessaria,
 vt opus cuique erat, subministraret; cū eoque clas-
 sem misit exercitibus plenam, ex Armeniis & Thra-
 cibus comparatis. Cum his simul & Hunni pau-
 ci quidam nauigationem suscipiunt. Maximinus
 igitur ex Byzantio cum vniuersa Græciæ classe
 profectus, vt primū in continentem venit, fru-
 stra tempus & diu terendo, vno quodam in loco
 ociosus & torpens confedit. Erat nimirum rei hic

*Infaminiæ
 sexum seui-
 re, inde corū
 & immane.*

*Felices suc-
 cessus elemē-
 tem princi-
 pem comi-
 tantur.*

*Milites Hi-
 spendio fru-
 strati suū
 pradones.*

*Maximinus
 P. P. Italia,
 vir ad ves-
 gerendus ine-
 pius. In au-
 lis principū*

*personarum
regnat acce-
pto, nec pu-
blica rei,
sed privata
sapius ratio
habetur.*

*Demetrius
bonum con-
siliū non
exsequitur,
Imbelles &
timidi in
perpetuis te-
nebris ince-
dunt.*

*Diocē &
audax Ce-
phaleneus,
quantum po-
tuit Demo-*

bellicæ imperitus, vnde & formidolosus mirum-
que in modum cunctator & negligens. Post hunc
Imperator & Demetrium misit, qui sub Belisario
militarat, cohortique & pedestri militi præerat.
Quum itaque in Siciliam Demetrius nauigasset,
Cononemque accepisset & Neapolitanos arctius
oblidendi, in summa rerum omnium angustia esse: &
si percupidus opē laborantibus ferre, viribus tamē
quum nondum satis valeret, & quæque parui mo-
menti copiæ sequerentur, rē huiusmodi vt faceret,
animo aggrauit. Ex vniuersa Sicilia nauibus quam
multis contractis, frumentisque & necessariis aliis
rebus completis, ex insula soluit, hostibus speciem
præbens magnos exercitus, rāra nauium copia de-
portari. Et sanē sic erat hostibus persuasum, vt qui
magnas in se adduci iam copias crederent, nam &
ingētem aduersum se classem ē Sicilia soluisse ac-
ceperant. Sed quum ea Demetrius nauium multi-
tudo, & si Neapolim recta contenderet, hostibus
vt equidem reor, terrori vt esset, vrbique & Nea-
politani salutis veritus tamen discrimen, Neapo-
liā nauigatione transfessus, Romanum diuertit
in portum, indēque cōtrahere milites summo stu-
dio nitebatur: qui tamen perinde à barbaris debel-
lati, & maximum in modum ab his sibi timentes,
Demetrium sequi aduersus Totilam Gothosque
nullo pacto tunc velle, nec duci se in prælium pati,
vnde cum his solū n, qui ex Byzātio secum adue-
nerant, ire Neapolim cogitur. Erat tū fortē Deme-
trius alter quidā genere Cepheleneus, nauta quon-
dam maritimorum operum, & simul discriminum
apprimē peritus. Is quippe in Lybiam Italiāque
cum Belisario nauigarat, ex eāque nauigandi longa
consuetudine rerum huiusmodi peritiam ceperat.
Vnde Neapolitanæ vrbis procuratorem Impera-
tor hunc constituerat. Sed postquam barbari obli-
dione

dione locum cœpere, vt erat is lingua immodicus, *trij præfecti*
 ea Totilam obsidione maledictis frequenter ince- *fortunam*
 sere, & simul conuitiari, atque adeo vt linguæ par- *promouit,*
 cere nil videretur. Is itaque ex longa obsidione ni- *sed frustra.*
 mium iam increbrescentibus malis vehementer
 affectus, ex Cononis præfecti sententia clam lem-
 bum conscendit, & ad Demetrium, qui ex Byzan-
 tio venerat, animo ingenti nauigationem solus sus-
 cepit. Vnde quum mirabiliter ad eum incolumis
 peruenisset, ad rem gerendam quam maximè con-
 citauit. Totilas verò de Romanæ in se classis aduē-
 tū iam certior factus, cum nauibus aliis & multis
 in statione antea præparatis, dum hostes ad litus
 applicant classē, nō procul ipse a Neapoli de im- *Classis Rom.*
 prouiso adueniens, terrore primo statim congressu *claud. & su*
 iniecto, in fugam hostes auerit, in eaque multos *ga.*
 obruncat, viuos quam plurimos capit, solis his e-
 uadentibus, quibus in nauium lembos primo ipso
 insultu licuit desilire, quos inter Demetrius fuit,
 classis eius præfectus: naues autem omnes cum i- *Pana dica-*
 plis oneribus virisque barbari confestim cepere, *cis & effre-*
 cum hisque & Demetrium illum, quem diximus, *nis lingua.*
 Cephaleneum comprehendunt, quem tamen non
 vita priuarunt, sed lingua manibusque præcis,
 abire quò vellet denique permiserunt; has tan-
 dem Demetrius luit ex sua dicacitate pœnas. De-
 mum & Maximinus cum omnibus nauibus Sici-
 liam appulit, & Syracusas profectus, pro belli for-
 midine ibidem vt quieturus permanlit. Quod v-
 bi Romani exercitus duces perdidicere, ingenti
 celeritate ac studio ad eum miserunt, qui suppli-
 citer peterent, omni postposita mora sibi vt auxi-
 lium ferret periclitantibus: & inter cæteros Cono,
 qui intra Neapolim urbem a barbaris validissime
 obsidebatur. iam enim sibi ac suis defecerant ne-
 cessaria. Maximinus verò pro innata sibi ignaui-

p̄uoreque, Imperatoris veritus minas, ab aliisque
 it̄ em increpitus, & conuictis demum affectus, iam
 sibi desperans, Syraculis manendum sibi decernit,
 copias tamen omnes cum classe Erodiano Deme-
 trioque ductandas ac Phassæ, media hyeme Nea-
 polim mittit. Sed ea classis vbi prope Neapolim ve-
 nit, & violentior mari ventus incubuisset, immen-
 saq; excitaret procellas, Demetrius secūdis se flu-
 ctibus permittebat: iamque tēpestas nauium deder-
 serat remos, & nauis ad exequēda officia nil tem-
 poris permittebat, ita vt nec iubentū quidem &
 hortantium dicta exaudirent, præ vorricum sonitu
 obturbati: sed confusē omnia facere, dum perflan-
 tis spiritus vis intolerabilis quædam turbauit, in
 quo hostes tum forte statiuā haberent. Vnde mox
 barbari eiectas ad se naues ingressi, milites in his
 partim nemine repugnante obruncāt, partim de-
 mergunt, viuūque cum aliis Romanorum ple-
 risque præfectum classis Demetrium capiunt. Ero-
 diano tamen & Phassæ fugam interea capeffere li-
 cuit, quia non propinqui admodum hostiū castris
 eiecti peruenerant. Totilas verò circumiecta collo-
 Demetrii reste, & ad Neapolis muros protractum,
 monere obsessos hunc iussit, ne de cætero vana spe
 falsi auxilia expectando sese deperditum irent, sed
 urbem quantocyus dederent Gothis, & malis se
 ingentibus liberarent: quandoquidem posthac
 Imperator nulla sibi transmittere subsidia posset,
 & identidem affirmare, ea cum classe omnes pror-
 fus his vires ac spem deperisse. Tunc verò obses-
 si, quum necessariarum rerum inopia ac fame vlti-
 mæ, quam credi potest, opprimerentur; ad hæc
 conspicati, quam indigna Demetrius pateretur,
 spe omni amissa, ad ululatus & gemitus summa
 eum animi molestia reciderūt. vnde ciuitas omnis
 cumultu

Classis Rō.
 horrenda
 calamitas
 militū
 rages. Hæc
 præfēti ma-
 gna culpa.

Indigna pa-
 titur, qui di-
 gna negle-
 git.

tumultu & comploratione repletur.

4 **TOTILAS** demum, qui in propugnaculis erant, hostibus euocatis, verba huiusmodi fecit.

Nihil ipsi vel criminationis, vel cause in vobis nacti; vi-
ri Neapolitani, ad urbem hanc obsidendam concessimus,
sed ut ab insensissimus omnium dominis, vos denique in
libertatem vindicaremus, & cuique vestrum gratias
quandoque possemus & pro arbitrio reddere, pro vestris
erga nos in bello hoc beneficiis, proque his, que à Roma-
no antehac hoste perpessi fuistis. Soli namque Italicen-
sium omnium maxime erga Gothorum hanc gentem be-
nevolentiam pratulistis, & compertum sat habeo, in ho-
stium vos ditonem vel inuitos quidem venisse: unde quia
cum illis una & vos obsidere nunc cogor, vestre erga nos
fidei pudet, tametsi non Neapolitanorum malo urbem
nunc obsidemus, non igitur quia obsidionis mala egre nunc
fertis, odio Gothos habendos esse in presentia censeatis:
siquidem qui amicos afficere beneficiis committuntur, nullo
pacto sunt per hos incusandi, vel si per ea, que nonnun-
quam iniucunda forsitan sunt, his gratiam facere videan-
tur. hostium autem formido nulla vos subeat, nec prete-
rita recensendo, relatuos ex nobis illos victoriam exi-
stimate, nam que in vita hac mirabiliter & fortuito non-
nunquam vel insperato contingunt, temporis processu de-
fluere solent ac labi. Nos igitur ea erga vos benevolentia
sumus, ut vestri ob gratiam vel Cononem præfectum
ac milites ceteros malorum prorsus immunes abire quo
velint, & suis cum rebus permiffuri nunc sinus, si nobis
tradita urbe hinc statim abscesserint: pro his vero proque
Neapolitanorum salute, nihil impediet, quo minus usura-
ranaum fidemque demus. Huiusmodi Totilæ ora-
tionem tam ciues ipsi quam Cononis milites com-
probarunt, nimum namq; iam famis necessitas de-
grauabat. Ut fidem tamen erga Imperatorem ser-
uarent, & simul aliquid operiendo subsidij, triginta
dierum spatio pollicentur urbem se dedituros.

*Totila ad
Neapolita-
nos oratio,
qua suadet
ut à Roma-
no ad Go-
thos redeat.*

*Obsidionis
odium gra-
uiter a se
depellit.*

*Benevolentiam & fidem
pollicetur.*

*Obsessorum
cursum.*

Neapolis
dediſſo.

* *ſeptimus*
Vll. anni
principium.
Totila ſingu-
lari huma-
nitas, illuſtri
principi di-
gniſſima.

Magni ani-
mi eſt pro-
prum placi-
dum eſſe ira-
quillomque,
& iniurias
atque offen-
ſiones ſem-
per deſpice-
re.

Torilas verò ab Imperatore ſpem vt his omnem adimeret, trium menſium tempus ſe daturum promittit, ea conditione, vt & ipſi quæ pollicerentur, ſeruarét: quòd ſi aliter fecerint, impetum imprimis ſe in muros facturum confirmat, aperteque ſe eos oppugnaturũ. Hæc igitur ita vtrinq; conuèta. Qui verò obſidebantur, non expectato tempore præſtituto deficientibus præſertim neceſſariis ad victũ rebus, Totilam non longe poſt ac barbaros ſimul in urbem recipiunt. Iamque hyems ſe circumege- rat, & belli huius quòd ſcriptit Procopius annus * ſextus finiebatur. Totilas igitur Neapoli capta, eam in captiuos præ ſe tulit benignitatem, quæ vtrique nec barbaro, nec hoſti ſat conuenit. quippe qui Romanorum præ inedia affectorum imprimis curam ſuſcepit, nec ſecus & eorum, qui quum cibo diutius caruiſſent, imminuti viribus viderentur. Veritus itaque, ne ex repentino nimo cibo ad ſatietatem deſumpſo, vti par erat, ingurgitati perirent, medendi hunc modum excogitauit. Cuſtodibus in portu portisque diſpoſitis imperauit, neminem eà abire permitterent. Tum ipſe omnibus moderatio- ne prouida quadam, parciuſque, quàm pro ſingulo- rum appetentia cibos præbere, hoſque eotenus quotidie fameſcentibus addere, quoad ne auctos quidem ingeſtòsque ſibi ſentirent. Sic itaque viri- bus in his confirmatis, patentibus apertiſque fori- bus, libere, quò quiſque abire iam vellet, permittit. Cononem verò, eiuſque milites, quibus manere apud ſe haudquaquam placebat, impoſitos nauibus nauigare, quò animus ferret, & pro arbitrio iuſſit. Tum illi ſi in Byzantium nauigationem ſuſciperét, probro ſibi quòd egerant fore & ignominia rati, Romam potiùs eundum de cernunt. Sed aduerſo vento his obſiſtente, quum nulla eſſet nauigandi facultas, in ancipiti erant, & curis iam anxij vere- bantur,

bantur, ne Totilam vt potitum victoria promifforum denique pœniteret, néve per eum ingenti aliquo malo afficerentur. Quib. de rebus Totilas certior factus, vniuerfos ad fe conuocatos, folando & confirmando, & integrata quam dederat fide, bonum animum habere hos iuffit, & fuo cum exercitu vt fe immifcerent, indéque neceffaria fibi coëmptra vt ab amicis deferrent. Denique quum ea vis venti rurfum & continenter ingrueret, ita vt temporis plurimum tereretur, equos & iuméta his tribuens, infuper & viaticum elargitus, per continentem Româ verfus iter vt facerent, imperauit; viæ fimul comitib. datis Gothis & probatiffimis viris, vt tutò abirent. Neapolis interea muros folo equare is cœperat, ne è loco munito impetum facitandò, Gothis negocium exhiberent. Malebar is fanè apertiore in campo cum Romanis & hoftibus armis decernere, quam dolo & fallaciis depugnare. Itaque quum eius muri maiorem demolitus iam partem fuiffet, quod reliquum fuit, dimiffit intactum. Per id tempus Græcus quidam & Calaber genere ad Totilam Neapolim venit, ex eius armigeris quendam incufaturus, quòd eius filiam virginem per vim conftupraffer. Totilas verò id ære ferens, fummo ftudio nitebatur, vt qui delatum crimè patrâffe fe minus negaret, commiffi pœnas facinoris lueret, vnde cõprehendi mox iuffum in carcerem trudit. Huius vicè barbarorum primores quidam folliciti, (erat nimirũ vir ille acer, bellòq; strenuus) inter fe coëuntes, Totilam ftatim conueniant, conuentumque enixe precantur, miffum illi crimen vt faceret. Tum ille, quæ dicebantur, benignius auditis, nec perturbatione vlla affectus, orationè apud fuos huiusmodi habuit. *Non equidem, ò viri cõmilitones, vel quia nimia fim inhumanitati obnoxius, vel quòd propinquorum meorum calamitatem*

Altera Totila in hoftes benignitas. Seruare proprium eſt excellētis fortunæ.

Neapolis muri diruit.

Gothus quidam de illato ftupro accufatur.

Primorus militaris ita prudentia.

Totila ad fuos oratio de puniendõ flagitiis.

habeam voluptati, hæc ut facerem apud vos verba, constitui; sed ut ne quid Gothi mali contingat. Non enim me præterit, magnas hominum turbas rerum nomina in contrarium vertere, ut qui humanitatem dicere improbi-

Ingenij hu-
mani impro-
bitas.

tatem consueverunt: unde & rectora quæque corrupti ac perturbari contingit. Sinistrum quippe, & planè improbum dixerim, qui leges velint ad verum acrius circumscribere, ut earum nominibus pro velamentis ad impietatem & nequitiam vsi, peccare intrepidè queant, & prauitatem præ se tutius ferre: Sed vobis equidem consulo, ne mortalium cuiquam id permittatis, ut cum vestri ipsorum salute viri cuiuspiam delicta commutet, nec quocquam pacto vos sceleris, qui nulli iniuriam intulistis, participes reddat. Delinquere nanque, & in delinquentes inferenda supplicia intercipere, ut equidem reor, æquè se habent. Velim itaque ea vos mente, & sic de presentibus hisce decernere, ut si vobis optio detur, è duobus alterum deligatis, aut enim vir iste pro illata iniuria luiturus est pœnas, aut Gothorum est, ut non salua

Huic oppo-
nenda iusti-
tiae cura &
conseruatio.

Respublica sit necessarium, nec bello ut vsquam victoria pariatur. Animaduertite, quanta antehac nobis in huius belli primordiis militum copia fuerit, utque in sub-

Vnus per-
cat, potius
quàm uni-
tas. Et ex iu-
stitia prospe-
ri successe-
riuntur.

stitia prospe eundis periculis quàm sit clarior facta. Et paucis ut rem omnem absoluaui, pecuniarum vis quanta & innumerabilis, equorum præterea armorumque quanta antehac vis, quot in Italia ipsa munitiones, quæ omnia haudquaquam pro inuiti comæatu his esse videntur qui bella gerunt. Sed postquam Gothi sub Theodato fuisse, homine quidem qui equitatem præ diuitiarum assequendarum cupiditate minoris fecisset, quàm deum nobis minus propitium reddiderimus, quòve nostra fortuna euaserit nostis, & à quibus quantisque simus viris deuili. Nunc verò à nobis Deus pro his, quæ deliquimus, iam satis pœnarum quum habeat, pro arbitrio rursus dirigit vitam. Et breuiter ut rem omnem expediam, supra vota nobis rem administrat: quippe qui supra vires

Exemplum.

Ang. à con-
trario.
Ab experie-
tiis.

hostes

hostes iam superauimus. Completi itaque uelle uictoriae causam, iustitiam exercendo, nobis profecto plus longè conduxerit, quàm huic aduersando uideri inuidiam nobis ipsi fecisse, fieri enim non potest, ut qui uel iniuriam fecerit, uel vim sortè intulerit, in certaminibus ipsis probe se gerat, quandoquidem pro singulorum uitæ conditione regitur & belli fortuna. His Totilæ dictis Gothorum in primores collaudatis, armigerum, qui uirgini stuprum intulerat, de cætero haudquaquam retere, sed de eo & pro arbitrio ut Totilas ageret, permisere. Tum ille morte affecto, qui uirginem uitiat rat, bona quoque eius, quæcunque fuere, uitiatæ mox tradit. Dum hæc interea Totilas peregisset, Romani exercitus principes, & simul milites ipsi res subditorum diripere, contumeliosisque & sceleribus nil reliquum facere, adamarasque habere in prælidiis fœminas, luxuriæ ac temulentia operam dare. Sed milites ipsi, quum se præfectis inobedientes contumacésque exhiberent, in omnem absurditatis & flagitij speciem incidebant. Italicis præterea uniuersis relinquebatur, ut ab utroque exercitu grauissima paterentur. nã & agris ab hostibus priuabantur, & suppellectile omni ab Imperatoris, ut dominantis, militibus. Ad hæc accedebat, quod quum rerum necessariorum inopia premeretur, ut uapulare impune hi possent, & planè deperdi. nam & Romanos milites ipsos, quum suos ab hoste oppressos tueri nil quirent, ne suorum quidem tunc fœdè factorum pudebat, sed pro eorum sceleribus deniq; efficere, barbarorum ut Itali desiderio tenerentur. Quibus reb. Constantianus permotus, literas ad Imperatorem perscripsit, hisque aperte significabat, nullo pacto se posse hoc bello Gothis obstitere. Cæteri; item præfecti in eandem sententiam concedentes, suam denunciabant, ueluti expressa confessione, ad certamen ignauiam,

Conclusio, in
suo principe
digna.

Pœna stu-
patorum.

Romanorū
ducum &
militum sceleris, qua
summus re-
rum arbiter
iustissimus
postea sup-
plicis coer-
cet.

In odiū ho-
minum in-
currunt, &
animi forti-
tudine pre-
uantur.

Totila ad se natū Rom. litera. Totilas interea Romanorum fenatui literas in hęc sententiam misit. Quicumque finitimus iniuriam inferunt, siue id ignorantia egerunt, siue obliuione, merito debent in eos se clementiores prestare, qui ab se sint mala

Exprobratio iniuria rē, quas Romanus à quibus multa acceperant beneficia inulerunt. perpetrati, nam peccandi que incidit fortuito causa, maximam delicti huius admittit partem, & deprecatur. Si quis vero premeditatus iniuriam infert, huic certe nil reliquum fiet, quo eius facta excuset: quā pe quem non solum reipatrate crimen, sed voluntatis etiam culpam ut ferat, par erit. Quam igitur hęc ita se habeant, vobiscū animis agitate, quo pacto sint per vos excusanda, que in Gothos gesseritis. Num ne Theoderici & Amalassunthe in vos beneficia ignoratis? an temporis diuturnitate & vestra obliuione, nullius momenti fuisse ea sunt visa? tametsi istorum neutrum sit, non enim leuibus & vanis quibusdā in rebus, in maiores vestros, in vōsque nuper gratos quondam nostri se principes ostenderunt, sed in grauibz quidem & necessariis. Atqui in sue ditionis homines quid nam virtutis exerceāt Græci, vel auditione percepisse reor, vel experientia didicisse. Proinde Gothorum & Italicensium bona istorum fore decernitis, quibus & vos inhaesisse existimo. Sed que nam ab his sitis hospitiibus & amicis adepti, vos forte non preterit, si qua ipsi in parte eorum nunc meministis, que Alexander Romanorum prefectus facturum se animo destinabat, ut milites ipsos omittam, & militum duces, quorum beneuolentia & animi magnitudine fruebamini, & eorundem de causa ad id fortune res peruenere. Me verò vestrum existimet nemo, barbarorum ut principem, per iactantiam his verbis nunc vti, nam illud pro indubitato assenerim, quempiam ab his esse facinorosus pœnas denique exacturum. Quin potius quo pacto non fore id absurdissimum videatur, quum deus ipse pro illata tam multis iniuria, militibus istis prefatisque sit supplicia denique illaturus; vos verò in istorum tam sedē facta libentius concedatis, nec eximius maris vos putiamini, que à sceleratis hominibus inferuntur.

Amplificatio, à collatione conuersionis Græcorū & Gothorum inter Romanos.

Exaggeratio flagitiorum qua Græci Romæ patrabant.

Occasio

Occasionem itaque aliquam præbetote, qua apud Gothos ipsos rem vestram excusatius tueamini, & ipsi vobis errati ut veniam demus. Sed ad hanc consequendam occasionis estis tunc aliquid præbituri, si belli sine non expectato, quum adhuc quippiam est reliquum spei, que potentiora sunt, delegeritis; & emendatione denique facta, ea insuper sarciatas, que per vos sunt indecētius gesta. Literas in hanc Totilas sententiam scriptas ex captiuis cuidam Romā deferendas, & ad Senatum mox tradidit. Ioannes forte in vrbe tunc erat. is Senatoribus interdixit, ne Totilæ quippiā respōderēt. Vnde Totilas iteratō alias literas atq; itē alias ad Romanos perscripsit, in quibus grauissimo se iuramento aperte obstrinxerat, nulli vnquam de cætero Romanorum mali quicquam Gothorum quempiam illaturum. Quis verō mortalium iteratas tabellas Romanam pertulerit, nil equidem habeo, quod affirmare fat queam. nocte nanque intempesta publicis illæ in locis affigebantur, & vbi iam illuxisset, innotescabant. Sed Romanorum præfecti, quum sacros quosdam, Arianæque sectæ viros suspectiores haberent, ex vrbe omnes protinus eiecerunt. Quibus rebus Totilas cognitis, exercitus parte in Calabria missa, Hydruntis præsidium vt tentarent, iniunxit. Sed eius loci custodes quum haudquaquam vltro ad Gothos concederent, Totilas suis mox imperat, vt oppidum obsiderent. Ipse verō cum maiori & reliqua exercitus parte ad circumiecta vrbi Romanæ loca ductare statim contendit.

5 CVIVS profectioe cognita Imperator, & si fortissime adhuc sibi insistentibus Persis, mittere rursum in Italiam Belisarium cogitur. Iamque hyems se circumegerat, non usque belli huius annus exibat, quod scripsit Procopius. Belisarius itaque secundo iam in Italiā venit, per paucis admodū

Ad Romanos exhortatio.

Ioannes Totila responderi vetat.

Litera repetita, publicis locis affixa.

Ariani Romana eieciuntur, in Totila despectū.

Initium anni X. Reditus in Italiam Belisarii.

ex Byzantio abductis secū militibus. nam quo antea is habuisset, ab exercitu, qui in Media erat, nequaquam eduxerat: vnde militum apud se raritate compulsus, Thraciam omnem circumueundo, pecuniāque effulse præbendo, iuniores & voluntarios quam multos contraxit. Huic ex Imperatoris permisso & Vitalius aderat Illyricorum præfectus, qui ex Italia nuper redierat, vbi & Illyrios reliquerat milites. Vtrique igitur, quum ad hominum millia quatuor contraxissent, Salonas se contulerunt, ea mente vt Rauennam inde & imprimis contenderent, ex eoque loco bellum Gothis, quoad liceret, inferrent. nam per Romanum agrum nec tuto transire hi poterant, nec hostes fallere transeundo, quos in Calabria Campaniæque castra habere acceperāt: nec vim his quoquam pacto inferre. non enim æquis aduersus Gothos hi viribus ibant. Interea, qui in Hydrunte obsidebantur, Romanis, quum commeatus penitus defecissent, cum obsidentibus barbaris ad colloquium conuenerunt, pactique inter se sunt, Gothis vt præsidium traderetur, & ad id peragendum vtrique diem præfiniunt. Belisarius interim commeatibus in naues impositis, ad anni spatium suffecturis, cum his Valentinum iussit Hydruntem ocys navigare, indeque primos statim custodes abducere, quos morbo & fame acceperat contabuisse, aliōsque ex his, qui secum tunc nauigarent, ad custodiam loci habendam sufficere: quibus perfacile foret, vt integris & vigentibus, & abunde suppetentibus rebus ad victū necessariis, præsidium tutius asseruare. Valentinus itaque secundum nactus & validum ventum, nauigatione Hydruntem quarto ante præstitutum dedendi oppidi diem peruenit, & sine custodiis portum deprehensum mox occupat, præsidiumque nemine interpellante iniuit. Gothi nanque præsidiariorum militū

Qua ratione militem contraxit.

Expeditio eiusdem.

Hydruntis obsidio.

Belisarius Hydruntem seruat.

Gothorum animia fiducia fortune Valentini viam pergit.

promissis

promissis fidentes, nec quicquam interea sibi impedimento fore ad capiendum præsidium rati, negligentius se erga proxima Hydruntis loca habere, & in segnitiam quiescendo relabi. Quo factum, vt classe de improviso in se veniente conspecta, repidi obsidionem mox soluerent, & procul inde facta discessione, translatisque alio castris, quæ sibi iam obtigissent, ad Totilam perferunt. Valentini deinde milites quidam, quos fortè cupido incesserat eius regionis loca depopulari, incursione inconsultius facta, ad maris litus quum hostes obuios habuissent, cum his manus conseruere: quo prælio vt prorsus deuicti, non paruo numero fuga se in mare præcipitant. Vnde centum septuaginta desideratis, ceteri se Hydruntem ad præsidium receperunt. Valentinus verò veteribus eius præsidij affectis inedia inuentis custodibus, & his inde abductis, ex Belisarij ipsius imperio alios & recentes validioresque primis substituit, & com meatibus ad integrum suffecturis annum, cum reliquis copiis Salonas venit. Vnde & Belisarius cum classe vniuersa mox soluens, Polam applicuit, vbi & moram exercitum disponendo, aliquamdiu cōtraxit. Totilas interim, vbi eò Belisarium applicuisse accepit, id eius cognoscendi vires iam cupidus egit. Bonus nomine quidam, Ioannis nepos, Genuæ dux præsidij erat. huius nomine literas ipse adulterinas ad Belisarium scribit, enixius obsecrando, ad se vt maximo in discrimine laborantem celerrimè opitulatū venirent. Viris deinde cautiorebus quibusdam delectis, & vafredine probè imbutis, perferendas ad Belisarium literas tradit, & simul commonefacit, eius vt vires aduertendo diligentius & speculando cognoscerent, & à Bono se Genuæ præside missos dissimulanter prætenderēt. Quos Belisarius, vbi in eius conspectum venire, pro sua cōsuetudine bene-

*Militum
præda cupi-
dorum mer-
ces, fuga nō-
pe. & exci-
dium.*

*Præsidium
Hydruntis
renouatum.*

*Totilas affa-
tè vires ho-
stis explo-
rat.*

*Belisarius
non saturū
circumspic-
tus.*

uolè ac perbenignè suscepit, & literis deinde perlectis, Bono præfecto vt renunciarent iniunxit, cū vniuerso exercitu se non longe post affuturum. Illi vero, vt fuerat per Totilam imperatum, rebus omnibus perlustratis, & diligenter animaduersis, quū se ad Gothorum exercitum recepissent, non magni momenti Belisarij esse copias affirmarunt. Totilas interim Tybur, quod Isaurorum præsidio tenebatur, proditione hoc pacto cepit. Ex incolis quidam cum Isauris portarum custodibus, nullo ipsorum crimine pauloante iurgati, hostes, qui proximè castra habebant, noctu introduxere. Vnde Isauri quū vrbem in hostium esse potestatem aduerterent, agmine vno inter se coeuntes, integri omnes fere fuga euadunt. Tum Gothi ciuium nemini parcere, sed cum vrbis præfulè occidione vniuersos occidere, & cædibus tantopere in hos defæuire, vt explicaturus has minime sim, ne inhumanitatis & sæuitiæ monumenta posteritati relinquam. Inter ceteros & Catelus interijt, vir sanè inter Italos probus. Lámque & Tyberim barbari occupant. Vnde factum, vt haudquaquam Romani de cætero possent flumine commectus deuehere. nam & scæcus anhem situm id oppidum est, supra vrbē Romani stadiis centum & quinquaginta. Quod quum à Gothis iam teneretur, veluti è propugnaculo è regione siue per Anienem fluuium hi nauigantibus, siue terra iter habentibus infesti erant. Belisarius autem, vbi cum vniuersa classe Rauennam peruenit, Gothis qui fortè tunc aderant, & simul Romatis in vnum contractis, orationem huiusmodi habuit.

Exploratoris solertia.

Tybur à Totila capitur, Gothico exercitu ab oppidanis, qui præsidium ruis militibus infensi erant, intro ducto.

Tyberim Gothi occupant.

Belisarij ad suos & Gothos oratio, qua rationem reddituræ expeditur.

Haudquaquam nunc primum, ô viri, id contigit, vt egregia virtutis probitatisque opera per nequitiam & praesios na delerentur facinora. Iam pridem enim humanis id rebus aperte insitum est, & sanè pleraque proborum hominum facta, deperdita pessimorum quorundam prauitas inter-

intercidere ac corrumpere potuit. Quod utique nunc imperatoris rem planè sefellit, cui tantopere, ut delicta castigat, est cura; ut de Persis paruis delicta ac demum posthabita, quæ in manibus erat, victoria; me rursum ad vos per id temporis transmittendum censuerit, ea ut sarcinam, & ad sanitatem reducam, quæ per præfectos & exercitus duces nil rectè antehac sint, siue in milites, siue in Gothos, & utcumque in ceteros facta. Enimverò nil prorsus delinquere, nec humanum esse equidem reor, sed præter mortalium ipsorum naturam. Delicta verò corrigere imperatorem admodum decet. ut charos præterea, & amicos soletur, eius & dignitatis est, & prudentiæ: quo fiet, ut non solum nunc ipsi à molestiis quondam illatis & gravibus vindicemini, sed statim ut liceat imperatoris benevolentia frui, qua re nil dignius afferri mortalibus potest. Quum itaque ad hæc exequenda præsto nunc sim, vestra intererit, totis eniti nunc viribus, futuris ut commodis persruamini. Vos igitur, ut cuique siue necessarij sanguinèque coniuncti, siue amici benevolique apud Totilam hoc tempore sunt, cuestigio renocate, id si egeritis, & pacis bona habituri propediem estis, & ab imperatore non mediocri ad vos est peruentura utilitas. Ipse verò, non ut belli huc cupidus veni, nec ut hostis Romane ditionis hominibus sim. Quod si non opere præcium ipsi duxeritis, quæ potiora sunt vobis, deligere, & nobis obviam ire plerique nolint; necesse erit omnino, ut vel inuiti pro hostibus habeamus, qui contra nos arma desumpserint. Hac habita Belisarius oratione, Teramunthem armigerum, & ex his alios, qui se sequebantur, nonnullos, cum Vitalio vna, Illyricisque militibus in Æmyliam misit, eius regionis ut locos tentaret. Vitalius itaque suis cum copiis quum Bononiam peruenisset, præsidii sese tradentibus captis, quietum eo se in oppido continebat. Illyrici interea milites, quos eo traduxerat, nullis prorsus malis affecti, nec voce tenus, quæ se offendisset, derepente

tionis in Italiam, deinde petit ut officium quisque fide liter exequatur.

Rem bell. de curat.

Illyrici sua receptionis causas ad Iustinianum præscribunt, & veniam impetrant.

& temere abeuntes domum se contulerunt, missisque ad imperatorem legatis, veniam dari sibi deprecabantur: quando quidem non alia se domum de causa receperant, nisi quia necessarii, ac simul stipendio fraudari se dicerent. his ferme res publica magna debebat pecuniâ. Ad hæc accedebat, quod & Hunnorum exercitus quum Illyriam inuasisset, eorundem libero; coniugisque pauloante abduxerant, quibus Illyrici illi rebus compulsi, agmine vno abierant. Sed his imperator, & si tum primum successisset, veniam tamen errati postea dedit. Vnde & Totilas cognita Illyriorum secessione, exercitum Bononiam misit, Vitaliam perinde ac reliquos milites vt statim inuolarum. Vitalius tamen, ac simul Teramunthes hostium in se aduentu præcognito, locatis in aduentantes insidiis, magno ex eis numero interfecto, cæteros auertere in fugâ. Eo in prælio Nazares aderat, vir quidam egregius, natione Illyrius, & ex Illyria militum quondam præfectus: cuius præter cæteros omnes singularis & admirabilis opera fuit. Hac deinde pugna confecta, Teramunthes Rauennam ad Belisarium redit, qui alios ex suis armigeris ternos & delectos cum militibus mille Auximum Romanis ibi per Gothos obsessis suppetias misit, qui ferme Totilâ cum copiis suis frustrati, Auximumque ingressi, incursiones in barbaros facere animo destinarant. Sed postera die circa meridiem certiores iam facti hostium nonnullos in proximo esse, vrbe egrediuntur, vt his occursum. Exploratores tamen prius mittendos ad hostes esse decernunt, eorum vires diligentius speculatum, ne temerè in barbaros & inconsideratus rueret. Ricilas verò Belisarij armiger, sed tunc temporis temulentus, inuitis cæteris, solus ipse ad speculandum equo in cursum acto celerrimè iter arripuit. Quumque in Gothos tres incidisset,

Vitalij & Teramunthes strate-gema.

Subsidium Auximianis missum.

*Ricilas in temulentia temerarius occiditur
Ebrietas furor brevis est cuius exitus lucidus fuit.*

ter, & loco præcipiti, primum quidem vt oppugnatus hos constitit, & rem strenue gerit: sed vbi hostium vim magnam peruidit in se vnum coortam deferri, in fugam statim concitat equum, quo ex insperato & loco difficili procumbente, ingenti hostes clamore in hunc tela coniciunt. Quam rem Romani ex ædito conspicati, suo vt militi opem lauri concurrunt. Ricilas interea pilis iam multis o-pertus emoritur. Teramunthis verò tunc milites barbaris in fugam versis, sublaturum sui commilitonis cadauer in Auximum intulere, exitum vitæ fortitum non sua virtute dignum.

6 Tunc verò Sabinianus Teramunthisque cum Magno ipso eius præsidij duce, communicato consilio, non vsui fore sibi comperiebant, illic de cætero immorari, id animo agitantes, hostibus nunquam pares fieri se posse. Et dum interea obsessorum cibos absument, eo celerius se effecturos, vt a barbaris præsidium capiaturque vti que vbi sic fore sunt visa, ipsi quidem cum milicibus mille se ad discessum parare, & noctu iter aggredi velle. Qua re sic constituta, ex his ipsis militibus quidam occulta profectioe & voluntaria ad hostium castra se contulit, denunciauitque, vti res se apud Romanos haberet. Vnde & Totilas ipse cum delectis duobus milibus viris nocte insequenti stadiis triginta ab Auximo itinera asseruando insedit, eiusque rei nulli præbuit sensum. Gorhi interea hostes noctem circa mediâ conspicati pertranserunt, exertis hos ensibus de improviso adoriuntur incautos, ex hisque ducetos interfecerunt. Sabinianus interim Teramunthisque cum reliquis, vt in tenebris delitescendo, Ariminum fuga contendunt. Gorhi verò sarcinariis iumentis omnibus potiuntur, quæ commeatus & arma gestabant. Ad litus Ionici sinus oppida duo Pisaurum Fanumque inter Auximum & Rauennam

Ll. iij.

Conflicta bellica nisi sub silentio contineantur, clades pariturus.

Præditur consilium Rom. unde ducentorum strages & immemororum, sarcinarii armorumque direptio & inaurum.

sunt sita, quorum domibus in huius belli primordiis Vitruges concrematis, muros ad mediam partē deleuerat, ne fortē illis Romani præoccupatis Gothis se infestos præberent. His verò ex oppidis alterum, & id quidem Pisaurum, Belisarius occupare decernit, vt cuius ager illi esset tum visus equorum in pabula peridoneus. Missis itaque noctu ex amicis quibusdam ad id peragendum idoneis, qui portarum singularum latitudinem altitudinēque clā & diligentius metirentur: fores postremo ad eandem dimensionem constructa, & ferro munitas nauigio impositas Pisaurum misit, iussitque Sabiniani militibus vt eas portis mox coaptarent, ipsique intra muros manerent, ac vbi in tuto iam constitissent, quicquid è mœnibus dirutū collapsūve fuerat, lapide vtrunque limoque sarcirent. Sed Totilas, quæ per hos gerebantur, præcognitis; non paruis cum copiis Pisaurū venit, & præsidio pertētato aliquandiu ibi moratus, quū capere illud non posset, re demum infecta ad Auximum reduxit exercitū. nō enim Romanorū adhuc quisquam in hostem exibat, sed intra muros omnes se continebant. Belisarius interim suis ex armigeris duos Romā transmisit, vt simul cum bestia vrbis custodias asseruerent, nec quoquam pacto exirent in hostem. Totilas deinde, & Gothorum exercitus, vbi Belisarij copias acceperere non ea multitudine esse, vt suis resistere conatibus possent, locorum validissimas quæque munitiones infestandas per se ac suos esse decernunt: vnde & in agro Piceno parte copiarum ad Firmiū Asculūque dimissa, positis castris ad hæc oppida obsidendum sedulo constiterunt. Iamque & se circumegerat hyēs, & annus huic decimus bello finiebatur, quod historiæ Procopius commendauit. Belisarius verò cum obsessis auxilio esse non posset, Ioannem Vitaliani nepotem Byzantium misit, grauisi-

*Pisaurum
Belisarius
munit.*

*Totila conatus
irritus.*

*Imperatorū in vtrouque exercitu varia
consilia.*

*XI. annus
belli Gothi-
si.*

grauissimóque iureiurando ad egrit, ad se enixè vt re-
 ditum, & quoad posset, acceleraret; Imperatorém-
 que suo nomine precaretur, magnam vt sibi pecu-
 niam maiorésque copias & arma insuper mitte-
 ret. milites quippe deberi sibi pecunias causando,
 séque omnium egentissimos esse, prælia detrecta-
 bant. Vnde & Imperatori in hanc sententiam scri-
 pfit epistolam. *In Italiam, Imperator optime, venimus, Belisarij ad*
non viris, non armis, non pecuniis demum muniti: Imp. episto-
que utique qui non ad necessitatem sit consecutus, bellum
(vt reor) gerere nunquam sat commodè poterit. Thra-
ciam ipsi & Illyriam obeundo, milites non paucos de-
mes imbellésque. Spectamus præterea & qui hic sunt postulati
reliqui milites haudquaquam satis ad id bellum valere,
& hostes reformidare quammaximè, vt qui ab his
sepius victi animum ad seruitutem transulerint. nec sanè
hi frustra hostem antehac veriti fugitabant, & equis di-
missis, proiectis in terram armis turpi se dederunt. fuge.
Nec fieri præterea potest, pecuniarum prouentum vt ex
Italia capiam, quippe que iterato per hostes pristinos occu-
pata nunc detinetur. Nostri præterea milites quia con-
tumaces iam redditi sunt, nostro haudquaquam pa-
rent imperio: unde nec iubere his aliquid possumus. Ac-
cedit etiam, quod debita illis pecunia imperandi, nobis au-
daciám sustulit. nec illud te lateat velim, maximam tuor-
um militum partem vltro ad hostes se contulisse. Si igit-
ur in Italiam duntaxat Belisarium mittere animo ine-
rat, bene habet: sum nãque in medijs fere nunc Italis. At
si libido est hostes pervincere, necessarium est, vt per te alia
pleraque ad id præparentur. non enim fieri sine administris
potest rebus in bellicis imperator. Necesse est itaque, vt
armigeri & satellites mei omnium primi ad me trans-
mittantur. Magno deinde qui Auximys seruat, Hun-
norum barbarorumque aliorum parua manus, hisque
in stipendium vt pecuniæ dependantur. Ioannes

Dum Ioannes negligenter curat re publicam, & priuata indulget, Torilas diligerter occasione persequitur.

Facile iniuncta metuenda magis quam aperta.

Cypriani constantia.

Ingenium Gothicum.

Indigna Cypriani caedes.

verò quum plurimum temporis Byzantij contriuisset, nil profus eorum peregit, quorum ob gratiâ per Belisarium mittebatur. Sed virgine ex Demetrio Imperatoris nepote progenita in vxorem traducta, Veneri operam dabat. Torilas interea Firmium & Asculû cepit: in Thufcos inde profectus: Spoletû Afiumque obsedit. Spoletî verò Erodianus custodia præerat, Sifridus Aflij Gothus genere, alias tamé miri erga Romanos & imperatoris res studij. Sed Erodianus cum hostibus in colloquium venit, ab hisque dierum triginta indutias petit, his tamen conditionibus, vt si nulla interea per Belisarium auxilia mitterentur, cum militibus ciuitatem & incolas Gothis dediturum se diceret, filiumque pro futura deditione obsidem dedit. Postquam verò confirmatum iam aderat tempus, nec aliunde Romanis subsidia ferebantur, Erodianus & cæteri, quibus fuerat præsidij custodia credita, factis ex pactionibus se & Spoletum Torilæ dedunt. Ferunt nonnulli Erodianum, quia Belisarium ipsum odisset, Gothis sese Spoletumque prodidisse, vt cui vitæ factorumque rationem exacturum ad se Belisarius minaretur. Sifridus autem cum suis militibus facta in hostes eruptione, è suis complures amisit, & ipse simul occubuit. Afini deinde duce amisso in re præsentî consilij inopes urbem exemplo hostibus tradidere. Post hæc Torilas ad Cyprianum protinus misit, & Perusiam sibi vt proderet, precabatur: post præces, & minas adiecit, si minus obtemperaret: varièque animum eius versando, pecuniarum insuper vim maximam se illi datum pollicebatur si postulata perageret. Verùm vbi apud Cyprianû nec minis sibi, nec precibus res succedebat, ex illius armigeris Vliarum quempiam corrupit pecunia; hominè vt dolo necaret. Tû ille Cyprianum solum conuentum, de improuiso obruncat,

obruncat, & fuga ad Gothos se recipit. His Totilas
 rebus peractis, Romam contendit, quam statim v-
 bi est proxime ventum, obsedit. Agrorum verò cul-
 toribus per omnem Italiam mali nil quippiam in-
 tulit: sed terram vt intrepide colerent, nil secus ac
 antea, imperauit; sibi que ac Reipublicæ tributa de-
 penderent, & fructus dominis reportarent. Gothi
 verò, dum muris interea appropinquant, Artafres
 Barbationeque non paucos secum ductantes, & si
 improbante id Bessa factum, eruptionem in eos fe-
 cerunt, & statim compluribus interfectis reliquos
 in fugam vertere. Quibus quum diu insisterent, &
 ad plurimum viæ euecti inlectandi studio essent,
 in hostium insidias præcipitarunt, vbi maiore suo-
 rum parte amissa, vix duces ipsi euasere. Quo factū,
 vt haudquaquam de cætero auderent hostibus ob-
 uiam ire sibi vel acriter insultantibus. Vehementior
 exinde fames Romanos vrgebat, quum nullas pos-
 sent ex agris fruges inuehere, & rebus essent mari-
 timis interclusi. Gothi nimirum Neapoli in pote-
 statem reducta, minoribus variisque nauigiis, circa
 eius regionis insulas vltro citroque adnauigando
 diuagabantur, & diligentius obseruabant, qui nam
 ea nauigationem haberent. Vnde vniuersas è Sici-
 lia naues, quæ Romanum ad portum cursum tene-
 bant, eorum in manus cum nautis ipsis peruenie-
 bant. Totilas deinde in Æmyliam transmissō exer-
 citu, Placentiam siue vi, siue deditioe suis, vt ca-
 perent, imperauit. Hæc ferme ciuitas inter cæteras
 Æmyliæ vrbes præstantior est, & præsidium habet
 præualidum, ad fluménque Padum posita est, ac so-
 la ex omnibus ea, è regione oppidis Romanorum
 in ditione relinquebatur. Vbi verò Gothorū Plac-
 centiæ appropinquauit exercitus, oppidanos leni-
 ter compellendo hortari & suadere, urbem Totilæ
 ac Gothis pacificè traderent. Quibus vbi pro voto

*Romanos To-
tilas obsi-
det. & pru-
denter agit
cum agrico-
lis.*

*Victores vbi
sunt.*

*Annona ea
vixit Roma*

*Gothorum
prosperi suc-
cessus.*

*Placentia
situs.*

Obsidio.

nil succedebat, non procul ab vrbe positis castris, ad
 oblidionem se hi præparabant, & eo impensius, quo
 & oppidanos præferant necessarius indigere.
 Per id tempus Imperatoris præfectos, qui Romæ
 tunc erant, prodicionis suspicio cepit, vt quibus
 Romanus vir Cethegus & inter senatores facile
 princeps, suspectior esset, qui ea statim de causa Cé-
 tum cellas ab vrbe discedens se contulit. Belisarius
 interim vt vrbi Romæ, ita & summæ rerum quum
 nõ parum timeret, vt qui ex Rauenna aliò nil quic-
 quam afferre ex tantulis præcipue copijs subsidij
 posset, Romam inde proficisci animo destinat, &
 circumiecta vrbi loca euestigio occupare, vt è propinquo
 suis laborantibus quiret præsidio esse. Iam enim,
 quod à principio Rauennam venisset, hunc pœnitebat:
 quod tamen Vitalio suadente & Magno præfectus cum
 Imperatoris incommodo fecerat. Nam vbi se primum
 intra Rauennâ incluserat, visum est hostibus, se iam
 liberius posse, & pro arbitrio bella tractare. Belisarius
 itaque Iustino cum paucis quibusdam ad Rauennæ
 custodiã constituto, inde innox soluens, Dalmatiæ oram
 legens, eiusque regionis loca iuxta adnauigando suis
 cum copijs Epidamnum deuehitur, vbi exercitum ex
 Byzantio expectando aliquandiu quieuit, per scriptis
 primum ad Imperatorem literis, quibus & præsentem
 ad cetera rerum statum significabat. Ille vero non
 longe post Vitalij nepotem, Isaacem Armenium Ar-
 ratij & Narsetes germanum fratrem cum exerciti
 militum ex barbaris Romanisque contractũ militibus,
 qui omnes Epidamnum deuecti, cum Belisario se
 coniunxere. Imperator deinde Narsetem & hunc
 eunuchum ad Erulorum principes legat, vt his suaderet,
 in Italiam traducerent copias, & cum suis vnâ
 militarent. Vnde ex Erulis quam multi Narsetem
 secuti, in Thraciæ loca hibernatum venire, vt po-
 stea

*Cethegus
 prodicionis
 suspectus.*

*Belisarij
 consilium.*

*Consilij execu-
 cutio.*

*Subsidia Be-
 lisario mis-
 sa.*

*Eruli Nar-
 setem se-
 quuntur.*

Rea vere proxime ineunte ad Belisarium inde transmitterentur. Aderat cum his & Ioannes, quem Fagam cognomine dictabant. His itaque iter habentibus fortuna contigit quædam, quæ ingentibus bonis Romanos ex insperato affecit. Magnæ nuper Sclauinorum hominum manus Histrum flumen traicientes, & eius regionis loca depopulati Romanorum vim maximam ceperant. Cum his Erulis inopinantes quum manus conseruissent, & simul spem præter vicissent, magno eorum numero interfecto, captiuos omnes per eosdem abactos, abi re ad propria permisere.

7 Sæd Narces interea quempiam nactus erat, qui Childibij nomen, clarissimi quondam Romanorum præfecti, falso sibi emittitur. Childibius enim quidam ex Iustiniani familia fuerat, vir sanè rebus in bellicis acer admodum atque industrius, contemptorque adeo pecuniarum, vt in re sua familiari pro maximis opibus duceret, nil penitus possidere. Hunc Imperator quarto imperij anno Thraciæ vniuersæ præfectum ad Histrum tuendum constituerat flumen, & tam cauè asseruandum, ne de cætero barbaris peruium esset: quandoquidè ante hac sæpe vt Huni, ita & Antarum Sclauinorumque gentes flumine eodem traiecto, insanabilibus malis Romanos affecerant. Sed Childibius posthac adeo terrori barbaris fuit, vt per triennij spatium, & quadiu eo præfecturæ hic munereungebatur, barbarorum nemini vnquam id flumen licuerit Romanos inuadendi de causa pertransire: quin potius in alteram continentis partem Romani Childibio duce ac sæpe transuecti, barbarorum vim maximam trucidarant, & in seruitutem abduxerant. Post tertium tamen Childibius annum modicis Histrum quum copias traiecisset, vniuersam Sclauinorum gentem obuiam habuit: vnde inito fortiter prælio,

Eruli Sclauinorum cadunt.

Childibij ficti ty historia.

Antarum natio, vnde cognomen Antici Iustiniano.

Childibij interitus.

cum Romanis permultis & Childibius cadit: quo mortuo barbari liberè Histrum flumen traicere, Romanorūque res sæpius incurfare. Quo factū, vt vel vniuersæ Romanę tunc vires non ea in re vnius Childibij æquare virtutem potuerint. Antis deinde Sclauinique longo post tēpore inter se disidentibus, & certamen denique ineuntibus, Antæ ab hostibus superantur. Vir itaque quidam Sclauinus ex captiuis iuuenem nactus Childibium nomine, primum tum pubescentē, domum abduxit. Sed Childibius ipse temporis progressu bellicis est in rebus industrius factus, & miræ erga dominum charitatis, vt qui eius tuendi gratia vitæ sæpe discrimē subierat, & bello se perstrenuè gesserat, quibus ex rebus ingentem retulit gloriam. Vnde non longe post Antarum vis magna Thraciæ loca quā inuasisset, depopulatis ea è regione agris, Romano rūmque rebus direptis, multos mortalium demum cum cætera præda ad proprios lares quum se referrent, traducū: his ex captiuis quempiam vnum in domini clementioris potestate & perhumani fortuna deduxit. Erat nimirum captiuus ille vir sagax, & sanè versutus, & qui facillè posset in negotio homines circumuenire ac fallere. Itaque quū magnopere cuperet Romanorū ad terras redire, nec vlla id arte assequi posset, rem excogitauit huiusmodi. Dominus imprimis conuentum, pro eius humanitate, & in se diligentia mirificè laudat, & suæ probitatis ob gratiam ex deo pleraque sibi bona fore affirmat, seque haudquaquam ingratum pro eius in se benignitate videri impostero posse: verūm si sibi optima consulenti obsequi velit, nō longo post temporis interuallo magnarum pecuniarum dominum se eum facturum strenuè pollicetur. Esse nanque apud Sclauinos ait Childibium, Romanorum quondam præfectū, habitu nunc quidē seruili, sed

barbaris

*Childibius
alter, suppo-
siticius.*

*Hominis
vasri ver-
sutum consi-
lium.*

barbaris ipsis incognitum. Si igitur illi placeret, pro Childibio redimendo dependere precium, hominemque Romanorum ad loca traducere, pro indubitato asseuerare, maximam a Romanis se gloriam relaturum, & ab Imperatore non paruas opes. His dictis, Romanus ille, & seruus, domino, quæ voluit, persuasit. nam & secum vna ad Sclauinos contendit, cum hisque, quia fama vtrique innotuerant barbaris, mutuo ac tuto diuersabantur. Pecunias itaque multis Childibij domino persolutis, hominem, quem petierant, coemerunt. Inde profecti quum protinus abiissent, & domum se iam recepissent, rogat mox hominem emptor ille & dominus, num ipse Childibius esset Romanus ille præfectus. Tum ille nil de dignatus, quæ vera essent, ex certa confessione fateri, quemadmodum antehac secum actum sit explicat, vt Antius & ipse genere sit, & quum aduersus Sclauinos vna cum suæ nationis hominibus pugnam inisset, ab hostium sit quopiam captus: nunc vero quum in patriam venerit, liber & ipse sit ex lege futurus. Tum igitur, qui argentum persoluerat, ne hiscere quidem tunc primum, sed mœreore mox affici, & suæ simul factæ iacturæ non mediocriter indolescere. Romanus verò, & seruus ille, qui dominiū consolari, & quæ in vero essent, refellere vellet, ne qua sibi res fortè in patriam reditū moraretur, hunc quidè virum Childibium esse identidem affirmare; sed præformidine, vt qui in medijs hostibus nunc diuersetur, haudquaquã ex vero sibi velle cuncta retegere: quod si Romanorum ad terras peruenerit, non solū nihil omnino hunc veritū, occultaturum se esse qui sit, sed vti par est, gloriæ honorique id habiturū. Dum interea de huius viri nomine in ea controuersia fieret, vulgaris iã sermo ad omnes perferri coepit. Antarum gens iraque eius rei ob gratiã quum ad inuicem conuenissent, cõmu-

Domini uacordia.

Captiui ingenua confessio.

Serui uasritio.

Antarum stultia peruersitas.

ne decernunt id sibi fore negotij, atq; adeo ex eare ingentia quædam se habituros sperabant, quandoquidè Romani exercitus principè redactum in potestatem haberent. Atqui Antarù Sclauinorùmque nationes, non ab homine aliquo vno reguntur: sed ab antiquo plebeia cõmunique libertate viuunt, & idcirco res omnes, quæ vel vtilis sint, vel fortè difficiles, in cõmune consilium deducuntur. Cetera verò omnia vtrique ferè genti paria sunt & simillima.

*Eorundem
religio &
mores.*

His præterea barbaris lege cautù est, & à suis maioribus proditum, inter deos aliquè vnũ, qui fulminis sit fabricator, rerũ omnium dominum ac solum esse vt credant, illiquè boues & hostias ceteras mactent: fortunã verò nec sciunt quidè, nec aliã vim aliquam in homines habere fatentur: sed postquam sibi siue domi morbo correptis, siue in prælio constitutis è propinquo mors imminet, iubentur quidè, si incolumes fortè euaserint, deo confestim pro anima sacrificiũ facere. Vnde quũ primum mortis

Sacrificia.

illud discrimen defugerint, sacrificium ex voto ac promissis absoluunt, & putant ferme hoc pacto salutem sibi per sacrificia redemisse. Syluas præterea & Nymphas hi colunt, & dæmones alios, hisque sacrificia peragunt, & inter sacrificandum vaticinantur.

Vaticinia.

Habitant autem incondita quædam tuguria, & longo abinuicem interuallo, & singuli domicilij locum, vt sæpe fit, mutant. In prælio autem pedestres plerique in hostem eunt, clypeum telæque in manu gestantes, thoracem tamen non induunt: nonnulli verò nec tritam quidem & obsoletam habent, dum

Domicilia.

Arma.

interea bellum fit, vestem; sed velamenta duntaxat quædã, ad femur vsque tendentia, hunc in modum aduersus hostes consistunt, porrò vnã vtrisque & barbara lingua, quinetiam nec corporis specie inter se differunt, nam & prolixiore statura sunt omnes, & viribus plurimum valent. Corporum verò, & co-

Sermo.

Statura.

Viros.

marum

marum colore nec candido admodum; nec rutilo
profus, nec in nigredinē omnino vergente, sed su-
brutili magnopere sunt. Virā vero vt duriorē, ita &

Color.

planē inculam neglectāq; Massagetarum more
ducunt, & quidem fordibus, vt illi, cibo, ingurgitan-
tur: callidi tamen siue malefici minime sunt, sed in

*Viendi ra-
tio.*

populando ac rapiendo Hunnicā seruant consuetu-
dinem. Et sanē Sclauinis quondam Antisque vnum

erat ac simile cognomentū, quippe quo Sporos pri-
ci idcirco denominarunt; quia, vt reor, dispersi per
tabernacula & seorsum singuli habitabant: affarim-
que terras habent, vt qui maximam in vltiore Hi-

*Spori, vetus
Antarum
& Sclauino-
rum appella-
tio.*

stri fluminis ripa incolūt partē. Antæ itaque isti in-
ter se tunc tēporis coēntes, vt ad proposita redeam-
us, hominem identidem cogere, sibi vt fateretur,
Childibium se esse, & Romanorum præfectū: quod
si inficias iret, supplicia se illaturos acrius commi-
nari. Dum hæc agerentur, imperator Iustinianus
missis ad barbaros hos oratoribus quammaximē
hortabatur, vnum vt omnes incolerent locū, & ve-
terem præcipuē urbem Turrim cognominatam, su-
pra Histrum sitā, per Traianūque quondam ædifi-
catam, nunc tamen ex barbarorum direptione peni-
tus desitutam. Hanc igitur urbem imperator Iu-
stinianus, vt Romano atinentē imperio, daturum
se gratis his fatebatur, adniscurūque familiaritate

*Turrim op-
pidum Iu-
stinianus
Antis of-
fert, & a-
lia, vt bar-
baros conti-
neret.*

eosdē sibi, quoad posset, coniungere; & magna in su-
per donaturū pecunia, vt confederati sibi in poste-
rum essent, Hunnosque perpetuō infestaret, qui in
Romanorum vellent excurrere principatū. His bar-
bari acceptis, probatisque simul cōditionibus, factu-
ros se omnia polliceri, si Childibium Romanorum
præfectum de integro constitutum, vt secum co-
habitaret, permiserit; identidem affirmando, eum
haud dubie Childibium esse, quem apud se tunc
detinerent. Quibus ex rebus vir ille, quem Chil-

*Childibij
nomen sup-
positicius
quidam eo-
cipit.*

dibium barbari nuncupassent, quam optime sperando elatus, peruelle quidem, ac planè fateri, se Childibium esse, qui Romanos quondam ductasset. Unde quum ea de causa Byzantium is mitteretur, eodem itinere Narfes obuiam venientem offendit, &

Pseudo Childibium Narfes in carceri mandat.
Alij plerique his dolis sibi & aliis imposuerunt.
 in colloquium venit. Sed vbi demum hominè hunc nebulonem quempiam esse deprehendit, & Childibium se planè mentiri, tamen Latinam vocem emitteret, Childibique indicia de se nò pauca æderet, vt quæ antea sic didicisset, vt satis iam posset ea distimulare, in carcerem statim coniectum vera profari cogit, Byzantiumque traducendum curauit. Sed iam vnde digressus sum redeo.

Ad bellicas impressiones intentus est dux vigilans.
 8 BELLSARIVS interea Valentinum ex suis armigeris, alterum Focam nomine, & hunc quidem bello egregium, Romanum ad portum cū exercitu misit, eius vè loci præsidium cū præsidariis militibus aliis, quibus Nocentius præerat, custodirent, & quoad posset, crebris eruptionibus hostium copias infestarent. Valentini itaque Focæque milites ex præfectorum permissu Romam clam mittunt, Bessæ qui nunciarent, hostiū statim se castra de improvisoque inuasuros, & simul rogarent, ex militū numero, quos intra urbem haberet, vt pugnacissimos quosque delectos, quum primum factam per se incursionem præsenferit, quam celerrimè sibi subsidio mitteret, vt vtrique exercitus iuncti ingentem inferre iacturam barbaris possent. Id tamen Bessæ præfecto haudquaquã vt fieret, placebat; tamen milium tria milia secū haberet. Quibus Valentinus & Focas confisi, cum quingentis duntaxat hostiū castra nil tale sperantium de improviso quum inuasissent, paucos quosdam interfecerunt. Cuius tumultuariæ pugnæ, & si celeriter sensus ad obsessos peruenit, nemo tamè ex vrbe opè his allaturus prodibat. Tū illi iam suis diffisi ad portū integri omnes &

Valentini & Phocæ fauimus.
 eimus a. d. ax.

Bessæ prudentia.

nullo

nullo suorum desiderio se receperunt. Rursúmque hi ad Bessam nunciis missis, ignaviae hunc & formidinis incusabant, nil opportune se occupantis, affirmantes præterea paulopost in hoste se incursuros, hunc hortabantur ut in tempore sibi adesset, & cum omnibus copiis barbaros ipsos adoriretur. Bessas verò negare identidem acie cum his decernendi ob gratiam in hostes se proditurum. Valentinus interea & Focas maioribus in barbaros viribus impetum facere animo agitabant, iamque se ad id præparabant. Sed Nocentij quidam interim miles sponte ad Totilam veniens nunciat, die proximè insequenti futurum omnino ex portu in se insulrus ut fiat. Tū ille locis ad id opportunis homines bellicosos in insidiis locat, in quas demum quum Valentinus & Focas suis cum copiis incidissent, cum magna suorum iactura & ipsi mortem oppetiere, pauci ex his quum vix effugissent, in portum se receperunt. Per id tempus Vigilius urbis Romanæ præsul, quum in Sicilia esset, magnum navium numerum frumento cõplet, & Romam transmittit, ratus omnino urbem tuto adire hos posse, qui onera navibus importarent. Quæ utique quum Romanum ad portum cursum tenerent, hostes earum aduentu præcognito, paulo ante priores ipsi quum in portum venissent, intra muros delituerunt, ut eò naues iam descendentes nullo negotio caperent. Sed hos, qui in mœnibus erant, custodes mox cõspicatis, è propugnaculis veste altius agitata, signum nautis ad se nauigantibus dabant, ne ultra progredierentur, sed alio quocunque possent, verterent vela. Illi verò prodito signo non intellecto, sed rati potius, qui in portu erant, Romanos, præ gaudio & ex suo aduentu alacres factos, id signum dedisse, seque ad portum ineundum hortati, prospero ac præfenti afflante his vento intra portum celerrime cum navibus

M. j.

*Prosperi
successus nob
litares viros
ad tema
raria confi
lia impel
lunt.*

Proditio.

*Valentini
& Foca
interitus.*

*Vigilius e
piscopus Ro
manus au
nonam cu
rat.*

*Frumetum
& Gothi
intercipi
tur.*

*Valentinus
Vigilij
caricus.*

*Episcopo
præcisa ma-
nus.*

*XII. annus
belli Gothi-
ci.*

*Placentia
ad carnes
humanas
ventum.*

*Pelagius ad
Totilam
mittitur in-
tercessor.*

peruenerunt. In quibus Valentinus episcopus quidam, cum Romanis plerisque aliis nauigabat. Tūc barbari ex insidiis confestim exorti, naues omnes nemine defendente mox capiunt, episcopum cum Romanis comprehensum ad Totilam ducunt, cæteros verò obruncant, & cum oneribus naues remulco trahentes euestigio abeunt. Totilam interea quum episcopum, quid sibi nam vellet, rogasset; & mendacij apertius conuicisset, vtraque illi manus præcidit. His ita peractis, iam hyems se verterat annus, quod scripsit Procopius. Vigilius interea Romanus antistes ab Imperatore ex Sicilia euocatus Byzantium venit. nam vt eò contenderent, diutina ea in insula hic traxerat moram. Eodem tempore & Romani in Placentia vrbe obsessi omnibus iam necessariis deficientibus, fame coacti cibi genere vtebantur mortalibus insueto, vt qui se inuicem esitarent: quo factum vt se ac Placentiam hostibus deditioe traderint, salute pacta. Nec secus & in vrbe Roma obsessis necessaria omnia defecere. Erat tunc fortè inter Romanos & sacros viros Pelagius quidam diaconus, qui diu Byzantij commoratus, maximam sibi cum Imperatore conciliarat amicitia. Vnde & pecuniarum vi maxima circumfultus, Romã se pauloante, quàm obsideretur, contulerat. In eaque deinde obsidione necessariis indigentibus, eius pecuniæ partem largiter impartitus, quum vel antehac esset inter Italos omnes vir probus, maiorem vti par erat, charitatis & in proximos quosque benevolentia gloriã retulit. Hūc igitur quum præ fame indigna quædam Romani & difficillima paterentur, facile suadent, conuentū vt Totilam precaretur, paucorum sibi dierum indutias his conditionibus daret, vt si intra constitutum inter se tempus nemo sibi suppetias ex Byzantio

tio venerit, sine mora se ipsi urbemq; barbaris proderent. His cum mandatis ubi ad Torilam Pelagius venit, & ab eo est perbenigne susceptus, prior Totilas ita exorsus est. Constat sane apud barbaros omnes id lege cautum esse, oratores ut hi plurimum colat & venerentur. Mihi vero, qui virtutis sibi aliquid compararunt, qualis tu es, honorem deferre simul & reverentiam iam pridem studium fuit. Sed oratoribus delatos honores, siue illatam his ignominiam, non personarum mansuetudine, siue verborum tumiditate & elegatia discerni reor, sed quum vera quedam fatentur, vel non sanis admodum verbis utuntur. Oratori itaque illi honor deferri maxime solet, qui veritate mox patefacta ad suos dimittitur: sed is ignominia præ ceteris affici, qui ubi commentitia quedam & subdola fecerit verba, ad suos mox redeat. Cetera qui dem Pelagi, que à nobis petieris, facile consequeris, tribus dumtaxat exceptis; & ubi hæc caueris, ut planè subiciias, magis expediet, ne fortè maximã ipse causam præbeas, quo minus eorum vel peragas, quorum ob gratiam Pelagii huc aduenisti, vel nos fortè ex re infecta incuses. Petere nanque, que presentibus haudquaquam rebus conveniant, plurimum proculdubio facit, nemo pro votis ut quippiam consequatur. His autem sic interdico, ne quoquam pacto pro Siculis, vel urbis manibus hisce, vel transgressus seruis verba nunc facias: quandoquidem fieri non potest, ut aut Gothorum opera uti pro Siculis queas, aut murus ut iste urbis integer maneat, vel serui ipsi, qui nobiscum nunc militant, suis quondam de cetero ut dominis seruiant. Verum ne videantur hæc inconsiderata quadam per nos pretendi sententia, & causas ipsas explicaturi mox sumus. Fuit olim Sicilia insula & prisca quidem temporibus pecuniarum ut Felix prouentu, ita & cuiusvis generis frugum in ea nascentium, ceteris terris fecunditate præstantior, atque ut non solum hæ incolis suppetant, sed vel vobis Romanis indidem ad vitam sint necessaria per

M m. ij.

Totila ad Pelagium oratio, qua primùm delegatorum privilegio, dignitate, & officia deserit.

Deinde qua statuerit animo declararat, nempe se postulata Pelagii concedere, tribus exceptis.

Vult enim Siculos bella persequi, Placentia muros euertere, seruos qui cum Gothis militat retinere.

Siculorum annos singulos exportantibus satis. Vnde tunc primū in Gothos Romanī Theodericum deprecabantur; ne ea in insulamā aliquod Gothorum praesidium collocaret, ne ea res fortē ad ceteras prosperitates eorum libertatem interpelleret. His ita peractis, hostium exercitus in Siciliam nauigauit, qui sermē nec hominum multitudine, nec re alia vlla nobis essent in bello pares. Siculi verō visa hostium classe, non ad Gothos quicquam denuntiare, nec se continere munitionibus, nec hostibus saltem censere utcunque occursum tunc esse, promptissimē patefactis urbium portis, supinis hostium exercitum manibus exceperunt, & haud secus egere, ac insidissima seruitia solent, quae diutius in carcere asseruatā dum dominorum volunt manus effugere, in nouos quosdam & alienigenas statim incidunt. Ea itaque ex insula hostes, ut ē loco munito impetu factō, omni Italia ora sine villo potiti negotio sunt: quini etiam vel urbem hanc Romam cepere, ac tantum inde frumenti nume um importarunt, ut vel obfessi in anni spatium queant Romanis obsistere. De Siculis haecenus, quibus per Gothos ut venia detur, fieri nullo pacto iam poterit, eriminum magnitudine misericordiam ab his adimente, qui affecti iniuria sunt. Nunc

Car. Placencia mania solo ad aqua re Tortis constituerit.

verō intra hos muros hostes se exercendo in campum quidem descendere, & nobiscum acie decertare minimē censent, dolis verō & deceptiunculis continenter & in singulos dies nos oppugnando, iniuste quidem nostris hi rebus & planē absurdius nunc potiuntur. Ne itaque iterato haec eadem patiamur prouidendum iā ducimus. Qui enim pra ignorantia semel circumuēti falluntur, si rursum in infortunium recidunt, quia minus periclitando prouideant consuetam sibi calamitatem, haudquaquam ex aduersante fortuna id fieri videbitur, sed quia se deliquisse planē ignorent; vel illud quidem adiecerit quisquam, & vobis omnibus maximē profuturum, ut urbis haec mœnia solo equentur, ne cum alijs & ipsi demum coërciti, vel ab insulantibus hostibus circumuallati, sed malis exclusi alieno periculo

no periculo nec ullo vestro discrimine victoribus futuri sitis in premium. De seruis vero, qui ultrò ad nos concesserunt, dicturi hæc sumus. Si enim qui nobiscum fuere in hostem instructi, & à nobis deinde fidem nostra ex confessione acceperunt, ne se unquam veteribus dominis uscinque restituamus, vestras in manus dedendos esse nunc censuerimus, profecto nec vobis quidem traditam fidem seruaturi quandoque essemus. Non enim qui vel cum omnium

miserrimis pactiones factas neglexerit, erga alium quempiam firmiorem præ se ferre animum quiverit. Quin potius veluti absurdioris naturæ indicium ad omnes, qui secum versantur, circumferre perfidiam videretur. Hæc Tullius. Pelagius verò ita respondit;

Summum tibi, vir strenue, in dicendo Studium fuit, me simul & oratoris nominem extollere, & si aliàs in sordidissima statuisti nos sorte.

Virum nanque amicum & oratorem, non solum eum assesse contumelia duxerim, qui vel caput illi percussit, vel aliquonis in hunc desentiat modo, sed vel qui re infecta dimiserit ad se delegatum. non enim homines oratoris munere idcirco funguntur, ut honorem ab his consequantur, qui suscepturi se sint: sed quod usui Reipublicæ imposturum sit peragendo, ad eos, qui se legauerunt, mox redeant.

Fit igitur, ut vel affectis iniuria longè magis cõducatur eorum aliquid effecisse, quorum ob causam venerint, quàm principum verbis benignioribus auditis, nil pro spe consequutos ad suos redire. Deprecari autem haudquaquam sat scirem, quæcunque præfatus nunc es. cur enim quisquæ ei molestum se præbeat, qui antequam postulatis respondeat, conuentiones facturum se neget? Sed illud equidem minime subdicebo, quod præ te facile feras, quantum erga Romanos, qui in te arma susceperint, ostensurus benignitatis & benevolentia sis, qui in Siculos tibi nil aduersatos immortale quoddam decernas effundere odium. Sed ipse mea ad te omisa legatione, ad deum hæc transferam, qui supplicum contemptores odisse solet.

9 His Pelagius dictis abscessit. Quæ Romani

M m. ij.

Seruos Placentinos in exercitum Gothico retinere quæ de causa ve-

l. 1.
Pelagij responso.

De legatorum munere.

Primum articulum de Siculis agit, præuocatur ad Dei tribunal.

Vltimum supplicium humanerit, famos.

vbire infecta ad se redeuntem videre, eo acrius animo conflictari, quo & fames quotidianè inualescendo insanabiliter eos afficeret: militibus verò nondum necessaria deerant, sed se adhuc sustinebant. Vnde Romani Græcis immixti, exercituum præfectos Bessam & Cononem adeuntes, lachrymabundi & multo cū gemitu profati huiusmodi sunt.

Romanorū
ad præfectos
oratio, qua
petunt in
summa pen-
nuria al-
quod leua-
men.

Talem nobis presentem esse fortunam spectamus, ut si vel impium aliquod aduersum vos facinus patrassetis, haudquaquam posset id meriti nobis in crimen ascribi. Necessitatis siquidem magnitudo excusationis in se plurimum habet. Nunc verò quum nobis ipsi ad opitulandum nil quicquam sit virium, verbis ostensuri calamitatem ipsam hanc deploratum nunc ad vos venimus. Sed benignè, quæ dicturi nos sumus, audiatis precamur, nec vlla dicendi audacia obturbari vos volumus, sed malorum ex ea pensitare nunc magnitudinem: nam qui de salute cogitur desperare, nec opere quidem, nec verbis decorum seruare de cætero poterit. Nos verò, o principes, nec Romanos quidem, nec vobis consanguineos ducitis, nec eorundem vel morum vel legum socios esse, sed perinde rebelles, & qui Imperatoris non vltro intra urbem exercitum exceperimus, sed hostes potius ipsos in vos armis desumptis. Nunc verò veluti acie victis captisque bello, vobisque in seruitutem ex lege cedentibus, date vestris mancipiis, fames, pæis alimenta, non ad necessitudinem suffectura, sed quæ ad tenuem saltem vitam ducendam sint satis, ut & nos supersites facti, vobis contra subministremus, quæcumque dominis serui par est ut ministrent. Quod si id vobis non facile placet, sed dignum duxeritis, sine vlla ope missos nos facere, id lucri estis denique habituri, quod in seruorum nihil operæ insudabit sepulturam. At si ne id quidem de vobis sperandum relinquatur, saltem nos obruncate, nec morte honesta nunc fraudetis, nec vitæ exitum nobis inuideatis, omnium proculdubio suavissimum, sed vno facinore infinitis Romanos liberate difficultatibus.

Ignauissimū
mortis ge-
nus, fames,
& consul-
trix pesti-
ma. præsenti-
m apud o-
mnium vobis
genos.

cultatibus. Præfecti itaque his auditis, commeatus Romanis quos tribuât, nullos in præsentia esse respondent, ipsos vero necare se impium ducere, nec planè sine discrimine fore, si sic relinquuntur, Belisarium tamen, & ex Byzantio transmissos exercitus identidem affirmare, affuturos propediem esse. Denique his verbis Romanos solati dimitunt. Fames interea inualefcente in immensum quum accreuisset, maximum in malum euasit, ut quæ ciborû absurdiora quædam suggereret genera, & naturæ excedentia terminos. Sed Bessas Cononque, ut vrbis præfecti custodiæ, frumenti maximum numerum intra mœnia sibi reconditum, sua necessitate militibus fraudatis, Romanorum primoribus, & his quidem diuitibus, ingenti pecunia venditabant. Medimni siquidem, quod vtrique mensuræ est genus, aurei septem precium erat. Sed quibus non tantæ erant domesticæ facultates, cibos tam delictos ut possent, & tanti opulentiorum more absumere, eius precij parte quarta depensa, fursure medimnum complentes, pane inde sordidiore confecto diuescebantur, id cibi genus necessitate ipsa suauissimum faciente. Bessas porro, & eius armigeri, qui bouem habent venalem, aureis quinquaginta vendebant. Ex Romanis verò, cui vel equus forte obisset, vel istiusmodi aliquid demortuum erat, & putidum, inter foedissimos habebatur, quia mortui animantis vesci carnibus posset: cætera hominum turba vtrifcas duntaxat edebat, quales circa vrbis pomerium & locis incultioribus passim hæc affatim nascuntur, quas tamen decoctas, ne vel sapore, vel innatis offenderetur aculeis, esitabat. Quamdiu itaque aureus fuit Romanis numerus, frumentum (ut dictum est) & fursures coëmebât. Verum vbi demum his defuit, domesticam

*Præfectorū
in miseros
oppidanos
immanitatem.*

Bessa & Cononis scelerata auaritia. In belliducibus pecunia cupiditas acerbissimum malum.

Fidem, probitatem, ceterasque bonas artes auaritia subuertit: prohi, superbiâ crudelitatē, Dei contemptū, omnia venalia habere edocuit.

suppellectilem omuem in forū inferre, & pro diurno hanc victu in eorum commutare iacturam. Sed ubi militibus frumenti nil reliquum fuit, quod impartiri Romanis possent, ad vtricas vniuersū ita circumspicere. Quibus deficientibus, quum earum nō magna his copia esset, atque adeo ad saturitatē non omnes haberēt, corpore extenuari deniq; ceperāt, colorque quum in pallorē se paulatim & liuorē vertisset, humillimi idolis videbātur: plerique verō vel incedentes, vel dentibus adhuc ipsis vtricas mandentibus, de improviso exanimati cadebant. Iamque vel purgamentis in cibum & ster coribus utebatur, nonnulli etiam fame nimīū degrauiati, manus sibi met inferebant, quum nec canes quidem, nec mures de cætero inuenirent, nec aliud vsquam demortuum animal, quibus vti in cibum possent.

Erat inter cæteros Romanus vir quidam, liberorū quinque factus iam pater. hunc filij omnes circum sistendo, prehensandōque vt assolent, cibum sibi efflagitabant. Tum ille nec ingemiscens quidem, nec vllō fūdico turbationis indicio, sed fortissimē dolore dissimulato, filios iussit se subsequi, vt cibum mox accepturos. Vbi verō supra Tyberis pontem peruenit, capite obuoluto, velatisque oculis, in Tyberis aquas cōfestim desiluit, spectāribus filiis, Romanisque cæteris, qui ea tunc fortē ē regione constiterant. Vnde Imperatoris præfecti ex ea ciuium Romanorum desperatione terrore perculsi, traditis, qui abire ex vrbe vellent, pecuniis; quocunque animus ferret, vt secederent, statim iussere. Quō factum est, vt paucis admodum Romæ relicti, in fugam se omnes proriperent, & quō cuique licuit, diuersim abirent: eorum tamen pars maxima rescentibus præ inedia viribus, mortē passim obibat, nonnulli ab hostibus intercepti interiire. Cum Romanis itaque sic, vt diximus, actum. Isaacis interea,

*Stravisiua
Romae facta
mes.*

*Lultuossimus
patrius
quidam
suis, ex
af
fictu in
filiis,
& de
spiratione.*

*Penuria
an
uena machi
ma firmis
ma & acer
vima ad vr
bium expu
gnationem.*

rerea, & Ioannes ubi tandem exercitus Epidamnū
 venit, seque cum Belisario iunxit, Ioannes omni-
 bus in continentem expositis copiis, eius regionis
 pedibus ut sinum peruaderent, iussit; ut eandem
 cum vniuerso exercitu ferrent fortunam. Sed Belisario id fore inutile visum, quin potius ad circum-
 iecta vrbi loca mox vna nauigandum cūctis decer-
 nit. Et id quidem tēsebat longe plurimum rebus
 suis conducere, siquidem per continentem eunti-
 bus sibi, & tempus esse longius conterendum re-
 batur, & aliquid ad interpellādum se occursum
 posse tamen Ioannem aiebat, per Calabros & gen-
 tes finitimas alias progrediēdo, per paucos inde &
 reliquos barbaros propulsare, & intra sinum Ioni-
 cum omnibus locis in potestatem reductis, coniū-
 gere se demum cum aliis circa urbē affuturis tunc
 copiis, ad quā ipse descendere cum altero exerci-
 tu animo agitabat, ut qui magnopere vereretur, ne
 si acerrime demum obliideretur Romani, vel pau-
 culam utcunque interpositam moram plurimum
 posse publicis rebus officere, nauigantibus verò &
 vento secundo ac valido incidente, faciem sibi fo-
 re Romanum in portum descensum; sed pedestri
 exercitu ex Hydrunte ad urbem proficiscentibus
 quadraginta dierum spatium necessarium esse ad
 iter conficiendum. His Belisarius Ioanne commo-
 nefacto, cum vniuersa classe ex Epidamno soluit,
 nactusque prosperum ventum Hydruntē non lon-
 ge post appulit: cuius aduentu Gothi præcognito,
 quicumque ad obsidendum præsidium tunc forte
 constiterant, soluta statim obsidione ad Brundu-
 sium ferebantur, (quæ fermè ciuitas duorum die-
 rum via ab Hydrunte abest, & ipso in littore Ioni-
 ci sinus est sita) Belisarium rati ea è regione fretum
 mox traiecturum. Ad Torilam inde, quemadmodū
 præsentia se haberent, euestigio perferunt. Tum

*Ioannis de
 profectioe
 consilium.*

*Belisarij
 consilium
 melius.*

*Huius consi-
 lij rationes.*

*Aduentus
 fortissimi
 ducis hosti-
 lera exerci-
 tū dispar.*

ille vniuersum exercitum, vt iamã hostib. occur-
surus, parare; & Gothis iniungere, qui in Calabria
essent, vt quoad possent, ea transitum custodirent.

*Belisarij &
Totilastra
regemata,
seu celeritas
in bello.*

Sed Belisarius prospero sibi ad nauigationem af-
flante vento, ex Hydrunte Romam classe conten-
dit. Et dum interea Gothi se negligentius gererēt,
nec diligentem in Calabris custodiæ curam habent,
Totilas ipse vel quiescendo intentius adeo om-
nines in vrbe[m] aditus obseruabat, vt commeatus
inferri nil possent. Supràque Tyberim est excogi-
tando id machinatus. locum in primis ea deligit
parte, qua flumen in angustum descendit, stadiis ab
vrbe nouemdecim, trabes ibi prælongas in vtran-
que pertinentes fluminis ripam locauit, pontis in
speciem, ligneasque excitauit vtrinque turres, in
hisque imposuit pugnacissimorum virorum præsi-
dium, ne lembis nauigiisque alijs ex portu produ-
ctis, aditus in vrbe[m] pateret. Belisarius interim

*Ioannis ad-
uentus in Ca-
labriam.*

Romanum in portum inuehitur, & Ioannem ibi ex-
ercitu præstolabatur. Sed in Calabriam ille, dum
hæc gererentur, traiecerat; nil sentientibus Go-
this, qui Brundisij, vt diximus, erant; ex hisq; cum
duos quosdam interceptisset, qui exploratum adue-
nerant, alterum extemplo obtruncat, alterum verò,
quia sibi ad genu procubuisset, viuum seruauit, &
eo libentius, quo nec præfecto ipsi, nec exercitui in-
utilem se fore prædixerat. Hunc Ioannes sic scisci-
tando affatur: *Quid enim ipse, si incolumem missum te
fecerim, mihi Romanisque allaturus es commodi?* Tum
ille se polliceri facturum, vt Gothis nihil omnino
huiusmodi expectantibus de improviso insistat.

*Captiuus sic
suorum pro-
ditor.*

*Ioannis stra-
tegema, &
celeritas in
agendo ob-
seruati di-
gna.*

Ioannes verò fide illi salutis data, necesse fore re-
spondit, vt & equorum, quos Gothi haberent, gre-
ges sibi ostenderet. Vbi itaque vel ad id operam se
nauaturum professus est barbarus, hunc ipsum du-
cem Ioannes secutus, hostium equos tum primùm

pascentes deprehendit, immissoque peditatu, qui
 multitudine prævaleret & robore, hos statim præ-
 occupat: cursu deinde citato ad hostium castra
 mox ducit, in quibus barbarorum quàm multi,
 quum dearmati imparatique essent, re subita terri-
 ti, ac pristinae simul virtutis obliti contrucidantur,
 pauci euadentes ad Totilam demum perueniunt.
 Ioannes deinde Calabros omnes solatus, eorum-
 que animis delinitis, Imperatoris vt partes bene-
 uole tuerentur, effecit; ex eo permulta pollicitus,
 & Romanis ex copiis bona quandoque his fore. Ex
 Brundisio postea quam celerimè potuit mouens,
 Canusium venit, quæ ciuitas est inter medios Apu-
 los sita, dierum quinque à Brundisio via, in oc-
 cidentem & Romanam versus eunti distat: ab Canu-
 sio quinque & viginti stadiis haud procul & Can-
 nae sunt vicus, ingenti illa Romanis illata per An-
 nibalem clade nobilitata. Eo in loco Tullianus no-
 mine quidam, Venantij filius, vir sane Romanus,
 in Brutis & Lucanis non minus diuitis quàm vi-
 ribus pollens, Ioanni quum in conspectum venis-
 set, Imperatori id noxae dabat, quod in Italiam mi-
 sisset exercitum: qui Italicèses grauius affecisset: vn-
 de pro indubitato asseuerabat, quod si humanitate
 erga hos de cætero vterentur Romani, Brutios Lu-
 canosq; in potestatem se his traditurum, & Impe-
 ratori nul secus ac antea obedienter hos fore, tribu-
 raque depensuros, vt qui non vltro ad barbaros &
 Arianos concesserint, sed quia vim ab hostibus pa-
 terentur, & ab Imperatoris exercitibus effecti gra-
 uiore iniuria sint. Ioanne itaque curaturum ad nu-
 tum se omnia confirmante, & simul facturum, vt
 Italicis recte cuncta succedant, suas Tullianus mox
 copias Romanis exercitibus iunxit. Qua ex-
 re milites ab Italis nihil imposturum veriti, & om-
 nia ferè intra Ionicum sinum amicitia cum

*Calabria
recepta.*

*Tullianus
Brutios &
Lucanos
Ioanni con-
ciliat.*

*Ioannes Tul-
lianum sibi
sapienter
adiungit.*

eius regionis hominibus planè conciliata, Imperatori obedientia reddita sunt. Quæ utique vbi Totilas demum accepit, ex Gothis tercentum delectos Capuam misit, & simul iniunxit, vt vbi Ioannis exercitum apertè vidissent inde Romam contendere, ita hunc sequerentur, vt de se nullum hostibus sensum præberet, sibi verò curæ cætera fore. Ioannes verò ne ab hoste circumueniretur, sat veritus, à Belisario iter diuertens in Brutios & Lucanos secedit. Erat inter Gothos tunc tēporis quidā Recimundus barbarè vocitatus, vir sanè probus, hunc Totilas ad Brutiorum custodiam collocarat, habebat is apud se Gothorum Romanorūque & Maurusiorum transfugas quosdam, cum hisque Scyllæ & Charybdis fretum, & ea e regione Calabriae littus seruabat, ne qui fortè eo ex loco in insulam transfretarent, neque inde ad se nauigarent. Intrepidè hunc in exercitiū ex insperato quā incidisset Ioannes, derepente ita perterritus, vt nullius de cætero roboris recordati confestim in fugā auerterentur, & in montem ea è regione admodum prominentè aditūque difficilem ac planè præruptum sese ex fuga reciperent. Quos Ioannes strenuè insectatus, vbi cum hostib. in eam montis accliuatē & suis cum copiis euasisset, inito cum barbaris prælio qui loco difficili minus se fortiter continerent, quam plurimos Maurusiorum Romanorūque militum, sed transfugarum, obruncat validissimè repugnantes, Recimundum & Gothos cum cæteris omnib. sese dedentes mox cepit. His Ioannes peractis, ibi aliquandiu permanit: quem Belisarius oppertendo, dum Romano in portu se quietum teneret, non mediocriter inculabat, quod nec in acie cum hostibus decertaret, nec cum trecentis illis barbaris, qui missi in Capuæ custodiam fuerant, manus conseruisset, neque hos persequi niteretur, cum & ipse

*Etislem
strategema.*

*Fortitudo
bellica.*

*Pugna, &
Gothorum
clades.*

*Recimundus à Ioanne
capitur.*

ipse barbaros secum haberet delectos. Ioannes vero transitu ad urbem iam desperato, retrò in Apuliam cessit, & loco quodam Cerbario vocitato, cum exercitu morâ, vt quieturus, trahebat.

IO VERITVS itaque Belisarius, ne Romani tamdiu obsessi, necessariis ad vitam deficientibus, facinus aliquod insanabile aggredierentur, quouis modo in urbem commeatus inferre animo agitabat. Vnde cum non pares hostibus vires haberet, vt acie posset cum his in campo decernere, primum id in flumine machinatur. naues duas, quas Græci acatas dicunt, & has quidem parentiores inuicem iungens, tignis reuincit. his desuper ligneam inædificat & ea altitudine turrim, vt turribus plurimû promineret, quas hostes in ponte antea excitarant. has nanque quorundam opera vsus, quas transfugarum sub specie ad barbaros miserat, dimensus Belisarius fuerat. naues deinde ducentas, quas Græci Drodamas dicunt, in Tyberim iecit, ligneis circumuallatas muris, & his quidem vndique perforatis, vt ex foraminibus ipsis hostem possent è tuto ferire: frumentique multum, & necessaria cetera nauibus affatim imponit, & bellicosissimis has complet militibus: alios præterea pedites equitèsq; vtrinque & circa fluminis ripas constituit, hisque iniunctum, si qui forsitan hostium in portum contenderent, aditu enixius prohiberent. Isaace deinde intra Portus ciuitatem relicto, vxorem illi & sua cætera commendauit, discedensque iussit, ne quo indidem pacto abscederet, sed eius semper insisteret loci custodiæ, vt si quid sibi ipsi ac suis aduersi accideret, haberent, quò se cum salute reciperent. non enim id præter ad effugium aliud his erare a regione præsidium, sed omnia circumquaque hostilia. His iraque sic constitutis, nauem ipsenam ingressus præerat classi, quam eo vt traheret

Sapiens dux omnia molitur, vt famam præstet annonam ferat.

Varia prudentis consilij exequendi rationes.

Nihil in necessitate calamitosissima intentatum relinquendum est.

Periculum dux magnanimus minime refugit.

è terra milites, imperauit; vbi & ligneam ipse turrim construxerat, in cuius nauis fastigio lembum imposuit, pice ac sulfure seruoque plenum, & eiusmodi cæteris, quæ ignis velocissima sunt nutrimenta. Ex altera ripæ fluminis parte, Portuensisque via, pedestris exercitus subsidio veniebat, ad Bessam nuncio prius dimisso, qui ei iuberet, die vt insequenti, magnis e ductis ex vrbe copiis hostium castra turbaret, quod illi vel antehac iusserat. Sed Bessas neque in superioribus præliis, neque in præfenti & futura hac pugna Belisarij imperata exequitur, non enim liberari obsidione volebat. adhuc nanque sibi ac soli rei frumentariæ erat aliquid reliquum, siquidem ex eo frumento, quod antea principes sibi Romam ex Sicilia miserant, militibus simul ac populo suffecturum, per exiguam partem Romanis ciuibus impartitus, maiorem sibi sub militaris annonæ prætextu seruarat, quod postea fenatoriis viris ingenti precio venditabat. Belisarius igitur, Romanorumque classis ingenti labore aduerso flumine nauigâtes, Gothi nullibi occursantibus, sed in suis quiescentibus castris, quæ pontem propius peruenissent, in hostiû incidunt custodias; qui vtique ab vtroque fluminis latere in pontis tutelam ferreas carenas iniecerant, quibus ad pontem procedere Romani prohibebantur. Sed barbaris hi partim interfectis, partimque auersis in fugam, ad pontem succedunt: quò denique vbi est ventum, enixè omnia agere, & operam certatim nauando in hostes eniti, repugnantibus fortiter è turribus barbaris. Quibus deinde remittentibus pugnam, confestim Romani superiores existunt, & cursu citiore in pontem euadunt. Tunc Belisarius nauibus statim, in quibus eius imperio constructæ turres antea fuerant, ad terrâ viæ Portuensis è regione subductis, ad pontis turrim & hostiû machinas appli-

Besse vecordia & auaritia Communis omnium hostis, auarus.

Successus strategemati Belisariani.

applicatis, incēdi lembos mox iubet, in ligneamq; barbarorū materiā extemplō immitti. Eo itaq; igne turris correpta incendio conflagrauit, cum eaque & Gothorum bis centum arserē, & Osdeus simul p̄fectus, vir sanē omnium pugnacissimus. Romani autem ex re benē gesta fidentiores iam redditi, quum suis opitulatum ē castris venissent, acrius longē, quā antea, barbaros vulnerare, & armis continenter incessere: illi verō ex his, quæ acciderant, iam pauefacti, terga vertentes, sese in fugam dedere. iam enim & pontem turre incensa Romani aggressi, eō peruenerant, vt hoc celerrimē demolito, Romani nemine obsistēte liberē peruenerent, ni Romanis rebus inuidisset fortuna. nam dum interea, vt dictum est, sic se haberent exercitus, rumor ad Portus urbem perfertur, sed in non paruum Romanorum iacturam, vicisse barbaros Belisarium, catenamque in flumine dissoluisse, cum turrique & pontē cremasse. Ea fama euectus Isaaces, qui in Portus fuerat relictus custodiam, quū se minime cōtinere iā posset, sed eius glorię per alios partē particeps fieri studeret, Belisarij nō magnifacō imperio, in alterā fluminis ripam cum delectis equitib. centum moxtraicit, & ad hostium castra contendit. Quibus Roderichus fortē tunc præerat, vir sanē bello egregius. quūque ea ē regione de improviso barbaros inuāisset, hos simul & Rodericum sibi obuiam prodeuntes primo insultu exterruit. Vnde mox Gothi castris relictis trepidi secesserunt, siue maiores subsequi copias suspicati, siue vt fallerent hostes, falsōque, vt factum est, caperent. Isaacis interea milites etū trepidante barbarorum inuaserant castra, argentum tamen & preciosam cæteram suppellectilem, quę passim iacebant, diripere, hisque intenti esse. Sed Gothi interim dum celerrimē rediissent, ex his cōpluribus cæsis, Isa-

*Gothorum
praesidiario-
rum incen-
diū.*

*Ex prospera
& inspera-
to successa
fiducia.*

*Fama maxi-
mum in bel-
lo momen-
tum.*

*Isaacis te-
meritas &
ambitio.*

*Valido im-
pressōnis ef-
fectu.*

*Preda cupi-
ditas, noxia.
Isaacis à
Gothis capi-
tur.*

cem cum aliis paucis viuum cepere. Hac clade accepta, equites quidam, qui fortè euaserāt, Belisariū cursu quā celerī adeuntes, quem admodum apud hostes sit & Isaacem actum, renunciant. Tūc Belisarius trepido nuncio obstupefactus, nil sciscitatur, quoniam Isaacem modò in hostium potestatem venisset, sed ratus Portum cum vxore simul fuisse amissum, iacturāque se omnium rerum fecisse, nec aliud sibi suisq; rebus reliquum esse praesidium, quò se incolumes perditis in posterū rebus reciperent, ne hincere quidem tunc poruit. dolor nanque intercluserat vocem, cum antehac sibi id nuspīam cōtigisset. vnde quā celerrime reducto ad Portum exercitu iter accelerabat, vt hostes adhuc in compositos inuasurus, & locum vtcunq; recuperaturus, quem amissum crediderat. Sic itaque re infecta Romanus exercitus à ponte quem coeperat expugnare, abcessit. Belisarius verò, cum ad Portum venisset, Isaacis cognita temeritate, se demum sensit non opportunè turbatum: quūq; aduersæ fortunæ indoluisset, in aegritudinem incidit. febris nimirum derepente oborta, & longior, maiorem in modum hominem maceravit, & in mortis discrimen perduxit. Post biduum deinde Rodericus ille Gothus, vbi eam Romanis intulit cladem, è vita excessit: cuius iactura tūc Totilas, & dolore simul ingenti affectus, Isaacē interfecit. Bessas interea frumentum adhuc impensius venditare, e gentium necessitate precium augente: quūq; se profus & summo cum studio in eam curam dedisset, murorum custodias facile in primis negligere, nec vllam ad vrbis rei alterius securitatem diligentiam adhibere. Tūc verò mœnibus insultari, & quidē licēter per hostes coeptum, pauci nanque in muris custodes erant, & hi quidem negligentius agere. nam quibus per vices custodia euenisset, maxima erat dormi-

Belisarij nimia trepidatio, rei pub. & ipsi perniciofa

Ex nimia animi aegritudine febris oritur.

Isaacis interfectio.

Gothi victores oblesis insultant.

dormitandi licentia, nemine præfidente, qui eius custodiæ rationem haberet, nec muros quispiam obeundo inuiferet, quidve custodes agerent, percontaretur. Ad hæc accedebat, quòd Romanus incola nullus cum peregrinis custodibus poterat vrbis mœnia obseruare. Quum itaque perpauci, vt diximus, admodum ad murorum custodiam relinquerentur, & hi quidem iâ fame confecti, quaterni custodes quidam, & Isauri genere, ad portam Afinariam custodias nacti, nocte concubia obseruata, qua cæteros somnus opprefferat, demissa è pinnis ad terram recte, & ea se demittentes, Totila inde adito, excepturos se Gothorum intra vrbem exercitum pollicentur, idque se nullo negotio facturos affirmant. Tum Totilas gratias illis se redditurum ingentes professus, pecuniâque donaturû non parua, si ea, quæ obtulissent, peragerent; datos quosdã suis è satellitibus cum his statim dimittit, locum contemplaturos, vnde hi aditum affirmassent suis in vrbem fore. Qui vbi ad muros venêre, recte comprehensa in propugnacula ipsa nullo interpellante euadunt. Quò vbi est ventum, Isauri barbaris omnia ostentare, & nihil omnino edicere impedi-
Roma Totila proditur.
Isauros vrbis penuria oppressa facies.
Nova Isaurorum summaque perfidia.

rent. Qui utique non longe pōst ad Totilam reuertentē, priorum simillima referunt omnia. Interea verò Romani milites mulci exploratum quid hostes agerent missi, non procul ab vrbe Gothi decem occurrunt, iter eā habentibus: quos statim cōprehensos ad Bessam deducunt, sciscitantique Bessæ, quid nam Totilas animo agitare: Gothi respondent, eum sperare Isauros quosdam eius in potestatem urbem duros. Iam enim ad barbaros ut certior rumor is emanarat. Sed nihilominus Bessas Conōnque vrbis tunc præfides his auditis, negligenter se (ut cœperant) gerere, nec aliquam tantæ rei rationem habere. Vnde factum, ut tertio demū Isauri Totilæ quum in conspectum venissent, ad aggrediendum id facinus incitarent, tum ille alios quosdam cum Isauris misit, cum hisque & sanguine quendam sibi propinquiorem, hi verò ad Totilam paulo pōst redeuntes, ad rem peragendā confirmant, qui omnium certior factus, primis tenebris, vniuerso armis instructo exercitu ad portam Afinariam duxit, quare nōsque inde è Gothi præualidos viros Isauris ducibus per funem iubet in muros euadere.

*Extrema
Bessæ & Cononis
sacerdotia Anari-
na execran-
de merces,
caecitas men-
tis.*

*Perstia Isaurica
colophon.*

*Roma noctu
capta &
Totila urbem
dens facit.*

*Expugnati
fugam ca-
pestant.*

II QVI nocte statim eadem qua & Isauris ipsis obuenerat per vices custodia, dormitantibus cæteris ad fores Afinarias aperiēdas descēdunt, præcisæque lignea securibus obice, refractisque ferreis claustris, Gothi aditum patefaciunt, & patentibus portis, cū vniuerso exercitu Totilam intra urbem ad hostium arbitrium recipiunt. Sed ipse vbi intrō est itum, vnum in locum copias omnes cōegit, nec abire diuersim permisit, hostium infidias veritus. Verum vbi (viri par erat) tumultuatum, & perturbatio inde, & timor, ut capta in vrbe, Romanos inuaserant; militum Romanorum pars maxima cum ducibus ipsis, ut facile cuique, fugā capessunt: pauci quidam

ei quidam Romanis cum ciuibus se immiscentes in templo perfugium habuere: soli omnium ex paritibus viris Decius & Basilius cum aliis nonnullis, quum præparatos ad id equos haberent, cum Bessâ fugere potuerunt. Sed Maximus Olibryusque, & cū his simul Orestes, & alij quidam, in Petri Apostoli ædem se fuga recipiunt. Constat sanè e plebe tunc homines ad quingentos in vrbe resides per id tempus fuisse, qui in diuorum se templa receperant. Cæteri omnes iam ex vrbe excesserant, & in alias se contulerant terras, vel (vt supra iam diximus) lue absuergi perierant. Multi interea, & noctu quidem, de Bessâ & hostium discessione Totilam fecerant certiore: quo affirmante, pergratam illos sibi rem nunciare, neminem tamen suorum, fugientium insistere vestigiis fuit, nihil esse homini suauius dictitâdo, quàm terga sibi vt hostes darent. Verùm vbi primùm illuxit, nec vlla ad insidias relinquebatur suspicio, Totilas ipse orâdi gratia Petri Apostoli templum ingreditur. Sed Gothi interea, quos obuios habent, obruncât. Vnde hoc pacto ex militibus quidem desiderati viginti duntaxat sunt, sexaginta e plebe homines. Ineunti itaque id Totilæ templum, Pelagius ipse sese obuium offert Christi in manibus euangelia gestans, supplexque omnibus factus, & genu procūbens: *Parce*, inquit, *ô princeps tuus*. Tum ille arridens, & sanè profusius, ita profatus est: *Nunc mihi supplicaturus aduenisti, Pelagi? Ita quidem, respondit, quando quidem tuum me seruū effecit deus: sed ab his iam abstine manus, qui tibi in seruitutē cessere*. His itaque victus precibus Totilæ, Gothis militibus edicto mox imperat, Romanorū de cætero vt neminē obrūcarent, & ei in primis preciosissima quæque desecta seruarēt, cætera sibi haberent in prædâ, quàm multa in paritiorum ædibus inuenta fuere: sed omniū maxima

*Alij ad templa confu-
geunt.*

Totilas fugientes cur non persecutus sit.

Totila cum Pelagio colloquium.

Clementia Totilæ in Romanos superstites.

exitere, quæ Belfas reliquerat, vt qui velut omnifi perditissimus homo, infaustum illud diuēditi frumenti precium Totila ad cæteram prædam accumulasset. Sic itaque cum Romanis & patritius viris tunc actum. Vnde vel Rusticianæ Boëtij quondam vxori, & Symmachi filia, id reliquum tuit ad vitam, & miseriarum ad cumulum, vt ab hostibus panem, vel necessarium aliud quicquam emendicando deposceret, quæ facultates antehac suas egentibus impertisset, & seruilibus ipsa rusticianisq; indumentis amiceretur. Haud secus & Romanorū primores, amissis profus fortunæ bonis, domos circumeundo, torēque oppulso, cibum dari sibi suppliciter precabantur, nil prorsus his ignominia eare afferente. Sed Gothi in rusticianæ mortem iam conspirauerant, eius hanc noxæ insimulantes, quod tradita Romani exercitus ducibus nō parua pecunia Theoderici statuas disturbasset, in Symmachi patris virique vindictam. Totilas tamen nulla hanc affici iactura permisit, sed eam ac cæteras feminas omnes, vt extra iniuriam essent, seruauit; vel Gothis has sibi maxime cupientibus coningio iungi. Quocirca factum, vt ex his nulla sit per barbaros vitiata, qua ille ex re maximam retulit continentia laudem. Postero autem die Gothis omnibus Totilas ad se conuocatis, verba huiusmodi fecit: *Non equidem nouum ali quod, vel vobis incognitum monendi genus in presenti facturus, o viri commilitones, huc vos conuocaui, sed eadem illa vel nunc disserturus, quæ apud vos antehac sæpè disserui. Vobiscum verò, qui ea ex me accepistis, actum quàm optimè est, non igitur ita commonefactis in segniciem est relabendum, nam & verborum, quæ ad felicitatem traducunt, nulla esse mortalibus satiety debet, vel si quos forte inscitia opprimat rationis, quandoquidem eorum nullo sunt pacto, quæ probè dicuntur, beneficia respicienda.* Quorsum

*Rusticianæ
Boëtij coniu-
gis miseria.*

*Magnorum
hominum
mendicatas.
Deus attol-
lit & depri-
mit.*

*Totila mor-
desia &
charitas in
Rom. mulie-
res.*

*Totila ad
suos oratio,
qua suadet
v: parta si-
lustris victo-
ria demen-
ter utatur,
iustitiam in
vicem & cū
subditis co-
lentes.*

sum hæc? Fuere quondam & Gothis militum milia cen-
 tum bellicosissimorum in unum tunc coeuntium, qui uti-
 que maximum in modum ad gloriam opibus utebantur,
 & equorum armorumque summa his copia suppetebat.
 Veteranorum præterea & prudentissimorum vis ingens,
 qui sanè ipsis in certaminibus constituti, nostris rebus con-
 ducere plurimum videbantur, & tamen à Grecorum
 militum milibus septem hi omnes deuicti, imperio pri-
 mum fuere, deinde & cæteris rebus priuati. Nunc ve-
 rò nos, qui reliqui sumus, & tanta præsertim paucitate,
 nudi quidem, ac planè calamitosi, & ignauissimi om-
 nium, hostium ultra viginti milia vicimus, & summa-
 tim ut dicam, quæ gesta fuere eiusmodi sunt, ut cre-
 di vix possint. Causas verò, cur hæc ita nobis contige-
 rint, statim aperiam. Gothi tunc primum præ cæteris o-
 mnibus equitate posthabita, ut inter se inimicem, ita &
 in Romanos tunc subditos indigna quedam patrabant
 quibus uti par erat, permotus, & ira succensus deus, pro
 hostibus & contra nos depugnabat: quo factum, ut eest
 multitudine ac virtute cæteroque belli apparatu hosti-
 bus essemus maximo intervallo superiores, vi quadam ta-
 men occultiore ac planè diuina deuicti nos simus. Vestra
 itaque interesse iam reor, quæ rectiora sunt ut seruetis, id
 est, ut equitatem de cætero tueamini. nam hanc per-
 uertentibus vobis, vel diuina quidem subsidia infestio-
 ra mox erunt. non enim deus sine villo delectu vel teme-
 re, humano generi, vel priuata cuiquam rationi fer-
 re præsidium consuevit, sed his quam maximè fauet, a-
 pud quos æquitatis ratio habeatur: & illi quidem haud
 quaquam difficile est ad alios bona transferre, ut qui re-
 rum omnium habeat potestatem. Illud itaque vobis
 pernecessarium fore asseuerauerim, iustitiam ut inimicem,
 & in subditos quosque seruetis, hoc est, ut perpetuam
 vobis adipiscamini felicitatem. Hæc Totilas cum
 apud Gothos differuisset, senatorij ordinis ex
 vrbe viris ad se postmodum conuocatis, pleraque

Totilas sena-
 torios obin-
 gat.

exprobrando indignandóque obicere, & illud imprimis, quod per Theodericum quam multis affecti sint beneficiis, quódque in omnibus semper constituti vrbani sint per eum antehac magistratibus, & Rempubl. ipsi eius permíssu administraverint, vt ingentibus præterea fuerint muniti diuitiis, & alioquin in beneficos Gothos ingratiſsimos se præstitissent, in quorum iacturam ad defectiorem respexerint, ac Græculos simul inuexerint in patriam homines, sumerit proditores tam subito indecentérque facti. Sciscitari deinde, num ipsi a Gothis mali iam essent quicquam perpeſsi: effarique item mox cogere, num boni adhuc quippiam sibi a Iustiniano obuenerit: & singula deinceps enumerare, quemadmodum omnibus ferè magistratibus sint per eum priuati, quod ab exactoribus sæpe antehac vapulauerint, quod demum coacti sint animum ad ea intendere, quæ aduersus Gothos gefissent, bellóque pressi publica non minus tributa Græcis dependere, ac si pacifici essent: & alia pleraque his dictis adiecit, quæ domini solent intensiores subditis exprobrare, Erodianum Romanis ostentans, & simul Isauros, qui sibi urbem prodiderant; cum ipsi vos, inquit, Gothorum focij facti, ne locum quidem vel desolatam ad hunc diem tradendum his censueritis: hi verò in urbem nos Romam Spoletumque receperunt, quocirca feruor in estis vos numero redditi, hi vt Gothis beneuoli, & nostri meritò consanguinei nobiscum sunt imperia habituri. Paritij igitur his auditis sedulo conticuere. Pelagius verò pro viris fontibus, ita & infelicibus supplex Totilæ factus, non prius precari hunc desiit, quam ille clementiorem in omnes se fore pollicitus Romanos dimisit. His ita peractis, Pelagium Totilas & ex vrbis Rhetoribus præcipuum vnum, Theodorum nomine,

Ingratitudinis cosidem infimulat.

Damnâ qua a Iustiniano profectu acceperint attingit.

Gothorum mansuetudinem prædicat.

Pelagius Totilam mitiſcat.

Pelagius ad Imper. lega- tum.

nomine, ad Iustinianum Imperatorem legauit, arctius iureiurando adactos, suas ut partes amice ac beneuolè tuerentur, & in Italiam reditum accelerarent. His deinde iniunxit, totis ut viribus niterentur pacem sibi cum Imperatore & amicitiam conciliare, ne postmodum cogeretur, si pace infecta redirent, Romam ad solum diruere; interfectisque patriciis viris in Illyrios bellum transferre. litterasque Iustiniano conscripsit. Iam enim & Imperator acceperat, quæ in Italia accidissent. Sed postquam ad se Totilæ oratores venêre, expositis primùm mandatis, & litteras tradiderunt, in hanc sententiam scriptas: *Que in urbe Roma ad hunc diem contigerint, cum te fuisse edoculum iam putem, silentio prætereunda videntur. Ea verò, quorum de causa ad te oratores hos miserim statim intelliges. Bona pacis tute ut deligas, nobisque tradas, imprimis deposcimus. Quorum ipsi monumenta quàm optima, & signum postumal exempla Anastasium & Theudericum habemus,*

qui paulo ante regnarunt, pacèque & cæteris bonis sua tempora compleuere. Si igitur hæc tibi placita erunt, meriti meus pater vocabere, & belli nos socios, in quoscunque libitum fuerit, habebis. His cognitis Imperator mandatis, & oratoribus auditis, hos statim responso dato dimisit, Totilæque rescripsit, Belisarium bellicis rebus se præfecisse, & liberam habere hunc potestatem, quæ ad Totilam pertinerent, pertractandi. Dum interea oratores Byzantium mitterentur, & inde in Italiam iterato venirent, in Lucanos ita se res habuere. Tullianus ea è regione contracta agrestium manu, saltum angustiorum quendam asseruando infederat, ne hostes detrimentum aliquod illaturi Lucaniæ loca peruaderent. cum Tulliano vnâ & Antarum ex natione trecentos ad eius saltus custodiam Ioannes reliquerat. hi nanque præ cæteris barbaris sunt in an-

Nn. iij.

Regnum
Gothicum
Totilas & Fabi-
lire niti-
tur.

Totile ad
ma ad hunc diem contigerint, cum te fuisse edoculum iam Iustinianum
putem, silentio prætereunda videntur. Ea verò, quorum litera, quibus pacem
& pacatum
in Italia re-
signum postu-
lat.

Apud Luca-
nos res gesta
in Gothorum
perniciem.

Locorum angustia magis in bellis momenti.

gustis locorum belligerandi periri. Quæ omnia Totilas ipse edoctus, Gothos quidem ad id bellum descendere non vsui sibi fore rebatur: vnde multitudo & ipse rusticorum contracta, & Gothis vna nonnullis dimissis, omnibus viribus imperat eas angustias pertetere. Quò vbi demum est ventum, & cum Romanis bellum Gothi conferere, crebræque factæ vtrinque impulsiones, Antæ illi vt suapte virtute, ita & loci difficultate se adiuuante, vna cum ea agrestium hominum multitudine in fugam hostes mox auertere, non parua illata primum his clade.

Ita nihil modo de verabile sua det. Sæmuis autem reris arbiter Totila consilia mutat & inuertit.

12. **Q**UIBUS cognitis Totilas rebus, Romam imprimis ad solum proflernere decernit, & maiore exercitus parte ibidem relicta, cum reliqua aduersus Ioannem in Lucanos contendere. Sed muri tantum, & diuersis in locis, hic diruit, quantum totius partem esse hanc tertiam coniectura quis consequi poterat: pulchriora præterea magnificentioraque absumere incendio ædificia huic animo inerat, & urbem Romam in ouium pascua idoneam reddere. Quibus de rebus Belisarius certior factus, simul & litteras ad Totilam misit: qui vbi illi in conspectum venere, & sui aduentus causam explicarunt, litteras tradidere in hanc sententiam scriptas. *Ad urbium ornamenta, ædificia, que antea nulla fuissent, construere; sapientum ferme virorum inuentiones fuere, & ciuilitate vivere percellentium: que verò ad pulchritudinem extant delere, insipientium proculdubio est, & quos minime pudeat in sue malignioris nature argumentum monumenta posteritati relinquere. Roma quidem ciuitatum omnium, que sub sole nunc sunt, maxima & magnificentissima esse facile affirmatur. non enim est viri vnus virtute constructa nec breui quodam temporum spacio in tantam hæc magnitudinem & decorem euasit: sed Imperatorum multitudo, & maximi summorum*

Belisarij ad Totilam litteris, quibus eum à Roma excidio dehortatur & reuocat.

summorum virorum cætus, temporis diurnitas ipsa, di-
 nitiarumque & potentia magnitudo, ut cætera omnia,
 ita ex uniuerso terrarum orbe cogere hunc in locum opi-
 fices potuere, qui urbem hanc talem tantamque paulatim
 adificando, omnium monumenta virtutum posteris prode-
 rent. Fit itaque, * ut facta per te in urbem hac commina-
 tio, iure appareat totius seculi sempiternam mortalibus
 ad iniuriam cedens: quandoquidem pro genitoribus ipsis
 virtutis memoria demeretur, posteris vero operum tantor-
 um spectaculum. His itaque se ita habentibus, rectè
 velim intelligas, è duobus alterum necessarium fore. aut
 enim hoc bello victus ipse succumbes, aut si ita fortè
 contigerit, nos superabis. Quod si viceris, & Romam de-
 molieris, non alterius urbem, sed tuam delebis: quam si
 seruaueris, ex possessione cæterarum omnium præstantis-
 sima opulentior fies. Sin verò ad tuam deteriorem for-
 tunam res nobis successerint, Roma incolumi reseruata,
 gratia tibi apud victorem conciliabitur, & non medio-
 cris. Qua per te tum fortè deleta, nullus tibi de cate-
 ro relinqueretur ad humanitatem consequendam & cle-
 mentiam locus: nec facti ullus erit apud te usus, * quin
 potius re per te malè gesta, non indigna mortales omnes
 opinio ceperit, meritis pro demolita tam egregia urbe
 luisse te pœnas. Nunc verò in utramvis rem propen-
 sior fueris, vel Romam seruabis, vel demum deperdes,
 tametsi qualiacumque principum opera fuerint, ex his &
 nomen ut ferant, necesse est. His literis Torilas sæpe
 perlectis, & ut bene monentibus magnifacis, sua-
 sus demum urbem in offensam seruauit & integrâ,
 deq; eius in hanc voluntate certiozem per orato-
 res Belisarium fecit. Quibus dimissis, maiorem e-
 exercitus partem ab vrbe haud longius stadiis cen-
 tum & quinquaginta in Algedone, loco quodam
 sic dicto, ad occidentem solem locauit, quietiq; ut
 manerent, indixit. Quod utique egir, ne vlla pror-
 sus Belisarij militibus euagandi potestas fieret. Ipse

* ut his il-
 lata vis, iu-
 re & c. è c.
 τῆν τε ἐπὶ πᾶ-
 ρετα.

* Et existi-
 mationem
 apud omnes
 homines
 ipso facto di-
 gnam mere-
 beris. nam
 qualia prin-
 cipum ope-
 ra fuerint,
 tale necessè
 est ex his e-
 tiam nomen
 ferant, cate-
 ra redun-
 dant.

Relis mo-
 nitus parere,
 summa pru-
 dentia.

*In Lucanos
Totilas con-
tendit.*

*Ante Go-
thorum ad-
uentū Ioan-
nes & Tul-
lianus cum
exiguis co-
pulis alibi se-
cedunt.*

*Dux sellers
hostem va-
gum coer-
cet, & quie-
tum mane-
re cogit.*

*Martiani
ad Gothos
transfugū.*

deinde cum reliquis copiis aduersus Ioannem in
Lucanos contendit, delectisque Romanis patriiis
secum vna deducendis, cæteros omnes cum con-
iugibus simul & liberis ad Campaniæ loca trans-
mitte, nullo hominum in vrbe relicto, quam penitus
desertitam dimiserat. Ioannes interea vbi primum
accepit in se Totilam ire, in Apulia immorandum
haudquæquam diutius duxit, sed cursu citato cum
copiis se ad Hydruntem recepit. Viri vero patrii
illi, qui abducti per Totilam in Campaniam fuerat,
in Lucanos ex familiaribus quosdam, Totilæ per-
missu, suos ad villicos, qui ad incidendum saltum
accesserant, nuncios transmiserunt; his imperando
ab inceptis desisterent, & vt ante consueuerant,
ad excolendos agros redirent; bona his pleraque
pollicendo, si dictis parerent. Tullianus interim co-
gnito statim Totilæ aduentu fugam cepisset, & An-
tæ ter centum illi ad Ioannem se conferunt. Sic
factum, vt omnia, quæ intra Ionicum sinum sunt
loca, iteratò Gothis Totilæq; in potestatem con-
cesserint. Tum verò fidentes iam barbari, & turma-
tim dispersi, quacūq; animus ferret vagari, & intre-
pide omnia circūire. Quod vtique vbi Ioannes ad-
uertit, e suis militibus quam multos immisit, qui
hostes de improviso quum inuasissent, eorum vim
magnam obruncant; ex eoque tempore forandine
Totilas captus, contractis ad se omnibus copiis,
circa Garganum montem, qui in mediis Apuliæ
prominet locis, vbi & Libycus Annibal quondam
habuit castra, suis circumvallatis, quietum se diu
tenuit. Dū hæc agerentur, Cononis miles quidam,
& eorum ex numero, qui post captam per barbaros
urbem abscesserant, Martianus nomine, & gene-
re Byzantinus ad Belisarium veniens petiit, vt sub
transfugæ specie ad hostes dimitteretur, magnis
de bonis pollicitus affecturum Romanos. Vbi id
demum

demum est & Belisario visum, ad Gothos se contulit. Quem Totilas primum vt vidit, ingenti affectus leticia est. nam & in singulari certamine iuuenem egregie se gessisse & audierat sæpe, & viderat: vnde cum illius & liberi duo, & coniunx inter captiuos apud se essent, vxore quidem & ex liberis altero huic restitutus, alterum pro obside tenuit. Spoletum deinde cum aliis nonnullis & hunc quidem transfinit. Sed Gothi Spoletum per Erodianum his proditum quum primum cepissent, ciuitatis muris solo æquatis, Amphitheatrū in vrbe extructum communiunt, eiusque aditus omnes diligentius obstruunt, imposito ibi ex Gothis Romanisque perfugis conflato præsidio, vt ea è regione loca seruarent. Martianus interea cum præfidiariis nonnullis militibus inita societate, conspirationeque facta, hisque iam persuasis, vt grande aliquod facinus in barbaros auderent, vt & ipsi Romanorum ad castra egregie nauata opera demum redirent, missis nonnullis Perusiam ad eius præsidij ducem, hortatur Spoletum statim vt copias mitteret, eique rei summam significauit. Oldigam Hunnus tunc forte post Cyprianum suorum dolo necatum, Perusiæ susceptus præsidio præerat. Is igitur cum copiis est Spoletum statim profectus: quas Martianus vbi ad se appropinquare præsensit, cum militibus quindecim, quos sibi conciliarat, de improviso præsidij ducem obruncat, apertisque foribus Romanos omnes intra oppidum recipit: qui feruè hostium plerisque necatis, Hunnos nonnullos inter cæteros captos ad Belisarium ducunt. Quem paulo post cogitatio subiit Romam adire, & quonam illa sortis venisset, perspicere. Itaque cum mille delectis militibus ad urbem contendit. De cuius aduentu Gothi, qui proxime castra habebant, certiores iam facti locatis circa urbem insidijs de im-

Amphitheatrum Spoletanum à Gothis missum.

Martianus Belisario Spoletum recuperat.

Insigne facinus Martiani in Gothorum perniciem.

Pugna inter Belisarium & Gothos.

prouiso exiunt, & in aduenientes Romanos impetum faciunt. Prælio itaque fortiter gesto, pro eorum virtute Romani auerſis in fugam hoſtibus, & eorum parte maxima cæſa, ad Portum ſe protinus receperant. Eſt autem Calabrorum maritima Tarèrum ciuitas, & ab Hydrunte dierum duorum iter abeſt, in Thurios & Rheginos eunti. Huc Ioannes cum Tarentinis nonnullis ſe introducentibus venit, militibus cæteris ad Hydruntis cuſtodiam cõſtitutis: & ubi urbem magnitudine præſtare, non tamen muris munitam perſpexit, impoſſibile fore omnino rebarur, ſe illam poſſe omni ex parte tueri: mare autem contemplatus vrbi contiguum, & Boream verſus circa locum quendam anguſtiorẽm vtrinque in ſinum longè porrectum, ubi & Tarentinorum eſt portus, Iſthmũq; non minus ſtadiis viginti protenſum, id eo in loco vt machinaretur, excogitauit. Præciſam quidem ab oppido Iſthmi partem ab vno maris tunc latere ad alterum vſque ædificio cinxit, ac circa id foſſam perduxit, hoc ipſo in loco non ſolum oppidanos ipſos & incolas, ſed qui ea è regione incolerent, ſtatim contraxit, hõſque non in parui momenti cuſtodiam ibidem reliquit. Hac via Calabri vniuerſi quum in tuto iam eſſent, vt a Gothiſ deſciſcerent, circumſpectare, ad idque intendere animi. Totilas interim quum apud Lucanos præſidium quoddam cepiſſet, & id munitiſſimum, in Calabriae fines quamproximè ſitum, quod vtiq; Acherontida incolæ vocant, in eo impoſita trecentorum virorum cuſtodia, ipſe cum reliquis copiis ire Rauennam pergit, barbaris relictis quibuſdam in ea Campaniæ loca, quæ per patricios viros incolebantur.

13 BELISARIVS interim audaciſſimum aggreditur facinus, quod fermè tunc primũ ſpectantibus & audientibus multis, furentis eſt viſum, non ſani

Ioannes Tarentum occupat, & munit.

Munitiois Tarentina ratio.

Calabri Gothorum iugum excuteſe cogitant.

Audaciſſimum facinus, occasione diligenter captat.

fani hominis esse, cum aliàs tamen egregium & excellentius esset. Paucis nanque in portus custodiam relictis militibus, ipse cum cæteris Romam peruenit. hanc enim animo destinarat omni conatu in potestatem redigere. Cum itaque minime posset eam mœnium partem, quam Totilas diruerat, breui instaurare, lapides, qui in proximo erant, in vnum coaceruatos, nullo ordine componebat, nec vlla profus immixtos materia, vt cui cementsi nil præsto esset, nec eiusmodi aliud quippiam: sed id duntaxat efficere nitebatur, vt ædificij saltem facies seruarietur: exteriori verò ex parte ingentem vim sudium fixit. Ad hæc accedebat, quòd fossam, & hanc quidem profundiore circa muros produxerat: vnde totius exercitus incredibili promptitudine operantis, per dies continuos quindecim, quòd muri fuerat per Totilã disturbatũ, reficitur. Romani præterea, qui circũiecta vrbi incolerent loca, in patriam reduces cogebantur, desiderio partem Romam rursus inhabitandi, partim rerum necessariorum inopja, cum omnium in vrbe copiam inuenissent, quam Belisarius completis omni com meatu genere nauibus, & vrbe inuectis iam fecerat. Totilas interim his auditis profectus statim cum vniuerso exercitu aduersus Belisariũ, ad vrbe peruenit. Nondum enim Belisarius poterat, vt muris reficiendis intentus, præ opificum raritate portis fores imponere. Postquam verò barbarorum exercitus quamproximè vrbe accessit, positis castris secus Tyberim stationem habebat, ac postero die oriente iam sole ira simul & indignatione abreptus murum liberè circumibat. Tum Belisarius pugnacissimos quosque delectos ad portas tuendas locauit, cæteris verò superne in hostem, vt de muro pugnarent, iniunxit. Sed barbaris spes quidem tum erat clamoribus hostè ac muros

ta, sapiens
dux aggre-
ditur.

Tumultua-
ria muni-
tionis æstru-
prio.

Exercitus
in necessi-
tate alacri-
tas.

Totilas Ro-
mam redit.

Gothorum
audacia.

Belisarius
urbem dem-
fendit.

se primo insultu capturos. Romani tamen prævalide repugnantes, dum rei accenduntur indignitate, indefinenter insistere, furore in audaciam præter vires hos incitante, vt qui ex insperato belli discrimen id nacti, vt par erat, ad animi magnitudinem erigebantur, & plurimum audebant. Barbarorum itaque, quum ex prominenti & grauius accidentibus relictis exciperent vulnera, cædes ingens tum facta. Sed labore vtrique afficiebantur & lassitudine, bellumque quum à mane cœpisset, in nocte perducitur. Barbari demum, quum in castra se recepissent, faucios ex suis curando, quieti eam noctem egere. Romani verò in muris partim habere vigilias, partim qui præter cæteros se perstrenuè gesserant, per vices portas seruare tribulorum vi maxima extra portam per terram passim exposita disseminataque, ne ex incursione in se hostes venirent. Sed die postero Totilas cum copiis vniuersis

*Temeritate
ignominiosa
ciades se-
quitur.*

*Qui noua
certamina
cudit, suis
nouum cu-
dit exitum.*

mœnia oppugnare decernit. At contra Romani ad se tuendum intenti, & hesterno prælio facti superiores, in hostem audentius ire, ac cedentibus barbaris, eorum nonnulli studio insectandi procul à mœnibus euehi, quos barbari erant confestim circumuenturi, ne se ad urbem recipere de cætero possent, ne Belisarius cogniti statim, quæ gerebantur, dimissis è suis nonnullis subsidio, ab eo discrimine liberasset. Sic demum repulsi iam barbari fecesserunt, facta suorum & bellicosissimorum hominum non parua iactura, & compluribus sauciis in castra reductis mox quievere, vulnera procurantes & arma ex parte diffracta, ac cætera præparantes, quæ vsui forent. Post multos deinde hi dies muros rursus oppugnatum venere, quibus Romani protinus occurrando pugnam nauiter iniierunt. Eo in prælio fortuna Totilæ quadam signifer letali ictus mox vulnere, præceps ex equo in

*Elatu animi,
qualis
in Totila,
querescere
sequitur.*

terram

terram dilabatur, solóque signum illifit. Tunc Romanorum, qui inter primos tunc forte pugnabant, facta impressione in hostem ruunt, vt signum simul ac mortui cadaver asportaturi: quos statim barbari audentissimi quidam præueniendo, manum aureo & ingentis precij ornamento munitam secum asportant, ne eo possent hostes potiri, vel vtrunque iactari, ex re ignominiam euitantes. Sed barbarorum exercitus indecoram demum in fugam auertitur. Romani verò mortui quæ reliqua fuerant, spoliis potiuntur, hostémque diutius infectati quam multos obruncant, & magna peracta cæde ad urbem omnes incolames reuertuntur. Gothorum deinde primores Totilam adeuntes iurgarum primùm, & temeritatem illi impudenter obicere, quòd quum urbem Romam cepisset, non totam prorsus ad solum deleuerit, ne capi de cætero ab hostibus possët, nec ipse haberet in ea recuperanda negocium. adeò innatum mortalibus est, animi sententiam ad rerum euentus dirigere, & mentem ad fortunæ fluxum accommodare, ex eoque versatiles quasdam & varias opinionis mutationes efficere. Vnde & Gothi Totilam in prosperis eius conatibus, vt deo parem demirabantur, in expugnabilem inuictumque hunc vocitâtes, cum captarum urbium muros in partem aliquam demoliri hos sineret. Verùm vbi sua hic nonnunquã spe fallebatur, nec res prosperè cederent, contumeliosius non indignum censebant, oblitum prorsus eundem se & paulo antè laudibus extulisse, & aliter longè de eo sentire, ac antea senserant. Sed fieri non potest, in his & istiusmodi cæteris ne semper homines peccent, quandoquidem natura sit illis id insurum. Totilas demum soluta obsidione, Tyburum se cum barbaris contulit, omnibus ferè Tyberis pontibus demolitis, ne facîle inde Romani subse-

Ad vexilliferum equo delectum acris & diuina pugna.

*Gothi variis cladi-
bus fracti, in
Totilam im-
pudenter
insurgunt.*

*Euentus rerum mutat
hominum
animos.*

*Hominum
inconstan-
tia.*

Receptui
suo canit
Totilas.

XIII. belli
Gothici an-
nus.

Totila ad
suos oratio
gravis &
placida,
qua suspi-
ciones falsas
diluit, de bel-
li in posteru-
m gerendi ra-
tione disse-
rit.

quando inuaderent, Miluio duntaxat pōte relicto, quem demoliri, vt vrbi propinquiorem, non poterat. Sed Tyburti de integro exædificare præsidium Gothi omni conatu decernunt, quod antehac ipsi deleuerant, in eoque oppido pecunia omni deposita quiescebant. Belisarius interim foribus vbique ad portas impostis ferro contactis, clauēs iteratō Imperatori transmittit. In his hyems se circūm-
git, & anni duodecimi belli huius aderat finis, quod Procopius ipse conscripsit. Totilas verō iam pridem copias Perusiam miserat, quæ positis circa mœnia castris Romanos accerrime obsidebant; & quia deficere his necessaria senserant, ad Totilam mittunt precatum, vt cum vniuerso exercitu ad se confestum veniret. nam copiis iunctis facilius fore rebantur, Perusiam posse, Romanosque oppidi eius custodes in potestatem venire. Totilas verō non admodum promptos ad exequenda, quæ manda-
rentur, barbaros conspicatus, cum habere hos monitos vellet, omnibus ad concionem vocatis, verba istiusmodi fecit. Cū vos videam, o viri commilitones, erga me & id quidem iniuria animo esse insensore, & grauiter ferre aduersa fortuna casus, vestri nunc conuenium hunc feci, vt dempta vobis praua opinione, mentem queam ad rectora redigere, ne vel mihi non gratias agere, quod minimè decet, nunc videamini, vel erga deum præ insipientia quadam ingratitude vti. nā longe falli humana nonnunquam consueuere. quicumque enim mortalis quū sit, & difficulter deinde appareat ad temerarios se habere fortuna casus, is sanè vti par est, vnditatis & insolentia arguatur necesse est, & nihilominus fortuna subibit vel nolens necessitatem. Velim itaque præterita facta vobis commemorare, non magis vt rerum incidentium causas soluam, quam vt eas relictis longè, quam necessarium sit, nunc patefaciam. Vittiges nanque vel in huius belli principio dux constitutus, Fani Pisau-
riquo

Atque muros prostravit, Romam deinceps & alias Italia
 vrbes, sine ulla rerum iactura dimisit. Ex Fano qui-
 dem Pisauroque nil Gothi mali obuenit. Apud vrbes
 autem muros, & alias ea è regione munitiones ita res
 cum Vittige Gothisque se habuere, ut ipsimet nostis. Ipse
 verò quando quidem tradentibus vobis id imperium cepi,
 animo destinavi in rebus gerendis, quæ potiora sunt visa,
 potius sequi, quam ex his, quæ factu facilia sunt, detrimen-
 tum vobis ac iacturam asserre. Sed constat equidem mor-
 tales ipsos natura nil profus differre, experientia tamen
 rerum magistra, peritum aliquem imperito meliorem esse
 cuius patet. Nos siquidem Beneuentum ut cepimus, de-
 molitique eius mœnia sumus, exemplo & civitates alias
 in potestatem redeimus, quarum nil secus & muros de-
 leuimus, ne forte è loco munito hostium exercitus irrum-
 pendo, protrahere bellum detrectare ve posset, sed descen-
 dere ut cogeretur in campum, & nobiscum manus conse-
 rere. Vnde his fugientibus vrbes in ditionem redactas
 deleri iubebam. vos verò optimum meum consilium ad-
 mirati; nostram sententiam exequendo vestrum esse id
 operis ducebatis. nam qui operantem collaudarit, non
 minus & ipse ut gestorum minister, non eius expers lau-
 dus fiet. Nunc verò, ut videre iam videor, à pristi-
 na estis consuetudine immutati, amantissimi Gothi, ubi
 forte id contigit, ut Belisarius temerarium facinus auden-
 do, spem præter omnium, quæ aggressus est, vicerit: ex
 eoque vos & viros perstreuios admiratio cepit, quan-
 do quidem temerarij longe facilius audentes vocan-
 tur, quam cauti & prudentes. Qui enim præter officium
 sit quippiam ausus, ex aliorum benevolentia, quibus fortè
 vir acer sit visus, honorem assequitur. Is verò, qui pruden-
 ter & caute periculum subterserit, nec tamen pro votis
 rem gesserit, incidentium proculdubio rerum subiturus est
 noxam, etsi quid eius ex animo ac sententia egerit, nil
 profus de se fecisse imperitis videbitur. Sed ut ista omit-
 tam, nōne vobiscum animo reputatis, quorum de

Mens Tebe-
 la in bello
 gerendo

Beneuenti
 & aliorum
 oppidorum
 expugnatio.

Gothi Mar-
 tu aleam
 impat. et er
 ferunt, &
 prospera or-
 mnia sem-
 per somnias.

Apparens
 & imperit
 rerum iud
 cce.

Totila so-
lertiam ani-
maduertere
dedignatur.

Cladem Ro-
me accepta
eleuat.

Quid sit ne-
cessario fa-
ciendum
proponit.

Consilij sui
rationes.

causa mihi negocium exhibetur? quum ex his per me vobis sit potius succensendum. Quod si nunc Belisarius contra vos gessisse rem prospera iactat, & ab se, ut in fugam actos, bello deuictos insole scendo existimat, licuit tamen & sepe me duce in praelio, & vobiscum vna hunc superare. Porro si mea virtute euos gessissis feliciter contigit, huius saltem verecundia ducti, quae gesta sunt silentio premitte, ut humanorum delictorum non profusus immemores, quandoquidem apud mortales eodem statu permanere diu nil potest. Quod si qua fortuna eam vobis victoriam comparauit, hanc potius colere, quam omnino exacerbare contulerit, ne per vos forte offensam, benignitatem dediscere compellatis. Quo praeterea pacto non procul esse ab optimis & modestissimis moribus hi videantur, qui pauloante etsi sepe ac multum prosperis fuisse fortune casibus communiti, ubi paululum deliquere, tam profusus animis concidunt: quod sane nil aliud praefert, quam dedignari, ac plane negare se homines esse, nam nullo unquam tempore quempiam falli, diuinitatis est proprium. Necessarium ergo fore nunc duxerim, ceteris ut rebus posthabitis cum omni animi promptitudine agmine vno Perusiam in hostem eatis: quem si redigere in potestatem poteritis, recte quidem & fortunatius vobiscum agetur. Quod enim semel acciderit, quo minus effectum iam sit, ne vniuersa quidem efficere secula poterunt. delinquentibus siquidem, aliis in posterum prospere succedentibus rebus, praetitorum malorum solet recordatio subleuari. Perusia quidem sine vilo negotio potiemini. Nam Cyprianus, qui ei loco & Romanis tunc praerat, ut sua fortuna, ita & nostro consilio sublatus e medio est: restat sine imperio multitudo, cui ad cetera mala necessariorum rerum accedit inopia: vnde ut se strenue gerant, fieri non potest. Nihil post terga praeterea relinquendum, quod nobis queat quoquam pacto officere. Nam & fluminis pontes iccirco sum demolitus, ne quid forte ex hostium incursione & de improviso incom-
modi

modi patiamur. Atqui Belisarium Ioannemque constat suspectos inuicem esse, quod utique eorum ex gestis perspiciendum est. Nam & diuersa sentire ex eorum operibus arguuntur, unde nec in unum coire ad id temporis potuere. Nam mutua quedam suspicio ab inuicem hos planè diffingit, ad quam accedere inuidia consuevit & odium, quibus intercedētibz fieri nil potest, quod factu necessarium sit. His Totilas peroratis, Perusiā versus eduxit exercitū. Quò vbi demū est ventū, barbari quàm proximè ad muros castra metati, obsidione oppidū cingunt.

14 DV M hæc interea agerentur, Ioannem quum Acherusiæ præsidium obsideret, & ei ex voto nihil procederet, cogitatio subiit rem audendi, qua Romanorum senatum seruaret, & sibi apud mortales gloria plurimum vendicaret & laudis. Totilam is cum Gothorum exercitu vrbs mœnia oppugnare acceperat, vnde cum probatissimis & delectis equitibus, re nulla cuiquam communicata, in Campanos, nec noctu quidem, nec interdiu intermisso itinere, proficiscitur. Eodem fortè & Totilas venerat, vt de improviso hostes inuadens eripere ac tueri viros senatorios posset. Et in locis præsertim nullis mœnibus communitis, per id temporis accidit, quod & peractum utique est, & Totilas admodum verebatur, vt ne quis hostium ad captiuos accederet, malum his aliquid illaturus: vnde equitum turmas in Campaniam misit, qui vbi ad Minturnas venire, potius fore visum, vt maxima suorum ibi parte dimissa aliquandiu quiescerent, & equites defatigatos curarent. nam eo itinere magno hi fuerant labore affecti. Præmissis deinde nõnullis Capuam exploratum, & ad circumiecta huius vrbi cætera loca, quæ ab ea trecētis stadiis absunt, dum id viæ vt corporibus integris & equis recentibus Gothi celerius emenssi fuissent, die vna eodemque tempore contigit, vt Ioannis exercitus &

Victoriam cur sibi partissimum spondeat.

Audaces conatus miris euentibus vt plurimum inuoluntur, vt ex Ioannis presentis historia constat.

Totila indefessa mis.

Bellorum vicissitudines miranda.

Ioanni fortuna.

barbari illi trecenti Capuam peruenirent, quum manus conseruissent, barbaris acie victis, eorūque maxima parte iam interfecta, penes Romanos victoria fuit. ex illis verò pauci quidam effugere potuerunt, qui omnes celeri cursu ad Minturnas se contulere, hoc ceteri, qui intra oppidum erant, protinus conspicati, partim cruore aspersos, partim adhuc sagittis præfixos, & tacitos, vt qui nil prorsus denunciarent quæ gesta fuissent, continuo equis inscens fugam vna capeunt, & ad Totilam quum demum venissent, innumerabile esse hostiū nuntiant multitudinem, hac arte fugæ turpitudine medicata. Erant in Campaniæ locis Romani ad septuaginta tunc milites eorum ex numero, qui ad

*Equitum
ex pralio in
fugam con-
sectorum so-
cietate deinde
pauorem
inferentium
descriptio.*

*Transfuga
ad Ioannem
se conseruit,
& victoris
(vt sit) for-
tunam se-
quuntur.*

*Clementini
& Orestis
subterfugium.*

*Præda &
obsidum a-
missio, ma-
uorem & i-
ram in prin-
cipio accen-
dit.*

Totilam vltro concesserant. hi omnes ad Ioannem se contulere, qui tamen per paucos ibi quosdam senatorij ordinis viros inuenit, foeminas verò vniuersas fere. nam vrbe capta milites fugientes Romani ciues sectati, in Portum se urbem receperant, relictæ foeminae in captiuitatem cessere. Ex viris verò Clémentinus quidam patritius quum ad Romanū quempiam Campaniam in colentem effugium habuisset, Ioānis exercitum sequi iccirco tergiversari est visus, quia Imperatoris præsidium quoddam Neapoli proximum Gothis prodiderat. Orestes verò, vir consularis, præ equorum inopia, vel nolens quidem, eodem, quo primum erat in loco, permansit. Ioannes interea patritios viros cum septuaginta militibus, qui ad se pauloante conuenerant, in Siciliam misit. Quibus de rebus certior Totilas factus, maiore ore afficiebatur, & grauius id factum ferebat, & exigendi ex Ioanne vel ea de causa poenas percupidus erat: vnde cum maiori exercitus parte aduersus eū contendit, paruis relictis ad eius, in quorem loci custodia copiis. Sed in Lucanos tūc fortè Ioannes cū militibus mille secesserat, exercitūq; ad

se contrahebat, & speculatores præmiserat, qui omnibus itineribus exploratis diligentissimè obseruarent, necunde in se hostium aduentaret exercitus. Quod Torilas facturum Ioannem mox suspicatus, consuetis relictis tunc itineribus, per montes, qui ea è regione plurimi præruptique & eminentissimi sunt, in hostem ductabat, qua nemo venturum hūc poterat suspicari. nam & inuij esse hi montes creduntur. Sed per Ioannem vel ea ex parte missi exploratores, quum hostium præsensissent exercitum circa ea loca venisse, non tamen eius rei facti apertius certiorem, agmine vno citioreque cursu Romanorum ad castra contendunt: & accidit fortè, vt eodem fere temporis puncto, & noctu quidem, exploratores ipsi, & hostes Romanorum ad castra per uenerint. Sed Torilas improuidæ furibundæque mentis vesania præoccupatus, nullum suo aduentu fructum recepit. is quippe longe maiores, quam hostes ipsi, habebat apud se copias, & ex vsu vt venit, ac rei bellicæ ars ipsa deposcit, qui militum numero præstat, plurimum longè conduxerit, ex aperto & interdiu bellum si gesserit. vnde cum ineundum sibi fuisset oriente iam sole cum hostibus bellum, ne qui præ paucitate facile vincerentur, delitescere in tenebris possent, & fugam, quò vellent, capessere: iræ is nimium indulgendo, nocte iam intempesta hostium castra aggreditur. Qui maiore ex parte somno prostrati, & præ tumultu denique experrecti, nullis se viribus renitendo tueri, sed in proximos montes se statim ex fuga conferre, quos inter Ioannes Romanorum præfectus profugit, non magna militum iactura accepta. nam ex Romanis centum desiderati. Erat cum Ioanne Silacius nomine quidam, Armenius genere, perpaucorum suæ gentis dux factus, qui nec Græce loqui, nec Latine, nec Gorchice nos-

*Inuia potèst
iracundia
nulla ferè
via.*

*Sed sanèdè
cosa fit illa
via: nullùm
que discrimen inter
insanum &
iracundum
est. Alteri
insania con-
tinuò cere-
brum, alteri
cor ira per-
petuò concu-
rit.*

*Fugâ Ioan-
nes elapsus,
centum mi-
litisibus desi-
deratis, no-
minatim Si-
lacio, cui
linguarum
imperitia
vis am adeq;
mit.*

fer, nec præter suam innatam vocem aliam ædere. In hunc Gothi & fugientem quum incidissent, idem eundem sciscitari, quis nam hominum esset. non enim hi animo destinarant obuios quosque protinus obruncare, ne & se inuicè, vt in bello nocturno, interficere cogerentur. Is verò respondere nil aliud quivit, nisi silacium præfectum se esse. Id nanque muneris quum ab imperatore ante accepisset, vt sæpius repetiti nomen didicerat. Ea ex voce tunc barbari proditum hostem quum viuum cepissent, paulopost obruncarunt. Ioannes interea, eiusque cæteri milites quum enixius se in fugam dedissent, cursu citato Hydruntem perueniunt.

Mons ab imp. mittitur in Italiam exercitus. Bellum bella ferit.

Gothi verò hostium castris direptis, retrocedentes mox abeunt. Dum hæc interea peraguntur, alium aduersus Gothos Totilamque imperator, vt Belisarii litteris diu iam fatigatus, transmisit exercitum, & Bacurium imprimis quendam Peranij F. Sergiumque præfectos cum paucis misit, qui in Italiam demum profecti cum altero se statim exercitu coniungere. Post hos autem & Verum nomine quempiam cum Erulis trecentis, Varazemque Armenium cum militibus octingentis summittit. Valerianum præterea Armeniorum præfectum cum hastatis peltatisque vltra mille abire in Italiam iussit. Verus itaque omnium primus cum Hydruntem applicuisset, nauibus ibi dimissis, apud Ioannem eo in loco moram trahere diurius noluit, sed equo vectus iter cum suis aggreditur. Erat nanque vir iste haudquaquam indoltrius, sed in temulentia morbum plurimum resolutus: vnde & temeraria semper audacia tenebatur. Is postquam proximè Brundisum venit, eodè & castrametatus mansit. Quod Totilas statim edoctus: *Verus hic, inquit, vel magnis fretus est viribus, vel maiori dementia detinetur. carnis ergo in eum celeriter, huius ut hominis vel vires pericli-*

Temulentia temeritæ assela.

Prudens Totila di-
stans.

semur,

demur, vel ipse ut suam vesaniam sentiat. His Totilas dictis, magnis cum copiis in eum contendit. Eruli verò hostes adesse iam denique conspicati, in sylvam confugiunt proximam, ex quibus Gothi protinus circumuentis, vltra ducentos interfecerunt. Iamque in proximo erat, ut Verum præfectum, & qui reliqui fuerant ex hostibus, inter senticera delitescentes comprehenderent. Sed fortuna hos quædam ex insperato seruauit. Nam Barazes interrim, & qui secum Armenij nauigabant, in litus descendunt, & ea forte è regione e qua Gothi Erulos inuaferant: quos utique Totilas conspicatus, & maiorem fore, ac erat in vero, hostium exercitum ratus, sublatis castris inde mox abiit. Tum verò Eruli, qui cladi superfuere, & Verus ipse libenter ac celeriter cursu ad naues se conferunt. Barazes verò cum vltra nauigandum sibi minime censuisset, cum his vnâ Tarentum terrestri itinere venit, quò & Ioannes Vitaliani cum vniuersis non longe post profectus est copiis. Tū imperator litteras Belisario scripsit, magnum se illi misisse exercitum, & necessarium fore, cum eo se in Calabria iungeret, vnâque in hostem ireret. Iamque & Valerianus iuxta sinum Ionicum veniens, ea è regione sifretum traiceret, inutile sibi fore rebatur. Satis nanque præuiderat, non tãdiu militibus ipsis equisque suffecturos esse, quos secum deuexerat, commeatus. nam & hybernũ tẽpus iã aderat. Missis itaque è suis militibus ad Ioannem trecẽtis, significauit primo se vere & post hyberna cum cæteris affuturum. Belisarius interim litteris imperatoris perlectis, noningentis, quos secum abduceret, ex exercitus robore statim delectis, in quibus erant equites septingenti, pedites verò ducenti, & cæteris Conone duce ad vrbs custodiã constitutis, in Siciliam protinus nauigauit, ut inde Tarentũ traiceret. Est autẽ Tarẽti in hemi-

Eruli in sylvam acti, partim comprehensi, partim ex insperato seruati. Aleam belli dubiam, miles, animo tibi proponere.

Inop. duces de bello gerendo nouas rationes inueniunt. In eiusdem potestate non est inisum & finem bello ponere.

Tarenti situm.

cycli speciem littus, quo plurimum recedente & mare ipsum perinde in sinu, longiore spatio in continentem immitrit. Sed huius littoris transmissus quidem mille protenditur stadiis, & vtrique ad æstus exitum oppida duo sunt sita, alterum Croto ad occidentem solem, alterum in orientem Tarantum, in medio autem littoris Thuriorum ciuitas iacet. Tempestate itaque aduersante, ventorumque intumescens violentia fluctibus, Crotonis ad portum reiectus, eò cum suis Belisarius appulit. Qui quem nullum ibi præsidium inuenisset, nec vnde militibus necessaria importaret, ibidem ipse cum vxore & peditibus mansit, vt ex Taræto euocatum ad se exercitum regeret: equitatum verò procedere iussit, & castra in proximi loci saltus locare, eique Hiberum Fazam & Barbatione præfecit. Sic enim fore sperabat, vt equites sibi equisque necessaria compararent, & hostes in angustias demum propelleret. Nam & Lucani montes vsque in Brutios pertinentes, in angustumque inuicem coeuntes, duos duntaxat hic aditus, & hos quidem angustiores efficiunt, quorum alter Petra sanguinis dicitur, Lambulam alterum incolæ nuncupant. hoc loco ad littus Ruscia est promontorium Thurinorū: supra id stadiis sexaginta præsidium validissimum veteres construxere Romani, quod vtrique Ioannes antehac ceperat, & quamoptime communierat.

Tharū.

Belisarius ad Tarenti portum appulit. & ad bellum se accingit.

Belisariani Totilanos fundunt. Nō numerus sed virtus confert vitoriam.

15 BELISARII itaque milites dum eò contenderent, in hostium copias inciderunt, per Totilam missas, vt proximum præsidium pertentarent, cum hisque vbi ad manus venissent, suapte virtute in fugam barbaros omnes auertunt, ramet si essent numero longe inferiores: quos denique infectati vltra ducentos occidunt, reliqui ad Totilam adhuc trepidantes profecti, quæ sibi acciderant, nunciarunt. Romani vero ibi positus castris mansere, & perinde

sine

sine ducibus potiti victoria, intrepidè negligentè-
 que agere, non enim in vnum coeuntes hi quiesce-
 bant, vel saltum insidendo seruabant: sed in focor-
 diam reuoluti, noctu quidem longo abinuicè inter-
 uallo distantes, somno se dedere, & interdum neces-
 saria conquirendo licentius & incaute diuagari, ad
 se tuendos nil penitus in medium consulentes. To-
 tilis igitur de his certior factus, tria milia equitum
 ex vniuerso delecta exercitu, in hostes extemplo
 duxit, eosque de improviso aggressus terrore inie-
 cto turbauit. Sed Fazas praefectus (nam in propin-
 quo, & ea è regione tabernaculum tum forte habe-
 bat, qua se hostes inuaserant) irruentibus barbaris
 occurrando existimæ virtutis de se specimen dedit,
 vt qui ad fugam nonnullis spatium suo interuentu
 exhibuit, & ad audendum plerisque animos fecit.
 Sed ipse demum cum suis omnibus præliis cadit, in-
 gens sanè Romanis iactura. nam in his cæteri vt præ-
 stantissimis bello viris spem sitam habebant. Qui au-
 tē diffugere potuerunt, vt cuique licuit, in tutum
 se recepere. Primus omnium barbation ille Belisa-
 rij armiger cum duobus aliis effusus fugiens Cro-
 tonem peruenit, & præsentis fortuna renūciata, ad-
 iecit se arbitrari iamiam Totilam assuturum. Belisa-
 rius verò vbi ea accepit, deplorato suorum militum
 casu, in naues statim desiluit, & cum eo cæteri om-
 nes soluentes, ventum secundum nacti, eodem die
 ad Messanam Siciliae locum applicuere, qui vtiqve
 septingentis a Crotone stadiis abest, & Rheginis ex
 aduerso positus est. Per id tempus Sclauinorum ex-
 exercitus, flumine Histro traiccto, Illyrios omnes ad
 usque Epidamnum malis ingentibus affecere, par-
 timque hos trucidando, & sine vilo partim ætatis
 discrimine in seruitutem, quos licuit, abigendo; &
 eorum bonis direptis, desanebant. Ad hæc & præ-
 fidia illis in locis non pauca, & quidè præualida oc-

*Totila fra-
 tagema. Se-
 curitas &
 securaria in
 bello, pericu-
 lissima.*

*Fazas præfe-
 ctus virile sa-
 crum & obis-
 tus.*

*Fortuna ve-
 rorum ia-
 ctura lu-
 tuosiss.*

*Inclinatio
 fortuna Be-
 lisarij.*

*Sclauini
 iniudant lo-
 lyricum.*

*Prædas au-
gunt.*

Terramotus.

*Inuistata
Nili exun-
dato.*

*Porphyrius
æcus caps-
ur.*

cuparunt, circumuagati que omnia pro arbitrio ad rapinã quæque scrutantur. Principes uerò Illyriorũ quindecim miliũ hominum exercitu cõparato, et si hostes protinus insecuti, appropinquare tamen nil audebant. Eadem præterea tẽpestare, hyberniõque tempore, cum Byzantijs, tum & in alijs locis terræmotus facti asperiores quidã & maximi, noctũque omnes, atque adeo ut qui ea incoherent loca, ruinis iamiam suspicati oppressum se iri, ingenti formidine tenerentur, cũ alias nullo affecti sint malo. Tunc item & fluuius Nilus ultra octõdecim cubitos supra alueum ipsum ita elatus excreuit, ut sua inundatione vniuersam irrigarit Ægyptũ. Quin etiam & in superiori Thebaide subsidentes adeo recedentesque aquas eã regionem colentibus præbuit, ut nec terram suis tẽporib. serere, nec cætera procurare pro pristina consuetudine possent: a superioribus autem locis ubi primũ leniter est superfusus, haudquaquam abcessit, eõque & sementis tẽpus omne interpellauit, cum id antea nunquam, nec vllõ seculo accidisset. Extant præterea & alia loca, in quibus vel aqua deficiente rursus Nili id flumen nec longe post tantopere inundarit, ut quod sarum fuisse penitus contabuerit. Cuius rei & calamitatis absurditas, hominibus quidem stuporem, animantibus uerò cæteris ut pabuli necessitate deficientibus exitiũ attulit. Per ipsum id tempus, & cetera quidem marinus piscis, quem porphyrium Byzantini vocant, mirifice capitur. Hic sanẽ circa annũ iam quinquagesimum ut Byzantini ipsi, ita & finitimorũ locorum tunc incolis infestior fuerat, non continenter, sed per temporis interualla. nã & nauigia pleraque ad innum depresserat, multacũque nauium vectores ac nauitas turbando, & vim inferendo longius disturbarat: quam beluam capiendi magnum Iustiniano studiũ fuit, peragere tamen quod

quod ei animo inerat, nulla hic potuit arte. Sed quemadmodum in capturam hæc venerit, paucis explicabo. Erat fortè summa in tranquillitate tunc mare, delphinorumque grex ingens circa ostium Euxini ponti vno agmine confluebat: qui subito cete illo conspecto, quò cuique licuit, perfugium habuere, pars tamen maxima ad Sangaridis fluminis exitum sese ex fuga recepit. Cete verò in eorum primum delphinorum adventu nonnullos ex his, sed improvidos quidem, voravit. Siue itaque fame tunc fortè detineretur, siue id ex certamine ageret continèter & tandiu fugiètes hos insectatur, quoad tandem in continentem ex incurfu delatus, nec volens quidem profundiore se limo immerfir. Vnde quibusvis modis eruere se connitendo, nullo potuit pacto limoso è loco exolui: sed quo magis nitēbatur, eo & acrius limo se immergebat. Quæ res vbi ad circumiecti loci incolas est & passim perlata, concursu vndique facto, in cete mox irruunt, securibusque vndeque & crebris ictibus præcidento, neque hoc pacto conficere beluam potuere: funibus demum præualidis colligatam, magna vi hominum extrahunt, & plaustris devehendam imponunt. Cuius magnitudinem cum cura emensi, cubitis in lōgitudinem triginta, in latitudinem decem hanc esse comperibant. Quam illi per cœtus partiti, vt cuique libuit, vel sibi sale conditam seruarit, vel fortè depasti mox sunt. Byzantini verò siue terræmotu, què senserant, pauefacti; siue fluminis Nili inundatione insolita mori, siue cete prodigio ducti, futura statim animo prælagire, & quisque prædicere, quæ de se fortè excogitarat. Solent nanque mortales, dum rerum admiratione presentium capiuntur, & plerumque simul inscitia, futura quedã pronosticari, & dum molestis opprimuntur, temere contēplando futura prædicere. Ipse verò diuinam Nili supra

*Delphini
cetum
fiunt.*

*Cetus
seipsum
in limo
desi-
sit.*

*Magnitudo
ceti.*

*Pro digi
interpretate.*

terram factam tunc moram, calamitatum multis causâ fuisse crediderim, cere vero illud absumptum, à malis homines vindicari præferre. Sed iam ad proposita redeamus. Totilas igitur his demum peractis, quæ supra iam explicauimus, postquam Romanis in Rusciani præsidio necessaria defuisse accepit, positurum hoc statim se ratus, si commeatus inferri nil possent, positus quamproximè castris in obfisione concedit. Et hyemis iam aderat finis, tertiusque ac decimus se belli circumegerat annus, quod scripsit Procopius. Iustinianus interea Imperator & in Siciliam nauibus misit, qui pedibus militiam facerent, & Valeriano iniunxit, ad Belisarium ut iter acceleraret. Qui fretò traiecto, Hydruntem mox nauigat, ubi cum vxore Belisarium præfectum conuenit. Eadem hac tempestate Antonina Belisarii coniunx Byzantium mittitur, Iustiniani vxorem deprecatura, ut maioribus copiis bellum id pararetur. Sed Theodora tunc Imperatrix morbo correpta iam ex humanis excesserat, cum annos vnum & viginti, mensèmq; tertium in imperio peregisset. Dum hæc interea agerentur, qui in Rusciani præsidio obfidebantur, necessariorum pressa inopia rerum, in colloquium cum hoste venerunt, apertèque polliciti sunt, in medio ad summum messium tempore, se his præsidium dedituros, nisi aliquod interea sibi subsidium afferatur, seque insuper his conditionibus permissuros, ut integri omnes seruetur. Erant ex Italis in eo præsidio multi delectique viri, & ex Romano exercitu Illyrij equites trecenti, quos Ioannes ibi in custodiam collocarat, Chalaro his quodam genere Massagera præposito, Godilaneque Thrace, præstantibus bello viris: pedites præterea centum ad eius præsidij custodiam missi. Milites interea omnes, quos Belisarius ad vrbis Romæ tutelâ reliquerat, Cononem eorum ducem

*Rusciani
ofsidio.*

*XIII. an-
nus belli Go-
thici.*

*Theodora
Augusta
mors. Anto-
nina legatio-
nem irritâ
reddidit. An-
to gradus
ad prosperi-
tatis Beli-
sarianæ in-
elinatione.*

*In Cononem
propter aua-
ritiam à
suis occisum,
Dei vindic-
ta.*

eē obruncant, id illi crimini dantes, quod frumentum & cæteros comæatus cum eorū iactura coëmeret simul & venditaret. Sacratos deinde viros nonnullos ad Imperatorem mox legant, id sedulo affirmantes, nisi quamprimum effecerit, vt patrati per se in præfectum facinoris nulla de cætero recor datio fiat, nec noxæ id cuiquam detur, & debita sibi stipendia non statim dependerit, ad Totilam se & Gothos protinus concessuros. Id vero ab Imperatore facile impetratum.

16 BELISARIUS interim Hydruntem ad se Ioanne celeriter euocato, cum eo & aliis ducibus maiore iam classe contracta, ad Ruscianum celerrimè nauigat, id summo studio nisus, vt obseffis subsidium ferret. Quam classem præfidiarij milites ex edito conspicati, iam bene sperantes, haudquaquam de cætero sese hostibus dedere animis destinant, tamen si pacta ad deditiōne dies instaret. Sed præ nimia tempestate reiectæ naues, cum alias

*Tertius in
inclinatio-
nis Belisarij
gradus.*

*Irritus co-
natus.*

*Totilas des-
censum Ro-
manis impe-
dit, unde se-
lix ei successit.*

procul dispersæ non eō cursum, quò coeperant, tenere, sed ad Crotoniacum portum delatæ, cum in vnum iam omnes coissent, rursus Romani ad Ruscianum nauigationem intendunt. Quos barbari vt primùm videre, in equos statim delitentes ad littus perueniunt, hostibus in terram descensum prohibitori. Totilas verò nauium proris patientiore per littus spatium suos obiecit, qui tela partim gestarent, partim arcus intenderent: qua re Romani animaduersa, animò mox consternati, accedere propius nil audere, sed aliquandiu nauibus à continenti procul in mare substractis, quieti manere: vnde descensu demum in terram iam desperato, proris in altum versis, euectique longius Crotone in portum iteratò deueniunt, ibique consilio habito, fatius fore est visum, Belisarius vt Romam contem-

*Aliud de
obsessione
soluenda
consilium.*

*Fortis du-
cis constan-
tia munitio
oppidum ta-
dem expu-
gnat.*

*Rusciani
deditio, &
se is fragi-
dum sup-
plicium.*

*Antonina
maritum è
periculorū
flammis im-
munitibus
maturè tra-
hentem sol-
licita.*

deret, & dispositis ibi quam optimè rebus neces-
saria in urbem inferret, Ioannes verò ac Valeria-
nus exercitus duces, vt militibus equisque in terrā
expositis, in Picentes mox irent, hostes perturba-
turi, qui ea è regione oppida obsiderent, sic enim
fore sperabant Totilam a Rusciani obsidione sub-
morum ad se demum contrahere. Ioannes itaque
cum militibus mille consulta exequitur. Valeria-
nus verò periculū veritus, sinu Ionico nauibus cir-
cumito, rectā Anconam enavigat. Sic enim tuto
in agrum Picenum se peruenturum ducebat, & cum
Ioanne copias coniuncturum. Sed ne hoc quidem
Totilas pacto obsidionem soluere voluit, sed eo-
dem ipse in loco perstando, equitum duo milia ex
omni exercitu statim delecta in Picentes transmi-
sit, vt vbi se cum barbaris aliis coniunxissent, Ioan-
nis Valeriani que inde milites propulsarent, qui ve-
rò in Rusciani præsidio obsidebantur, vbi his pror-
sus necessaria defuere, nec in Romanis quicquam
spei reliquum esset, Gudilam Deoferumque ad
Totilam mittunt, salutem sibi imprimis precatum,
& pro his, quæ gesserant, veniam. Totilas verò
in alium se neminem desæuiturum esse respondit,
nisi in Chalazarum ipsum, qui factas prius conuen-
tiones peruerterit, cæteris verò remissurum se no-
xam. Sic itaque Totilas recepto per deditiorem
præsidio, Chalazarum manibus primo præcisus, de-
fectisque inde virilibus confestim interficit: milites
autem qui permanere in præsidio vellent, sua sibi
habere iussi, pari sorte cum Gothis futuri, quos ve-
rò non ea conditio oblectaret, abire nudos quò
mallent permisit, quia neminem vellet inuitum
apud se militare. Octoginta igitur suis rebus reli-
ctis Crotonem venerunt, cæteri in præsidio sine
vlla suarū rerū iactura māsere, Cæterum Antonina
Belisarij coniunx Theodora defuncta, cū Byzantiū

peruenisset, ab Imperatore enixius depoposcit, ex Italia ad se Belisarium reuocaret, quod vtiq; facile impetratum. nam & Medorum ingruens bellum, id Iustinianum vt faceret, compellebat. Dum hæc agerentur, fuere qui Imperatori de insidiis cõparandis inter se consultarent. Sed quemadmodum per eos sit ad id facinus ventum, paucis explicabo. Artabanem Imperatoris præfectum, Gonthare tyranno quodam deleto, ingens cupido incescit. Preictam, fœminam forma præstantem, Imperatoris ex sorore neptem, sibi matrimonio iungere: quod vtiq; & ipsa permaximè cupiebat, non hominis amore ducta, sed quia gratias se illi profiteretur debituram quammaximas, quod Areobindi viri tunc sui cædem perstrene vindicasset, sèq; insuper à Gontharis seruiture ac tyrannide liberasset, qui se vel inuitam vellet in vxorem traducere. Quum itaque vtrisque cordi hæc essent, vt nuptiis inter se iungerentur, Preictam quidem Artabanes ad Imperatorem remisit, ipse verò, etsi Libyæ esset vniuersæ præfectus, Imperatoris tamen ad eam rem consequendam opera indigebat: vnde non sanas admodum commentus est causas, vt ille se Byzantium reuocaret. ad id nanque nuptiarum Preictæ spes sola induxerat, quæ cõplura sibi ex his bona fore prætenderet, vt qui futurum se non longe post imperatorem speraret, si Preictam vxorem duxisset. *Homines nanque, qui temere cuiquam rei iccirco incumbunt, vt vitam deinceps per delicias ducant, haudquaquam hæctenus possunt animos sistere, sed maiora quedam opperiantur, ac bene sperando continenter & tam diu procedunt, quoadusque tandem vel ea priuentur felicitate, quam consecuti antehac fuerant.* Imperator itaque Artabanis precibus fatigatus, eum ad se Byzantium renouauit, altero sibi in ea Libyæ præfectura susfecto.

*Insidia imp.
struuntur.*

*Mulier vim
dictæ cupi-
da, omnem
mouet lapi-
dem, vt ani-
mo suo sa-
tisfaciat.*

*Artabanis
ambitio. Vt
nam gloriã
immode-
rato quari-
mus assidue,
nec cessa-
mus donec
mors ipsa sa-
teatur quã-
rula sint no-
stra cõstia.*

Is itaque cum Byzantium se contulisset, admirationi tum primum omnibus esse, & aliorum in se facile benevolentiam promereri, erat nimirum staturæ prolixioris, & mira corporis pulchritudine, morèque honestabant hunc liberales, & ut per paucorum vir erat verborum, ita & factis præcipuus. Sed Imperator maximis hunc decorauit honoribus, nam & militibus, qui Byzantij erant, præfeci; foederatorum deinde principem constitutum, ad consulariæ denique dignitatem pronexit, haud tamen illi Præictam neptem iungere coniugio potuit, ut qui alteram sibi haberet & à primæ uæ ætate matrimonio iunctam, quam utique a se procul reiecerat, nescio qua intercedente de causa, qua fœminæ solent cum uiris iurgari. & hæc quidem quandiu Artabani nil prospere res succedebat, domi ociosa resederat, tacita ferens mala præsentia. Sed postquam Artabanes ex rebus egregiè gestis est clarior factus, & adiuuante fortuna magnitudine præstitit, cum de cætero fœmina nil prorsus repudij tulisset iniuriam, Byzantium venit, & supplicata, ut vitum reciperet precabatur. Tum imperatrix, cui erat innatum infelicibus fœminis assiduo indulgere, hanc vel cum inuico Artabane ut cohabitaret, percensuit, Præictam uero Ioanni cuidam, sed consulari, matrimonio iunxit. Quam rem cum calamitatis loco Artabanes duceret, & ægerrimè ferret, vel eum quidem se, qui beneficiis affectisset, iam oderat: uxorem uero, quam ipse & uolens destinando sibi parasset, eui eius percupidum, ducturum tamen nemo existimabat, sed cum priore sibi perpetuò coëundum, quæ sibi esset omnium infensissima: quod feruè hominem cruciabat. quo factum, ut non longo post Artabanes tempore, ubi & Imperatrix ex humanis excessit, confestim & perlibenter priorem ab se uxore propulerit. Borcudes interea,

Germani

*Artabanes
dignitates
varias ad-
piscatur.*

*Ambitiosus
nebulo abie
Et legitima
uxore, il-
legitimas
ambitio-
pitat, qui-
bus uiam
ad thronum
sibi aperit.*

Germani cuiusdam nomine frater, recens fortè vitam finiera, maxima parte pecuniarum fratri relicta; ac suis. Cùmque illi & vxor esset, & vnica filia, hanc quidem suis ex rebus tantum ex testamento habere Borcudes iussit, quantum ipsa lex cogeret. Vnde & Imperator filia potius duxit opitulandum, quod sanè acrius Germanū offendit. Erat tū fortè Byzantij Arsaces nomine quidā Armenius genere, & Arrabani propinquitate iunctus. Sed pauloante Republicā fraudasse deprehensus hic fuerat, & proditiōnis apertè conuictus, vt qui ad Costoem Persarū regē per fraudē desciscēdo, aduersus Romanos res innouasset. Hūc Imperator camelo impostum, & alia nulla iactura affectum, circumduci per urbem populo spectandū iniunxit: quā Arsaces ignominia grauissimè ferens, in Imperatorē statim moliri insidias, ac dolos neçtere animo destinar. Cùmque & Artabanē eius propinquū offensum vidisset, eo acrius ad iram concire, & verborū insidiis hominem occupando & deprimendo incessere, nō die non nocte denique intermissa, quin de strenuo effeminatū hunc factum identidem exprobraret, & alienis in malis antehac generosum tyrantidem dissoluisse, quandoquidem amicum & mensā adhibitum Goncharem sua manu comprehēsum nequiter & inter epulas obruncasset, nunc verò formidolosum se redditum dicere per ignabiā Byzantij resedisse, destituta sine vlla custodia patria, quæ se frequenter seruasset, tamdiu insuetis emacerata triburis, patre amisso, & per causam cōventionis & fœderū interfecto, cæteraque eius progenie in seruitutem abacta, & per Romani imperij dispersa terras. Tum Artabanes satis id sibi videri respōdit, si Romanorum præfectus & consularis vir diceretur. At ille: *Mibi deinde, inquit, ut tuo propinquo, & indigna quædam perposso nil indolestis? Sed duarum*

Providentia diuina rationes in ambitionis prauidiciis.

Arsaces proditoris pœna.

Arsaces corruptus Artabanem. In a suorum breuis est. Animum regis, qui, nisi pareretur, im-

Oleam eam
no addit i-
ra, nihilque
reâ & con-
sideratè se-
ri finit.

uorum fortune me miseret, quarum altera incenter
priuatus es, alteri vel inuitus cohabitare nunc cogeris.
Atqui neminem decet, qui vel parumper prudentia va-
leat, Iustini eadem in aliud ut differat tempus, que
vtrique patrari spacio breuiore, & intrepide ac tuto potest,
nam & incautus semper, & sine custodibus nugando &
fabulando ad multam noctem hic sedet, circumstantibus
sacratris quibusdam & effæta ætatis uiris, Christiano-
rum scriptis miro studio reuoluendis intentus. Tum Ar-
tabanes; Num nemo, inquit, tibi id facinus molienti ex

Nihil non
audet ira,
& omnia tū
iusta, tum
possibilia si-
bi esse som-
niat.

Iustini propinquis est occursum? Tum ille; istorum
quidem Germanus omnium potentissimus est, & is ser-
uè tibi ac libens suis cum liberis subsidio erit: qui pro eo-
rum iuuenili ætate, & simul inuidia, miris in eum odiis
ardent, & hos equidem spero de se factis omnia conse-
cturos. Nam & ab Imperatore affecti tanta iniuria sunt,
ut non ipsi sumus maiori, nec Armenius quispiam un-
quam. Iitiusmodi Arsaces Artabanem eblandiêdo

Artabanis
eum Arsace
conspiratio
in caput
imp.

demum illectum, ubi suis annuere votis cognouit,
ad Persamenium alium quempiã, Chanarsangem
nomine, rem protinus detulit. Erat sanè hic iunior
& optima corporis valetudine, haud tamen rerum
peritus, sed puerilis admodum & inexpertus. Hic
itaque Arsaces ubi eadem cum Artabane ipso fen-
tite effecit, & in colloquium ut inuicem conueni-
ret, inde mox abiit, id modo præfatus, Germanum
eiusque liberos omnes assentiendo ad id facinus se
adituros.

Sicut fulgur
bominem in
tenebris ita
illustrat ut
via reddat
incertorū:
ita preceps
ira mentem
accendit si-
milique la-
tescitat, sur-
bida confi-
lia successu
optato spo-
lians.

17 Et erat quidem Iustinus cæteris Germani
liberis ætate prouectior, iuuenis tamen, & ante o-
mnes pubescens, industrius præterea, & ad geren-
das res promptior, atque adeo ut nondum annis
maturus consularem inscenderit cursum. Huic Ar-
saces conuento in æde aliqua sacra colloqui secum
se velle prædixit, in quam ubi est denique uetum, à
Iustino imprimis Arsaces petiit, ut iureiurando
protinus

protinus cōfirmaret, ne quoquam pacto quæ inter se haberentur colloquia, nisi patri duntaxat hominum cuiquam aperiret. Hæc demum se iuranti facturum, exprobrare statim ignauiam atque socordiam Arsaces cœpit, qui Imperatori quum sit sanguine iūctus, plebeios & gregarios homines quosdam videret sibi præferri, magistratūque gerere: se verò quum talis tantūque sit, & sui officij esset ac dignitatis res omnes administrare, non solum Iustinianus contemneret, sed vel eius parentem, qui ad summum virtutis euaserit, nil secus ac eius fratrem non magnificeret, sed in priuata hunc sorte viuere perpetuò sinat. Ad hæc & illud adiicere, quòd nec auunculi quidem sui patri bona omnia delegantis in hæreditatem ipse successerit, quum hæres esset abundè illi suffectus: idque sibi asseuerare ad ignominiam concessurum, quum futurum omnino esset, vt de cætero maximè contemnatur, & tunc præcipuè, quum ex Italia Belisarius Byzantium venerit, iam enim in medios ille Illyrios esse nunciabatur. His Arsaces dictis ad parādas Imperatori insidias, vt Iustinum impelleret, huic omnia aperit, quæ ad eam rem perendam cum Artabane sibi Charafangéque composita essent. His auditis Iustinus ex rei absurditate exterritus a deo, vt sui vix compos esset, Arsaci respondit, nec per se quidem, nec patrem suum Germanum patrari id sceleris posse. Sic deinde à colloquio vtrisque digredientibus, Arsaces quæ gesserat, Artabani statim renuntiat. Iustinus ad patrè rem omnem protinus detulit. Is verò ex ordine cuncta Marcello mox explicat, regiæ aulæ præfidi. Sed dum visum illi maturius ea de re consultādum, vtrum ad Imperatorem deferenda tunc esset, an silentio superprimenda, tempus in longum extrahitur. Erat nimirū Marcellus suapte natura vir sanè grauissimus,

*Impij con-
spiratoris
seu patri-
cidi artes.*

*Frustratur
impius spe
sua: & men-
generosa ma-
lis consilijs
nō adhaeret.*

*Præfæti au
la regia &
cuiusvis a-
pud princi-
pes consilia
rj) eximia
virtutes.*

*Marcelli
cunctatio
tunc necessi-
ria, ut rem
accuratus
intelligeret.*

*Iustinus con-
spirationem
patefacit.*

*Proditores
produnt pri-
mū seipfos.*

& pleraque subtrahendo quam optimè disponebat, nec pecunia vlla corrumpi is poterat, nec sales qui dem ferebat, & ludicra risum quoquam pacto mouentiã, nec solutiore sumebat ex vita lætitiã, vt quam grauem inmoderatioremque duceret, & a voluptate quauis penitus alienam, iustitiã præterea acerrimè studiosus, ac feruentissimus veri cultor is erat: vnde nec verba eiusmodi ad Imperatorem referri sinebat, excusans eius se rei nuntium fieri non vsui fore, & simul illud subiiciens, Si seorsum Imperatori renuntiare aliquid velim, Artabanus ipsius suspicaturus statim domestici familiãresque sunt, de se aliquid delatum fuisse. Et Artaces ipse si mea de causa furiosus delitescat, criminis conuinci non poterit. Ipse itaque ni diligenter sim aliquid perscrutatus, & id quidem comperitum sat habeam, nec de facili fidem præbere, nec ad Imperatorem deferre aliquid quiverim. Restat igitur diligenter ut cures, hæc eadem vel præfens ipse vt audiam, vel à probato dignoque fide viro accipiam. Tum verò Germanus filio imperat, Marcelli vt iussa mox exequatur. Artaces autem ea de re Iustino nil prorsus de cætero comunicare, quandoquidem semel se id facturum negarat. Charasangè itaque rogat Iustinus, num ex Artabanis permisso Artaces se conuenisset non enim arcani inquiring quicquam huic credere ausim: sed si ipse quippiã velis eorū, quæ factu necessaria sint explicare, in medium postea consulendo aliquid fortè & probè gesturi nos sumus. Tū Charasanges quæ Artabani prius communicasset, Iustino mox aperit. Quū itaque quæ Artaces sibi prædixerat, se peracturum Iustinus, ac patrè affururum negotio fateretur, certus ad colloquiū cõstituitur dies. Quibus rebus Iustinus Marcello renūtiatis, petiit ex amicis vt aliquē ad eã rem destinaret, qui per se audiret, quæ Charasanges effaretur. Tum ille Leõrium dedit, cui & curæ æquitas esset, & vera profari quã maximè

maximè nosset. Hunc verò Germanus in domici-
 lium introductum sic condit, vt audire quæ dice-
 rentur, facile posset, nò tamen videri. Eò quò Chara-
 rasanges ex instituto se còtulisset, explicare ex or-
 dine cœpit, quæ cum Artabane Arfacèque con-
 sultasset. Leòtius interim interiore è loco, quæ di-
 cebàtur, apertius audire, & inter cætera ad ea, quæ
 deinceps Charasanges dixit, aures enixè arrigere:
 quòd si vel Imperatorè occiderint, Belisario tamè
 paulo post Byzantium aduentante, haudquaquam
 sibi processurum consilium. nam si Germanus Im-
 perator crearetur, affuturum mox Belisarium affir-
 mabat, contractoque ex Thraciæ locis ingentibus
 copiis, imperiù in se confestim facturum: vnde ne-
 cessarium fore dicebat, vt rem in Belisarij aduentù
 extraherent, & hunc vt primum in curiam venerit,
 strenuè audendo cù Marcello vna & Imperatore
 pugionibus trucidarent, & hoc pacto geri ré tutius
 posse. Marcellus interim vel de his omnibus cer-
 tior per Leontiù factus, tarditate immodica deti-
 neri, nec ex præproprio acceleratòque nimii re-
 nunciandi hæc studio, Artabani velle mortem in-
 ferre. Germanus verò ad Imperatoris discrimen
 moræ huius & dilationù impatiens, ad Buzen Con-
 stantianumque hæc eadem defert, veritus quòd &
 factù postea est, ne ex diurniore hac mora in su-
 spicionem & ipse veniret. Sed Marcellus multos
 post dies, vbi & Belisarius appropinquare Byzan-
 tiù nuntiabatur, dicta factaque omnia Imperatori
 aperuit. Qua re audita, Iustinianus conici in carce-
 ré iubet Artabanis milites, ab hisque vt quæstione
 verù eliceret, principib. nonnullis permisit. Vbi ve-
 rò detectæ insidiæ sunt, & in lucem venire exscri-
 ptæ, omnes eosdem ad se in consilium principes ac
 senatorij ordinis cæteros vocat: his verò & palam,
 quæ quæstione expresserant, recitantibus, in Ger-

*Et nefaria
 consilia sua
 magno suo
 malo alijs
 liberè pase-
 faciunt.*

*Marcellus
 tarditas.*

*Tarditatē
 fidelitate
 compensas.
 Optimus cō-
 siliarius.*

*Innocentia
aliquoties
margitur,
sed emergit.*

*Iustinianus
in Germanū
iniustus.*

*Adulatorū
dictū princi-
pes euertun-
tur.*

*Fidus confi-
liarius inno-
centes con-
seruat.*

*Iustinianus
occidentem
amittit. Do-
mestica dis-
sensiois fru-
strum.*

manum Iustinūque filium id etiam crimen con-
ferri cœptum. Germanus tamen Marcello Leon-
tioque in eius excusationem rem probè testatibus,
proditionis suspicione exoluitur. Ad hæc & Con-
stantianus ipse, ac Buzes iureiurādo intrepidè con-
firmarunt, nullo se pacto Germanū condēnatos,
sed omnia ita se habuisse, ac per Marcellū fuissent,
& Leontium explicata. Vnde senatus sententiam
tulit, ne Germano ea res noxæ impostērū aut fraudi
foret, vt in Rempublicam nil quippiam delin-
quenti. Verū vbi per senatores ad Imperatorem
intus est icum, Iustinianus parari sibi insidias æger-
rimè ferre, & Germano præcipuè acrius succense-
re, eiūsque tarditatem longasque moras ad denun-
ciandum sibi periculū identidem criminando. Dū
interea imperator sic ira succenditur, duo quidam
ex senatoribus illi gratificando, rectè Iustinianum
sentire asseuerabāt, & eam rem ferre molestius vi-
debantur, atque adeo vt Iustinianus iracundiam in-
stigando in maius eueherent, homines nimirum
quibus curæ id esset, vt ex aliena calamitate sibi
gratiam apud dominū quærent. Cæteri verò, vt
pauentes formidinēque contracti, mox conticere,
& ad arbitrium imperatori cuncta permittere, ne
fortè obfistere viderentur. Solus Marcellus vera
profatus Germano saluti fuit, & imperatoris iram
permulsit. Iustinianus igitur Artabanem exaucto-
ratum imprimis, coniuratosque cæteros alius nul-
lis affectos malis, asseruari in carcerem iussit. Dum
hæc gererentur, totius Occidentis barbari imperio
potiuntur. Romani verò cū Gothis & si pauloantè,
vt diximus, debellatis bellum dum integrat, pecu-
niarum hominūque iactura ingenti facta, & sine
vllō eorum commodo Italiam amisere, cum hac si-
mul Illyrios omnes; Thracēsque, quum à barbaris
iam finitimis factis sua omnia agerētur in prædam,
& ipsi

& ipsi item foedè deperderentur. Galliarum partem suæ quondam ditionis effectam, in huius belli principio Gothi Germanis tradiderant, eum minus se posse existimarent Romanis simul ac Germanis resistere. Id sanè factum non solum nil prorsus Romani interpellarūt, sed vt Gallias sibi Germani haberent, Iustinianus vtrò permisit. non enim illi has tutò se possessuros rebātur, nisi & Imperator vt suæ ditionis futuras perpetuò cōfirmasset. Quo factum, vt eo ex tempore principes Germanorum Massyliam Focensium quondam coloniam, & cætera circa id mare loca tenuerint, totiūque eius oræ maritimæ poriti imperio sint, vnde & Arelate nunc resident, ad certaminis equestris spectaculum. aureū nummum natiuo è Galliarum metallo hi cudunt, non Romani Imperatoris, vt cæteri solent, imagine, sed sua impressa. Perfarum siquidem Imperator, & si ad arbitrium argenteum numisma facit, aureo tamen non illi fas est suam vt imponat effigiem, nec barbarorum princeps alius quisquam id facere ausit. Ssd de his hætenus.

*Germanio
Iustinianus
Gallias con-
cessit.*

*Francorum
reges soli nu-
mos aureos
cum imagi-
ne suã cude-
bant.*

18 FRANCI interea pleraque sibi & nullo iure in Venetos occupant loca, quū nec Romani tueri ea iam possent, nec Gothis tantum virium esset, vt his vtrisque bellum inferrēt. Gepedes insuper Sirmii vrbe[m] & Dalmatiæ alias ciuitates maiorem in partem præoccupantes tenebant, quas imperator proximè à Gothis receperat: & Romanos, quos ibi deprehendunt, captiuos abducunt, progrediendòque semper Romanū populabantur imperium. Eaque de causa, nulla his de cætero Iustinianus stipèdia perfoluebat, quæ antehac à Romanis accipere consueuerant. Longobardos

*De Belisa-
rij cū Longo-
bardis adu-
Gepidas
federe actus
rus, de Gepi-
dis quadam
pramittit.*

Longobardi.

ti pecunia donat. Qua ex re Longobardi excitati, omnes a propriis sedibus abeuntes, supra Histrum fluvium non procul a Gepedum natione confidunt. Sed ipsi insuper Dalmatiam omnem, & simul Illyrios adusque Epidamnū depopulati, in seruitutem, quos ceperant, abegere. Sed ex captiuis nōnulli ex fuga domum quum se recepissent, circumeuntes Romanorum imperium barbari, cum his perinde fœdere iuncti, quoscunque nacti ubique fuissent, qui ab se pauloante profugerant, & inuentos apertius noscitant, seruilē in modum comprehensos vt fugitiuos, vel à parentibus ipsis abstractos, nemine resistente trahebant. Eruli præterea alia Dalmatiæ loca Imperatoris permisso & circa Sigidonum urbem habebant, vbi vel ad id tēporis habitant. Deinde Illyrios hi, & supra Thraciā omnia incurstantes, iam pridem depopulantur & vastant.

*Horius se-
des, & res
gesta*

Eruli.

*Longobardi
& Gepida
hostes facti.
Vici in po-
tentes facile
ferro decer-
nunt.*

Sed longo post tempore Gepedes ipsi, Lōgobardi-que, vt proximè habitantes, hostes inuicem facti, & armis decernere controuersias cupidi, ad pugnam tempus constituunt. Sed Longobardi haudquaquā Gepedibus pares se fore & solos rati, (nam numero erant hostibus longe inferiores) cum Romanis sibi in eūdum fœdus esse constituunt. vnde ad Imperatorem oratores dimittunt, ipsum id postulatū, haud secus & Gepedes faciunt. Chorifinus tunc temporis Gepedibus præerat, Lōgobardis Alboinus: Imperator igitur aditurum utrosque, seorsum tamen, se pollicetur. Longobardi itaque quum in Imperatoris cōspectum venissent, orationem huiusmodi habuerunt. Nos quidem, o Imperator, Gepedum facta absurdiora maximum in modum & audaciam obstupescimus, quod cum ea & multitudine sint, ac pariter magnitudine præsent, quam multaque nequiter in tua ditioris homines fecerint, & nobis item hoc tempore maximam iniuriam inferant,

*Longobardo-
rum ad Im-
peratorem
oratio, pro
fœdere ser-
uando aduersus
Gepidas.*

ad te

ad te isti nunc veniant societatem & amicitiam deprecatum, qui soli omnium finitimos extremis iniuriis affecerunt, quos ad iniuriam nouerant opportunos, & ad fallendum perfaciles. & hi quidem suae vecordiae poenas nunc luunt, qui affecti semel iniuria ad hos rursus se conseruit. Sed illud imprimis aduertas, o Imperator, deprecemur quo nam animo Gepedes isti amicitias faciant. sic enim peragere poteris, quae Romano sint imperio conuictura, nam ex praeteritis factis contemplari futura homines queunt, & in tuto eadem constituere. Enimvero si Gepedum mores quis velit, in gratitudinemque simul & iniurias in omnes illatas ostendere, longiore huic proculdubio opus oratione foret ac tempore, externisque testimoniis. Verum ut cetera in presenti omittam, e recentioribus istorum factis exempla nunc capere poteris. Gothi quondam Dacarum terras vectigales habebant. Gepedes omnes circa Histrum utrinque fluium sic habebant, ut veriti Gothorum tunc vires, suos excedere terminos ne attentare quidem potuerint. Nunc vero Romanorum confederati, quorum & se studiosissimos dicunt, sub amicitiae societatisque nomine, in singulos annos ut a praeteritis quondam Imperatoribus, ita & abs te nunc multa & egregia referunt dona. Sed hos equidem perlibenter rogauerim, quibus nam beneficiis pro tantis receptis muneribus Romanos affecerint? At nihil profecto habituri sunt, nec minimum quidem, quod proferant. Quum cause itaque nil pro his esset, quae vobis iniuriam facerent, non voluntate, sed necessitate tunc quiescebant. Vos namque Romani, quae trans Histrum fluium sunt, vestrae facere ditionis non vultis: hos vero, quae circa sunt, quo minus sibi nunc vendicent, Gothorum formido cohercet. Quis enim non animi improbitatem in posterum dixerit, vel quod nam amicitiae fuerit stabilimentum, ubi peccandi licentia quaeritur? Non ita res ea se habet, o Imperator, non ita. Potentia nimirum ipsa, hominis praecipue praefert naturam, praegerendarum rerum licentia suos emittentem in publi-

Gepidarum
 varia scelerata & delicta proponit, in huius finem.

*Quid Gepi-
da patra-
rint in Ro-
mani impe-
rij praiudi-
cium.*

*Nominatim
Dalmatiã
vsurparit,
nullo pacis
aut belli in-
re.*

*Eorundem
legationem
impudentis-
simam esse
testatur.*

*Conclusio
pathetica,
in qua rai-
setur men-*

cum mores. Nam ubi Gepedes ex vniuersa Dal-
matia eiectos Gothos videre, Romanos verò cum hostibus
pacem & vbiq; terrarum habere, vestras inuadere ter-
ras ausi sunt omnium scelestissimi. Quis enim verbis rei
explicare absurditatem nunc queat? Nõnne Romanum a-
spernati imperium sunt? nõnne fæderum fæderatorumque
hi leges soluere? nõnne in eos inquam contumeliosi fuerunt,
in quos minus oportuit? nõnne denique regia maiestati vim
intulisse videntur? cuius vel seruitus perquam libenter &
merito subeunda his esset, si quod fortè nunc vobis belli
gerendi in hos studium foret. Gepedes, Imperator, Sir-
mium habent, Romanos in seruitutem abducunt, & vni-
uersam Dalmatiam sui se iuris fecisse iactant. Quod un-
quam hi bellum pro vobis gessere, vel nobiscum vna in a-
ciem prodierunt, ni fortè contra vos ipsos potiti victoria
sint? vel cuius nam in certaminis pramium, terram hanc
suam fecere, tametsi mercenarij & vestri milites sint?
Ad hæc accedit, quòd nullo vnquam antehac seculo scele-
stius quippiam fuit hac & presenti ipsorum legatione.
Siquidem vbi ad inferendum vos sibi bellum ardentiores
videre, Byzantium venire ausi sunt, in Imperatorisque
iam tanta per se affecti iniuria conspectum prodire, & ea
de causa vt pro innata his imprudentia vos cohortentur,
in nos bellum vt geratis, qui vestri tam maximo studio ac
beniuolentia detinemur, vel fortè vt vtrò Romanis
restituunt, quæ indecenter euaserint, & negligentia
Longobardos incusent, suum apud eos vt facinus depre-
centur, quorum formidine, inuita hac se, & fallaci, sed
sera benignitate communiunt. Sed ei nimirum, qui ex
necessitate gratiam fecerit, succumbat necessarium est, qui
affectus beneficio sit. Quòd si nunc demum ab eorum nolint
indecentibus factis desistere, quid nam de cætero poterat
tantam animorum malignitatem peruincere? Hæc i-
gitur, o Imperator, & si præ verborum barbarica qua-
dam ineptitudine, pro rerum ipsarum dignitate non expli-
carim, tute tamen pro tua prudentia si quid fortè dese-
lius,

Æius, quàm necessitas ipsa deposceret, enarraui; quæ Ratio de reli-
 manis sint Longobardisque tuis admodum profutura, ut gione: quia
 religiosum
 principem
 legatus allo
 quebatur.
 visum fuerit, peragito. Demum ad cætera te eius rei ad-
 monitum velim, nos cum Romanis de vera iustitia, diui-
 nõque cultu, eadem semper, & rectè sensisse: hos verò ut

Ariana hereseos sectatores, nulla vobiscum in re conuen-
 tiuros. Hæc Longobardi quum denique perorassent,

Gepedarum oratores Imperatorem postmodum a-
 deutes, dicere ita exorsi sunt. Par equidem fore cen-

semus, ô Imperator, ut qui pro ineunda societate ad pro-
 ximo: veniunt, imprimis edoceant, iustiora quadam se de-
 precatum venisse, & futuris ut socijs, ita & sibi per com-
 moda, & in eam sententiam ut verba mox faciant. Sed

quemadmodum à Longobardis priores ipsi, affecti iniuria
 sumus, ex eo quod inferetur, perspicuum fiet. Nos quippe
 ex a quo altercationes solvamus, summo studio nitimur: &

qui stare aliorum sententiæ student, violari non sine iniu-
 ria possunt. Gepedas verò & hominum multitudine, & sine ut lu-
 virtute Longobardos prestare, qui nam eorum, qui id pro-
 bè percalleant, in explicando non longior fiat: Et sanè eo-
 rum qui sapiant, neminem malle existimaverim in prom-
 ptius aliquod malum incidere, si cum paucioribus iunctus
 certamen aliquod ineat: quandoquidem ei vel maxime
 liceat, cum validioribus in hostem socijs decertando, sine
 periculo referre victoriam. Vobis itaque in alios quoscun-
 que euntibus Gepedes seipsos & arma consociabunt, ut
 qui vobis obnoxij pro acceptis beneficiis sint, & virium
 magnitudine vestræ Reipublicæ victoriam unà conse-
 quentur. Ad hæc & illud maxime advertendum, Lon-
 gobardos istos Romanorum in amicitiam nuper venisse:
 Gepedas verò vobis confæderatos esse, & diu iam cogni-
 tos. Amicitia verò temporis diuturnitate conciliata, dis-
 solvi non facile potest. Fit itaque, ut belli socios non so-
 lum fortes nacti vos sitis, sed stabiles ac planè perpetuos.
 Hæc sanè iusta sunt nobis ad ineundam vobiscum sociæ-
 tatem allibiles causæ visæ. Sed advertite quales nunc

inest. se præstan-
 tiores omni-
 modo esse as-
 firmant, eo
 stinianus cõ-
 eu fecerat
 ineat.

certamen aliquod ineat: quandoquidem ei vel maxime
 liceat, cum validioribus in hostem socijs decertando, sine
 periculo referre victoriam. Vobis itaque in alios quoscun-
 que euntibus Gepedes seipsos & arma consociabunt, ut
 qui vobis obnoxij pro acceptis beneficiis sint, & virium
 magnitudine vestræ Reipublicæ victoriam unà conse-
 quentur. Ad hæc & illud maxime advertendum, Lon-
 gobardos istos Romanorum in amicitiam nuper venisse:
 Gepedas verò vobis confæderatos esse, & diu iam cogni-
 tos. Amicitia verò temporis diuturnitate conciliata, dis-
 solvi non facile potest. Fit itaque, ut belli socios non so-
 lum fortes nacti vos sitis, sed stabiles ac planè perpetuos.
 Hæc sanè iusta sunt nobis ad ineundam vobiscum sociæ-
 tatem allibiles causæ visæ. Sed advertite quales nunc

certamen aliquod ineat: quandoquidem ei vel maxime
 liceat, cum validioribus in hostem socijs decertando, sine
 periculo referre victoriam. Vobis itaque in alios quoscun-
 que euntibus Gepedes seipsos & arma consociabunt, ut
 qui vobis obnoxij pro acceptis beneficiis sint, & virium
 magnitudine vestræ Reipublicæ victoriam unà conse-
 quentur. Ad hæc & illud maxime advertendum, Lon-
 gobardos istos Romanorum in amicitiam nuper venisse:
 Gepedas verò vobis confæderatos esse, & diu iam cogni-
 tos. Amicitia verò temporis diuturnitate conciliata, dis-
 solvi non facile potest. Fit itaque, ut belli socios non so-
 lum fortes nacti vos sitis, sed stabiles ac planè perpetuos.
 Hæc sanè iusta sunt nobis ad ineundam vobiscum sociæ-
 tatem allibiles causæ visæ. Sed advertite quales nunc

certamen aliquod ineat: quandoquidem ei vel maxime
 liceat, cum validioribus in hostem socijs decertando, sine
 periculo referre victoriam. Vobis itaque in alios quoscun-
 que euntibus Gepedes seipsos & arma consociabunt, ut
 qui vobis obnoxij pro acceptis beneficiis sint, & virium
 magnitudine vestræ Reipublicæ victoriam unà conse-
 quentur. Ad hæc & illud maxime advertendum, Lon-
 gobardos istos Romanorum in amicitiam nuper venisse:
 Gepedas verò vobis confæderatos esse, & diu iam cogni-
 tos. Amicitia verò temporis diuturnitate conciliata, dis-
 solvi non facile potest. Fit itaque, ut belli socios non so-
 lum fortes nacti vos sitis, sed stabiles ac planè perpetuos.
 Hæc sanè iusta sunt nobis ad ineundam vobiscum sociæ-
 tatem allibiles causæ visæ. Sed advertite quales nunc

certamen aliquod ineat: quandoquidem ei vel maxime
 liceat, cum validioribus in hostem socijs decertando, sine
 periculo referre victoriam. Vobis itaque in alios quoscun-
 que euntibus Gepedes seipsos & arma consociabunt, ut
 qui vobis obnoxij pro acceptis beneficiis sint, & virium
 magnitudine vestræ Reipublicæ victoriam unà conse-
 quentur. Ad hæc & illud maxime advertendum, Lon-
 gobardos istos Romanorum in amicitiam nuper venisse:
 Gepedas verò vobis confæderatos esse, & diu iam cogni-
 tos. Amicitia verò temporis diuturnitate conciliata, dis-
 solvi non facile potest. Fit itaque, ut belli socios non so-
 lum fortes nacti vos sitis, sed stabiles ac planè perpetuos.
 Hæc sanè iusta sunt nobis ad ineundam vobiscum sociæ-
 tatem allibiles causæ visæ. Sed advertite quales nunc

certamen aliquod ineat: quandoquidem ei vel maxime
 liceat, cum validioribus in hostem socijs decertando, sine
 periculo referre victoriam. Vobis itaque in alios quoscun-
 que euntibus Gepedes seipsos & arma consociabunt, ut
 qui vobis obnoxij pro acceptis beneficiis sint, & virium
 magnitudine vestræ Reipublicæ victoriam unà conse-
 quentur. Ad hæc & illud maxime advertendum, Lon-
 gobardos istos Romanorum in amicitiam nuper venisse:
 Gepedas verò vobis confæderatos esse, & diu iam cogni-
 tos. Amicitia verò temporis diuturnitate conciliata, dis-
 solvi non facile potest. Fit itaque, ut belli socios non so-
 lum fortes nacti vos sitis, sed stabiles ac planè perpetuos.
 Hæc sanè iusta sunt nobis ad ineundam vobiscum sociæ-
 tatem allibiles causæ visæ. Sed advertite quales nunc

certamen aliquod ineat: quandoquidem ei vel maxime
 liceat, cum validioribus in hostem socijs decertando, sine
 periculo referre victoriam. Vobis itaque in alios quoscun-
 que euntibus Gepedes seipsos & arma consociabunt, ut
 qui vobis obnoxij pro acceptis beneficiis sint, & virium
 magnitudine vestræ Reipublicæ victoriam unà conse-
 quentur. Ad hæc & illud maxime advertendum, Lon-
 gobardos istos Romanorum in amicitiam nuper venisse:
 Gepedas verò vobis confæderatos esse, & diu iam cogni-
 tos. Amicitia verò temporis diuturnitate conciliata, dis-
 solvi non facile potest. Fit itaque, ut belli socios non so-
 lum fortes nacti vos sitis, sed stabiles ac planè perpetuos.
 Hæc sanè iusta sunt nobis ad ineundam vobiscum sociæ-
 tatem allibiles causæ visæ. Sed advertite quales nunc

Longobar-
dorum sco-
lera per-
stringit.

Longobardi moribus sint. Controversias omnes inter nos-
ipso abortas, vel hortantibus vobis; ex equitate dissol-
vere minime censuerunt, audacia quadam & temeritate
detenti: & ubi iam bellum in manibus erat, tunc ipsi,
ut praposteri quidem ordine nullo servato, & eorum ve-
palium impotentia fieret, ad vos veniunt deprecatum Ro-
manos, pro his ut indecenter certamen suscipiatis. Proinde

Dalmatia
usurpationem
deleuat.

predones isti Sirmium oppidum & cetera Dalmatiae
loca belli vobis causam fore pratendunt: tametsi Impera-
tori tibi ciuitatum tantum & locorum supersit, ut vel homi-
ninum nationes nonnullas perquiras, quibus imperij
partem aliquam ad incolendum concedas, quemadmo-
dum Francos, Erulorumque gentem, vel istos insuper
Longobardos tot tantisque vel ciuitatibus, vel locis dona-
sti, ut ea vix quisquam queat enumerare. Nos vero ex
tua amicitia fiduciam nacti, omnia ut tibi collibuit, egi-
mus, nam qui aliis sua prodiderit, potiore longè est sorte,
quam qui ea dono acceperit, putat nanque donum se ac-
cepisse, qui id prior contulerit, si modo pro munere in
alios sorte collato non assequatur iniuriam. Atqui ami-
citiæ tecum conciliatæ quisquam id confidentia fecerit,
quod & Gepides fecisse erga Romanos sunt visi: quo-
rum ipsi in nos beneficia recordati, quammaximè id ex
fœdere ipso deposcimus, nobiscum in Longobardos bellum
geratis: sin vero minus id placet, at saltem neutris nostrum
fauendo, ut seorsum absitis. Si rebus hoc pacto nostris
consuleritis, quæ equiora sunt facturi vos estis, & pro
Romani imperij dignitate. Hæc Gepides.

Gepidas in
fide & ami-
citiâ constâ-
tiores fore
prædicit.

19 Hic auditis Iustinianus, consilio habi-
to, Gepedes quidem re infecta dimittit: cum Lon-
gobardis vero belli societate inita, iureiurandò-
que confirmata, equitum ultra decem millia ad
eos mox mittit. Romanis ducibus commone-
factis, Gepedarum ut gente celerrime debellata,
maximo in Italiam studio, cum equitatu omni
contenderent. Hos inde ad Longobardos euntes,
mille

Iustiniani
cum Longo-
bardis fœ-
dus, & in
Gepidas ex-
peditis.

mille & quingenti duntaxat Eruli è sociis sequebantur . nam cæteri omnes Romanis paulo ante desertis , cum Gepedibus ipsis conuenerant . Sed Romanorum pars militum quædam dum ad Longobardos contendit . in Erulos quosdam Aorto duce ex insperato incidunt : inde pugna fumma contentione & strenue facta , Romani victores euadunt , Aortumque ducem , & Erulorum non paucos interficiunt . Gepedes interea cognito exercitus Romani aduentu , & hunc quidem appropinquare , omnes extemplo cum Longobardis discordias soluunt , & fœderibus inuicem factis , in vnum vel Romanis inuitis mox cœunt . Quod vtiq; vbi Romanorum cognouit exercitus , vt dubius animi , conflictari hæréque , quid nam in re præsentis esset , & periculosa facturus . non enim vel progredi poterat , vel retro iam cedere , præfectis verentibus , ne Gepedes Erulique incurstantes , Illyriorum loca popularentur . Eodem itaque , quo consisterat loco , positus castris quum expectandum denique censuisset , quemadmodum secum tunc ageretur , Imperatori significauit . Sed de his hætenus . Ipse verò vnde digressus sum , redeo . Belisarius interim nulla referens militiæ decora Byzantium venit , quum per quinquennium ex Italia nusquam abcessisset , nec poruisset per eam quoquam pacto vagari , sed tacita fuga quadam deterritus , vt virabundus , id omne tempus de loco ad locum migrando consumpsit . Qua ex re factum , vt urbem Romam iteratò in seruitutem receperint Gothi , cum eaque & cætera fere Italiæ oppida . Perusiam tamen in Thuscia primatum facile nactam Belisarius quum arctius obsideret , discedens reliquit , & ex itinere per suos captam accepit . Byzantium demum quum peruenisset , ibi diutius commoratus , ex ocio

*Erulorum
clades.*

*Longobar-
dorum perf
dia.*

*Belisarius
Byzantium
redit inglor-
rius . Specu-
lum mis-
eria & vari-
tati huma-
na.*

*Belisarij vi-
ta mutata.*

*Invidiam
suade-
clinat pru-
dens auli-
cus.*

*De Ildige
Longobar-
do.*

*Inter prima
vires viros
eragadia-
rum argu-
menta appa-
rent.*

*Alboinus
Longobardi-
vex.*

viuere, & in delitiis affluētibus opibus agere, rebus antehac feliciter gestis contentus. Vigilus autem vrbis Romanæ præsul cum Italicenſibus aliis & primoribus viris, qui ſecum Byzantij erant, ab Imperatore ſuppliciter & enixius poſtulabant, Italiã omnibus in ſuam vt viribus redigeret poteſtatem. Sed Gothicus præ cæteris maximè vir ſane patri-rius, ad ipſum id hunc crebrò impellere hortari-que, vt qui ea de cauſa Byzantium ſe contuliſſet. Imperator verò Italiam ſibi curæ fore reſpondit. Sed circa Chriſtianorum dogmata componenda nimis inrentus, eorum altercationes vt recta diſponeret, nitebatur. Ildiges interea Longobardus vir quidam, eius rei ob gratiam ſe ad Sclauinos, & inde ad Gepedas contulit, quam explicaturus mox ſum. Ea tempeſtate, qua Longobardis Baces imperitabat, huic nepos erat Riſidulfus nomine, quem lex ad eam præſecturam, ſi Baces decederet, euocabat. Sed Baces ipſe dum filio proſpicit, & ad hunc vt principatus veniret enixe curat, criminis Riſidulphum inſimulauit, noxæ nil proſus habentis, eoque hominem exilij iactura affecit, qui ſtatim è patria profugus factus, cum paucis quibuſdã ad Barnas profugit, liberis duob. dimiſſis. Sed Baces tradita nõ parua Barnis illis pecunia facile ſuadet, Riſidulphum vt necarent. Ex Riſidulphi verò tunc liberis alter mobo interiit, alter & hic quidem Ildiges ſe in Sclauinos fuga recepit. Non longe poſt Baces quum in ægritudinem incidiſſet, ex humanis abſceſſit. Hoc mortuo ad Baldarum Bacis tunc filium Longobardorum imperium venit, quumq; iſ puer admodum eſſet, Alboinus tutor mox conſtitutus regnum adminiſtrabat, ex eoque ſibi quammaximis viribus comparatis, imperium non longo poſt tempore & ipſe obtinuit, puero ex morbo protinus decedente. Quum itaq; Gepedas inter & Longobardos

bardos bellum iam pararetur, Ildiges statim Longobardis, qui se sequebantur, & Sclauinorum compluribus, secum eductis, ad Gepedas venit, satis sperantes suæ gentis hunc principem fore. Quum itaque Gepedes per foederum causam iungendorum ad Longobardos venissent, Alboinus ab his statim, ut ab amicis deposcit, Ildigem sibi in potestatem ut traderent. Tum Gepedes, quum hominem prodere nil prorsus decernunt, inde abire, quò vellet, Ildigem liberè permiserunt. Tunc ille statim & nulla interposita mora, cum Gepedibus quibusdam comitibus suis & voluntariis, ad Sclauinos iteratò se cõfert, indeque ad Gothos & Totilam venit, exercitum non minoris numeri ductans quam militum sexcentorum. in Venetòsq; demum profectus, quum Romanos Lazaro quodam duce obuios habuisset, cum his acie statim conflixit. Vnde Ildiges Romanis in fugam actis, & cõpluribus interfectis, non tamè suas cum Gothis copias iunxit, sed flumine Histro traiecto rursum in Sclauinos secessit. Dum hæc interea gererentur, Belisarij armiger quidam Ilaus nomine, genere barbarus, suapte natura iracundus & acer, per Gothos aliàs in Italia captus, ad Totilam, & si ad defectionem nil prorsus causæ nactus, desciuit. Hunc Totilas copiis magnis præfectum ad Dalmatiæ loca cum classe transmisit. Qui vbi ad locum Muchirum vocatù peruenit, qui ferme maritimus est, & Salonis quamproximus, principio quidem cum eius regionis hominibus haud secus diuersabatur, ac Belisarium tam magnæ opinionis virum propinquitate contingeret, ense deinde nudato, hortatusque suos ad facinus, omnibus extemplo necatis, eorumque rebus direptis, inde mox abiit, locumque alium quendam quæ Laureatem vocat Romanis, ad litus situm inuadit, & in cõtinente egressus, quos obuios habet obrucat. Quod vbi factum Claudianus rescivit,

Ildiges ab Alboino quæsitus Gepidas beneuolus reperit, & cum lecta militum manu ad Totilam se confert, & Romanos prælio fugat.

Miles iracundus & acer facillè ad hostem desciuit.

Crudelis militum barbarum & immane facinus.

qui Salonis tum præerat, exercitum nauibus, quas dromonas dicunt, impositum, aduersus hunc misit. Qui postquam Larueatem peruenit, maximo interuallo prælio vincitur, in fugamque versi, vt licuit, per continentem capestunt, relictis in portu dromonibus, vbi & nauigia aliqua pleraque aderant, frumento & aliis comæatibus plena. Quibus omnibus illas direptis, interfectisque quos prope deprehendit, aliarum rerum ingenti cum præda ad Totilam rediit. Sic demum exacta iam hyeme, quartus & decimus annus belli huius exhibu, quod literis Procopius comendauit. Totilas deinde copias vniuersas Romam ductauit, hancque circumuallando obsedit. Dimiserat ad vrbs custodiam Belisarius millia hominum tria fortissimorum, hisque Diogenem hastatorum suorum ducem & solum præfecit: qui vtique & sapientia præstabat & viribus, proptereaque diurna ea fuit obsessio. nam & obsessi superante virtute, vniuersis Gothorum resistere posse copiis videbantur, & Diogenes diligentior ad vrbs custodiam erat, ne mœnibus appropinquarent, frumentoque intra urbem iam sato, ne de cætero suis necessaria deessent, effecerat. Barbari vero, quum oppugnare mœnia attētaissent, reiecti mox sunt, Romanis hos strenuè repellentibus, Portu tamen ciuitate potiti, Romam enixius obsidebant. Imperator interim Belisarium conspicatus ad se Byzantium aduenisse, alterū aduersus Gothos præfectū non lōge post mittere animo destinat. quod vtique si denique peregisset, & milites ex Byzantio continenter in Italiam missi cum Romano exercitu se coniunxissent, profecto nil ambigam, Romam eius in ditione mansuram fuisse, trique hostem facile superatū. sed quum Liberiū, & si Romanum & consularem virū, ad Romanæ vrbs nunc deligit præfecturā, nunc aliis

*XV. annus
belli Gothi-
cis.*

*Roma vrbs
sua obsessa.*

*Diogenis
præfecti sin-
gulari indu-
stria.*

*Iustiniani
oscitantia
perniciosa.*

aliis semet interpellat negociis, cunctandóque interim, & rem prolatando prior illa animi promptitudo supprimitur; factum est, vt in longum extracta sit ea vrbis obsidio, & Isauri quidam, qui Capenam ad portam haberét custodias, exemplo partim Isaurorum alias Afinariam portã Gothis prodentium ducti, partim etiam causati nõ debita sibi stipendia solui, quàm occultissimè cum Totila in colloquium venerint, & vrbem illi prodituros se fateantur. Vnde constituta dies ad facinus est. quæ vbi demum aduenit, id rei Totilas machinatur. In Tyberim fluuium prima noctis vigilia naues longas duas immisit, hisque viros imposuit strenuos, & nonnullos tuba canendi gnaros, imprimis admonitos, flumine vt aduerso remigantes procederét, & vbi quàm proximè muros venissent, quanta vis possent, buccina clangorem ederent. Ipse interea hostem frustratus, Capenam ad portam paratum habebat exercitum: quúmque animo agitasset multos militum Romanorum noctis beneficio euasuros, habiturosque aliquod, vt in tenebris delitescendo, effugium; eiusdem regione portæ fortissimos viros, & aliis nonnullis in locis in insidiis locat, & simul iniungit, Romanos vt fugiètes necarent. Qui itaque in nauibus erant, vbi proximè ad muros venerunt, vt imperatũ his fuerat, ingenti clangere sonitu cæpere.

20 ROMANI verò rei nouitate obstupefacti, maiorique percussu formidine, ac derepète turbati, temerè relictis custodiis eò omnes statim concurrere, vbi datũ fuerat buccina signum, eã muri partem hostes fuisse adortos rati. soli omnium proditores Isauri in suis custodiis perstirere, & portis hostibus patefactis, hos intra vrbem excipiunt. Ingens eo in loco superuenientium cædes facta, multi iam ex Romanis per alias, & ab hac diuersissimas por-

Isauri Romanos iterum produunt.

Totila fra-regema.

Sagacitas exercitatus ducis.

Rei nouitas in exercitatos mente placida, quum maxime opus est, frui non finit.

tas abibant; sed qui Centumcellas petebant, in insidiatores delati trucidabantur, vix paucis euadentibus, quos inter & Diogenem ferunt præfectum

*Pauli Cili-
ois in pericu-
lo præfuerat
animo & fo-
lix fortun-
do.*

iam faucium in tutum se recepisse. Erat in Romano exercitu Paulus quidam genere Cilix, qui Belisarij domui pauloante præfuerat, & equitum deinde præfectus est turmæ, in Italiâque vel antehac militauerat, & cum Diogene vna denique fuerat ad vrbis custodiam cõstitutus. Is itaque Roma iam capta cum equitibus quadringentis ad Adriani sepulchrum confugit, ponte præoccupato, qui ad facram beati Petri fert ædem. Gothorum itaque copiarum prima luce hoc ipso in ponte vbi cum his pugnam cõseruere, vel Romanis validissimè resistentibus superiores iam erant. Sed barbarorum, quia in angusto suamet ipsi præ multitudine cõferti nimis & pressius dimicarent, magna vis cecidit. Quod

*Pugna re-
remisso tem-
pestiuâ.*

vbi Totilas ipse animaduertit, & magno suorum detrimento rem geri, signo receptui dato pugnam remisit, Gothosque monuit, vt ex aduerso hostium insidendo quiescerent, fame ratus Romanos se viros ocysus comprehensurum. Paulus interea, & equites quadringenti, quum inedia laborarent, eam noctem in somnè egerunt. Insequenti autem die inito consilio, equos interficere statuunt, & eorum carnibus quoad possent, de cætero vesci: sed insoliti cibi rædio ac nausea capti, in serum diei rem differunt,

*Male suada
fames.*

tametsi acerrimè iam fame opprimerentur. Itaque diu secum fluctuari animo, inuicem ad audax facinus se cohortando, longè sibi melius fore decernunt, decenti potius aliquo mortis genere vitam finire, quàm fame turpiter indecèterque interire. In hostium igitur impetum & deimproviso facere statuunt, ex hisque tam multos occidere, quantum cuique virium foret, ac strenuè demum mortem obire: vnde se mutuo ac derepente complexi, deo-

sculatique

*Desperan-
tium virile
consilium.*

seculatque mortis vitam gratanter mox ineunt, vt omnes vnâ ac subito perituri. Quare Totilas cognita, veritus ne homines morti se deuouêtes, desperata salute, insanabilibus Gothos malis affecturi mox essent, ad hos protinus misit, qui alteram ex his optionem offerret, vt aut equis dimissis, armisque depositis, iureiurando dato, ne in Gothos de cætero militarent, integri omnes dimissi Byzantiũ irent: vel sua sibi habentes, æqua cum Gothis sorte apud se militiam exercerent. Quibus conditionibus Romani libenter acceptis, tum primùm abire omnes Byzantium malle: deinde pedites & inermes abscedere quum hos puduisset, & ad hæc veriti, ne in tam longo itinere in insidias præcipitando perirent, & simul id incusarent, longi temporis Romanam Rempublicam debere sibi stipendia, Gothorum demum se copiis voluntarij omnes immiscerent. Paulus duntaxat, & Isaurus Mindus Totilæ quum in conspectum venissent, Byzantium dimitti se precabantur, filios affirmantes, vxorésque sibi in ea patria esse, sine quibus vitam ducere minime possent. Quibus Totilas vt vera farentibus, viatico condonatis, commeari que dato, & qui se in super ducerent, liberam Byzantium abeundi potestatem permisit. Cæteri deinde Romani, qui ad sacras ædes confugerant, trecentorum fere hominum numero, fide salutis accepta, exemplo ad Totilam concesserunt: cui urbem Romam nec delere quidẽ animo inerat, nec penitus destituere, sed ea de causa, quam explicaturus mox sum, potius duxit, vt per Gothos Romanosque ipsos incoletetur, & senatorios viros. Miserat is pauloantè Francorum ad principem deprecatum, sibi vt filiam in matrimonium daret: cuius ille repudiatis petitionibus, Italia eum nec esse Imperatorem in præsentia dixit, nec imposterum fore, vt qui vrbe capta, nec eius

Totila prudens factus. Est enim sapientis ducem vel vnus militis vitam habere pretiosissimam.

Romani ad Gothos accedunt.

Paulus & Mindus Totilam benignum experiantur.

Totila Francorum rex filiam negat uxorem.

*Romam To-
tilas instau-
rat. Ita mi-
vis rationib.
diuina pro-
uidentia ho-
mines & ci-
uitates,
prout vult,
conseruat.*

*Totilas Go-
thicum re-
gnum stabili-
sere studet.*

*Sed frustra,
nam potius
eelum duos
soles, quam
solum vni-
cum duos
reges conti-
nebit.*

*Artes, qui-
bus presidia
vñ ad dedi-
tionem solli-
citantur.*

quidem seruare possessionem potuerit, sed per se in partem deletam, hostibus iteratò habendā permiserit. Quo responso Totilas ipse permotus, tunc statim & sedulo commeatus in urbem importari, sarcirique omnia imperauit, quæ vel igne absumpta fuissent, vel per se demolita: Romanosque & patritios viros & cæteros omnes, quos in Campaniam antea emisisset, in patriam reuocandos curauit. In vrbe deinde equestri certamine constituto, lustrauit exercitum, vt in Siciliam cõfestim ducturus. Haud secus & naues numero quadringentas naualem perinde in pugñā mox cõparat, ratiũmque aliarũ vim maximam, quas ex oriente per Imperatorem in Italiam missas, cum viris oneribusque per omne id belli tempus exceperat. Stephanum deinde Romanum virum ad imperatorem delegat precatum, vt bellum id solueret, & sibi ex fœdere iungeretur. Gothosque haberet socios, quum in alios esset hostes eundum. Sed imperator neque in conspectum quidẽ sibi vt Totilæ legatus veniret, permisit; nec eius mandata admodũ magnificet. Quæ omnia quum Totilę fuissent per legatũ renunciata, redintegrare bellũ parabat, idque sibi in commodum cessurum rebatur, si Centumcellis antea perentatis, in Siciliam se denique cõferret. Centumcellas verò Diogenes afferuabat, Belisarij armiger, & magnas habebat apud se copias. Gothorum verò exercitus, vbi ad hanc urbem peruenit, Romanorum stationem quamproximè positis castris in obsidionem confedit. Totilas inde missis ad Diogenem oratoribus, primò si se dedere & oppidum veller, tentauit: mox vbi frustra id factum vidit, milites ipsos ad prælium prouocauit, si fortè armis decernere mallent, rem vt statim aggredierentur: & alioquin sedulo hos demum admonuit, nil his spei reliquum fore, nec alias vnquã ab imperatore affuturas

affuturas sibi suppetias vires : huncque identidem dicere, haudquaquam bellum de cætero cum Gothis gesturum, vt qui captam urbem iam diu fuisse aduertat, nec vllam recuperandi eam spem habeat. Itaque optionem his obtulit, vt pro arbitrio hanc & statim deligerent. aut enim paribus se cum Gothis conditionibus iungerent, aut inde quò vellêt, abirent incolumes, vel Byzantium se statim reciperent. Tum verò Diogenes eiuſque milites, non suæ voluntatis esse respondent pugna decernere, vel Gothorum se exercitibus intermiscere, vt qui sine liberis vxoribusque obsidum loco datis viuere nequeant: oppidum deinde, quod eorum in fidem custodiendum acceperint, dedere se sine decenti aliqua ratione non posse: si sibi liceret ad imperatorem nuntios mittere, eius fortè permissu id dedituros. rem itaque in tempus aliquod extraheret, precabantur; dum Iustiniano vt cunque significarent, quo statu res in præsentia essent: quòd si intra præstitutum his per se diem nullum sibi ex Byzantio auxilium venerit, abituros se statim, traditurosque urbem. Hæc demum cõditiones quum Totilæ placuissent, de die inter se conuenitur, qua ea, quæ dixerant, peragerentur. Viri deinde triginta vtrinque in obsides dati, Gothique obsidione soluta in Siciliam recesserunt: qui vbi Rhegium peruenere, haudquaquam prius intermedium fretum traiciunt, quam Rhegij præsidium pertentassent. Præerat tum eius loci custodia Philimuth Huneriuſque per Belisarium præsidem constituti: qui quum multos & fortissimos apud se milites tum fortè haberent, à mœnibus non solum hostes erumpendo propellunt, sed vel pugnam cum his conferentes victoriam retulere. Verum quum numero essent longe inferiores, intra muros quieti de cætero se continebant. Totilas verò exercitus ibi parte in

*Prudentis
ducis animo
sum & hone
stam respon
sum.*

*Conditiones
futura ded
tionis.*

*Rhegij præsi
dium tenta
tur à Go
this. Prospe
rum succes
sum sequum
tur victores
& urgent.*

obfidionem relicta, potiturum se fame præfidio, & Romanos simul opperiendo victurum ratus. Tarentum cætero exercitu misso, sine vilo negotio præfidium capit. Gothi interea, quos ipse in agro Piceno reliquerat, Ariminum proditione ceperunt. Quod vbi primum Imperator accepit, Germanum ex sorore nepotem bello aduersus Totilam Gothosque præfecit: cuius in Italiam vbi demum aduentus perlata est fama, Gothi imprimis curis ingentibus afflicti, Germanumque nimis reformidare, vt cuius nomen apud omnes celeberrimum esset, eoque & Romani sperare quam optimè, cæterique Imperatoris in Italia milites ferre omnia tolerantius mala. Imperator tamen nescio quo pacto quam eum penitisset, Liberium Romanum, cuius iam supra meminimus, ad id bellum gerendum Germani loco decernit: qui etiam quum ad iter se præpararet, & cum exercitu nauigaturum statim se crederet, Imperatoris secundo iam penitentis iussu interpellatur. Dum hæc interea agerentur, Verus nomine quidam, & sanè bellicosissimus non magna suorum manu prælium cum Gothis à Ra-uenna non procul conseruit, vnde militum non parua facta iactura, & ipse simul moribundus occubuit.

*Ariminum
à Gothis ca-
ptum.*

*Iustinianus
cõpula bona
mutat. In-
constanza
viris princi-
pibus admo-
dum femi-
naris.*

*Digressio de
Sclauinorũ
excursionib.
& victori-
is.*

21 SVB id tempestatis & Sclauinorum exercitus non vltra tria milia hominum Histrum nemine obsistente traiecit, eoque non difficulter traiecto, diuersi abintuicem abiere: quorum pars altera mille & quingentos viros habebat, totidè verò & altera. His cum vtrisque barbarorum cohortibus, seorsum tamen, Romani exercitus duces, in Illyria partim, partim in Thracia congressi vincuntur. Hisque cadentibus, & ingenti accepta suorum clade, qui prælio fortè integri superfuere, fuga in tutum se receperunt. Romanis itaque ducibus per barbaros interfectis,

terfectis, numero impares, cum altera barbarorum
 cohorte & Asbadus imperatoris antehac armiger,
 equitum deinde turmæ præfectus congregitur. Il-
 lorum suis fugatis cæsisque viuis quum in hostium
 potestatem venisset, demptis primò à tergo loris,
 & per Sclauinos in ignem coniectus crematur. His
 ita peractis, omnia Illyriorum barbari Thracum-
 que loca depopulati, pleraque obsidione præsidia
 capiunt, non mœnibus primò (vt affolet) oppugna-
 tis, non villos in campos attentato descensu, vt qui
 nec Romanorum terras excurrere niterentur, nec
 aliàs vnquam Histrum pertransire ausi sint, nisi se-
 mel & superiore quodam, quo diximus, tempore.
 Barbari igitur Asbado deuicto cæsoque ad mare
 vsque cuncta depopulantes, vrbem maritimam mœ-
 nibus expugnatis ceperunt, tamen ea præualidum
 intra se haberet præsidium, & mari adiacentium
 vrbium Metropolis esset, quæ à Byzantio abest
 dierum duodecim iter: arte tamen hac eam vrbem
 cepere. Barbarorum pars maxima circa muros &
 locis difficilimis se fortè abdiderant, pauci quidam
 quum ad portas venissent in orientem versas, qui
 in propugnaculis erant, Romanos acrius infesta-
 bant. Milites itaque qui in præsidio stabant, non
 maiori numero barbaros esse rati, quàm quo vide-
 derentur se inualisse, desumptis mox armis & eru-
 ptione facta, ex vrbe in hos impetum faciunt. Tum
 verò barbari retrò mox cedere, ac pedem referre,
 in se irruentibus fugæ speciem ac formidinem præ-
 ferentes. Romani verò studio hos insectandi eue-
 sti, quàm procul à muris recesserant. Tunc barbari
 ex insidiis confestim existunt, & insectantibus
 post terga Romanis comparuere, hisque ad vrbem
 reditum intercludunt: qui verò fugere videban-
 tur, ex insperato quum se in hostem vertissent,
 dubiis Romanis mox redditus interclusisque;

*In Aspadis
 Gothorum
 effera &
 crudelis im-
 manitas.*

*Sclauinorū
 migrationes.*

*Populatio-
 nes.*

*Sclauinorū
 strategema.*

*Romanorū
 impetus re-
 merarius.*

*Inde omnium
 lugenda stra-
 ges.*

& ad vnum denique omnibus interfectis muros aggregiuntur. Sed vrbs incolæ militū viribus destituti, vt prorsus consilij inopes hostes se inuadentes hac arte oppugnāt. Oleum pice multā immixtum & feruēfactum in subeuntes supernē infundunt, saxorumque in hos moles tam crebrō, prooluunt, vt non procul abesset quin periculū propularent. Sed barbari oppidanos assiduis telorum immissionibus quum a propugnaculis discedere summa vi cōēgissent, ad motis mœnibus scalis, urbem primo impetu capiunt, & ad hominū quindecim millia interficiūt, rebūque vniuersis direptis, pueros ac fœminas in seruitutem abducūt, tametsi quum agrum Romanum inuadere tū primū cepissent, nulli ætati pepercerint, vt qui eos, in quos incidissent, sine vilo delectu necarent, atque adeo, vt Illyriorum Thracūque terra insepultis cadauerib. repletur: quos verō obuios habuissent, non ense, non telo occidere, vel armorū genere aliquo consueto, sed acutissimos in terram palos figentes, summa vi miseros superimponere, summūque pali & id præ acutum per inferiorem pudendamque partem trudendo, & per viscera adigendo interiora excruciare. Constat his sanē aliud tormētū genus excogitatum. nā & ad sudes quernas & crassiores altius in terram defixas, pedes manūsque captiuorum deligant, fuste deinde caput diuerberantes, veluti in canes serpentēve, & eiusmodi cætera defæuendo morte conficiunt. Alios verō cum bobus pecudibūque, & id ceteris genus, quos abigere domum non satis commodē præ senio possunt, locis arctioribus cōercendo igne inclementius cremant. Hunc igitur in modū Sclauini quocunque offenderant, interfectis, coorti inter se demum, ac nimio profuso iam sanguine temulentī, captiuorum numero infinito, prædāque in-

*Oppidanorū
fortis sed in
felix propu-
gnatio.*

*Plurima
moris ima-
ge in vrbe
vi expugna-
tā.*

*Sclauinorū
immanitas.*

*Miserrima
captiuorum
conditio.*

genti

genti abactis, ad pristinos lares se receperunt. Gothi interea Rhegij adorti præsidium, id expugnare pertentant. Sed qui intus obsidebantur, fortissimè repugnâtes, hos procul ab se perpulere. Totilas vero quum necessaria cognouisset obsessis deesse, dimissâ ibi ad custodiâ exercitus parte, ne aliquid hostes inferrent, sed commeatus inopia se dederent Gothis, ipse cæteris traiectis in Siciliâ copiis, Messanæ adortus est mœnia, cui mox Domentiolus, qui ei vrbi & Romanis militibus præerat, extra muros occurrens, certamine cum Gothis inito, bello non inferior fuit. Intra urbem deinde quum se recepisset, eius intentus custodiæ quiescebat. Gothi verò nemine sibi deinceps obuiam prodeunte, Siciliam ferè omnem depopulantur. Sed Romani in Rhegio circumfessi, quum sibi necessaria penitus defuissent, se simul & oppidum hostibus tradidere. Quæ omnia vbi Imperator accepit, contracta mox nauium classe, & exercitu ex peditum cohortibus non parui momenti parato, nauibusque statim imposito, Liberium vniuersis præfecit, & quam celerimè iussit vt in Siciliâ nauigaret, eamq; enixè seruaret periclitantem. Liberium tamen classi se præfecisse pœnituit, vt effœtæ ætatis iam virum, rei que bellicæ imperitum. Vnde Artabanem delicti in se venia data. Thraciæ cohortibus ducem præfecit, & paruis cum copiis in Siciliam confestim transmisit, iussitque vt Liberij, quem ad se reuocarat, classem reciperet. Summæ tamen totius aduersus Gothos & Totilam belli, Germanus ex sorore nepotem præposuit, cui non magnum exercitum tradidit, sed ingenti pecunia data, ex Thracibus Illyriisque quammaximas vt cogeret copias imperauit, coactisque in Italiam celerius duceret. Sed magno Germanus studio tenebatur, Gothis quandoque tandem deuictis, ingentem ex ea re sibi

*Totilas Siciliam ingredi-
ditur, obse-
so prius Re-
gio & Mes-
sana.*

*Regij dedis-
sio.*

*Artabanus
in Siciliam
mittitur.*

*Germanus
bello præfe-
ctus cum po-
tissime ma-
xima.*

*Germani
res in Afric-
a gesta.*

laudem comparare, vt quemadmodum Libyam Romano imperio conseruasset, ita & Italiam vendicaret. Stotza nanque in Libya tyrannidē exercente, & eius prouinciæ imperio occupato, Germanus statim per imperatorem eō transmissus, superatis mirifice bello seditionis nonnullis, & tyranno deletō, tyrannidēque prorsus extincta, Romano Libyam recuperat imperio. Vnde vel Italiam in potestatem recipiendi magna illi spes erat: quandoquidem & Mathasuntham Amalassunthæ filiam, Theoderici neptem nuper in vxorem traduxerat, Vitrige mortuo, cui prius illa denupserat, & Gothos Mathasunthæ vxoris verecundia ductos, quam secum in expeditionem ducere constituerat, aduersum se arma sumere non ausuros fidebat, repetita præsertim Theoderici memoria, & simul Alarici, in se aliās imperantium. Germanus itaque ingentem pecuniam, partim imperatoris, partim suam, & hanc non minorem, effusus prodigendo, ex bellicosissimis viris quā maximo contracto exercitu, breui non modicas consequutus est vires. nam Romani egregij bello viri præfectis alijs fastiditis, quorum ipsi hastati peltatique milites extiissent, Germanum promptius sequi, & ex Byzantio item ac Thraciæ locis Illyricisque permul-ti, Germanique ipsius liberi in hanc secum expeditionem miro studio ferri. Ex nonnullis præterea equitum turmis, qui in Thracia collocati iam antea fuerant, imperatoris permisu delectus habitus est, barbarorum insuper multi ad Histrum flumen nec stationem habentium, tanti viri fama ac gloria ducti, non mediocri accepta pecunia Romano se exercitui adiungere: haud secus & ex barbaris alij vnde quaque terrarum contracti, ad hunc confluebant, Longobardorumque dux ipse armatos mille, quos paratos habebat, produxit. His itaq; & longe maiori-

*Mathasun-
tha Germa-
ni vxor.*

*Magnitudo
animi copia-
rum Germa-
ni, ducis for-
tiss & libe-
ralissimi.*

*Fama glo-
ridque du-
ci milites
allicit.*

maioribus in Italia apparatibus nunciatis, qualia solet fama progrediendo humanis in rebus efficere, Gothi statim formidine capi, & in ancipiti esse, vtrum aduersus Theoderici genus belligerandum sibi iam esset, an minime. Milites verò Romani, qui cum Gothis inuiti forte tunc militabant, ad Germanum qui nunciaret miserunt, vbi se primùm in Italiam aduentasse cognouerint, & in castris eius exercitum resedisse, nulla interposita mora ad eum se conuenturos. Imperatoris præterea exercitus milites, qui Rauennæ fuerant, & aliis in Italiæ locis relictis, vt spe optima confirmati, Iustiniano per se loca omnia diligenter seruanda duxere. Quin etiam & cæteri omnes, qui vbi cū hostibus manus conseruissent, deuicti prælio essent, & ex fuga (vt licuit) diuersim dilapsi superfuere, postquam Germanum iter in Italiam facere acceperunt, agmine vno in Histriam se conferentes, ibique Romanum exercitum præstolando, quieti manebant. Ad hæc & Diogenes (iam enim constitutus pactisq; aderat dies) cū ad se Totilas Centumcellas ex conuento vt dederet, nunciatum misisset: respondit, haudquaquam in sua tunc esse oppidum potestate, & audisse Germanum se interim ad bellum administrandum imperatorem creatum, & cū exercitu non procul inde abesse: veruntamen ni suos sibi reddere obsides nolit, se derepente, quos ab se accepisset, interfecturum. Nuncio itaque cum his mandatis dimisso, ad tuendum oppidum suæ fidei traditum diligentius se comparabat, Germanum opperiens cum exercitu propediem affuturum. Dū hæc agerentur, exacta iam hyeme, quintus ac decimus annus huius belli finiebatur, quod scriptis Procopius demandauit. Germanus interea dum Sardis & in Illyria exercitum cogit disponitque, ac fortissime cuncta ad futuri belli apparatus

*Fama verè
mutationē
efficit.*

*Præstantissi-
mū ducis
præsentia
multibus
audaciam
inspirat.*

*Diogeni in-
crepidus an-
nu.*

*XVI. au-
nus belli G-
thici.*

*Sclauinorū
grassatio-
nes.*

constituit, Sclauinorum vis ingens, & quanta non
alias vnquam Histrio flumine pertransito, ad Naif-
sum venit, quorum perpaucos quosdam ab eorum
exercitu seiunctos, errantesque, in ea circumua-
gatos iam loca, Romani nonnulli captos coërcent,
quæstionēque habita perunt, qua nam de causa
Sclauinorum exercitus, quidve facturus Histrum
transierit. Tum illi sedulo affirmare, Thessalonicam
urbem, circumiectaque huic loca ad occupandum
hos aduentasse. Quæ utique vbi Imperator accepit,

*Germanus
propter
Sclauinos
venocatur.*

periculi magnitudine magnopere territus, ad
Germanum literas scripsit, in Italiam vt iter dif-
ferret, Thessalonicamque veniret, vt illi, ita & aliis
eius regionis vrbibus opitularum, Sclauinorum
quanta vi posset insultus propelleret. Vnde Ger-
manus posthabitis cæteris, eodem quo erat loco
permanit. Sclauini deinde ex captiuis facti iam
certiores, Sardis Germanum esse, ingenti formidi-
ne perculluntur. Iam enim Germanus idcirco erat
apud barbaros celebrer, quia quum primùm Iusti-
nianus eius auunculus imperio potiretur, Anta-
rum gentes, quæ Sclauinis finitimæ sunt, flumine
Histrio traiecto magnis copiis agrum Romanum
quum iam inuasissent, Germanus idem, qui paulo
antè præfectus Thraciæ fuerat, inito cum barbaris
prælio, & eorum exercitu debellato, ad internecio-

*Germanus
Antarum
victor.*

*Ex Victoria
gloria.*

nem hos tandem deleuit. Qua ex re tam prosperè
gesta, magnam sibi hic famæ & nominis peperit
apud omnes mortales celebritatem, & apud barba-
ros istos præcipuæ laudis plurimum & autoritatis
est consequutus. Sclauini igitur Germani, vt dixi-
mus, formidine perciti, quum ingentes hunc copias
ducturum existimarent, vt qui per Imperatorem
aduersus Torilam Gothosque in Italiam mittere-
tur, ab eo itinere, quod recta Thessalonicam ducit,
alio confestim diuertunt, nil auti prorsus in cam-

*Ante con-
spectum præ-
alarum ducis
fugiunt præ-
datores.*

pum

pum descendere, sed Illyricis montibus superatis, in Dalmatiam peruenere. Eorum itaque cura Germanus denique liberatus, vniuerso mox exercitui imperat, ad iter se præpararet in Italiam post biduum eundem. Ipse interim nescio qua sinistra fortuna, morbo nec longe post capitur, & vitam cum morte repentiùs commutauit, momentoque temporis Germanus ex humanis excessit, vir sanè vt strenuus, ita & bello imperator egregius. Iustinianus interea ex tanti viri iactura, vt decuit, dolore ingenti affectus, Ioannem iussit vnà cum Germani liberis, exercitui in Italiam eunti præesse. Hi verò in Dalmatiam statim hybernaturi proficiscuntur, quum factu impossibile iudicarent, vt eà finem circumeundo in Italiam peruenirent. Fretum nanque traicere, quum nullè his essent in præsentia naues, nil poterant. Liberius interea nondum certior factus Imperatorem pœnituisse, quòd se in Siciliam miserat, Syracusas applicuit, ab hostibus tunc fortè obsessas, impetùque in barbaros factò, in portum descendit, cum vniuersaque classe muros subiuit.

22 ARTABANES deinde non longe post, quum Cephaloniam venisset, vbi Liberium intellexit, ac suos inde soluisse, & Syracusas aduectos, hos subsequutus Adriatico mari prouehitur. Sed vbi demum Calabriae appropinquauit, de improviso tempestate coorta, & ingentibus ex aduerso violentissimis ventis sic inuicè eius dispersæ sunt naues, vt in Calabriae littus pleræq; delatæ, in hostiù venerint potestatem: nonnullè verò vi nimia ventorù impulsæ, & incredibilem in modum procellis coactæ, retrò cursum tenentes Peloponnesum, vnde profectæ erant, redirent: reliquæ omnes vel solutis compagibus periere, vel integræ, quocunque tum licuit, euaserunt. nauis tamen, qua præfectus classis

*Germani
obitus & eo-
logium.*

*Huic liberò
& Ioannes
in bellico mu-
nere suce-
dunt.*

*Classis impo-
ratoria tem-
pestate desi-
citur.*

*Miletum
agrè appli-
cat. & sado-
na fit.*

Artabanes uehebatut, malo ex tempestate diffracto in id discriminis venit, & fluctibus sic ferebatur, vt Meletum denique fit applicando seruata. Quo factum, vt incolumis Artabanes ex insperato euaserit. Liberius interim, quum neque in hostes prodiret, nec pares hic esset, ad decertandum vires sat nactus, nec commeatus haberet, suis diuitius vt multitudine abundantibus suffecturos, è Syraculis cum his, quos ductabat, profectus; & hostem frustratus, Panormum se contulit. Totilas uero Gothique omnibus ferè Sicilia locis depopulatis, equorum pecorumque aliorum numero ingenti abacto, frumentoque & cuiusuis generis frugibus ex insula ipsa transuectis, & maioris precij rebus in naues impositis, insulæque mox destituta, celeri Italiam nauigatione, Supino quodam percauto viro ad id hortante, mox repetunt. Ioannes uero, dum hæc agerentur, & Imperatoris exercitus in Dalmatiam peruenisset, Salonis hybernare constituit, vt inde exacta iam hyeme, recta Rauiennam contenderet. Sclauini uero, qui Imperatoris antehac terras inuaserant, & gentis eius alij subsequuti, Histro transmissis, cum suis statim se iungunt, qui eam regionem paulo antè & licentius incurfarant, nonnullis existimantibus. Totilæ ipsum, barbaros hos pecunia non parua corruptos, atque adeo persuasos, idcirco in eam Romanorum prouinciam immisisse, vt Imperatori aduersus Gothos nulla de cætero foret ex æquo bellum administrandi facultas, quum in expugnandis barbaris vires intenderet suas. Siue igitur vt Totilæ gratificaturi, siue de se, nec uocati quidem Sclauini se eò contulerint, nil habeo quod pro certo affirmare sat queam. Quum in tres itaque partes Sclauini partiti copias essent, diuersim vagati, Europam malis insanabilibus affecere: quippe qui non ex incur-
sione,

Gothi redeunt in Italiam.

Ioannis confluunt.

Sclauinorū noua grassationes, praesertim in Europæ perniciem.

sione, vt assolent, agros popularentur, in prædámque omnia agerent: sed perinde domi hyberna habentes, hostile nil prorsus reformidarent. Sed in hos demum egregium Imperator exercitum misit, cui inter cæteros Constantianus, Aratius, Nazaresque præerant duces; Iustinus item, Ioannésque præfecti, quibus omnibus Scholasticû quendâ præfecit, & hunc eunuchû. Is igitur Romanus exercitus sic comparatus, barbarorû partem circa Adrianopolim statim adeptus est, quæ ciuitas in Thraciæ mediterraneis sita, quinque a Byzantio abest dierum via. Sed progredi barbari non vspiam poterant, vt qui hominû pecudûmque, & ingentis præcij rerum abacturi simul prædas essent: vnde eodem in loco manentes prælium cum Romanis inire sic nitebantur, vt eorum ab his haudquaquam præsentiretur incursus. Sclauini itaque in colle castra, qui ea prominet regione, locarunt; Romani in câpo, & non procul ab hostibus confederunt. Dum itaque suis vtrique se continent stationibus, in eâque mora plurimum conteritur temporis, Romani milites vt tædio simul & indignatione affecti, rem ægerrime ferre, præfectosque acrius incusare, quod quum ipsi comitatibus abundarent, vt Romani exercitus principes nullam haberent militum rationem, qui rerum necessariorum inopia premerentur. Quare velle se omnino prædicere, atque id sedulo affirmare, eorum iniussu cum hoste manus conferere: vnde suorum pertinacia militum, duces pugnam cum barbaris conferunt. Fit itaque fortiter prælium: vincuntur demum & fugantur Romani, ex hisque præliando quam multi & fortissimj quique occumbunt. Nec duces ipsi admodum abfuere, quin in hostiû potestate venirent, cû reliquis tamen fusi fugatq; tûc licuit, in tutu se recepérunt. Barbari igitur Cóstâtiani signo potiti, certatim

*Exercitus
Sclauinis op-
positus.*

*Ingens præ-
da maximû
belli impedi-
mentum.*

*Milites tæ-
dio ac indi-
gnatione af-
fecti, ad di-
micandum
suos duces
cogunt.*

*Temerarij
intempesti-
ue festina-
tionis merce-
dem recipiunt.*

procedunt, & aſtycum agrum ad id tempus inta-
ctum, libere & pro arbitrio populantur, ingénſque
in eo præda inuenta. Omnibus itaque Romanorum
rebus direptis, ad longos muros perueniunt, qui
diei iter vel paulò pluſculum à Byzantio abſunt.
Non longe poſt tamen Romanorù exercitus, vbi ſe
ex fuga recepit, in vnum contractus barbaros in-
ſequutus, & de improuiſo iſtorum exercitus partè
adeptus, impetu facto in fugam auertit fuditque,
non parua his clade illata, Romanorùmque, quos hi
antea acceperant, vi magna recuperata, Conſtan-
tiani que amiſſum ſignum inuentù recipiunt. Qui
verò è barbaris ex ea cæde ſuperfuere, cum reli-
quis ſuæ gentis hominibus demum ſe protinus re-
ceperunt. Sed iam ad ea, quæ intermiſſa ſunt, re-
deamus. Belifarium itaque quum ad ſe Imperator
(vt diximus) reuocaſſet, maximo in honore habe-
bat. haud dum tamen id curæ ſuſceperat, vt eum
Germano ſuo iam fato deſuncto, in Italiam ruruſum
tranſmitteret, ſed Orientis præfectum hunc fecit,
ſuique corporis cuſtodum principem conſtitutum
apud ſe detinebat. Erat itaque Belifarius Roma-
nis cæteris dignitate præſtantior, qui vel patritij
fuerint, vel antehac conſulares. Vnde & cæteri ho-
norum huic & decorum primatum concedere,
ſuùmque ius, virtutis ob verecundiam, vel ſibi ex
lege datum permittere. Ioannes interea eiùſque mi-
lites dum Salonis hybernât, & hos in Italia Roma-
ni exercitus duces ad ſe venturos opperiantur,
ocioſi omnes & imbelles manebant. Iamque hye-
mis aderat finis, ſextuſque & decimus belli huius
annus exibat, quod ſcriptis Procopius tradidit. In-
ſequenti autem anno, & primo ineunte iam Vere,
Ioannes ex Salonis mouere animo agitabat, & ad-
uerſus Totilam Gothòſque ductare. Sed eius pro-
fectio per Imperatorem interpellatur, iubentem
eodem

*Fortes au-
tem ſuam
ignominiam
viciffim abo-
lent.*

*Belifarij for-
tuna colla-
pſa iterum
capite eri-
git.*

*Belifarius
P. P. oriſta.*

*Eiuſdem elo-
gium.
Inducta e-
xercitus.*

*XVII. an-
nus belli Go-
thoſi.*

eodem manere, & Narsetis eunuchi aduentum ad se præstolari. hunc nanque ei bello præficere iam animo destinarat. Narfes igitur non paruo exercitu & magna pecunia ab imperatore acceptis, iter aggre ditur. Vbi verò cum suis militibus mediam in Thraciã venit, Philippis Macedonię ciuitate ab in cœpto itinere interclusus, aliquandiu se tenuit. Hū norum nanque exercitus quum Romanum ea e regione inuasisset imperium, nemine obsistente a gere omnia & peruastare. Sed quum hi partim The salonicam se contulissent, & partim Byzantium i rent, è Philippis vix tandem egressus cœptum iter prosequitur. Vnde hac intermedia mora dum Ioã nes Narsetem Salonis interea opperitur, & Narfes Hunnorū insultu interpellatus iter tardius faceret, Totilas Narsetis expectando exercitum res ita Ro mæ disponit. Curam vrbis tuendæ patriiis non nullis Romanis Gothisque tradit; cæteros quos fortè habebat suspectiores, in Campaniam misit, præ se proculdio ferens, eorum se denique pœnite re, quæ ad vrbis desolationem molitus antehac es set. Trans Tyberim præterea ex Romanis plerosque perinde ac seruitia ad habitandum exposuit, ademp tis his primùm publicis ac priuatis pecuniis. Sed Romanos equidem præ cæteris reor moralibus suæ patriæ studiosissimos esse, patriosque ritus or nare & tueri magnopere posse, ne quid omnino ex vetusto decore ac pristino illo depereat.

23 TOTILAS itaque rebus ita dispositis, longas naues Gothis militibus complet, irêque in Græciã iuber, quosunque offenderent enixe prædatū. Sed ea classis non prius mali quippiam est passa, quam Phæacum ad terram, quæ Corcyra nunc dicitur, peruenisset. Hanc nanque Gothi non solam primo ipso appulsu diripiunt, sed insulas huic circūiectas deuantant. In continentem deinde pertranseuntés,

Rt. j.

Narfes belli dux mittitur contra Gothos, quoru potētia paulo post fracta est. Succedit sapiēti duci dux prudentissimus & fortissimus: qua ratione deus imperium Romanum conseruat & Gothicū enertit.

Classis Gothica expeditionis & res gestæ.

Carfus.

omnia circa Dodonem urbem loca, & Nicopolim præcipue, Anchiolumque populantur: vbi incolæ ferunt, si credere dignum, Anchisem Æneæ patrē, cæpto iam bello, quum illuc denique cum filio apulisset, excessisse e vita, nomēque loco dedisse.

*Pugna pro-
spera.*

Maritimam deinde oram omnem ea e regione adnauigantes, Romanorum non in paruam vim nauium quum incidissent, cum ipsis oneribus ad vnā omnes mox capiunt, in quibus & rates fuisse sat constat, quæ ipsa ex Græcia ad Romanum & Narsētis exercitum necessaria ferrent. Totilas interim in agrum Picenum iam copias miserat, quibus & viros præfecerat rei bellicæ gnaros, Anconam vt oppidum caperent: his ipsis & naues septem & quadraginta attribuit, vt Anconæ præsidium terra marique enixius obsidendo, facilius & minori negotio in potestatem redigerent. Sed in ea obsidione quū temporis plurimum contritum fuisset, contigit forte, vt qui intrus obsidebantur, commeatus inopia premerentur. Quod utique vbi Valerianus, qui

*Oppugnat
penuria an-
nonæ, sed nō
expugnat.*

Raennæ tunc erat, perdidit; quum de se minime posset Romanis Anconæ obsessis subsidium ferre, Ioanni, qui Salonis erat, in hanc sententiam literas scripsit. Solum nobis Anconæ oppidum, vt tute nostri, intra hunc finem reliquum est, si modò ad id tempus relinquitur. Sic enim cum Romanis ibi præsidariis & per Gothos obsessis nunc agitur, vt admodum verear, nisi in præsentī his auxilio simus, ne omnino præposteri videamur nostris rebus studium impendisse. His literis Ioannes perlectis, & si inde abscedere imperatoris iussu prohiberetur, vltro tamen virgente discrimine præponendam fortunæ necessitatem Iustiniani imperio

*Ioannes in-
iussu imp.
eum classe
soluit, immi-
nente peri-
culo præpo-
nendam for-
tuna necessi-
tatem esse
existimans.*

ratus, delectis egregiis bello viris, hisque in octo & triginta naues impostis, ad navigationem præcelerēs, & optimè ad bellum nauale instructas,

ac quouis genere commeatu affarim inuecto, è Sa-
lonis euestigio soluens Romanam ad classem suam
applicuit, ad quam cum nauibus duodecim & Va-
lerianus non longe post venit. Vbi verò hi duces se
inuicem cõiungere, communicatis denique rebus,
quæ factu potiores sunt visæ, inde profecti in alterâ
continentis partem vna omnes delati, eum in lo-
cum descendunt, quem Dyfium in Gallias Romani
dicunt, ab Ancona non procul situm. Quorum
aduentum vbi Gothorum principes accepere, na-
ues confestim longas septem & quadraginta, quæ
præsto his erant, delecto milite complent, & reli-
quis copiis ad præsidij obsidionem relictis, rectâ in
hostes ducunt. Vbi verò in conspectum venerunt,
vtrique naves à cursu parumper continuere. His-
que demum in vnum contractis, & paucis monen-
di milites gratia vsi, Ioannes in primis ad suos ora-
tionem huiusmodi habuit: *Nemo vestrum, ô milites,*

pro Ancona duntaxat, proque in ea Romanorum præsi-
dio obfessorum seruando, præsens certamen id fore existi-
met, nec eatenus decernendum nobis pugna hac esse: sed
summatim vt dicam, belli caput ibi consistere, vbi & præ-
lium id declinabit, & eum finem vt sortiatur necessarium
fore, quem fortuna ipsa obtulerit. Sed in presenti ca-
vos subeat cogitatio velim, maximum in bello momen-
tum, bellique apparatus commeatu copiam esse. nam
qui necessariis ad vitam indigent rebus, vt ab hoste vin-
cantur necessarium est. Non enim fames ipsa sat nouit cum
virtute cohabitare, quum esurire & strenue facere huma-
na natura nil ferat. Hæc quum ita se habeant, illud velim
vos minime fugiat, ex Hydrunte adusque Rauennam
præter id nullum relinqui præsidium, in quo nobis equis-
que in escâ pernecessaria deponantur. Sic enim hostes teris
his potiuntur, vt in hac maritima ora nõ aliquis sit pacatior
locus, vnde nobis vel minimos liceat cõmeat^o parare. In An-
cona ergo spes uestra omnis nunc residet, vt ex Dalmatia,

*Gothi se ad
pugnam ac-
cingunt.*

*Ioannis ad
suos exhor-
tatio.*

*Necessario
pugnandum
esse ostendit,
tum vt ob-
fessi seruentur,
tum vt
classis ipsa
subsistere va-
leat.*

que huic ex aduerso est sita, soluentibus nostris applicare
huc liceat, & se in tutum recipere. Quocirca si hodierna
hac die strenuè vos in nauali hac pugna gesseritis, non so-
lum sub Romano hanc urbem confirmaturi vos estis im-
perio, sed & de summa, aduersus Gothos quod geritur,
belli spes nobis optima ut de cætero sit, effeceritis. Quod si
forte, quod minus optem, in hoc certamine fallimur, &
inferiores ipsi hoc prælio fueritis; vel illud vobis occurrat

Nec ulla
spes euaden-
di præter-
quam in a-
nimi præsen-
tia.

neceffe est, has hostibus passim præoccupantibus terras, &
mari insuper præualentibus, ut nuspian sit Romanis per-
fugium. Salutis spes igitur his est in dexteris sita, & ut
geste res bello fuerint, sic est proculdubio successura. Agi-
te ergo quantum viribus ipsi valetis, præstate vos viros,
& bellum strenuè gerite, illud animo agitantibus, victoribus
vobis partam ob gloriam perpetuam fore felicitatem, vi-
ctis vero postremum id in vita certamen Gothorū dein-

Gothorum
ducum ora-
tio. que mul-
tam auda-
ciam prodiit
ignominia
futura præ-
sagam. Et
enim qui su-
per mensa
debellatur
sunt gigan-
tes, ut plu-
rimum in
arena igna-
uia & fugæ
ineunt con-
siliū.

de duces ita suos hortatos ferunt. Et si hostes hi dete-
standi ex Italia eiectione antehac fuerint, haud sat liquet, quā
in reconditis & penitissimis antehac, & tam diu deli-
tuerint locis, siue in terris, siue in mari fuerint, unde nunc
demum emerferint, nobiscum inituri certamen. Sed neces-
sarium est temeritatis & audaciæ hos ut al' quando tan-
dem pœniteat, nil permittentibus nobis eorum dementia
in maius exorescere: quæ utique si principio non statim
reprimitur, in insanabilem audentiam desinat necesse est,
& in superuenientium nobis rerum calamitatem. Ostendi-
te ergo è vestris egregiè factis Græculos hos homines esse
& natura imbelles, vel victos aliàs, incautos nunc aude-
re: nec quoquam pacto vos finite tentationem hanc istis
procedere, nam paruis facta istorum statim ignauiam in maio-
rem euadet licentiam, quæ paulatim progrediendo sedula
fit audacia. Nolite strenuè pugnantibus vobis existimare
diu hos obstituros, qui enim cum viribus non animum suum
metitur, principio statim pugna arguitur, nam ea imita de-
fluere & simul flaccescere consuevit. Hæc itaque quæ ita
se habeat, meminisse vos velim, eos hostes hos esse, qui ve-

Ira virtute sapius pertentata in fugam se aliàs dederint.
 Considerate præterea, nil meliores nunc redditos contra
 vos aduentare, sed ut præteritorum simillima audentes, ita
 & non ab similem in præfenti habituros fortunam. His
 dictis Gothorum præfecti suos hortati, cum hostibus
 occurrando sine mora conferunt manus. Itaque
 fortiter nec secus nauale vtrinque geri certamen
 cœptum, ac pedestri pugna decertaretur. Nam
 hostes in se inuicem proras aduersa fronte conuerterant,
 sagittasque immittendo certabantur: & qui viribus
 præualebant, pede collato vt iam coherentes inter se
 depugnabant, è transtris nil secius ac parenti in campo
 acie decernentes, gladiis se mutuo ac telis ferire.
 Sed barbari deinde incòpoliti & solutis ordinibus
 decertabant. nam partim quidem sic naues disiunxerant,
 vt hostibus ad expugnandum opportunas, vt eius
 pugnae ignari, offerrent: partim verò inter se adeo
 coeuntes condensauerat naues, vt sibimet essent ad
 pugnam impedimetro. nam earum & malos contem-
 plari quis poterat confertos adeo inter se extitisse,
 vt vel sagittas ac tela facile interciperent in hostem
 immissa, nec armis vti ipsi iam possent, quum sibi
 Romanos insistere præuidissent: sed clamore & impul-
 sione nitendo se inuicem temerè offendebant,
 retròque naues & nullo ordine compellebant
 contis summotas, vt quarum in angustum proras
 agmine vno conferrent, nunc verò diuersi ab inuicem
 cum eorum iactura discederent, vel in proximos
 quisque suos ingenti cum vulatu impetum faceret
 potius quam hortaretur in hostem. Vnde dum suam
 demum imperitiæ student, de se vt hostes referrent
 victoriam, effecere. Romani autem, quum viriliter
 ea in pugna se gererent, bellumque nauale scitè
 nimium pertractarēt, nauibus in fronte omnibus
 constitutis, & ab inuicē non longè distantibus,
 nec vltra quam necessarium

Romanorū
 & Gothorū
 pugna nau-
 ualis.

Ad eladem
 & fugā via,
 pugnare in-
 composito.

Audacim
 & nimia se-
 curitatis an-
 te pugnam
 stipendium
 in pugna a-
 nimia caci-
 tas & stul-
 tius impetus.

inter se coëtantibus, sed ea moderatione & arte, vt in vnum se statim cogere possent, & rursus disingere: si qua. n. forte hostium nauem diuersam a cæteris conspicantur, nullo negotio inuadentes mox suppressimunt: vbi vero tumultuari barbaros demum animaduertunt, crebra sagittarum immisione hos eminus necant. Victi itaque, & desperatis rebus iã Gothi, nec aduersanti fortunæ poterant repugnare, nec ea sarcire, quæ prælio deliquissent. non enim nauali hoc bello vt pedestri in pugna transis insistere norant, vel inde fortiter depugnare, sed suo cū periculo certamine intermisso ita torpuerant, vt belli perinde euentu fortunæ permisso ad turpem deditiōnem & magna cum ignominia demū se verterent, nec fuge decentioris cuiuspiam, nec virium vlla his recordatio fuerit, nec aliud quippiam suppeteret ad salutem: sed inter hostium naues suis in dissipatis quid factū opus tunc esset dubij & incerti constiterant. eorum tamen nonnulli cum nauibus vndecim fugam ceperunt, & hostes frustrati integri euasere; cæteri omnes Romanorum in potestatem venerunt, quos euestigio partim hi interficiūt, partim cum nauibus ipsis demergunt, qui fortē reliqui fuerāt viuos cepere. Ex Gothis vero, qui cum ratibus vndecim è pugna profugerant, quum in cōtinentem iam descendissent, his statim incensis, ne in hostium ditionem venirent, ad ea castra pedibus feruntur, quæ Anconam tunc obsidebant, & omnibus explicatis, quæ sibi iam accidissent, cum Gothorum exercitu & ipsi mox abeunt, desertisque castris, cursim ac simul tumultuantes ad Auximum propinquā his urbem se receperunt. Romani inter ea Anconam profecti, hostium statim castris direptis, illatisque in præsidium comitatibus, inde soluerunt, Valerianus Rauennam, Ioannes Salonas redit. Hæc fermè Totilæ pugna & Gothis simul animos

*Srenuoria
bellatorum
typus.*

*Gothi vin-
cuntur.*

*Ignauorum
vultum de-
scriptis.*

*Timiditas
vis præmiū.*

*Ancona
obsidione li-
berata.*

*Victoria a-
uimos vin-
centibus ad-
dit, victis
aufert.*

animos fregit. Per id tempeſtatis Romanorum res in Sicilia ita ſe habuere, vt explicaturus mox ſum. Jam enim Liberius per imperatorem Byzantium reuocatus redierat, & Artabanes, vt imperatori eſt viſum, Romanis tunc copiis imperabat. Is dum Gothos eius in inſula relictos præſidiis, & ſi per paucos obſider, deuictis tamen qui in pugnam exiſſent, & cæteris maximam in comœtus deductis neceſſitatem, in deditiōem demum omnes recepit. Quibus rebus territi Gothi, ob bellique naualis iacturam dolore affecti, prælium detre- ctabant, quum de cætero ſibi nil proſperè ſucceſſurum ſperarent, & illud agitent iam animis, quandoquidem recens ab hoſtibus ſuperati fuiſſent ac planè deperditi, ſi quod forte ad breue Romanis ſubſidium aduentaret, ſe nullo his poſſe pacto reſiſtere, neque ad temporis quidem punctum ſperare in Italia ſe permanſuros, vel ab imperatore impetraturos veniæ aut gratiæ quippiam, quum antehac Totilas sæpe ad hunc nuncios miſerit ſignificatum, maximam Francos Italiæ partem præoccupaſſe, quod reliquum terræ in ea eſſet, longe latèque vacare, deſertumque ab humano cultu iam eſſe, Sicilia verò, atque Dalmatia, quæ ſolæ integræ permanſiſſent, Romanis Gothos ceſſiſſe. Fateri præterea ſocietatem ſe velle cum eo inire, ſi modo ſibi id animo ſedeat, illique ſe in cæteris obſequi cupere, & imperatorem ſatis conſtaret, vt qui Gothorum eſſet nomen perofuſus, atque adeo è Romano imperio propulſare hos animo deſtinatſet, oratores inauditos ad Totilam remiſiſſe.

24. THEVDIBERTVS interea Francorum dux moritur, qui Cottias antea (Ligurię loca nonnulla) Alpes, Venetorumq; pleraque nullo ſibi iure ſtipendiaria fecit. Sed Fraci bellatium inter ſe ſtudia, quū

Rr. iij.

*Prælium a-
libi detre-
ctant, qui
ſocios in ſu-
gam comē-
tos eſſe au-
diunt.*

*Francorum
in Italia
progreſſus.*

propriam ad res gerendas opportunitatem fecissent, debellatorum ex bonis creuere, & eorundem ex opibus aucti sunt. nam Gothis castella nonnulla in Venetos impartiti, & maritima quaedam Romanis loca, cætera suæ ditionis fecere. Romanis itaque & Gothis, sicut diximus, armis inter se decernentibus, nec novos alios hostes nactis, Gothi quidem & Franci ad colloquium venere, in idque conuētum, vt quoad Gothi prælio essent cum Romanis decertaturi, sua vtrique haberent, pacificæque inter se vnerent, nec quippiam integraretur hostile. Quod si vnquam contigerit, Iustinianum Totilam bello peruincere, tunc quidem vtrisque vt liceat sua sic moderari & regere, vt expedire fuerit ipsorum cuique visum. Theudibaldus deinde Theudibaldus filius in regno successit, ad quem imperator Leontiū quendam legauit, consulari ex gente virum, secum aduersus Totilam Gothosque vt societatem iniret, & Italiæ locis insuper abstineret, quæ ille nimio inuadendi & indecentius studio tenebatur. Leontiū itaque quum ad Theudibaldum venisset, dicere ira exorsus est: *Aliis fortè nonnullis spem præter euenisse aliquid potuit, in Romanos verò que per vos gesta fuere, nulli adhuc contigisse mortalium puto. Constat sanè Iustinianum imperatorem non prius se ad id bellum aduersus Gothos parasse, nec suscipere antra peroptasse, quam Franci ipsi sub societatis & amicitie nomine ingenti ab se accepta pecunia, certamen id secum & se suscepturos pollicerentur. Hi tamen non solum que polliciti sunt, non exequenda duxere, sed tanta Romanos affecere iniuria, quanta ne suspicari quidem quisspiam possit. Pater nimirum tuus Romane ditionis terras inuasit, ad se nil penitus attinentes, vt quas vel absentibus à suis conatibus Francis, in potestatem & maximo cum labore, summoque belli discrimine Iustinianus redegerat: à quo nunc venio ad te delegatus, non peracta & ià præterita incusaturus,*

Inter Gothos & Francos pacta.

Theudibaldus rex Francorum.

Legati imp. ad Francos oratio qua expositi in Gothos iniustis bellis, petit vt Franci quæ usurparunt Iustiniano restituant.

curus, sed ea postulaturus monitorisque, que tibi futura rursus sunt, consulturusque denique tuam ut firmiter serues felicitatem, & habere, que sua sunt, Romanos quandoque sinas. nam & pusilla rei plerumque iniusta possessio, vel magnas vires iam consequutos priuare presentibus potuit bonis, vel maioribus antehac partis. nam & prosperior cum iniquitate fortuna coire nil solet. Nunc vero rursus aduersus Totilam bellum nobiscum ut geras, hortamur, hoc pacto & patris exequi promissa nunc poteris, quum liberos sedulos beros omnium maxime deceat, parentum delicta sarcire, si seriant. quid hos respiciam deliquisse contigerit, & alias benefactis, que optime gesserint, confirmare: quandoquidem sapientissimis viris id sit optandum quammaxime, suorum maiorum recte facta ut imitentur, praua vero reuera ut liberi faciant. Ad hæc accedit, quod ne inuitatis quidem Francis, id vobis necessario bellum esset contra Gothos cum Romanis suscipiendum: siquidem cum barbaris istis iam diu vobis certamen est, qui à principio & hostes Francis fuerat, ac suapte natura ut leues & infidi hostiliter & implacabilem in modum per omne vos auium antehac oppugnarunt: nunc vero quandoquidem nos reformidant, haudquaquam indignum se ducunt vobis seniliter adulari, quos forte à nobis si vtrunque abducere poterunt, non longe post quid in Francos animi habeant, patescerint. Nam improbi homines nec in prospera quidem, nec in aduersa fortuna suos immutare mores sat possunt: quos tamen dum aduersi aliquid patimur, occulere solent, & ita ut dum finitimorum opera indigent, cogente necessitate, vel suam quidem occultent improbitatem. Hæc ergo ipsi memoria repetendo, renouate cum Imperatore nunc foedera, & in veteres hostes illatas quondam iniurias enixius vindicate. Hæc vbi Leontius perorauit, Theudibaldus ita respondit. Socios non aduersus Gothos nec recte quidem, nec vestro merito vos inuocatis, sum namque nobis hoc tempore Gothi amicitia. uncti: unde si erga hos se instabiles præstiterint Franci, nec vobis quidem fideles erunt, mens namque, que in

Deinde cum Romanis aduersus Gothis sedulos beros omnium maxime deceat, parentum delicta sarcire, si seriant.

Ratio alterius huius rationis.

Confirmatio ex sententia communi collecta.

Francorum responso, qua illorum ingenuitas animique magnitudinem prodit.

amicos prauitatis & inconstantia semel arguitur, diuertere ab equitatis via assiduo solet. Ad ea vero, quae de occupatis per nos locis nunc meministis, responsuri id sumus, Patrem meum Theodibertum olim, nec fuit in morum quempiam violandi studium habuisse, nec alienam inuasisse possessionem, cui rei argumento ipse sum ego, qui ex eius hereditate nil sum opulentior factus, non igitur ille haec loca, ut Romanis sublata, tenebat; sed Totila ipso tunc possidente ac palam prodente accepit. Qua de re potius Iustinianum oportuit Francis congratulari, quandoquidem qui rerum suarum fraudatores perspexerit re aliqua item per alios fraudari, letari procul dubio poterit, haudquaquam immerito poenas luisse hos ratus: nisi forte his demum inuideat, qui illatam sibi iniuriam vindicauerint, nam hostium equitatem suam fecisse inuidiam, facere ut pleraque homines arbitrantur. Sed de his rebus cognitionem permittere iudicibus possumus, ut si quid, quod Romanorum fuerit antehac ditius, genitor meus abstulerit, sine ulla mora vel nolentes ipsi restituamus. De hisque Byzantium oratores per nos non longe post transmittentur. Leontio igitur demum dimisso ad Imperatorem iam quarto Leodardum legauit. Totilas Gothorum interea primores quosdam cum classe emisit, qui primum in Corsicam nauigantes, nemine resistente in potestate insulam redegerunt. Sardinia deinde potiti, utraqueque Totilae insulas vestigales fecerunt. Quam rem Ioannes quem didicisset, qui in Libya tum forte exercitui praerant, classe & ipse mox nauium ac hominum copias in Sardiniam misit: qui ubi Caralem urbem propius peruenire, positis castris hanc obsidere animo agitabant. nam muros expugnare nil poterant, obsistentibus Gothis, qui validum ibi haberent praesidium. Barbari itaque cognito Romanorum aduentu eruptione ex urbe facta, quum hos repentinus inuasissent, nullo negotio multis iam interfectis in fugam vertunt. Demum qui praelio superfuere fugientes se in naues recipiunt

Græcos gra
uiter car-
pit.

Corsicam &
Sardiniam
Totilas ca-
pit.

Romani
Iupiter in
fugam acti.

piunt, ac paulopost inde soluentes Carthaginem cū
 vniuersa classe perueniunt, ibique in hybernis mau
 fere, vt ineunte mox vere maiori cum apparatu in
 Corsicam ac Sardiniam exercitus ducerent. Atqui
 Corsicam veteres Cynnum dixere. in ea simia ad
 humanā fere nascuntur effigiē, equorūque armē
 ta passim vagantiū, sed paulo supra oues hi magni
 tudine sunt. Sclauini præterea ingenti multitudine
 Illyrios inuadentes, malis inexplicabilibus affe
 ce. Aduersus quos imperator exercitum misit, qui
 quum hostiū copiis esset longē inferior, haudqua
 quam cum his congregi potuit, sed barbarorum se
 quutus vestigia postremos carpebat, vnde nō pau
 cos ex his interfecit. Quos verò viuos cepisset, ad
 imperatorem Byzantium misit. Haud tamen pro
 hiberi omnino barbari poterāt, ne damna grauiora
 inferrent, sed in ea populatione quum temporis plu
 rimum hi contriuisissent, itinera passim cadaueribus
 complent, & infinita hominum copia in seruitutem
 abacta, omnibus prouinciæ rebus direptis, nemine
 hic occurfante cum omni præda domum se tandē
 incolumes receperunt. non enim vel Histriū flumen
 traicientibus barbaris Romani moliri insidias po
 tuere, vel vim alia quauis arte inferre: quippe quos
 Gepedes excepissent mercede conducti, precio ab
 his non paruo exacto. Sed imperator interim per
 moleste rem ferre, & grauius angī, quum nullo pa
 cto barbaros posset Histri transitu prohibere, quem
 iccirco traiciebant, vt Romanum deprædarentur
 imperium, eaque de causa Iustinianus scœdera iun
 gere cum Gepedum gente animo destinarat. Sed
 Gepedes interim Longobardique inter se bellum
 gesturi cupidius erant, tametsi gepedes Romano
 rum vires reformidātes, in nos hos prorsus cōtura
 ces esse exhiberēt. Imperator tamen cū Lōgobardis
 belli fecit societatem, iure iurādo ac sanctius cōfir

*Sclauinorū
 incurfus.*

*Exercitus
 strategema.*

*Miserabilis
 rerū facies.*

*Bantu prin
 ceptis maoro
 re afficitur
 quoties suos
 videt dāno
 affici.*

*Fœdus Lon
 gobarderū.*

matam, ipsis primo studentibus cum Romanis amicitiam & fœdus conciliare. Vnde & oratores confestim ad Imperatorem Byzantium mittunt, hunc enixius deprecatur, secum vt societatem iniret: quare ocyus impetrata, data vltro citroque fide Longobardorum oratoribus ipsis perentibus, duodeni senatorij ordinis viri iuramento facta omnia confirmarunt. Iustinianus deinde Longobardis ex fœdere id postulantibus, exercitum aduersus Gepedas mittit. ex eo tamen, præter Amalafridam præfectū, eiusque milites ad Longobardos nemo peruenit. nam cæteri Imperatoris iussu circa Vlpianam in Illyrios vrbes stationem habebant, ob seditionem ea de causa inter incolas ortam, qua Christiani solent de fide solertius disceptando inter se altercari. Longobardis itaque cum Amalafrida Romanorum duce vnâ in Gepedas proficiscentibus, vt bellum mox inituris, & illis in occursum euntibus, prælio strenuè gesto Gepedes superantur, quorum pars maxima fertur in ea pugna occubuisse, qua demum peracta, Alboinus Longobardorum tunc Imperator ad Iustinianum è suis quosdam legauit, qui rem feliciter gestam, hostisque superatos denunciarent, & itè mox quererentur, haudquaquam sibi iuncto ex fœdere Romanorum exercitum in tempore affuisse, cum aliàs ipse immodica suæ gentis multitudine homines ad Narsetem aduersus Gothos misisset sub eo militaturos. Per id autè temporis ingens terræ factus est motus, vt qui Boetiam omnem, & simul Achajam, cæteraque circa sinum Creseum concusserit: loca insuper alia quidem & infinita, octonâsque ciuitates ad solum prostrauit, Coroniam præterea Coronâinque: Petram item, & Naupactum deleuerit prorsus. Quorū in opidorum excidio ingens hominū facta est consernatio: terra vero nonnullis in locis cum maximum
in chaos

*Amalafri-
da mitti-
tur, vt Lon-
gobardos tu-
ner.*

*Gepeda à
Gracis supe-
rati.*

*Terram
aus ingens,*

*Hiatus ter-
ra, ac inun-
dationes.*

in chaos hiaffet, in se rursum ac priorem in statum coibat: alibi tamen sic intercissa permansit, eius *ve* regionis tunc homines, nisi longiore circuitu, inuicem versari nil possent. In freto autem, quod inter Thessaliam esse & Bœotiam cōstat, tantus derepente obortus est ætus, vt circa urbem, quam Echinorum appellant, & in Bœotia ipsam Scafiam oppidum cum in continentem plurimum descendisset, ac ea è regione sic cætera inundauerit loca, vt magna ruentium ædificiorum & hominum simul facta sit strages, in hisque tandiu ea inundatio mansit, vt longiora transacta sint temporis spatia, atque adeo vel vt supra id fretum iniulæ ipsæ, vnde aquarum illuuiæ illa exestuarat, sic peruia sint hominibus factæ, vt pedibus ad eas haud secus peruaderent, ac fluctibus destitutas, aliarum terrarum longe latèque superficiem omnem ad montes vsque operientibus, qui ea prominent regione. Sed vbi mare in pristinum se locum recepit, destituta in terram tanta & passim vis piscium est, vt vel insuetum antehac eius regionis hominibus piscium genus portenti loco sit visum. In eo autem terræmotu, quia validius incidisset, maior longe hisce in locis est facta, quàm in reliqua Græcia strages, & in ludo præcipue quodam ac panegyrico, ad cuius spectaculum Græcorum magna conuenerat multitudo. Hac eadem tempestate Crotoniæ vnâ cum præsidariis militibus ipsis ad arcis custodiam positis, acerbissimè per Gothos obsessi, quum necessariorum rerum inopia premerentur, spe hostes frustrati in Siciliam transmisère, & obstati- que sunt Romani exercitus duces, & Artabanem ipsum præcipuè, ni celerrimè sibi opitulatum venirent, etsi non sponte, se tamen ipsos ac simul præsidium hostibus non lōge pōst dedituros. Sed nemo his suppetias venit, cum hyems exacta iam esset &

Mira aquarum eluuiæ.

Piscatio incredibilis.

Omnia agitat terræmotus.

Crotonis obsidio.

*XVIII. an
nus belli
Gothici.*

*Subsidium
obseſis ad-
tum.*

*Duo Gotho-
rum duces
Juſtiniano
adherent.*

*Ducis pru-
dentia ſani
adparatus
ad bellum.*

*Stipendiorū
numeratio
& ducis li-
beralitas,
magnum ad
bella incita-
mentum.*

ſeptimus decimus anni belli huius exiret, quod ſcripſit Procopius. Imperator verò de his iam certior factus, quæ Crotoni tunc gerentur, in præciam miſit, qui Thermopylarum cuſtodibus imperarent, in Italiam conſeſtim navigationem ſuſciperent, opem his enixe laturi, qui Crotoni obſiderentur. Tum illi diſtò audientes, inde ſtatim profecti, ac proſperum naçti ventum, de improviſo ad Crotonis portum perueniunt. Barbari verò proſpecta hoſtiū claſſe, & metu ingenti perculſi, tumultuoſius obſidione ſoluta Tarentinum in portum cum nauibus partim ſe receperunt, partim intra Scyllæ delati fretum mox abiere: quæ ſermè res quum ſic accidiffent, magnum in modum gothorum animos ſubegere. Vnde & Regnaris inter Gothos vir impiger, qui Tarentino præſidio præerat, & Morax inſuper Gothus Acheruſiæ præfectus cuſtodius, cum Bacurio Peranio in Hydrunte Romanorum duce ſuorum ex militum voluntate in colloquium ſtatim venire, proque eorum ſalute pacta ab Imperatore fidem quum accepiſſent, ſeſe ac ſuos Romanis dedunt, & ſimul munitiones, in quarum fuerat cuſtodias conſtituti.

25 NARSES interea ex Salonis profectus, aduerſus Totilam Gothoſque cum vniuerſo & ingenti progrediebatur exercitu. iam enim magnas acceperat ab imperatore pecunias, quibus is erat copias cõparaturus quàm maximas, & aliis belli ſatisfacturus neceſſitatibus, & ſimul militibus, qui in Italia erant, integrè perſoluturus ſtipendia, eorūque animos largitionibus erigendo ad ſe demum reuocaturus, qui ad Totilam ſe vltro contulerant. nam quum negligentius id antehac Imperator bellum geſſiſſet, maximi tandem momenti ad id exequendum fecerat apparatus, hortante Narſete, & operam ſimil ad ipſum id pollicente, vt qui quum in Italia

Italia sibi esset acie decernendum, animi ferebat præ se magnitudinem præfecto dignam. Non enim aliter id bellum se administraturum pollicebatur, nisi & copias esset barbaris pares in prælium producturus. Factum itaque est, ut pecunias secum, virorumque robora, armæque pro Romani imperij dignitate ab imperatore acceperit, & ipse simul quæ impigerrimam de se ostendisset animi promptitudinem, maximum contraxit exercitum. Nam ex Byzantio Romanorum militum non paruas eduxerat copias, ex quæ ipsis Thraciæ locis & simul Illyricis hominum vim magnâ coegerat. Ad hunc deinde suis cum copiis, & cætero, quem reliquerat Germanus, exercitu & Ioannes accessit. Audusæque item Longobardorum dux magnis pecuniis ut ipsum id faceret persuasus, & ipso ex fœdere, ac iuncta cum Romanis societate, duo milia & quingentos ex suis delectos Narseti in auxilium misit, subsidiariosque alios milites ad trium milium numerum, & bellicosos. Erulæ præterea gentis equitum ultra tria milia hos subsecuta, Hunnorumque ingens manus. Ioannes deinceps Fagas Romanis præfectus cohortibus bello præualidis. Cæterum Narsetes in largiendo profusior erat, ad beneficiâque in indigentes conferenda præcipuus, & ad ea intrepide exequenda, in quæ antehac forte intenderat animum, miro studio utebatur. Quæ ex innata liberalitate superiore tempore plerique principum beneficio huius erga se vti fuerant. Vnde aduersus Totilam Gothosque Narsetes ubi imperator est declaratus, libentius omnes sub hoc militare iam velle, idque enixè satagere, partim ei pro veteribus in se beneficiis ut gratias redderent, partim verò quod (vti par erat) summa cum spe expectarent aliquod se ab eo insigne beneficium accepturos. Sed præter cæteros omnes, Eruli ac barbari alij hunc

*Exercitus
impigerrimos duces
strenuè sequitur.*

*Romanus
exercitus.*

*Narsetis
liberalitas.*

*Cur Narsetis
milites ad
eo additi
sunt, obser-
uandum in
primis.*

beneuolentia prosequerantur, hinc præcipue, qui aliquo affecti antehac beneficio fuerant. Postquam autem Narfes Venetorum ad loca quamproximè venit Francorum ad duces, qui ea è regione præliis præerant, nuncios misit, qui ab se peterent, ut eorum permissu ea sibi transire liceret. Tum illi nullo se pacto id permissuros respondet, non alia vltra apertius prodita causa, siue quia Francis ea res minus conducere, siue quia Gothorum potius rebus studerent: utrunque tamen ad excusationem demum id causæ prætendebant, nec iustæ quidem nec verisimilis, quod Longobardos scilicet insensissimos Francis secum Narfes duceret, & cum iccirco transire se prohibere. Narseti itaque, ut in re dubia, animo fluctuanti rogantique Italos, qui fortè tunc aderant, quid nã esset in præsentia agendum, aperte illi denunciant, nisi Franci permiserint, ut eam omnes pertranseant, neque Ravennam se inde posse contendere, nec Veronam quoquam pacto diutere; quum planè constaret, quod roboris in Gothorum exercitu esset, Totilam delegisse, ac Teiam in re militari præstantissimum virum his copiis præfecisse, Veronamque transmississe; Gothorum ditionis tunc urbem, ut quoad posset Romanum exercitum transitu prohiberet. Et sanè hic Teias ubi Veronam peruenit, aditus hostibus omnes ea è regione obstruxerat, locaque omnia circa Padum vnde quaque imperuia fecit, infestaque hosti & comætibus reddidit, aditus vndique intersepsit, ipse deinde ita se suosque pararat, ut inuasurus statim Romanos fuisset, sicunde fortè transitum perentassent. Sed Totilas hæc iccirco machinabatur, quia Romanos putabat per Ionici sinus tunc littora facere iter non posse, quandoquidem intermedia flumina, quæ transiri nauibus antehac poterant, per id tempus tantopere inundassent, ut nemini transitus ea vt

*Franci transi-
tum Narse-
tis impedi-
re volunt,
non sine præ-
textu, sed
parum fr-
uano.*

*Teias con-
tra Narsete
Veronam sub-
sistere iube-
tur.*

*Totila stra-
tegema.*

ea ut cunque è regione pateret: & satis callebat, nõ
 eam nauium his copiam esse, vt traiecturi simul om-
 nes per pontum Ionicum exercitus essent, quòd
 si per vices transfretare & cum paucis vellèt, cum
 reliquis Gothorum se copis in dies singulos ab-
 euntes illos nullo negotio repressurum. Sed Nar-
 setem interea animi dubium Ioannes Vitaliani, vt
 eius regionis & locorum peritus, identidem admo-
 nere cum vniuerso exercitu secundum mare iter
 vt faceret, cum suæ ditionis homines essent, qui
 maritimã oram incolerent, nauiumque nonnullas
 iuberet se subsequi, & lemborum vim maximam, vt
 quum ad fluminum exitum exercitus peruenisset,
 ex his ponte mox facto facillè pertransiret. Narses
 itaque his monitis persuasus quum ita egisset, cù
 omnibus copiis Rauennam peruenit, cum hisque
 Valerianus Iustinusque duces suos milites iun-
 gunt. Et dum Rauennæ interea dierum nouè con-
 terunt tempus, Vsdrius Gothus, vir bello clarus,
 qui Arimini custodiæ præerat, ad Valerianum lit-
 teras huiusmodi dedit. *Omnia vos complexi rumoribus, & imaginatione umbratili quadam Italia vniuersa potiti, nec humanitus planè insolescentes, terreri hac via Gothos posse existimatis, perinde Rauennæ nunc consedistis, tanquam hostes falli sic posse rati, & haud sensus ac barbarorum ignauissima turba tēpus in locis minus decentibus teritis. Sed agite dū, celerrimè omnes consurgite, ac bellica quādoque tandem attingite opera, vósque Gothis ostendite, neque spe longiore suspensos nos desinetē, qui iam spectaculum id expectamus.* Narses vero vbi hæc ad se delata cognouit, irrita barbari insolentia, & Iustino in custodia Rauennæ relicto, cum vniuerso exercitu se ad exeundum parauit. Quum itaque Ariminum omnes quam proximè iam peruenissent, transitum eã haud quaquam facile inuenere, quum Gorhi non longè ante eorum

*Ioannis de
 profectio
 consilium.*

*Vsdrius ho-
 stem literis
 prouocat.
 Sed in ca-
 put superbis
 ignominia
 recidit.*

*Insolentia
 militaris &
 risione di-
 gna.*

aduentum pontem ea è regione interrupissent. Amnis nanque, qui iuxta Ariminum fluit, expedito cuiquam vni ac dearmato iter pedibus facienti vel nemine interpellante vix ponte peruius est, ne dum cum militum copiis & armorum, & barbaris præsertim ex aduerso instantibus, ea quis transmittere queat. Narses igitur quum ad pontem venisset, diu animo fluctuatus, vnde nam transitum inueniret: nam & Vsdrilas Gothus eodem iccirco peruenerat, non tamen magna cum equitum turma, vt nulla ex parte, quæ gererentur, se præterirent. Sed ex his quidam, qui Narsetem tunc sequebantur, in hostes protinus sagittam immisit, & ex equitibus: quempiam vnum mox nactus interfecit: qua re exterriti Gothorum tum equites fuga citiore intra Ariminum se receperunt, & aliis statim & recentibus secum eductis, per aliam portam aduersus Romanos deferebantur, vt ex improviso hos inuasuri, & Narsetem simul obruncaturi, qui ex vtraque fluminis parte transitum suis copiis quæsitum abierat. Sed Eruli fortuna quadam quum Gothis in se venientibus obuiam processissent, Vsdrilam præfectum primo congressu occidunt: cui statim per Romanum quempiam cognito, præcisum caput, vt ad Narsetem deferret, quum sustulissent, in castra perueniunt: vnde omnes ob nauaram per Erulos Romanosque egregie operam & animi promptitudinem identidem affirmare, Gothis deum esse infensioiorem, Narses verò Vsdrilam cæso, suo cum exercitu procedebat, nõ enim ei animo inerat, quæ per Gothos tunc tenerentur, aliquo pacto præsidia infestare, ne quid interea temporis incassum contereretur, vel quibus maxime intenderat animum moram aliquam faceret. Hostibus itaque præfecto orbatis iam quiescentibus, nec quoquam se pacto interpellatibus, Narses intrepide flumine ponte constrato, &

Narses in prouidens confidens ratio.

Ex leui casu, oritur rerum non leuis inclinatio.

Vsdrilas interficitur.

Præsidia quando non lacescenda.

Præfecto & duce orbatis milites quiescunt.

strato, & nullo negotio traiecto exercitu, omisso
 Flamineam versus itinere, ad læuam diuertit. nam
 ad dexteram Petra præsidium, suapte natura mu-
 nitissimus locus, præoccupata ab hostibus fuerat,
 & omnia ea ex parte, quæ in Flamineâ defert, Ro- *Narfesit*
 manis omnino imperuia & plane infesta effecerat. *magnanimi*
 Narfes itaque via, quæ breuior erat, dimissa; in eam *tas.*
 contendit, qua transitus tutò patebat. Interea To-
 tilas factus de his, quæ in Veneros accidissent, iam
 certior, Teiam quidè imprimis & eius copias præ-
 stolando, Romanorum in locis quietus & nuspiã
 mouens se continebat. Vbi verò qui expectaban- *Totila vigi*
 tur denique affuere, duoque equitum milia adhuc *lantra.*
 tamen deessent, his haudquaquam de cætero ex-
 pectatis, cum reliquo exercitu statim profectus, i-
 doneum in locum hostibus occursum contendit. Quo
 in itinere cù Vsdriç casum perdidicisset, *Celeritas.*
 & hostes Ariminum præterisse, Thusciam omnem
 hos conquirendo emensus, ad Apenninum môtem
 peruenit, ibique castris locatis, vicum quam pro-
 ximè constitit, quem Taginam vocant. Eodem *Narfesit in-*
 & Romanorum exercitus duce Narfete non par- *trepida*
 uo post temporis interuallo adueniens, statiuis ha- *mens.*
 bitis procul ab hostium castris stadiis centum in
 ipsa planicie mansit, ei loco propinqua, in quo Ro-
 manorum tradunt Imperatorem Camillum poti-
 tum victoria Gallorum quondam innumerã mul-
 titudinem trucidasse: cuius illarum ob memoriã cla-
 dis, vel ad nostra hæc tempora Gallorum busta lo-
 cus hic dicitur. nam & adhuc tumuli interfecto-
 rum visuntur, & frequentissimi.

26 NARSES itaq; viris ad Totilã idoneis missis, *Hostis quan-*
 hominè commonefacere imperauit, vt bello de- *do & qua*
 posito quandoque tandem de pace consulere, se- *de re com-*
 cùmque id reputaret, se quidè hominibus paucis *monestans*
duo.

quibusdam præesse, recénsque & temerè in vnum contractis, nec vllò pacto diutius posse cū vniuerso Romanorum imperio decertare. Ad cætera & illud iniunxit, quòd si belli cupidum eum viderent, iuberent statim vt diem ad pugnam statueret. Legati igitur quum Totilæ in conspectum venissent, Narsetis iussa mox peragunt. Sed Totilas iam insolens factus & iactabundus, pugnandum omnino his esse respondit. Tum verò legati: *O strenue, inquit, certum aliquod pugnae statue tempus. at ille, ostentauit in diem prælio vna decernemus.* Legati deinde quum in castra redissent, conuentū inter se & Totilam ad pugnam diem Narseti denunciant. Sed is Totilam suspicatus dolos animo agitare, sic se præparabat, vt in alterum diem dimicaretur: nec sanè hunc suspicio ea fefellit: nam & postera Totilas die cum vniuerso exercitu in conspectum mox affuit. Iamque ex aduerso vtrique confederant, nec ab inuicem longius, quàm ad sagittæ duplicem iactū.

Non minus prodest saepe locus quàm virtus.

Erat autem intermedius breuior collis, quæ præoccupandi vtrisque studium fuerat, vt sibi hunc fore peridoneum ratis, vnde à dextera possent hostem ferire: & loco quidem ea in parte (vt antea diximus) prominentia erant, atque adeo vt circumuenire à tergo hostem aliunde Romani non possent, nisi ex calle quodam colli propinquiore. Necessè itaque erat, vt maioris vtrique hunc facerent collem, & præoccupare tentarent; Gothi quidem, vt hostes in pugna circumeundo dubios redderent; Romani, ne dolo capi se paterentur. Sed Narsetis præuenièdo quinquaginta ex peditum cohorte delectos, nocte intempesta eum in collem dimisit, vt occupatum tenerent. Tum illi nullis se hostiū prohibentibus, in collè quum denique euassissent, taciti quiescebant. Ad huius verò collis radices torrens præterfluit quidam, & ab eo nõ procul calle, cuius

& ruper

Superbiam non procul à tergo sequitur vltis diuina.

Narsetis strategema.

Aliud Narsetis strategema.

& nuper meminimus, ex aduersoque loci, in quo castra Gothi locauerant, labitur. Quinquaginta itaque illi inter se & ex ordine conglobati in phalangem, vt in angusto, constitierant: Totilas vero vbi primū illuxit, hos conspicatus, inde propellere summo studio niti: vnde in eos statim equitū turma immissa his imperat, vt de colle hostes extremo reiicerent. Equites itaque Gothi tumultuosius ac magnis clamoribus in quinquaginta illos sic irruunt, perinde hos vocibus tantum ac repentius sublaturi. Sed illi in arctū sese colligēdo, scutisque loco ex necessitate obstructo vna consistere: quos inde Gothi celerius inuadendo turbandōque insectari, haudquaquam loco mouerūt, quū milites illi vmbonū impulsione, ac telorū crebro diuerberatu, suoque ordine stantes, in subeūtes validissime depugnarēt: nam & de industria ad terrorem clypeis concrepare territarēque hac arte astūque equos, & lanceis viros incessere. Tum verò retrocedere prae pauore equos videres, vt loci difficultatibus, ita & clypeorum sonitu perturbatos: quūque nuspiam esset, qua possent pauescēti euadere, cum iis vt nil voci obtemperantibus & equites ipsi trucidabantur, qui cum Romanis tam benè munitis, & ne vestigium quidē cedentibus dimicarēt. Quo factum, vt in principio Gothi repulsi retrò iam cederent, rursumque pugnā tentantes, quum eadem paterentur, pedem protinus referebant, ac saepius demum ita refugientes fusi fugatique sunt: vnde his in castra se referentibus, alteram Totilas equitum alam ad eam rem peragenda summisit. Quibus nil fecus ac primi refugientibus, alij tertio summitūtur. Totilas itaque quum turmas iā equitū multas aduersus Romanos per vices sic transmisisset, & cum his omnibus nil penitus effecisset, desperata re tandem ab incepto mox desistit. Qua ex re Romani

S. iij.

*Quinquaginta
in pedibus
fortitudo.*

*Concordia
inimica.*

*Arte pugnae,
re, turisismo.*

*Pugnam vobis
cursum
& leui brachio
cūtare,
inutile.*

*Virtutem
conspicatus
he-
nos.*

*Virtutem
comitatur
honor.*

milites illi quinquaginta pro nauata tam impigre opera gloriam retulere ingetem. His demum peractis, utrique se ad acie decernendum parare. Sed Narfes angustiore in loco contracto exercitu, huiusmodi verbis hunc cœpit ad rem gerendam hor-

*Narfes ad
suos exhor-
tatio ad cer-
tamen adu.
Gothos stre-
nuè subeun-
duo.*

tari. *Hoslibus his quidem, o milites, qui ex aduerso sunt ad certamen instructi, adhortatione forsitan maiore est opus, quæ ad animi promptitudinem excitet, quæ sibi victoriam referant: vobis vero, o viri, quibus ut ob innatam virtutem, ita & belli ob decora, & ad hæc insuper ob apparatus multitudinẽque, quandoquidem cum longè inferioribus pugna est inuenda, nil aliud reor necessarium fore, nisi deo ut ipso propitio in aciem nunc prodeatis, contemnerẽque vestris hunc pro meritis in socium nacti, de istis prædonibus maximo cum eorum contemptu victoriam referatis: qui magno Imperatori, etsi à principio seruitute obstricti fuissent, fugitiui tamen effecti, tyranno sibi è turba homine constituto, Romanum Imperium aliquandiu & furaciter perturbarunt: tamen si istos existimauerit quispiam ut animo decentiora versantes, haud quam nobis in acie nunc occursuros. Quod si ut mortis cupidiores ex temeraria audacia aliqui & furibunda præ se petulantiam tulerint, apertamque & certiore sibi audeant mortem deligere, profecto his nihil euenit, quod ex fortuna casibus præstolantur, sed pro eorum vita facilisque diuino ipso ex numine in supplicia adigentur, ut qui sponte se in tormenta proripiant, quibus fugiant iam pridem afficiendi. Ceterum ut ista omittam, vos quidem pro æquitate proque Republica estis decertando in aciem prodituri: hæc vero res inuouando, vel suis quidem quam inter se legibus prorsus dissideant, & ad posteros nihil se transmissuros expectent, deperituræque secum omnia putent, ex Ariana consuetudine ad dei vnus spem viuunt. Fit itaque, ut contemnendi permaximè sint. nam quæ nec legibus constant, nec optimis quibusuis institutis, ab omni virtute destituantur necesse est.*

*Causæ Imp.
Iustiniani
aquitatem,
& Gothorũ
impetacẽ.*

Narfes

Narfes quum suos commonuisset, Totilas ipse Romanorum copias admiratus, & suis ad se conuocatis orationem huiusmodi habuit. *Postremò vos nunc, o viri commilitones, commoniturus hunc in locum ut conueniretis effeci. nam post id hodiernum certamen, nulla opus fore exhortatione de cætero duxerim: sed unus hic dies uniuersum bellum decernet. adeo nanque nos omnes Iustinianumque Imperatorem debilitatos iam esse perspicuum est, viresque nobis utrisque omnes continenter pugnando, & calamitatibus tandiu insuescendo sic intercisas fuisse, ut si hoc prælio hostes vicerimus, haud quaquam repetituri nos aliàs sint: sin verò deuicti succubuerimus, nulla erit redintegrandi id bellum Gothis spes reliqua. Vtrique tamen sat sumus ad instam perinde quieti excusationem victoriam habituri, mortales namque cum ipsis ex reb. que deteriora sunt, semel delegerint, ad ea redire haud quaquam de cætero audebunt, vel necessitate ad id impellente, cum voluntate hæc ipsa refugiant, malorum recordatione animos territante. Hæc milites cum ex me acceperitis, enixè operam hoc bello nauate. non enim in aliud tempus animi differenda est virtus, insudate inquam enixius, nec in aliud id corpus disserimen vllum seruate, non equis, non armis nunc parcite, ut vlli posthac vobis vsui assuturis. Fortuna siquidem cæteris rebus protritit, spei duntaxat summam in hunc diem seruauit. Quocirca animi vobis exercenda est magnitudo, & ad audendum vos preparate. nam quibus spes dubia est, ut in presentia vobis, nec breuissimum quidem momentum excidisse conduxerit, temporis siquidem vbi occasio ipsa rei bene gerèda præterit, inutile proculdubio fit, quodcumque posthac impèditur studij, vel si id quidem per maximum fuerit, rerum natura supernacaneà nil admittente virtutem, nam & prætereunte necessitate, vel ea que imposterum sunt, vana & inania sunt, & nil opportuna, necessarium est. Arbitror itaque vos perdecere, ut opportunissimo tempore, & impigre factis cer-*

Totila ad suos concio, qua de summa marerum pugnam hæc inffitutam esse asserit, ideo præsentis animo eas esse iubet.

Argumentum à necessario maxime urget.

tamen aggre diamini, ut bonis ex hoc procedentibus uti possitis. Sed illud interea scire vos velim, letiferam fugam omnibus fore. Fugere nanque iccirco homines solent, aciemque ac signa deserere, ut esse superstities queat. Quod si mortem, & hanc quidem conspicuam illatura est fuga, profectio qui discrimen subierit, longe tutior erit, quam qui fugam capefferit. Hostium contemnenda vobis erit hæc turba, ex varia hominum colluione inuicem coeuntium facta, qua utique cum multis ex locis auxilia & societates contraxerit, nec fide quidem, nec viribus valet, sed ut nationibus est interscissa, ita & merito diuisa sententijs.

Hostium po-
rentiam ele-
uat, ut suis
magis con-
firmet.

Non enim existimetis Hunnos, Longobardosque, & Eruolos, quos Romani mercenarios habent, pecuniaque conductos, mortis discrimen pro his prelio subituros, ut quibus non tam parui anima sit, ut argento inferior habeatur. Sed ipse equidem iam satis intelligo, istorum tam varios milites, non vltro in nos impetum ac statim facturos, ut videantur potius bellum gesturi, quam vel mercedem mereantur acceptam, vel suis ut pareant ducibus. nam & hominibus vel ea quidem, que suauissima sunt, nedum hostilia dixerim, ni sponte sua vltroque gesserint, sed inuiti forte coactique operam precio locent, haud quaquam sunt voluptati futura sed laboriosa potius videbuntur qui cogit necessitas. Hac igitur rerum recordatio-

Acies vtri-
usque dispo-
sitis.

ne, & animi promptitudine inuis in hostem. Hæc vbi Totilas perorauit, ad pugnam vtrinque cogebantur exercitus, & hunc in modum instructæ copie consistere. versa in inuicem facie acies vtræque stabant, profundissimam duces phalangem effecerant, fronte ipsa extenuatam oblongamque. Sed læuum Romanorum cornu Narfes Ioannésque circa collem tenebant, & cum his simul quicquid erat in Romano exercitu roboris iungebatur. Sequebantur deinde præter barbaros Hunnos, hastati alij peltatique milites, & delectorum virorum viragens. Dextro in cornu Valerianus,

Læuum cor-
nu Romano.

Ioannésque,

Ioannésque Fagas, & Dagisteus cum cæteris Romanis constiterant, pedites sagittarij vtrinque à lateribus erant: in phalange autè media Narfes Longobardos Erulorumque gentem, ac cæteros barbaros collocarat, ex equis descendere iussos, & peditem loco manere, ne fortè ipso in prælio vel formidine caperentur, vel vtrò timorem dissimularent, sed ad obtemperandum vt paratiores efficeret. In læuo autem cornu postrema Narfes ipse tenebat, & Romani positi in fronte erant, equitù in ea quinque milibus constitutis; è quibus mille & quingentos præmonuit, Romanis vt statim auxilio essent, si quos fortè terga vertere contigisset: reliquis verò iniunxit, quum primù rem aggredi hostium pedatatus cœpisset, post terga his protinus compareret, & dubios redderent. Eundem in modum & Torilas in hostes copias omnes instructas produxit, suasque acies obeundo ad audendum milites suos hortari, & animos his vultu verbisque facere: id ipsum & Narfes satagere, diuersa futuræ victoriæ præmia hastilibus imponendo, & ad subeundum belli discrimen incitamenta omnibus ostentare. Sed aliquandiu cum ex aduerso hi constitissent, neutra ex parte cœptum est præliù, vtrisque per hostem in se primo impetum fieri operientibus. Vnus deinde quidam e Gothorum exercitu, Docas nomine, bellicæ industriæ famam adeptus, equo in hostem adactò, quamproximè Romanorum ad castra peruenit & ad singulare certamen strenuè prouocat, qui secum velit armis configere. Fuerat is autem Docas ex eo militù numero, qui ex Romano exercitu omnium primi ad Totilam vtrò concesserant. Tù illi è Narsetis hastatis militibus quidam statim occurrit Armenius genere, equo & ipse vectus. At Docas in hostem aduersus se venientem prior pro-

cessit, ventre illi vt lancea percussurus: sed Arme-

Dextrum.

*Strategema
Narfesiu vò
exterum
militem in
officio conti-
nerat.*

*Acies Testi-
la.*

*Cunctatio
acierum.*

*Docas ad
duellam
Rom prouo-
cat. Temeri-
tatis cornos
ignominia.*

*Prouocator
occiditur.*

nus ille in alteram partem equo subducto, periculum declinauit, & in se irruentis superuacuum impetum fecit: ipse uero in hostem conuersus, dexterum illi in latus telum adegit. Quo ex vulnere Gothus ex equo moribundus prolabitur, prostratusque iacuit. Ingens deinde per Romanum exercitum ex re bene gesta clamor attollitur.

*Strategema
Totilas, ut
prælio pro-
tracto ualidi-
ores copias obtine-
ret.*

27 REBVVS igitur ita peractis, à neutris tamen adhuc pugnae initium fieri. Sed solus Totilas medium in campum prodire, non singulare initurus certamen, sed ut tempus extraheret. Gothorum namque duo millia equitum, qui ad se haud dum uenerant, quum appropinquare iam accepisset, in eorum aduentum protrahere praelium nitentur, & aliàs haudquaquam se indignum putabat, hostibus se ostentare, qualis quantusque esset. nam ad cætera ornamenta armis indutus processerat auro abunde celatis, ex equique ut ornatissimis phaleris, ita & pilo ac lancea noscitur, purpureaque & regia veste, & ex equo ipso praecipue, quo ille mirae magnitudinis uehebatur: in medio autem campo ut bellicae artis peritus ac ludibundus processerat, equum diuersim calcaribus concitando in orbem frenis agiler agere, obequitandoque telum in auras sursum versus apte diuerberare, & ipsum id rursum ad terram delatum impigre excipere, momentoque temporis exceptum vibrare, & eodem alternis per manus translato, gloriae id artis plurimum ducere, supinandoque se desuper equum, inclinandoque utrinque ad terram & vicissim in latera, ut qui a pueris fuisset desultandi ac tripudiandi artem edoctus, & ludicra haec peragendo, a prima luce ad multum diei hic tempus extraxerat, ut qui longiores uellet ad pugnandum moras producere. Unde & ad Romanorum castra transmisit qui nunciaret, colloqui cum praefecto se uelle prius, quam praelium iniretur.

*Totilas e-
questris rei
peritiam
hostibus de-
monstrat.*

Narſes

Narſes verò ludificari ſe hunc affirmabat, & fallaciis agere, quandoquidẽ principio ſtatim, quũ acie ſecum conſligere cuperet, ad colloquendũ loci ſatis fuiſſet: nunc verò ubi in mediũ prodiit campum, ad colloquia tandem deſcenderit. Dum hæc interea peraguntur, ad Torilam equitum duo millia expectata tandiu venerẽ, quorum ipſe aduentum quum cognoviſſet, cibũ omnes vt caperent, imperavit. Id ipſum & Romani acie reſoluta, & ſigno receptui dato mox faciũt. Sed Torilas ubi ſe in ſtatione recepit, duob. milibus equitũ prandere etiam iuſſis, vt ad huc erat armis indutus, & ſuis hominib. militũ more armatis aſtantibus, extemplo in hoſtem educit exercitũ, incautos improviſoſq; ſe inuaſurũ Romanos ratus, quos tamẽ ne hæc quidem arte imparatos deprehendit. Narſes nanq; iam antea veritus, quod demum evenit, ne de improviſo ſe hoſtes aggrederentur, ſuis omnib. iubendo denunciaret, nullo pacto vel prandium ſumerent, vel ſomnũ capeſſerent, vel arma proſus deponerent, vel equis remitterent frenos. Hos tamen haudquaquam omnino impaſtos dimiſit, ſed vt inſtructi paratiq; erant, cibum vt caperent, iuſſit; continentẽrque in hoſtes intenti illorum opperirentur inſultum. Haud tamẽ eodem hi ordine conſtitere, quo antea fuerant inſtructi. Romani nanque, in quib. ſagittariorũ quaterna millia erant, in ſemilunaris circuli ſeſe cõtraxerant ſpeciem. Gothi verò poſt equites locati omnes aſtabãt, vt ſi forte qui ex equis pugnant, ab hoſtibus fugarentur, ad peditatum ſtatim refugientes ſeſe in tutum reciperent, vnãque ruruſum in hoſtẽ procederent. Prædictũ autem Gorhis per Torilã fuerat, ne quoquam pacto ſagittis, vel alio telorum genere, præterquam pilo, in prælio vterentur. Quæ ex re Torilam conſtat contra militarem id diſciplinam, & inconſultẽ feciſſe, vt qui in pugna hæc in

*Prudentia
ducis eſt
adverſarij
ſui artes
quamprimũ
ſubolſcere.*

*Narſetis cin-
cumſpectio,
ſapientis e-
nim dicere
recuſat, Non
putabam.*

*Erratum
Torila.*

Procopij de facto Toti- be iudicium.

Experientia verum ma- gistra do- cuit quãto- pere sua opi- nione dece- ptus sit Toti- lus.

Alacris omniū in exercitu Marsetiū.

Gothorum fuga turpissi- ma.

eunda, nescio quo nam persuasū inductus, hostibus suas copias præbuit, nec armis quidem, nec ordine, nec vlla re alia pares, quum Romani ipsi quouis armorum genere, vt erat cuique opportunum, in prælio vterentur, siue sagittis feriendus hostis esset, siue telo reiiciendus, siue necandus ense, siue aliud quippiã exequendū. Ad hæc accedebat, quod Romanorum equites ipsi ac pedites in acie constituti, vt erat necesse, in vnum coibant, & ita, vt alibi a tergo hoste circumuenirent, alibi vero in se venientem excipiendo & resistendo clypeis propulsarent impressionem. Gothorum vero equitatus suis post terga relictis, confusus pedibus, & pilorum fiducia audendo, temerè quū se in hostem inferret, mediãque in acie versaretur, suæ temeritatis pœnas mox luit. Hi nãque, quū se confertos in hostes proripiūt, dum inconsideratius in aciem ruunt, nil profus aduertunt, intra octo millium hominum peditatum se peruenisse, vnde sagittis quum vndique peterentur, sui iam desperantes, vt ab vtroque sagittariorum cornu inter se coeuntium circumuenti paucis euadentibus cadunt. multos mortalium hoc prælio Gothi, equorumq; vim maximã amiserunt. tamen vbi cum hoste vix dum manus conseruissent, & iam essent insanabilibus malis affecti, vix tandem perpauca quidam ad instructas suorum peditum acies penetraverunt. Sed hoc equidem prælio Romanorum ne aliquos, an sociorum & barbarorum ex re nauiter gesta magis demirer incertum est, quum satis constet, vnam omnium ac similem animi promptitudinem & virtutem fuisse, idẽque certaminis studium, quandoquidem singuli hostium se inuadentium impetus fortissime repugnando retulerunt. Iamq; serum diei erat, & derepente viriq; loco moti exercitus sunt, Gothorum quidem in fugam, Romanorum verò vt fugientes insecta-

infectarentur. non enim Gothi Romanis se infectantibus quoquam pacto conando, fugam vel sistendo obtinebantur, vel vim propulabant, sed se inuadentibus cedere, & effuse in fugam verti, suaque met multitudinem impediti, turbatione vel territi, ad vires, quibus se tuerentur, haudquaquam respicere, quin potius umbris perinde inquietati ac pauefacti, fugam capessere. Gothorum itaque equites quum ad suos se pedites retulissent, fugam pauperemque auxere, non enim ex ordine discessione tunc facta ad suos se infectantes aggrediebantur, vel pugnae saltem praese speciem ferre; sed temere trepidantemque omnia exequi, ordinemque suos turbare: unde factum, ut eorum plerique ab hostium equitatu oppressi ceciderint, & pedites ipsi nec suos ad se receperint equites, nec agmine constiterint uno, ut hos tuerentur, salutemque forent: sed cum equitibus simul & ipsi cursu effuso, se ita in fugam proripere, ut in nocturno veluti concursu suamet omnes impressione eo in praelio perderentur. Romani praeterea milites fugientium pauore freti, inclementius trucidabant, quos nacti e propinquo fuissent; quum illi quidem nec se tuerentur, nec ex aduerso victorem in hostem attolere oculos auderent, sed his potius se exhiberent, ut pro arbitrio vterentur. adeo illos vel occupauerat pavor, vel terror infederat. Gothorum itaque eo in praelio sex nullia ceciderunt, multi se hostibus dedidere: qui forte viuui in potestatem capti peruenerant, paulopost ad unum omnes necantur: nec Gothi solum peribant, sed ex veteribus & Romanis militibus plurimi, qui forte ad Gothos ultra transfugerant. Ceteri vero e Gothorum exercitu, qui bello superfuere, delitescendo vel fugiendo euadunt, ut quisque fuerat vel equum celerem nactus, vel pedibus valuit, vel fortuna.

Semper in praelio his maximum periculum est, qui maxime intendunt. Audacia vero pro more habetur.

Ignauis sibi sola minime dispotus: et unicam bonam diuurnam vitam existimantes, saepe acerba morte occupantur.

Qui paulo ante ob res secundas exsultabat, ingenti cinctus exercitu, nunc maestus & solus fugit Fortuna vitrea est: eum splendet frangitur.

28 HVC igitur id prælium habuit finem, iamque & nox superueniens vniuersa obtenebrat. tunc demum & Totilas cum quinq; duntaxat militibus fugit. Sed hunc fugientem Romanorum nonnulli insectabantur, ignari prorsus eum Totilam esse, quos inter & Asbadus aderat Gepes, qui statim Totilam è propinquo adeptus, vt telo feriret, inuasit. in eo insultu adolescenculus ex Totilæ fortè familia quidam, præsentè ægre domini ferens fortunâ, fugientem subsequabatur. Vt primùm Asbadum aduertit in Totilam irruentem: Quid canis, inquit inclamitâs, irruis dominum percussurus nunc meum? At ille nil territus, quanta vi maxima potuit in Totilam telum intorsit, ipse verò à Scipuardo, qui Totilæ fugienti aderat comes, in pedem ictus persequi non vltra hunc potuit, sed Scipuardus & ipse ab hoste insectante percussus mox conficit. milites verò quaterni, qui cum Asbado hostes insequabantur, hunc vt saluum in castra reducerent, Gothos de cætero insectari desistunt, qui tamen Romanos adhuc se insequi rati, cursum tenebant, & Totilam letali affectum iam vulnere, & animam ferè exhalantem abducere celerius cogebantur. Stadiis itaq; quatuor & octoginta fugiendò peractis, ad locum Capras nomine veniunt, vbi à fuga denique quiescentes, Totilæ vulnus curabant. ex quo paulo post morientem funere procurato terræ recondunt, ipsiq; inde mox abeunt. Is itaque Totilæ fuit & imperij ac vitæ finis, cum Gothis annos vndecim præfuisset. nec sanè rebus per eum primùm tam feliciter gestis par exitus fuit. Sed in hoc verò fortuna, quam humana hæc sæpe extollat, ac deprimat rursus, quantumve in se habeat temeritatis & inconstantia, præ se facile tulit. quippe quæ Totilæ vt leui de causa diutinam contulit vltro felicitatem, ita temerario suo quodam impulsu pauorem simul ac

Totilas ferè solus fugiens vulnere letali affectus & paulò post mortuus, ac terrea redditus, exemplum vicissitudinis rerum humanarum, & fragilitatis nostræ, quantum unius excelsa.

mortem iniecit. Sed Totilam è vita iam excessisse
 quum Romanos lateret, fœmina his quædam, &
 Gothicæ gentis, omnium prima denunciauit, lo-
 cùmque simul, in quo defossus iam fuerat, ostensu-
 ram se dixit. Tum illi quum id accepissent, nil sani
 inesse fœminæ dictis tunc rati, eum ad locum con-
 festim perueniunt, impigrèque humo effossa, Toti-
 lam inde mortuum efferunt: quo satis superque iam
 cognito, expletâque ex eius spectaculo hostili cu-
 piditate, in terram iteratò recondunt, ad Narse-
 tèmque rem deferunt omnem. Alij tamen haud
 quaquam hoc pacto Totilam interiisse affirmant,
 sed modo alio quodam, quem in præsentì descri-
 bere non absurdum fore existimaui. Fersūt nanque
 nil temerè Gothorum exercitum fugæ se commen-
 dasse, sed immittentibus sagittas Romanis, ex his
 alteram item atque alteram non tam sagittantis
 prudentia, quam casu delatam in Totilam incidisse,
 vt qui in gregarij militis speciem armatus in-
 structusque, eo in loco constiterat, vbi phalangis
 pars erat neglectior, quum nollet ab hostibus no-
 scitari, illum tamen mortifero affectum vulnere,
 præ dolore ingenti acie excessisse, cum paucis qui-
 busdam se subsequenter equo auectum, ad Ca-
 pras (id loco nomen) venisse, ibique vulnus cu-
 rantem obiisse non longe post mortem. Gotho-
 rum deinde exercitum, etsi bello hostibus impar-
 em, duce amisso, plurimum fuisse id demiratos, si
 non Totilam hostes per insidias occidissent. vnde
 perterritos, & plane exanimes factos, turpem in
 fugam se denique coniecisse. Narses itaque ex
 re bene gesta letior factus, id omne deo acceptum,
 vt erat in vero, indefinenter referre. Conuersus
 deinde ad ea, quæ proxima erant, administran-
 dum; Longobardorum in primis nefanda facinora
 se in expeditionem sequetium, vindicare simul &

*Aliud inter-
 tus Totila
 narratio.*

*Inconsultâ
 Totila fra-
 tegema.*

*Narses pie-
 las
 Longobardi
 immanissi-
 milatrones,
 propter ad-
 missa scele-
 ra exausto-
 rati.*

expiare curauit. Illi nanque ad cæteram vitæ factorumque impietatem & scelus, vel ædificia ipsa, in quæ fortè diuerterant, iniussi cremebant, suprùmque sceminis, & vim inferebant, sacras in ædes refugietibus. Vnde magna pecunia hos primùm donatos ad proprios redire penates permisit, Valeriano Damianoque suis cum copiis ducibus traditis, qui eos tamdiu deducerent, quoad in Romanorum confinia peruenissent, & illis iniunctum, vt sine aliorum iniuria pertransirent. Longobardis itaque Romanæ ditionis excedentibus terras, Valerianus circa Veronam, & hanc obsessurus redacturusque Romanorum in potestatem, castra locauit. Gothi verò, qui in eius loci præsidio erant, hostium ex insperato aduentu perterrefacti, cum Valeriano in colloquium veniunt, & simul huic pollicentur, urbem se illi, ac suos non longe post dedituros. Quam rem Franci cum accepissent, præsidia, quæcunque in Venetos Gothi, & loca haberent, præoccupare; conuentaque omnia inter hos facta de Verona vrbe tradenda promptius impedire, eaq; terra Romanos, vt sibi debita, enixè, & dignum denique ducere, per se hanc esse recuperandam. Vnde Valerianus te inde infecta discedere cogitur.

Gothi nouū regem sibi deligunt.

29 Ex Torilæ autem copiis, qui nuper è prælio integri euasere, flumine Pado traiecto, cum his, qui in Picentib. & ea è regione loca tenerent, Teiã sibi in ducem constituunt, qui inuentis pecuniis omnib. per Torilam paulo antè in Picente depositis, in belli societatem Francos asciscere animo agibat, & Gothos interea vndequaue moderando ornandoque contrahere ad se saragebat. Quod vbi primùm Narses accepit, iusso Valeriano suis cum copiis Padum vt fluuium custodiret, ne pro arbitrio Gothi & licentius inter se conuenirent, ipse cū cætero exercitu Romam contendit. Cùmque in Thu-

Narses videret multa temperat.

in Thufciam perueniffet, Narniam Spoletumque deditioe mox cepit. Quæ oppida quum fine mœnibus effent, præfidio ibi relicto edicit, ocyus vt muri tantundem extruerent, quantum antehac Gothi proffrauerant. Perufiam deinde tranfmiffit, qui præfidium pertentarent. Cui tum Melidius Vlifiusque præerant, à Romanis ad Gothos transfugæ alias facti: quorum alter, & is quidem Vlifius quum Cypriani miles fuiiffet, à Totila pleraque pollicente fuafus, Cyprianum paulo ante præfidij eiuſdem præfectum per fraudem obruncarat. Melidius verò Narſetis poſtulationi aſſenſus, de Perufia Romanis prodenda, ſuis cum militibus conſultabat. Tunc itaque & qui ſub Vlifio erant, cognitiffi ſtatim, quæ quærebantur, apertè ſe ad Melidium conſerunt, & Vlifius inde cum paucis beneficiariis ſuis ab his interficitur. Tunc demum Melidius Romanis Perufiam tradit. Sed Vlifio diuinitus ea illata eſt mortis pœna. Nam & eodem interit loco, quo & Cyprianum antea obruncarat. Gothi autem, qui Romam cuſtodiebant, vbi Narſetem & Romanorum exercitum acceperunt in ſe aduentare, & in propinquo iam eſſe, ſtrenuè ſe præparabant, his vt pro viribus occuſarent. Sed quum demum hi animo agitaſſent, ad eam ſe paucitatem redactos, vt haudquaquam vrbis mœnia vniuerſa cuſtodire ſat commodè poſſent, breui admodum ædificio circa Adriani molem complexi, eodemque priori muro annexo in præfidij formam mox redigunt, ibique precioliſſimis rebus depositis, diligentiffimè præfidium id aſſeruabant, vrbis mœnibus cæteriſque deſtitutis ac planè neglectis. Sed inuadentium hoſtium facturi periculum, paucis ad eius præfidij relictiſ custodiam, murorum in propugnacula ſe contulerunt, mœniumque tamen ambitum omnè præ longitudine nimia, nec inuadentes

Et oppidorum muros inſtaurat.

Exemplum pœna diuina. quæ tandem fontes corripit.

Roman Narſes adcedit.

Gothorum intempetiua & iniuſtilis audacia.

*Numerosus
exercitus
praesidiario-
rum manu
exiguam sa-
cilo supe-
rat.*

*Romam
Narses ca-
pit.*

*Vicistudi-
nes rerum
humanarū.*

*Exemplum
huius vicis-
tudinū.*

quidem Romani poterant circumire, nec Gothi
seruare: vnde factum, vt quum Romani moenia vr-
bis sparsum, & vt cuique licuit, aggredirentur; Go-
thi ipsi obsistendo pro viribus defensarent. Sed Nar-
ses sagittariorum vi magna producta, moeniū dum
partem vnā oppugnat, alteram Ioannes inuadit,
ad aliam deinceps trulis se subsequētibz, & na-
uantibus operam, Philimuth succedit. Hos inde
cæteri infecuti longoque intervallo distantes, mu-
ros viriliter impugnabant. Tum vero barbari per se
inuicem coeundo impetum Romanorum excipere
ac strenue repugnare. Itaque dum ea ingruunt
Gothi, quā & Romani muros adorirentur, relin-
quebatur sine vllō praesidio muri pars quaedam, &
custodibus vacua: ad quam Dagisteus praefectus,
Narses imperio inferri signa mox iussit, copiasque
ductauit, & numero scalis ingenti admotis, nemi-
ne defendente in muros euadit, & nullo negotio
cum suis militibus urbem ingreditur, proque arbi-
trio aperit portas. Quod vbi Gothi factum sense-
re, sine vllō pristinae virtutis respectu, fugam quo-
cunque tum licuit, vniuersi capessunt, partimque
intra praesidium se receperunt, partim ad Portum
urbem contendunt. Hæc me narrantem cogitatio
subit, quo nam modo humana hæc & praesentia
fortuna ipsa variando eludat, cum haudquaquam
eadem se semper mortalibus præbeat, nec æquis
hos oculis conspiceretur, sed pro tempore simul im-
muetur & causis, hisque ludificari appareat cala-
mitosorum hominum dignitatem, hanc sæpius
commutando. Bessas siquidem nobis primum vr-
be Roma deperdita, paulo post in Lazico agro
Petram oppidum amissum recuperauit. Contra ve-
rò Dagisteus cum Petram eandem hanc hostibus
permisisset, momento temporis paruo, Romam im-
peratori restituit. Sed hæc quidem vel à mundi
sunt

sunt primordiis facta, & vt fiant semper necesse est, quoad fortunæ nutibus mortales reguntur. Tunc igitur Narses cum vniuerso exercitu expugnaturus barbarorum præsidium prodiit, cuius terrore barbari capti, fide pro eorum pacta salute accepta, seipfos statim & Adriani molis præsidium dedunt, quarto & vigesimo Iustiniani imperij anno, quum annum antehac quintum, quo is ceperat imperare, capta vrbs Roma à barbaris sit. Narses inde recepto vrbs præsidio, claues extemplo ad imperatorem Byzantium misit. Vrbs Roma recuperata, apertissimum fuit mortalibus argumentum, hisce hominibus, quibus cum malè agi occupatum esset, necessarium fore aduersa semper contingere: & imper. quæ feliciora fuere, in perniciem verti. Plerique nimirum, post adeptam ex voto iam libertatem, & post declinata pericula, vel cum eadem fortuna sæpius indulgentia disperditum eunt. In Romanos nanque, vt senatorios, ita & è plebe tunc homines, parita hæc per Narsetem victoria, liuoris & odij maior longe causa fuit. Gothi nanque iam fugientes recuperanda Italiæ spe destituti, iter incaustum quum facerent, quos ex Romanis obuios habuere, desæuiendo obtruncant; & è Romano exercitu quos in primo ipso vrbs per se captæ ingressu forte offenderant, pro hostibus vsi interfecerunt. Ad hæc præterea & illud accessit, quòd patritij viri plerique, qui Totilæ ipsius imperio post redactam in potestatem vrbs in Campaniæ loca secesserant, vbi vrbs tæcri per Romanum exercitum cognouere, & è Campania sedomum referrent, Gothi ipsi re cognita, qui per id tēpus in proximis præsidii erant, patritios passim ea regione & diligentius conquisitos interficere; quos inter & Maximus fuit, cuius & supra meminimus. Iam enim & antea Totilas, quū ex vrbe occursum Narsesi prodiret, primorū quorundā cōtractis

Molis Adriani de ditio.

Claues vrbs tercio missa ad imper.

Sauitum in ciues Rom. & patricos.

Bellorum crudelis facies. Et domi & foris occurrit parca nemini parcens.

ad se ciuium liberis, ex hisque trecentorum ad numerum pro voluntate quibusque delectis, quos egressa esse corporis specie viderat, & parentibus compellatis vitæ comites se hos habiturum, obfidum loco detinuit, & trās Padum abire mox iussit, quos inde Teias ea è regione conuentos, ad vnū omnes necauit. Ragnares verò vir Gothus, qui Tarentino præsidio præerat, & à Bacurio Romano Hydrunti præfecto pro imperatoris arbitrio fide accepta ad Romanos se concessurum promiserat, dediturumque urbem, vt supra iam diximus, & ea de causa fenos Romanis Gothos obsides dederat, postquam Teiam accepit imperatorem Gothis creatū, Francosque hunc eius in auxilium traducturum, ac cum vniuerso velle exercitu in hostes contedere; exequi quæ pollicitus fuerat, de cætero noluit: quūque studio obsides suos recuperandi nimio teneretur, & ei rei intenderet animū, id doli excogitauit, Ad Bacurium Romanum mox mittit, qui suo nomine peteret, Romanorum aliquot sibi vt militū destinaret, quibus cum Hydruntem se tutò transferret, indeque Ionico sinu transmissis Byzantium deferretur. Bacurius verò, quid aliàs sibi Gothus vir vellet, prorsus ignarus, è suis militibus quinquaginta ad Ragnarem mittit, quos ille intra præsidium statim admissos, in arcto coërcuit, Bacurioque ipsi significauit, si suos ad se missos redimere milites velit, necessarium fore, Gothos sibi, quos obsides haberet, restituat. His auditis Bacurius, paucis quibusdam ad custodiam Hydrunti dimissis, cæteris copiis extemplo aduersus hostem contendit. Ragnares verò nulla interposita mora quinquaginta illis Romanis militibus interfectis, hostibus occursum ex Tarento Gothos eduxit. Vbi verò manus conferuere, victis prælio Gothis Ragnares ipse non parua accepta suorum iactura, cum reliquis

*Nulla fides
iū viris qui
potētorum
manum re-
spiciunt.*

*Ragnaris
dokus, pro
recuperandis
obsidibus.*

*Eiusdem im-
manitas,
elades &
fuga.*

quis cursu citato elabatur: quúmque se Tarentum recipere nullo pacto iam posset, circumfidentibus vndeque Romanis, Acherontidâ venit. Romani verò Narsete duce, vt iam Roma potiti, Portum non longe post obsidendo in potestatem recipiunt, & in Thuscîa simul præfidiû, quod Nepetes dicitur.

30 TEIAS interea, vt qui suas Romanis non pares bello fore copias duceret, ad Theudibaldum Francorum principem misit, qui magnam se illi daturum pecuniam polliceretur, si secum arma hoc aduersus Romanos bello consociaret. Franci tamen, vt reor, quum rebus suis perquam bene confulerent, ne pro Gothorum quidem, Romanorumve libertate subire mortis discrimen velle, sed sibi Italiam vindicare summopere niti, ob eamque & bella suscipere malle. Sed Torilas vim pecuniarum ingentem in Picene, & loco munito condiderat, pars tamen maior in validissimo Cumarum præfidio, & Campaniæ oppido per hunc deposita antehac fuerat, in eo custodibus constitutis, quibus eius in primis germanum fratrem cum Erodiano præfecerat. His Narses pecuniis potiundi percupidus, exercitus partem Cumas obsessum misit, ipse verò Romam instaurandi ornandique hanc causa mansit: & aliam paulo post Centumcellas emitit militum manum, vt vel hanc obsiderent. Teias verò Cumarum custodibus, & simul pecuniæ timens, Francorum desperatis iam auxiliis, sic suos instruxit, perinde ac esset protinus in hostem ducturus. Quare Narses accepta, Ioannem Vitaliani, Philimuthque suis cum copiis in Thuscîæ loca abire mox iussit, ibique stationem habere; ea hostes via prohibituos, quæ in Campaniam ducit; vt qui Cumas tunc eius imperio obsiderent, fidentius vel vi, vel deditioe has caperent. Teias verò breuioribus sæpe omissis ad dexteram, consuetisque iti-

Varia Gothorum & Francorum de bello Italico consilia. Nulla fides regni sociis aut amulis.

Nervus belli desideratissimus.

Narses consilium.

*Teia strate-
gema, ut pe-
cuniam To-
rila sibi con-
seruaret.*

neribus, longis circuituionibus, & ingentibus spa-
ciiis vias obeundo emensus per maritimam oram
Ionici sinus, hostes frustratus in Campaniâ venit.
De cuius aduentu Narses certior factus, militibus
ad se reuocatis, qui cum Ioanne Philimúthque in
Thusciam Teiæ transitum prohibitori concesserât,
Valerianique copiis, quæ Petram præsidium cepe-
rant, ad se redire mox iussis, contractis insuper vn-
dequaque iam viribus, cum vniuerso & ipse exerci-
tu, ut ad bellû instructo, in Campaniam ducit. Est

*Montis Ves-
suij mira-
cula.*

autê in Campania mons Vesuuius dictus. Is plerû-
que mugienti sonitum non ab similem ædit, qui fer-
mè cum sit, ingens vis cinerum subsequitur statim
& feruentium eructatio. Huius autem môris haud
secus atque in Siculos Ætne, mediâ omnia abru-
ptaque sunt, & in profundum tendentia, pari ab imo
ad summum fastigium dimensione, in infimo
verò sic ignis exæstuat, & in tantam descendit va-
cuitas ea profunditatem, ut si quis fortè summo ip-
so in culmine montis constiterit; procumbens-
que, si modò id ausit, oculos deorsum intédât, haud
quaquam ei exorta ex igne flamma cõpareat. Cum
igitur ea, ut diximus, cinerum eructatio sit, præci-
sos ab imis penetralibus lapides, exustósque flam-
ma, sublimes ac varios violentior spiritus agit, ad
summumque propellit fastigium, expulsósque inde
dispergit ac temerè. Ex ipso præterea montis
culmine in Ætne morem fluidus ignis descendês,
magna illuue ad radices vsque per tendit, fluenti-
que aquæ similis, quâ fortè defertur, vniuersa absum-
mit. huius montis ad infima potabilis aquæ sunt

*Draco flu-
uius ortus è
Vesuuijo.*

fontes, à quibus & amnis Draccon nomine quidam
deriuat, qui iuxta Nuceram labitur. Is verò Dra-
con leni quodam & breui cursu defertur, haud ta-
men pediti equitæ peruius est, nimirum qui in an-
gustio rem se cogit defluxum, præcisâque vndique

terra,

terra, ripas vtrinque perinde præruptas erectioresque reddit. Huius itaque fluminis Gothi pòte præoccupato (nam & proximè castra habebant) turribus ligneis in eo impositis, machinis statim, tormentivè locum communiunt, hostes vt inde infestiores ferirent. Nam flumine intermedio, vt pede collato prælium iniretur, fieri non poterat: crebris tamen e ripis vtrinque sagittarum immissionibus se inuicem incessabant. Gerebatur & singulare nõ nunquam certamè, Gotho viro Romanum ad prælium prouocante, & pontem pertranseunte. & in his quidem contritum exercitibus est duorũ mensium tẽpus. Sed eo in loco vt maritimo plurimum poterant Gothi, nam & nauibus necessaria transuehendo præstabant, vt qui non procul à mari castra locassent: quas naues Romani, Gothi hominis & classis totius præfecti proditione ceperunt, & aliæ item ex Sicilia & alijs Romani imperij locis in auxilium, & infinita ferè multitudine, conuenerunt. Ad hæc accedebat, quòd Narses turres contabulatas supra fluminis ripas cõstruxerat, vnde Gothorum sic fregerat animos, vt rerum necessariarum demum inopia territi, in proximum montem confugerint, quem Lacteum Itali dicunt. Hos verò Romani, cum eò se recepissent, haudquaquam præ loci iniquitate insequi poterunt: sed barbaros eum in montem se confugisse iam pœnitebat, vt qui comæatus penuria sic premerentur, vt nec sibi quidem, nec equis arte vlla ministrare necessaria possent. Itaque vitam cum morte ex prælio commutare, fore longè potius rati, vno agmine omnes, & de improviso in hostem erumpunt. Tum verò Romani, vt in re subita, ac præsentis fortuna mox licuit, barbaro impugnando consistunt. nondum enim per principes instructæ acies erant, non equitum turmæ dispositæ, non vlli ex anteprepa-

Põtem Draconis Fl. Gothi occupas & muniunt.

Qua ratione propugnaculum illud deserere coacti sint.

Gothorum in desperatione pugna. Ignauiam quæque necessitas acuit.

rato in insidias collocati, non ordine suo milites distributi; sed pro se quisque, vt in re trepida, hostibus enixè occurrere, nec impetum in se factum pro viribus coercere. Gothi igitur equis dimissis, facie in hostes versi, in densiorem phalangem statim se colligunt. quos conspicati Romani, & ipsi se equis amotis, globóque facto mox instruunt. Mihi verò hoc loco operæ precium est hâc postremò pugnam de scribere, quæ ob præstantem viri vnius virtutem quammaximi est proculdubio facienda, & sanè heroum quondam nullius certamine hæc vt inferior per me litteris commendabitur: in qua Teias mirum de se fortitudinis specimen dedit. Et Gothos quidem ad optimè audendum præsentis fortunæ desperatio compellebat: Romanos verò in hos cõfigendi secum tam audios, vt non statim impetum facere, ita & deterioribus cedere iam satis pudebat. Verique igitur insensissimis animis, & ira simul incensi, appropinquantem in hostem eunt; hi quidem mortis contemptum, virtutem illi præ se ferre percupidi. Et prælium quidem oriente sole incœptum. in eo Teias omnibus conspicuus factus, prælato clypeo vibratòque telo, paucis se ex phalange sequentibus, primus omnium ante aciem constitit: quem vt primùm Romani vident, haud dubiè rati, si Teias hic caderet, Gothorum dissolui aciem posse, ex templo aduersus hunc coeuntes, vt quisque sibi virtutis quicquam & virum vendicaret, magno virorum agminè irruunt, eundémque vniuersi telis partim inuadendo, partim missilia iaculando lacesunt. Teias interea clypeo se protegendo, excipiendóque hoc ipso immissa in se omnia tela, in Romanos impetu facto quam multos obruncat. Quúmque præfixum vndique telis clypeum, quem gestabat, vidisset; hoc proximo statim satelliti tradito, alterum arripit. sic

ille

Pugna postrema in his libris descriptio. Grauisissimi sunt morsus irritata ne cessitatis.

Teie virtus singularis, in milite quidem laude dignissima: in principe intempestiva, inuicilis & exercitui suo noxia.

ille ad tertiam diei partem strenuè prælians, duodena iam scuto pila cum affixa gestaret, nec mouere id quidem, quò vellet, sat posset, nec hostem in se insultantem propellere, ex armigeris demum quodam ad se euocato, non loco motus ne ad vestigijs spatium, nec retrocedens, vel hostibus progrediendi locum permittens, vel ad suos fortè conuersus, nec scuto incumbens, sed solo perinde affixus, eodem se vestigio tenuit, dextera quidem obuiostruncando, læua strenuè repellendo in se venientes, & identidem accersendo, qui scutum sibi aliud ferret. Quo demum allato, quod telis præfixum degrauiabatur, mox reddit. Sed contigit fortè, vt dū breui temporis puncto hæc factitaret, pars pedis inferior illi denudaretur, ad quam fortuna quadam, & temerè delatum telum mox accidit. Quo statim ictus, moribundus prolabitur: cuius dein de caput Romanorum nonnulli præcisum, hastæque impositum, vt cunctis conspectius fieret, exercitibus vtrisque circumeundo ostentant, vt Romani fidentiores de cætero essent, & Gothi de summa rerum vt iam desperantes prælium soluerent, victique abirent. Hi verò neque hac quidem iactura perterriti pugnare desistunt, sed ad noctem vsque strenuè præliantur, etsi satis iam scirent regem sibi hoc prælio cecidisse. Verùm vbi tandem terras operuerant tenebræ, bello dirempto, in armorum vtrique apparatus noctem eam egere: die autem postera & luce prima, eundem in modum in acie instructi mox prodeunt, pugnatumque ad vespertinum est, nec tamen adhuc ab inuicem inde discessum, nec quoquam pacto versa hostibus terga, etsi magnam vtrique cladem iam accepissent: sed crudelius inter se efferati enitendo insistere, Gothis oprime percallentibus, vltimum id se cum hoste bellum gesturos; Romanis se indignum existiman;

Mira fortitudo.

Telis regis indigna mors.

Gothorum animosa sententia.

Etiamsi fortibus viris licet honestè mori.

*Gothi se
tamdem vt
Eos faten-
tur. Nec e-
nim contra
stimulos cal-
citrare tu-
rum est.*

*Quibus con-
ditionibus
dimissi Go-
thi.*

*Narses pru-
denti consi-
lio parat.
Et sanè sa-
pit ille, qui
timet quod
non timere
debere vide-
tur.*

tibus, si ab his non relata prorsus victoria discessisset. Sed barbari tandem se victos professi, primoribus Gothorum nonnullis ad Narsetem dimissis, perdidicisse se affirmabant, cū deo sibi certamen fuisse, idque ex oppositis presensisse viribus, & ex his, quæ sibi acciderant, malis facile coniectari, ac de cætero secum ipso armis malle configere, quàm cum Romanis certare, hisque conditionibus & bella prorsus se relictuos, vt liberi cum barbaris cæteris uiuant: orare interea pacificum sibi Romani commeatum vt darent, & simul permitterent abeundi liberè facultatem: nec sibi id voluntatis ac moderationis inuideant: se verò firmiter polliceri pecuniam omnem perinde ad commeatum his in præsentia donaturis, quamcunque in Italia præsidii antehac condidissent. Narsetem itaque ea de re consultantem Ioannes Vitaliani identidem commonere, barbarorum vt postulata admitteret, ne de cætero esset prælium initurus cum deuotis morti hominibus, nec periclitari audaciam vellet, quæ in vitæ desperatione exoritur, & vt ex ea nitentibus, ita & his obuian prodeuntibus perniciem demum sit allatura, satisque dicere fore ad gloriam viris prudentibus victoriam ex hostibus retulisse: nimia autem velle, cuique posse vel in iacturâ conuerti. Narses itaque his monitis nec inuito quidem acquiescente, in id tandem conuentum, vt barbarorum, qui reliqui essent, suis omnibus rebus secum auectis ex vniuersa Italia confestim abscederent, bellumque cum Romanis nulla occasione, nec quauis de causa in posterum gererent. Dum hæc interea agebantur, barbari suis è castris mille numero abeuntes Ticinum ad vrbeim locaque cætera hanc circumiecta trans Padum flumen agmine vno contendunt. Cæteri iureiurando adacti, fidèque data, conuenta omnia confirmarunt, executique sunt.

Sic

Sic Cumis demum Romani & aliis nonnullis poriti præfidiis sunt, duoque de viginti belli huius anni exacti, quod Orator Procopius, qui & rebus hisce interfuit, cum fide præscripsit.

*Procopij de bello Gothorum libri tertij ac
ultimi finis.*

PROCOPII RHETO-
RIS ET HISTORICI

DE IUSTINIANI CÆSA-

ris ædificiis * Ora-
tiones sex,

* *rectius, li-
bri.*

ARNOLDO VESALIENSI

interprete.

* ORATIO PRIMA.

* *liber I.*

ON virtutis ostentatio, non ser-
monis facultas, non locorū regio-
nūmq; experientia, ad hanc histo-
riā describendam me compulit,
quandoquidem nihil in me agno-
sco, quo in hanc fidaciam pertra-
har: sed quia sæpe ea mihi cogi-
tatio incidit, qualia quantāque bona civitatibus
afferre consuevit historia, quæ eorum, quæ
prius facta sunt, memoriam transmittit ad po-
steros, & resistit tempori egregia facinora ob-
scurare ac in obliuionem perducere conari. Cuius
autem gratia isthæc præfatus sum, mox ostendam.
Nostro sæculo Iustinianus rex adeptus curam